

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"ב

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"ב.....ו

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר .....ו
“יומם ולילה” - “אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן

הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום”.....ו

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... ח
“וייטב בעיני הדבר” - הוטב בעיני משה מה שרצו לשלוח מרגלים, מאחר

שזה הדרגה אשר אחזו בה!.....ח

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל',
עיה"ק ירושלים .....יב

שליחות המרגלים.....יב

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי .....טו

'אבילות' על מיתת המרגלים!?!.....טו

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר,
ירושלים .....יז

אימתי יש איסור אונאה בקרקעות.....יז

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר .....יט

גדר מוקצה.....יט
לך ורצה אותם בדברי תורה.....כא

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק .....כג

איסור הסתכלות בנשים - דיני זהירות מערוה בקרי"ש ודברי תורה.....כג

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. לג
פניני עיון בפרשת שלח.....לג

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב .....לז

האם מותר לבקש משוכני עפר שיתפללו עלינו.....לז

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס .....מג

מחשבת עבודה זרה.....מג

- יש מאיזן / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה' ..... מו
- ויחנו במדבר סיני (ח) - שיטות תנאי ואמוראי דס"ל כרבנן דבשישי לחודש
ניתנה תורה ..... מו
- להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב ..... נ
- וראיתם אתו - וזכרתם את כל מצות ה'. ..... נ
- מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך' ..... נג
- תפילה על רוחניות - שלו ושל זולתו. ..... נג
- מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... נו
- לכל אדם יש כשרונות ויכולות. ..... נו
- מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד ..... סג
- בענין המקיים מצות ציצית כאילו קיום כל התרי"ג מצות. ..... סג
- מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה בהתיישבות' ..... סו
- מתי נתחייבו ישראל במצוות הארץ. ..... סו
- משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית ..... סח
- מלכות ה' בארץ. ..... סח
- מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית ..... עז
- פוקד עון אבות - באיזה עון. ..... עז
- מחר פנו וסעו לכם. ..... עז
- הפטרת שלח - 'ובחומה היא יושבת' - שבועת המרגלים לרחב והצלתה עם משפחתה. ..... עח
- נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ..... פ
- מבט של אמונה - הצלה לאדם. ..... פ
- עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק ..... פב
- עיונים בהפטרה - מהו ההיתר להחיות את רחב ומשפחה. ..... פב
- עצי שיטים / הרב שמואל יוסף שטרן, מח"ס 'אוצר נחמד' ושא"ס ..... פה
- תשעה ביאורים בתפילת משה י-ה יושיעך מעצת מרגלים'. ..... פה

סימניות ונו"ן הפוכה דויהי בנסוע..... צא

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס ..... צז
החזיון האמיתי של המרגלים: ארץ הקודש - ארץ שמגדלת ומעצימה!..... צז

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן ..... ק
פניני תרגום יונתן פרשת שלח..... ק

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי..... קיב
מיהו הרואה ומיהו הסומא?..... קיב

פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת..... קיד
'לאמר' במילוי - בגימטריא 'זה אינו הוי בבל תאמר'..... קיד

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער ..... קטו
מי יכול להאמין בעצמו..... קטו

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס
'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים ..... קכ
מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע,
הסכים לשולחם רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'..... קכ

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי
ניו יורק ..... קכה
להאיר מתוך חשיכה כנה אחר כך משוכה..... קכה

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה ..... קלב
השאל טליתו לחבירו, האם צריך לברך שנית כשחוזר ולובשו..... קלב

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד ..... קלד
הרגשת 'שחרור' פסולה או טובה? | ביאור שורש 'דבה'..... קלד

תובנות / הרב נחמן דרקסלר ..... קלז
מצוות פתיל תכלת..... קלז

חינוך..... קלט

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
..... קלט
והתחזקתם..... קלט

חידות.....קמא

חידות - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ ..... קמא

[שאלות לפרשת שלח..... קמא](#)

[חידותא דאפטרטא שלח \(יהושע ב\)..... קמא](#)

[תשובות לפרשת בהעלותך..... קמא](#)

[חידותא דאפטרטא בהעלותך \(זכריה ב-ד\)..... קמג](#)

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ ..... קמד

[כתב חידה לפרשת שלח..... קמד](#)

מלה צפונה / הרב יוסף שפר ..... קמה

[חידה לפרשת שלח לך..... קמה](#)

[פתרון חידת 'מלה צפונה'..... קמו](#)

אספקלריא לדף היומי.....קמח

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת ..... קמח

[הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב..... קמח](#)

[הרב שלום פולק..... קנא](#)

סיפור.....קנד

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים

וינשטוק ..... קנד

[פרק קי"ב "תג מחיר"..... קנד](#)

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל / הרב אליעזר קרביץ ..... קסד

[סיפורים נפלאים על מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל \(8\) - נרשם טבת תשפ"א](#)

[..... קסד](#)

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"ב

אשרי האישי - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האישי גוי. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"יומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא
נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"
במדרש שוחר טוב נאמר: "אמר ר' ברכיה, אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו
יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".
למה הכוונה?

חלק מהמפרשים (מהרי"ב, רמ"ג, ועוד) נוקטים:

שהכוונה לקיץ וחורף. כשהיה לילה ארוך או יום ארוך הם נצלו אותו ללימוד.
יש שצינו בזה למה שהמדרש אומר (במזמור י"ט) שמתקופת ניסן עד תקופת תמוז היום
"לווה מן הלילה", ומתקופת תשרי עד תקופת טבת הלילה "לווה מן היום".
ואולי אפשר לקשר זאת עם מה שנאמר בעירובין (סה.), שאחר הדיון אם הלילה נברא
לשינה או לגירסא, אומרת הגמרא: "רב אחא בר יעקב יזיף ופרע", ומפרש רש"י: "היה קובע
לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום
ופורע קביעות עתו בלילה".

*

והרא"מ כתב פירוש אחר לדברי המדרש:

שהכוונה שקבעו ללמוד בהתחלת היום קודם שיאיר היום, וכן בהתחלת הלילה מעט
קודם הלילה.

לפי דבריו יש כאן מקור מדרשי לעניין הקבלי הנשגב לחבר יום ולילה בלימוד התורה -
ואכן כך מפרש רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו "חיים טובים", שעניינו על פי הזוהר הקדוש
לקשר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ראה בזוהר הקדוש פרשת בשלח, דף מו ע"א.

*

אם נתבונן בלשון המדרש נראה שדברי רבי ברכיה פותחים ב"אף", דהיינו - דבריו באים
להוסיף על מה שנאמר במדרש קודם לכן.

נביט אפוא בדברי המדרש שקדמו למאמר זה, והנה נאמרו שם דברי בר קפרא "כל מי
שהוא קורא שני פרקים שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה". פירוש זה מוציא

מכלל ההבנה הרווחת ש'יומם ולילה' פירושו 'כל היום וכל הלילה', וקובע פירוש חדש: שההקפדה היא ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, מבלי להתייחס למשך הזמן.

מעתה נראה, שכוונת רבי ברכיה לומר, שגם אבותינו הראשונים היו מקפידים ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, ולכן כאשר קבעו את משנתם בשעות היום - היו דואגים להתחיל בעוד לילה, וכאשר קבעו את משנתם בשעות הלילה - היו דואגים להתחיל בעוד יום.

*

אגב, יצויין שבעצם הלשון 'קבעו את המשנה', יש שפירשו שהכוונה לומר: אבותינו הראשונים שחיברו את ששת סדרי המשניות.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"ווייטב בעיני הדבר" - הוטב בעיני משה מה שרצו לשלוח מרגלים, מאחר שזה הדרגה אשר אחזו בה!

שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיְתִירוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (יג, ב)

א] רש"י מפרש: "שלח לך" - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח". וממשיך רש"י: "לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) "נשלחה אנשים לפנינו" כמה שנאמר (שם) "ותקרבו אלי כלכם וגו'", ומשה נמלך בשכינה, אמר, אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג, יז) "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'", חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה".

והענין תמוה מאוד, הרי אנו רואים שמשה חשש על גורלם של המרגלים - וכפי שמביא רש"י (פסוק טז) שמשה התפלל על יהושע "יה יושיעך מעצת מרגלים", אם כן מדוע באמת שלחם משה מדעתו ולא מנע מהם.

והרי במקראות בדברים מפורש שזה היה יוזמה של העם ולא של משה, וכפי שנאמר שם (א, כב): "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כְּלָכֶם וַתֹּאמְרוּ נְשַׁלְּחָה אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וַיָּשְׁבוּ אֶתְנוּ דְבַר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ". ומדוע אם כן, אחרי שתלה הקב"ה את הדבר בדעתו אם ירצה, מדוע הסכים משה לבקשת העם לשלוח מרגלים.

אילו לא שלחו מרגלים לא הוצרכו לכלי מלחמה

ב] ומה שנראה לבאר בזה (ממו"ר הגאון הגרד"כ שליט"א), דהנה נאמר שם בדברים (פסוק ח): "רָאָה נְתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹר וּרְשׁוֹ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם כו'", ופירש רש"י (בשם הספרי): "בואו ורשו - אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זיין".

ולכאורה לא מובן, הרי החטא לא היה מה ששלחו מרגלים [שהקב"ה הסכים על כך], אלא מה שהוציאו דיבה על הארץ. ומדוע אם כן מה ששלחו מרגלים מהוה סיבה שלכך יצטרכו למלחמה וכלי זיין.

ובהכרח צריך לומר, שהקב"ה היה חפץ להכניס אותם שלא בדרך טבע, ומאחר הם ביקשו מרגלים שמעיד על דרך הטבע, ממילא הוצרכו לדרכי מלחמה וכלי זיין.

^א והפשטות שחשש שייגרר אחר השקפתם, ודלא כמו שחידש החפץ חיים שהחשש הזה שהמרגלים יזיקו אותו בעבור שנהג בקנאות [ומבאר שלכן חשש רק עליו ולא על כלב].

והוסיף בחידושי הגרי"ז שזהו מה שנאמר (יד, כה): "והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף", כי מכח מה ששלחו מרגלים נשתנה הדבר שהוצרכו למלחמה לכבוש את הארץ, וזהו שנאמר "והעמלקי והכנעני יושב בעמק" דעכשיו כבר נשתנה הדבר, שהם יושבים בעמק ולא יתנו לכם לעלות כאשר כן הי' אח"כ כשהעפילו לעלות ירדו העמלקי והכנעני ונלחמו אתם.

[ומטו משמיה דהגרי"ז שהוסיף עוד, שזה גם היה המשא ומתן בין משה למעפילים, שהמעפילים אמרו "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו", ומשה אמר להם "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב" כו', כי רק מתחילה היה מדובר שיכנסו לארץ ישראל שלא בדרך מלחמה כלל, אבל עתה משחטאו נשתנה הדבר שחייבים בדרך מלחמה דוקא, וכיון שצריכים להלחם הוזהירם משה שאין זו העת למלחמה].

והטעם מדוע מה שבחרו לשלוח מרגלים גרם שהוצרכו ליכנס דוקא בדרך של מלחמה, מצינו בדומה לזה מה שמבואר בתוס' בשבת (פז, א) על מה שפירש משה מן האשה: "ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו, לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים, דבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו, שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר". ועד"ז גם כאן, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותה, ומאחר שרצו לילך בדרך הטבע לרגל את הארץ, ממילא בה מוליכים אותה והוצרכו לכבשה על ידי מלחמה בכלי זיין.

וביותר נראה להוסיף, שעד כמה שבחרו לילך בדרך הטבע, ממילא העמידו את עצמם שלא בדרגה של אלו שאינם מהלכים בדרכי הטבע, וממילא לא היה שייך יותר להנהיגם שלא בדרך הטבע. ולא היתה ברירה בידי משה - להמשיך להנהיגם מעל דרכי הטבע, והוצרך בעל כרחו להוליכם בדרך הטבע על ידי מרגלים וכלי זיין.

"ווייטב בעיני הדבר"

[ג] אך עדיין צ"ב, מה שנאמר בפסוק שם בדברים (פסוק יג) על משה: "וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדְּבָרִי וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטֹ" - ואיך הוטב הדבר בעיני משה, הרי כאמור בחרו בדרגה נמוכה (ויעו"ש ברש"י מה שפירש בזה).

ומה שנראה בזה, דהנה מצינו לגבי פרשת מתן תורה שביקשו ישראל לשמוע את עשרת הדברות מפי משה, שמחד גיסא פירש רש"י (דברים ה, כד) עה"פ "ואת תדבר אלינו": "התשתם את כוחי כנקבה, שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני". ומבואר שמשה בא בטענה על מה שרצו לשמוע ממנו ולא מהקב"ה.

ומאידך נאמר שם (פסוק כה): "וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבַרְיֶיכֶם בְּדַבְּרֶיכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבַרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךְ הֵיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ" - ואיך יתכן ש"היטיבו" מאחר שכאמור משה רבנו בא עליהם בטענה בדבר הזה.

וביאר בזה מרן רבי ירוחם זצ"ל (דעת תורה שם) על פי משל לאדם שהיה לו מרגלית יקרה, ויודע ומכיר את טבעו שהוא מורגל בשתיית יין, וקשה לו מאוד לכבוש את תאוותו, ומפחד פן ישתכר ביין ותאבד ממנו המרגלית היקרה, ולכן הוא עושה שמירה לשמירה ונוזהר שלא לשתות יין, אך עכ"ז מחמת יקרת המרגלית אינו מסתפק בזהירות זו, אלא מוסר את החפץ לאדם אחר זביר נאמן, מחשש פן תפרוץ תאוותו וישתה וישתכר ותאבד המרגלית.

נמצא שהאיש הזה, מצד אחד יש בו חסרון שאינו בטוח בעצמו שיוכל לכבוש את תאוותו, ומצד שני יש בו מעלה שמכיר בפחיתות של עצמו, ויודע שלא לסמוך על עצמו, אלא עושה עוד שמירה לשמירתו.

וכך גם עם ישראל, מחד גיסא הבינו עתה את ענין הנבואה בחוש "כי ידבר אלוקים את האדם וחי", אך מאידך הבינו גם כן שזו היא מדריגה גבוהה מאוד לשמוע בעצמם מפיו יתברך - וחששו פן חס ושלום יפלו ממדריגתם ולא יזכו ליכולת היקר הגדול הלזה לשמוע מפיו יתברך, ועל כן אמרו נעשה שמירה כדי לזכות לקבלת התורה על ידי הסרסור הנאמן אשר לא יפול אף פעם ממדרגתו לשמוע תמיד דברי אלוקים חיים. ואם כי ידעו שודאי טוב יותר לשמוע מפי הגבורה, אך מכיון שחששו לדרגה זו, העדיפו לרדת בדרגה ולעמוד בדרגה בה הם אוחזים שם.

וממילא הגם שמשה רבנו הוכיח להם על החיסרון שחששו פן לא יוכלו לעמוד במדרגה הגדולה, כי היה רוצה שיהיו בטוחים בעצמם לעמוד תמיד במדריגה זו, אבל מצד אחר הוטב זאת בעיני השם יתברך, מצד שהכירו היטב ענין נבואה וענין יקרת התורה וענין התאמתות נבואת הסרסור ע"ה, אשר נבואתו תמיד אמת וקיים לעד, והוטב זאת בעיניו יתברך ואמר "שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי" ותהיה אתה השליח ביני לבינם ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם כפי תשוקתם לידיעת התורה. וידע הוא יתברך כי באמת קשה לכל ההמון כולו להיות תמיד במדרגת נבואה, והיטיבו אשר התחכמו עצה לזכות אליה לכה"פ על ידי אחר.

ומסיים מרן רבי ירוחם: שנלמד מזה את הדרך הנכונה ביראה, כי צריך האדם לעשות הכנה פן ח"ו יפול ממדריגתו, וצריך האדם להתחכם עצה ותושיה להחזיק במעוזו על ידי העצות שימצא, וזה הטוב בעיניו יתברך - שהאדם ידע את מצבו ומדרגתו אשר אוחו בה, וישמור על הדרגה אשר יודע שממנה לא יפול.

ולמשל יכין האדם לעצמו ב' דרכים: אחד, לעסוק בתורה בתמידות, אבל פן ח"ו יפול ממדרגתו זו, אזי לכה"פ יקבע עתים לתורה - אשר ממנו לא יפול בשום מצב שהוא, וכן בכל הענינים כן (עכ"ד).

ועפ"ז נשוב לבאר את ענין המרגלים (ממו"ר הגאון הגרד"כ שליט"א), שהנה ודאי היה טוב אילו היו ישראל עומדים בדרגה ליכנס לארץ ישראל שלא על פי דרכי הטבע, אבל מאחר שעם ישראל הכירו בעצמם שאינם עומדים בדרגה זו, ופן יפלו ממנה - החליטו

אבניה ברזל / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
"וייטב בעיני הדבר" - הוטב בעיני משה מה שרצו לשלוח מרגלים, מאחר שזה הדרגה
אשר אחזו בה!

להחזיק בדרגה הפחותה - בדרכי הטבע, ואחרי אשר בחרו בדרך זו כדי לפעול בדרגה אשר
עומדים בה ושלא יפלו ממדרגה הגבוהה, ממילא "וייטב בעיני הדבר".

וכפי המשל במרגלית שהאדם שחושש ומפקיד את המרגלית בידי אחר, אמנם מאכזב
אשר חושש שאינו שולט בעצמו שלא לשתות יין, אבל אחרי שמכיר את פחיתות עצמו
ופועל לפי זה - ודאי טוב מאוד הוא ואשרי חלקו, כי אחרת הרי הוא "אץ ברגלים חוטא"
(עי' משלי יט א-ב).

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעור: 0733-718134

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל', עיה"ק ירושלים

שליחות המרגלים

'שלח לך אנשים', 'כלם אנשים', פירש רש"י, כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו. והדבר צריך תלמוד, כיון שיצאו לרגל, ולראות אם טובה הארץ ואם קלה להכבש, למה נשלחו אנשים חשובים, ולא אנשי חיל או פרנסי הציבור. ואמנם פשוט הוא, שלא היתה זו שליחות לבירור מצב גשמי גרידא, אלא להכין את העם למלחמה בכוחות הטומאה של שבעה עממין, ולהשיג את מעלת קדושת הארץ וטובה, ולכך הוצרכו להשלח נשיאי העדה, אך אם כן צריך לבאר מפני מה התהפכו כחומר, ובמה נחלקו על יהושע וכלב, ועוד בהיותם בארץ הקודש.

גם עצם השליחות נאמרו בה כמה פנים, רש"י הביא דרשת חז"ל, 'שלח לך', לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. והוקשה לו למה נאמר דבר זה, והרי לא מצינו שרצו לשלוח, ולכך הביא שנאמר (דברים א כב) 'ותקרבוני אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו', ואמר הקב"ה אני אמרתי להם שהיא טובה, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים. ופלא הוא, כי בהמשך הכתוב שם אמר משה 'וייטב הדבר בעיני', ואם אין זה רצון הקב"ה למה הוטב לו.

בחירת עם הקודש בארץ הקודש

תכלית ביאת עם הקודש אל ארץ הקודש, היתה להשלים עבודת האדם ותיקונו, כאשר יגלו ישראל את דרך ה' על האדמה, וישיבו את העולם לתיקנו. ולשם כך הוצרכו להקדים ולהכרית כל רע וקלי', וסדר הדברים הוא, שבמצרים הכניעו את ערוות הארץ, היא טענתם 'לי יאורי ואני עשתיני', ולכך יצאו ממנה במכת בכורות, כאשר נתקנן פגם הדעת, והתבררה אמונת ישראל, בכור השי"ת. ואחר כך במדבר הגדול והנורא, בצמאון אשר אין בו מים, שם דרכו על כל נחש שרף ועקרב, הם כל האומות הסבורים שאין השגחת השי"ת על הארץ, ואין לו חפץ בעבודת האדם, ולכך במדבר החל סדר העבודה. ואילו בבואם לארץ היו צריכים לטהר את עצם גופם, ולכך הרגו כל הנפילים ובני ענק, המסמלים את שלטון חומר הגוף על פנימיות הנשמה.

---

² סדר זה הוא תיקון שבירת הכלים שחלה בחטא האדם, כי במצרים תוקנה נפילת אחורי או"א, שעניינה הוא נתינת מקום לכפירה, שהיא בהעלם דעת, ותיקונה בהארת פנים, המורה על גילוי כח הדעת, ואילו במדבר התגלה תיקון השבירה במידות ז"א, בהיותו פונה אל ישראל ולעבודתם, ובהגיעם לארץ הוצרכו לתקן את המלכות, שהפגם בה נטבע בגוף, ובעוד תיקון או"א וז"א היו תלויים בהתערות דלעילא, להאיר מוחי ישראל לאמונה, ולהמשיך לבם לעבודה, ולכך האיר עליהם אור השכינה, והיו בהנהגה ניסית קבועה, הרי שתיקון הגוף תלוי בעבודת המדות, ולכך הוצרכו למלחמה כיבוש וחילוק.

כיון שהשלמת התיקון היא בשוב האדם והעולם אל ראשיתו, הרי כבר אמרו (חולין ס.). כל מעשה בראשית בקומתן נבראו, בדעתן נבראו, בצביונן נבראו, וביאר בשערי אורה (ש"ו) שכל בריה ובריה מכל הבריות עמדה לפני בית דין הנקרא א'להים, והתרו בה והודיעוה 'דעי כי שיעור גופך יהיה כך, ואברייך ומזונותיך וחייתך ושעבודך וממשלתך יהיה כך. והשיבה כל בריה ואמרה, הנני עם כל זה, בשמחה ובטוב לבב'. וזהו 'בדעתן נבראו', להבין כל מה שיקראו להן, 'בקומתן', להבין שיעור גופן ותבנית איברייהם, 'בצביונן', שאין בהן דבר שלא היה בדעת ובקומה ובחפץ.

והיינו כי כיון שתכלית הבריאה היתה להיטיב עם ברואיו, הרי שלימות ההטבה היא כשהיא מושגת על ידי בחירה, ואינה נקבעת בשרירות, ולכך בתחילת הבריאה, ניתנה בחירה לכל פרט, מה יהיה חלקו בגילוי הנהגת השי"ת בעולם, ולפי פעולתו תהיה דרגת השגתו.

אכן, בעוד כל חלקי הבריאה, נקבעו בצביונן בעת הבריאה, ושוב אין להם שינוי, בהעדר יכולת בחירה נוספת, הרי עבודת האדם תלויה בבחירה תמיד, ובהיותו חלק מקומת ישראל, הרי בחירתו קובעת דרגתו, וזאת לפי תיקון נשמתו, כי כל נשמה יש לה שורש באדם הראשון, כמו שדרשו (שמו"ר מ ג) על הכתוב (איוב לח ד) 'איפה היית ביסדי ארץ'.

ולכך, גם חלקי תיקון הבריאה, היו תלויים בבחירת ישראל, ולא יצאו ממצרים עד 'זיאמן העם כי פקד ה' את עניינם', וכן במדבר לא קבלו את התורה עד שאמרו 'רצוננו לראות את מלכנו', ואף בארץ ישראל לא אמר הקב"ה לשלוח מרגלים, אלא תלה הדבר בבחירת ישראל, והוא אשר אמר משה על בקשתם 'זייטב הדבר בעיני'.

וכבר נודע, שאילו היו המרגלים שלוחי משה, אזי היו עומדים בהכשרם, והיו משיגים את קדושת הארץ בבחירה, כרצון השי"ת, ורק משום שנעשו שלוחים של כל ישראל, כמו שנאמר 'וישיבו אותם דבר, ואת כל העדה', לפיכך טעו בהשגת קדושת הארץ, והוציאו דיבתה רעה, ויש להתבונן מפני מה שינו המרגלים את שליחותם, ובואם לארץ ישראל פסקו להיות שלוחי משה.

השגת האדם בארץ

הובא בשם האר"י (שער הפסוקים פר' שלח) על הכתוב 'האנשים אשר שלח משה, ל'תור א'ת ה'ארץ', ר"ת לאה, לרמוז, כי משה רצה לשלחם בבחינת לאה, עלמא עילאה רחמים, והם לא רצו אלא בבחינת הדין, שהיא רחל, עלמא תתאה, הנרמז בפסוק 'ויעלו ויתורו את הארץ ממדבר צין עד ר'חוב ל'בא ח'מת', ר"ת רחל'ג.

^ג ועל כך התנבאו אלדר ומידד, משה מת ויהושע מכניסם לארץ, וכבר התבאר בפר' בהעלותך שמעלת משה היא הענוה, והיא בבחינת לאה, ועל כך נאמר 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג טז), ותרגם יונתן 'וכד חמא משה ענותנותיה קרא להושע בן נון יהושע', לאמור, שמשה לא יכל לבא לארץ ישראל, מצד מעלתו, ולכן הוסיף י' ליהושע, להעמידו בבחינת חכמה, וכבר אמרו (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) 'מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסוליותה', וכיון שאי אפשר להכנס לארץ בדרגת ענוה, הרי אפשר לבא אליה בחכמה.

וביאור דבריו הוא, כאמור (שם פר' שמות) שדור המדבר נקרא 'לאה', והיינו כי בהנהגת השכינה בעולם יש שני אופני גילוי, ההנהגה התמידית, נקראת 'רחל', כי היתה עקרת הבית, ותלויה במעשי האדם, ובמדרגת ישראל, כי כשהם בשפלות וקטנות, יוצאים לגלות, ואז גילוי השכינה בעולם הוא בצמצום רב, אך כשהם בגדלות, ויושבים בארץ הקודש, אזי ניכרת מלכותו ית' בעולם.

אכן הנהגת הנסים ונפלאות, כמו שהיו במדבר במן ובאר וענני כבוד, היא הנקראת 'לאה', כי אינה הנהגה קבועה, אלא לפרקים, ואינה עקרת הבית, והיא ב'עלמא דאתכסיא' ומשה זכה שבימיו היתה ההנהגה רק בדרך נפלאות, מחוץ לסדר העולם הטבעי.

ואמנם, הנהגת הנסים ונפלאות, אינה אלא הארה הבוקעת ויוצאת לעתים מהנהגת הייחוד העליונה, המנהלת בקביעות את ההנהגה התמידית, והיא עיני ה' המשגיחות על ארץ ישראל מראשית השנה עד אחריתה, וההנהגה הנגלית של רחל, היא רק בבואה של ההנהגה העליונה.

ועל כך אמר להם משה 'וראיתם את הארץ מה היא', דהיינו כי אילו היו מקבלים להיות שלוחיו, אזי היו יכולים לראות את מעלת הארץ, ולהבין שהנהגת המדבר היא רק הארה מהנהגה התמידית בארץ, וטעותם נבעה ממה שהשיגוה רק בצד הנגלה של הנהגת רחל.

מיעוט ההשגה בהנהגה העליונה, התבאר בשעה"כ בביאור הכתוב 'יוצר אור ובורא חושך', שלכאורה תמוה, כיון שבריאה למעלה מיצירה, למה תהיה חשוכה ממנה, וביאר, שעולם היצירה לפי שהוא רחוק מהמאציל, אפשר יכול אנחנו ליהנות מאורה נקרא אור. ועולם הבריאה שקרוב יותר אל המאציל ואורה גדול ואין אנו יכולין לראות וליהנות מאורה נקראת חשך כי מחשיך עיני הראות מלהסתכל בה וזה הוא מיעוט האך. כי א"ך מורה על גודל אור עליון. והאל"ף מורה על פלא העליון שהוא דבר המופלא ומכוסה מבאי עולם ברוב האור שאין יכולים להביט בהבהקת האור כי רוב האורה מכהה את הראיה והכ' הנה הוא מורה על בחינת כתר עליון הרומז בתורה בתיבת אנכי ה' אלקיך שהוא אני כ' המורה על בחי' זו. וע"כ נקראת לפעמים בשם חושך בבחי' שם המושאל ע"ד הקרא ישת חושך סתרו. והכל מורה על גודל האור המחשיך לתחתונים. מצד פתיחת מהותם ובזה אך הוא מיעוט כי מתמעט הוא מאתנו:

לתגובות: h0527690963@gmail.com

¹ וראה בפתחי שערים (גדלות דז"א כב) שיש עוד מעלה ברחל, כשעולים ומושלים בכל הארץ כמו בבית ראשון, אז הוא בסוד גדלות רחל נגד כל ז"א, שנוטלת גם מחציתו העליון, שאז ניכר ההנהגה בסוד חג"ת, כמו בעוה"ב בסוד צדיק וטוב לו כו'. אבל הכל בהנהגה טבעיית כמו שהיה בא"י, שעולם כמנהגו נוהג, אבל הוא בהתגלות כבודו כמו מדרגת לאה.

באר צבי / הרב צבי קרייזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי 'אבילות' על מיתת המרגלים!?

וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמִּגְפָּה לְפָנֵי ה' (יד, לז)

כתבו הטור והשולחן ערוך (או"ח סי' ק"פ) שישנם ימים שראוי להתענות בהם מפני המאורעות שהתרחשו באותם ימים. ביניהם גם י"ז באלול "שבו מתו מוציאי דיבת הארץ". וכבר הקשה ה'בית יוסף' על אתר, למה התקינו להתענות על כך, אדרבה, שמחה הוה לן למיעבד, ד'באבוד רשעים רנה' (משלי יא, י)? ותירץ: "ושמא מפני שלא זכו שתקבל תשובתם".

אך עדיין לא מובן, מה לנו ולתשובתם של רשעים הללו שגרמו נזק כה עצום לכלל ישראל שנקבע בכיה לדורות.

עוד הקשה ה'בגדי ישע', מה לנו להצטער עתה על שלא נתקבלה תשובתם אז, הרי מה שהיה היה.

הב"ח שם תירץ, שלפי שכל ישראל נענשו על ידם לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה וצרה גדולה שימותו במדבר, ועל כן מדרך התשובה קיבלו עליהם להתענות ביום זה לדורות, כדי שישומו ללבם העוון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה רשעים.

אולם בספר 'מאמר מרדכי' תמה על הב"ח, שלדבריו לא היה לחז"ל לתקן את התענית ביום מיתתם של המרגלים אלא ביום שנגרם להם התקלה. ועוד קשה, שהרי תענית תשעה באב נתקנה בין השאר עבור שנגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ ישראל (תענית כו:), ומדוע אפוא צריך היה לתקן על כך תענית נוספת!?

והנה ה'מגן אברהם' הביא מהשל"ה הקדוש שהמרגלים היו צדיקים. אך הדבר מצריך ביאור, שהרי בתורה נראה שהיו רשעים, ואפילו אם נאמר שהיתה בהם איזו בחינה של 'צדיקים', אבל סוף סוף הם מתו בדין לאחר שהמיטו גזירה כה קשה על כלל ישראל, ואם כן מהו הטעם שיש לקבוע יום תענית לדורות על מיתה שהגיעה להם בדין?

והנראה בביאור הענין, דהנה כבר העידה התורה על המרגלים שהיו "כולם אנשים", כלומר החשובים שבעדת ישראל, וכתוב בזוה"ק שהם היו בעלי רוח הקודש, והיינו זכים ונקיים מכל רבב של איסור או מידה רעה. אולם החטא שהוציאו את דיבת הארץ, נגרם מחמת טעות שראו הכל על הצד השלילי, וזאת מחמת אותה נגיעה של כבוד שהיתה בהם, כפי שביאר הזוה"ק והביאו ה'מסילת ישרים' (פי"א).

אך על פי טעותם סברו, שמחובתם לומר את מה שראו וסברו שכך הוא האמת, שהיא 'ארץ אוכלת יושביה' וכו', דאם לא כן הם מועלים בשליחותם, וסברו שמקיימים את שליחותם בנאמנות ולשם שמים, ולא שתו אל לבם כלל שיש להם כאן איזו נגיעה

שמחמתה ראו הכל בסילוף. [או שאר ביאורים שנאמרו בדעת המרגלים, והעיקר שמסתמא נתכוונו לשמים, אלא שליבם ועיניהם הטעו אותם].

נמצא שעיקר הטענה היתה על כלל ישראל שבכו 'בכיה של חינום', וחטאו בכך שלא שמעו לקול יהושע וכלב ומשה ואהרן והזקנים, אלא מכח ה'ערב רב' העדיפו לשמוע רק מה שבפי המרגלים, עד שרצו לרגום את יהושע וכלב באבנים. ויתכן, שאם כלל ישראל אכן היה שומע ליהושע וכלב - גם המרגלים לא היו נענשים כל כך על עצם המעשה שלהם, כי חטאם היה בעיקר שדבריהם פעלו פעולה רעה כזו על כל ישראל.

נמצא אם כן, שהחטא של המרגלים היה יותר של כלל ישראל ולא של המרגלים עצמם. אלא שמאחר והטעות הנוראה של עם ישראל נגרמה על ידי המרגלים - על כן נענשו גם הם. [וכעין מה שאמרו חז"ל (שבת קמט:): 'כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה']. אולם עיקר סיבת עונשם על שהוציאו דיבת הארץ היה משום שעל ידם נענשו כלל ישראל.

ולפי זה ניתן להבין מדוע יש להתענות על מיתתם, שכן זה היה בגרמת החטא של בני ישראל, כלומר, אמנם הם גרמו בעקיפין שיגזר על ידם גזירה נוראה, אולם יותר ממה שהם הכשילו בשוגג את ישראל - עם ישראל גרם למיתתם, שלאחר שנגזרה הגזירה על ישראל נוצר קיטרוג נורא גם עליהם שבעטיים נענשו ישראל, ועל כן מתו במיתה משונה מחמת מה שנגרם לישראל.

ויתכן שזהו עומק הפשט בדברי השל"ה הקדוש שהמרגלים מצד עצמם אכן היו בגדר 'צדיקים', ורק משום שגרמו גזירה וצרה לישראל - נענשו. ומעתה הרי הם כמו הרוגי בית דין שמיתתם היא הכפרה על עוונם, ושוב הם חוזרים לצדקם (סנהדרין מג:), ולא אמרינן "באבוד רשעים רינה", אלא אדרבה, "כיון שלקה הרי הוא כאחיק" (מגילה ז:), מכוח כג.).

ומעתה מובנים שפיר דברי הב"ח, ומיושבות הקושיות שהקשה עליו ה'מאמר מרדכי', [א', מדוע יש להתענות ביום שמתו ולא ביום שנגרמה התקלה. ב', כבר נתקן תענית ת"ב]. ולאור הדברים הנ"ל מיושב היטב, שכן התענית על מות המרגלים היא אכן על מה שגרמנו את מיתתם, ואין זה שייך כלל לעצם הגזירה שהם גרמו לנו - שבגינה אכן נקבע כבר יום תשעה באב.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

אימתי יש איסור אונאה בקרקעות

ויתרו את ארץ פנען (יג-ב)

ראובן הציע את דירתו להשכרה במקום מבוקש מאוד, במחיר גבוה מאוד ממחיר השוק, ודעתו היה שאם יגיע לקוח רציני, שהוא יוריד את המחיר למחיר סביר. לשמחתו הגיע תושב חו"ל והתעניין בדירה, והמשכיר ביקש ממנו מחיר גבוה בטענה, כי כך המחירים של הדירות באזור. והלוקח הסכים לשלם את המחיר הגבוה שביקש המשכיר.

שוב נודע לשוכר, כי המשכיר הונה אותו במחיר השכירות. והוא טוען שאינו חייב לשלם למשכיר רק כפי המחיר המקובל בשוק. הדין עם מי.

השאלות לדיון: [א]. האם נדון זה הוא שייך להדין דאין אונאה בקרקעות.

[ב]. מוכר שהטעה את הקונה שמחיר האמיתי של הדירה הוא גבוה בהרבה, ושוב נודע ללוקח שהמוכר שיקר, אם המקח בטל.

תשובה: [א]. קיימא לן דאין אונאה לקרקעות, בין במכר בין בשכירות, ואף אם מכר או השכיר לחבירו במחיר הגבוה ממחיר השוק ביותר משתות, הרי זה קנה ואינו מחזיר אונאה. [עי' פרטי דין זה בסי' רכז סעיף כט, לב].

אמנם, אף שאין אונאה לקרקעות ואינו צריך להשיב את הכסף, מ"מ כ' הגרע"א בגליון השו"ע שם דלשיטת הרמב"ן [ויקרא כה טו] עובר בלאו, והרמב"ן ביאר דבריו: ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות, אבל רבותינו חידשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מיעטו הקרקעות לפי שהאונאה בהם אפילו ביתר משתות, מחילה, כמו שהיא מחילה במטלטלים בפחות משתות, אע"פ שהוא אסור להונות כן לדעת, אבל אין דרך בני אדם לבטל ממכרם מפני אונאה מועטת כזו. וכ"כ בס' החינוך [מצוה שלז], ורבנו יונה [ב"ב עז:]. ועוד. ועי' במנ"ח שם.

לפי האמור נראה, שאין היתר להעלות את מחיר השכירות, אף אם הלקוח לא ידע מזה, כיון שיש כאן לאו מהתורה. ואף שהגרע"א שם הביא ד' המל"מ [פ"ד ממלוה ה"א] שדייק מד' התוס' שחולקים ע"ז, וס"ל שאין בקרקעות לאו דאונאה, וכן נראה שהבין הסמ"ע [ס"ק נא]. אכן כבר כ' שם הסמ"ע, דמ"מ יש בזה אונאת דברים וגניבת דעת, וה"ז בכלל לא תונו איש את אחיו, ע"ש.

ויתר על כן, כ' השו"ע [סי' רלא סכ"א]: כל המפקיע שערים שמוכר יותר מהראוי, רשאים להלקותו ולענשו כפי הראוי.

לפיכך אסור לראובן להשכיר את דירתו במחיר הגבוה לתושב חו"ל, ויש בזה איסור אונאה. [ומלבד שיש ליזהר להיות דובר אמת בלבבו, עי' מכות כד. וברש"י שם].

[ב]. כתב הט"ז [סי' שלב ס"ד] וז"ל: ומעשים בכל יום, שאדם מוכר לחבירו חפץ, ואומר כך נתנו לי סך זה, ולא רציתי למכור בזה הסך, ואח"כ נתברר שלא היה שום קונה במחיר שזכר הוא, וכי בשביל זה יבטל המקח, אלא ע"כ, דבעינן גילוי מילתא שסמך עצמו על שכירות אחרים דדוקא אז תלוי בשכירתם, כנלע"ד. ע"כ.

וביאור דבריו, דהמציאות היא שדרך המוכרים לשבח את מקחם, ולהגזים קצת במעלת המקח. ולכן, אף אם נתברר שאין דברי המוכר נכונים, עדיין אין כאן ביטול מקח, כל שאין ראייה שהלוקח שילם על המקח מחמת מה שהגזים המוכר.

אמנם בפת"ש [סי' רז ס"ק ט'] הביא ד' החווי"י [סי' סט], במעשה שהיה בלוקח שרצה לקנות דירה בשלוש מאות, ואמר לו המוכר שכבר אדם אחר רצה ליתן שלוש מאות וחמישים, ונשבע ע"כ, והלוקח שילם ארבע מאות. ונודע שהמוכר שיקר, כי מעולם אדם לא רצה ליתן לו שלוש מאות וחמישים, והמחיר ששילם הלוקח היה מחיר מופרז.

והשיב החווי"י, דאם עדיין המעות בידו של הלוקח, נ"ל דמצי למימר על דבריו שאמרת שכבר רצה אדם אחר ליתן לך שלוש מאות וחמישים, ונשבעת, סמכתי, ובכה"ג הוא אומדנא דמוכח, שכתב הרמ"א [סי' רז ס"ד] דמהני אפי' במכר, והמקח בטל.

והק' הפת"ש, דלכאו' הדברים נסתרים מד' הט"ז הנ"ל שכ', דדרך המוכרים להגזים על המקח, וזה דלא כהחווי"י שכ', דבכה"ג בטל מקח.

[ולכאו' היה מקום ליישב, דהמעין בד' החווי"י יראה שהדגיש בדבריו דכ"ז רק אם עדיין המעות ביד הלוקח, אבל אם כבר שילם נראה מדבריו שמודה להט"ז דהמקח קיים, ולפ"ז א"ש, דהט"ז איירי שהמעות ביד הבעה"ב. ומצאתי בשו"ת מקור חיים סגלוביץ [סי' כד], שכ"כ. והובא בשו"ת יביע אומר ח"א [חו"מ סי' טו]. ועדיין צריך ביאור מדוע אם כבר שילם שאינו יכול לחזור בו, אף שהוא מוחזק].

ואחר ההתבוננות נראה דיש להתאים ד' הט"ז עם ד' החווי"י. ונראה, דזה מוסכם דהמציאות היא שדרך המוכרים לשבח את מקחם, ולהגזים קצת במעלת המקח, ואין בכך עילה לבטל את המקח, וכמ"ש הט"ז. אמנם במקום שהמוכר שיקר בנתונים של המקח, ומסר פרטים שאינם נכונים, וכל המקח נעשה ע"ד כן, הרי זה מקח טעות, כיון שזה תנאי בגוף המקח, וע"ד כן גמר הקונה את המקח. ומבואר מדוע כ' החווי"י שהמקח בטל, כי כאן האונאה אינה במחיר, אלא בגוף המקח, שהרי הקונה גמר לקנות את המקח רק משום שחשב שזה המחיר, וע"ד כן הוא הסכים, עד כדי כך שהמוכר הוצרך להישבע על כך. וכן מתבאר שהבינו המהרש"ם במשפט שלום [סי' רכז ס"ק ג']. ובאורחות המשפטים ח"א [הל' אונאה כלל ג' ס"ק יב]. ויש לחילוק זה סמך בד' הט"ז גופיה כאשר יראה המעיין.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

גדר מוקצה

וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (טו, לב)

הנה המקושש עבר באיסור תורה אם לבסוף סקלוהו, אמנם בזמן הזה איכא באסיפת עצים וזרדים גם מצד טלטול מוקצה שגזרו חז"ל, ויש לעמוד בגדר תקנה זו.

בשו"ע (שח סי"ב) כתב דשיירי מחצלאות מותר לטלטלם דחזי לכסות בהו טינופא, אבל אם זרקן לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלם. ובמשנה ברורה שם (סקנ"א) בשם תוס', דבמחצלת שלמה אפילו זרקן לאשפה מותר "דבטלה דעתו אצל כל אדם". וכן הוא בביאור הלכה (שם ס"ז ד"ה ואם זרקה, בסוגריים).

וצ"ב מה שייך "בטלה דעתו" לענין מוקצה, הא אם בפועל הקצה דעתו ממנו איך אינו אסור עליו בטלטול. והי' אפשר באופן אחר, שאם הניחה באשפה נמצא שהפקירה וא"כ אינו הבעלים של החפץ ולא איכפת לן שהקצה דעתו ממנו, ולכך מותר לאחרים ליטלו מהאשפה דהוא כלי שלם, אבל לא זה מש"כ המשנ"ב, וא"כ צ"ב מהו ה"בטלה דעתו".

ונראה מזה דמוקצה הוא גם ממהות החפץ ולא רק מצד האדם שהסיח דעת ממנו, דהוא מורכב מתרתי, ע"י האדם במה שמקצה דעתו, אבל גם מתקנת חז"ל שהטילו איסור על מה שדרך האדם להקצות ממנו. ואחרי תקנת חז"ל אזי האיסור הוא רק מחמת חז"ל אבל מה שמתחילה חילקו חז"ל המוקצה לג' מחלקות; חסרון כיס ומלאכתו לאיסור ומחמת גופו, הוא ממה שכך שיערו דעת האדם.

ובזה א"ש דהשתא לא אכפת לן אם מקצה דעתו מדברים שלא גזרו בהם חז"ל, דאף ששורש התקנה היתה עפ"י אומדן דעתו, מ"מ אחרי התקנה הוא מכח התקנה. ואם יחליט בכל תוקף שלא להשתמש בכלי המותר לגמרי, לא יועיל לו ולא יכנס החפץ באחד מהג' מוקצה. וזהו ענין ה"בטלה דעתו" שבדיני מוקצה, שאחרי תקנת חז"ל העיקר הקובע לאיסור הוא תקנת חז"ל, וממילא אם בא להמציא מוקצה חדש "בטלה דעתו", אף שבתחילה התחשבו בו.

וכך נראה מהא דמותר לטלטל שברי כלים (שח ו-ז) ושיירי מחצלאות ובגדים (שם יב-יג), ולא התנו בש"ס ופוסקים שהוא דוקא לצורך אלא אפילו שלא לצורך, וכן מפורש במשנ"ב (סקל"א), ואיך זה יתכן הא בסתמא בדיל איניש מינייהו. גם מהא דמותר לטלטל בשר דחזי לאומצא (שם סעיף לא) מוכח שהיתר הטלטול אינו רק בשביל אכילה, דהא רק מיעוט יכולים לאוכלו כך כמבואר בגמ' ועכ"ז מותר לכולם, אלא לאו ש"מ שמותר לטלטל גם שלא למטרתו.

ואפילו לטלטל השברים או האומצא לאשפה משמע שמותר, אף שע"כ בטלו אצלו מתורת כלי אם נוטלן לאשפה, ומפורש בפוסקים והובא במשנ"ב דכל זמן שאינם באשפה לא בטלו

מ"תורת כלי". ומדלא אולינן בתר האדם אלא בתר הכלי אם יש עליו "תורת כלי" או לא, ש"מ כנ"ל שאחר תקנת חז"ל כבר לא נקבע המוקצה לפי דעת האדם אלא לפי הגדרים שגדרו חז"ל, ולכך כל שהוא בתורת כלי אינו בכלל מקצה מחמת גופו, ולא איכפת לן שהאדם הקצה ממנו דעתו. וכך נראה גם מעצמות שראויים לכלבים, וקליפים שראויים למאכל בהמה, שמותר להעבירם מעל השולחן (שם סעיף כז), אף אם לו עצמו אין בהמה או כלבים.

והוא גם להיפך, באופן שלא מקצה דעתו ממוקצה גמור כגון אבן שמניח על החבית ורוצה שתשמור על כיסוי החבית, אין זה מועיל להוציאה מידי מוקצה אם לא יחדה לכך לעולם (רנט ס"ב), ולא מבעיא שאסור לטלטל האבן אלא אפילו החבית אסורה! הרי שאפילו ש"מוקצה מחמת גופו" נקבע ע"פ דעת בני אדם שמקצים דעתם מאבנים, לא מועיל שיתן דעתו על האבן, כי אחרי שכבר גזרו על כך אין הדבר תלוי בדעתו.

וכן נפסק (שט ס"ב) "דלעת שתולין בה אבן כדי להכבידה למלאת בה מים, אם הוא קשור יפה שאינו נופל מותר למלאת בה שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אגבה, ואם לאו - אסור", והיא משנה מפורשת בשבת (קכה.), ואמאי "אם לאו אסור" הא לא הקצה דעתו מאבן זו אפילו שלא ביטלה בדלעת.^ה

וע"כ עולה מזה שמוקצה אינה רק מצד הגברא אם "הקצה דעתו" או לא, אלא גם מצד החפצא ש"סתם" אבן אינה כלי ו"סתם" גיזי צמר עומדים לסחורה (ראה הערה), ולכן אפילו אם הגברא השתמש בהם ולא "הקצה דעתו", לא הופקעו ממהותם. ורק יחוד או אפילו מעשה קודם השבת מתיר לטלטלם בשבת (שח ס"כ ואילך), ו"יחוד" ו"מעשה" אינם כלפי הגברא אלא להפקיע החפצא מהמטרה שיועדה אליה למטרה אחרת [או נוספת]. בין אם המוקצה מחמת חשיבותם כדברים עומדים לסחורה, ובין אם הוא מחמת חסרונום כאבן, דלענין זה שמוקצה הוא גם בחפצא ולא רק בהקצאת האדם כל סוגי המוקצה שווים. ועיין בספר 'וזה לשונו' (מוקצה עמ' ג ואילך) שהביא דעות אם מוקצה הוא בגברא או בחפצא.

אך אין לחדד שמהמשנ"ב בכמה מקומות נראה קצת שלא ככל האמור כאן, דמחשבן הרבה דעת הבעלים אם מקצה דעתו מהדבר או לא, כבסימן שי (סק"ג) דפירות מחוברים מבעוד יום לכו"ע הוי מוקצה שאין דעתו עליו מאתמול. ומאידך פירות העומדים לסחורה

^ה ואמנם מצינו גבי מוכין וגיזי צמר העומדים לסחורה, דהוו מוקצה אפילו אם טמן בהם (רנט ס"א), אך י"ל דלעקור חפץ מיעודו צריך יחוד וכוונה יותר מאשר להשתמש בו פעם אחת, אבל אבנים שאין בהם שימוש אחר למה צריכים יחוד. א"נ אין הטמנה עוקרת את המוכין או הצמר מיעודם, דאינה סתירה ליעודם למוכרם או לעשות מהם בגדים, וא"כ מובן שאחר ההטמנה רוצים להשתמש בהם לעיקר מטרתם, ולכך אין ההטמנה מפקיעה מעיקר ההקצאה למכירה או בגדים. אבל אבן שאין לה שום שימוש, א"כ אינה חוזרת לשום יעוד ולמה א"א להמשיך להשתמש בה מכח השימוש הראשון.

^י ומכל הנ"ל יש להעיר, איך מותר להשתמש בכלים חד פעמיים הא אינו אלא פעם אחת, והם ממש דברי המשנ"ב גבי אבנים "דלאחר שנשתמש בהן הדרך להשליכן לחוץ", ובמה יש עליהם "שם כלי". וצ"ל דמ"מ ראויים למלאכתן, משא"כ אבנים דאיירינן בהו אינם ראויים לכיסוי או הטמנה ורק הוא השתמש בהם לזה. ולמאי דנפק"ל שמוקצה נקבע גם לפי החפצא של הכלי ולא רק מצד דעת האדם, ודאי א"ש שאינם מוקצה אפילו אינם חשובים, דמ"מ החפצא שלהם היא לשימוש זה החד פעמי, ואפילו בלא דעת האדם לזה הם עומדים. וצ"ע.

מותרים (שם סק"ד), דאע"ג דעומדים לסחורה דעתו עליהם לאכול מהם כשירצה. ושם (סקי"ב) דבפירות של נכרי לא שייך מוקצה "דאין האינו יהודי מקצה מדעתו כלום, וכיון שהוא מוכן לאיש אחד מוכן לכל".

*

לך ורצה אותם בדברי תורה

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם פִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם. וְעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה וְגו' (טו ב-ג)

לאחר חטא המרגלים, לאחר המוסר והתוכחה שמשה רבינו נתן על כך לבני ישראל, ולאחר הגזירה הנוראה להישאר במדבר ארבעים שנה, מעידה התורה הקדושה - "ויתאבלו העם מאד".

וכך מגלה אליהו הנביא (תנא דבי אליהו פרק כ"ט):

"באותה שעה אמר הקב"ה למשה: לך ומרצה את אותן העניים, שכבר יצא לבם מעליהם. אמר משה לפניו: ריבונו של עולם במה ארצה אותם? אמר ליה הקב"ה למשה לך ורצה אותם בדברי תורה".

ובכן, כלל ישראל מדוכאים מאד, אפילו התורה מעידה שהם "אבלים מאד", יצא ליבם מעליהם, איך מרצים אותם? איך מנחמים במצב כזה?

בדברי תורה!

נניח שזה צפוי ומוכר...

אבל עם איזה דברי-תורה מרצים לאבלים? לאבלים מאד?

"ואמרת אליהם כי תבואו אל ארץ מושבותיכם וגו' ועשיתם אשה לה □ עולה או זבח" וגו'.

"כי תבואו לארץ מושבותיכם"???

על דא קא בכינא, על זו האבלות האיומה, על האיבוד וההפסד להיכנס לארץ, עכשיו זה הזמן ללמד על ארץ-ישראל?

וכדי לצותם???

וכי אין זו זריית מלח-סדומית על פצע-פתוח?

מדייק הגרמ"ש שפירא זצ"ל (זהב שבא ח"א, פר' שלח), על כרחינו שפן - שכך מרצים!!

הרי בדברי אלוקים חיים עסקינן - -

הם משמחים אפילו בדבר שהוא עצמו סיבת הצער!!

הם עריבים ומתוקים גם אם במקום אחר הוא מלח על פצעים!!

כי הלא נכתבת וניתנת כאן עוד "אנא נפשי". (שבת קה).

הרי הם רוכשים כעת עוד "נמכרתי עמה". (שמות רבה ריש תרומה)
הם שובים ברגעים אלו עוד שלל מה"בתוך לבי". (מדרש תנחומא תשא יז)
הם מקבלים מנה חדשה מ"בתוך פיו". (שמות רבה תשא מא ג)
מתחדש כאן עוד קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא!!!

אם כן -

"לך ורצה אותן בדברי תורה"...

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס

שערי יוסף וש"ס, בני ברק

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת וּרְאִיתָם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי
לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. (טו לט).

איסור הסתכלות בנשים - דיני זהירות מערוה בקרי"ש ודברי

תורה

נאמר בתורה הקד' "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם וכו'
", (במדבר טו לט).

ואיתא בגמ' בע"ז דף כ' ע"א ולאסתכולי מי שרי, מיתיבי ונשמרת מכל דבר רע שלא
יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה, באשת איש ואפילו מכעורת ולא בבגדי צבע של
אשה וכו' ואפילו מלא עינים וכו' ע"כ דברי הגמ' שם, ומבואר דמדין ונשמרת בכל רע
ילפינן דין איסור הסתכלות בנשים.

ונחלקו בראשונים האם איסורו מן התורה, או מדרבנן, דעת התוס' (שם כ: ד"ה שלא
יהרהר אדם ביום) שהוא דרשה גמורה מן התורה ולא אסמכתא, וכדמוכח בגמ' בכתובות
דף מו ע"א יעו"ש, וכן דעת הרמב"ן בחולין דף לז' ע"ב בד"ה שלא, והסמ"ג מצוה קכו,
והסמ"ק מצוה כד, ורבינו יונה באיגרת סוף אות יא, ובמאירי חולין שם, והו"ד בב"י אב
העזר סימן כא סוף אות ג' יעו"ש.

ואולם דעת היראים סימן מה שהוא מדרבנן, וכן כתב בפרי מגדים אבן העזר פתיחה
כוללת סוף חלק ה', יעו"ש, וכן כתב בחכמת שלמה אבן העזר סימן כא ס"א יעו"ש.
והעיקר כדעת רוב הראשונים וכמ"ש בב"י שהוא מן התורה.

בגדר הסתכלות

ברא"ש בכתובות (פרק ב' סימן ג) כתב, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מותר להסתכל
בכלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותיה, וי"א דכל שבעה אסור, אבל
יום ראשון שהוא עיקר החיבוב אצל בעלה מותר, דאל"כ מי יעיד שיצאה בהינומא וראשה
פרוע, וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל, אלא כיון שרואין ההניומא שעשו ואומרים
זו היא של כלה פלונית היינו עדות, אי נמי ראיית ההינומא כשהיא עליה או פריעת הראש
אין זו הסתכלות בפנויה עכ"ל, ומבואר לכאורה דאפילו ראייה אסור.

ואולם המהרש"ל ביש"ש (כתובות פרק ב' סי' ג') כתב דאף בדעת הרא"ש נראה דראיה
שרי וז"ל: אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יוסי (י"ז ע"א) מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה,
כדי לחבבה על בעלה, ולית הלכתא כוותיה, ואפילו ביום ראשון אסור, אלא להסתכל
בבגדיה ותכשיטיה, ולא בפניה כלל, ושאר אשת איש, אפילו כהאי גוונא אסור. ונראה,
דווקא להסתכל קאמר, דומיא דהמסתכל בקשת, שהוא דרך עיון והבטה, אבל דרך ראייה

בעלמא שרי, אפילו בשאר אשה. ואף שמדברי הרא"ש (סימן ג') נראה, דאפילו ראייה בעלמא בפניה אסור, מכל מקום לא נהירא, דא"כ לא תמצא לעולם מי שיכיר אם היא פנויה אם אשת איש, שיוכל להעיד עליה, ודוקא ת"ח אמרינן בפ' גט פשוט (ב"ב קס"ח ע"א) דלא דייק בנשים להכירה, משמע הא ראייה בעלמא שרי, אפילו לת"ח, ושאר בני אדם דייקי אפילו להכירה, ואף דת"ח אמרינן התם שאם דייק [דייק], משמע [דלאו] משום איסור, אלא שכך היא מנהג, אלמא דלא אסור אלא דרך הבטה והסתכלות בדמותה, והתבוננות בצורת קלסתירה, ואפילו במלבושיה אסור כהאי גוונא, כדאיתא בפ' [קמא דמס'] ע"ז (כ' ע"ב). וכן כתב הרמב"ן, אסור להביט ביופיה של אשה, והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה, ונתכוין ליהנות בה כו', משמע כמו שפירשתי. ואפילו הכי, מי שיוכל להזהר, ולהוסיף אזהרה ושמירה, והוא פרוש בכל מילי דשמיא, ויודע שלא יחשבו לו כיוהרא, נקרא איש קדוש, ותבוא עליו ברכה. עכ"ל.

ומ"מ כמו שמשמע מדברי הרא"ש שאף ראייה בעלמא אסור, כן כתב מרן החיד"א בדעת הרא"ש בספרו פתח עינים (ע"ז שם), וכן כתב במהרש"א עמ"ס מכות דף כג ע"א, וכן כתב בספר לחם יהודה (פרק כא מהל' איסורי באיה הלכה ג), ובב"ח או"ח סימן עה, ובפרי מגדים שם, ובצל"ח בברכות דף כד ע"ב.

ובמשנ"ב (או"ח סימן עה סק"ז) כתב בשם הפרי מגדים (וכמו שציין בשער הציון אות יא) וראייה בעלמא לפי תמו בלא נהנה שרי, אם לא מצד המוסר, ובספר מנחת שמואל הוכיח דאדם חשוב יש לו לזהר בכל גוני, וכתב הפרי מגדים דבמקומות שדרך להיות מכוסה [כגון זרעותיה וכהי גוונא שאר מקומות הגוף] אף ראייה בעלמא אסור, וכתבו הפוסקים דבתולות דיין בכלל נדות הם משיגיעו לזמן וסת ובכלל עריות הם עכ"ל המשנ"ב. ומדברי המשנ"ב נראה דמתיר ראייה בעלמא.

ואמנם בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א סימן מ' בסוף התשובה שנראה מדבריו להחמיר בזה וכתב בזה"ל: עכ"פ ודאי אסור להסתכל באשה אפילו במקומות שדרך להיות מגולות כשמתכוין לראותה, ועיין בב"ח או"ח סי' ע"ה ס"א וזה אסור בכל מקום אפילו ברחובות, ויש חיוב על כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק, אך לא באופן שיהיה פרוש קיזאי שיהיה מקיז דם לכותלים עיין בסוטה דף כ"ב וברש"י שם ד"ה מקיז, וכן כשבאה אשה לשאול להרב שאלה בעניני איסור והיתר מחוייב להשתדל שלא להביט בפניה כדי שלא יבא ליהנות ח"ו מהראייה וכן בכל מקום שפוגע בנשים, יעו"ש עוד מש"כ בחיוב מחיצה בין אנשים לנשים.

וכן כתב הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל בספר תורת ההסתכלות (סימן ב') להוכיח מכמה מקומות דאיסור הסתכלות הוא אפילו בראייה בעלמא, וכתב שם שמה שאמרו בגמ' שהמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה וכו', ומוכח דכל האיסור הוא דוקא שמסתכל בשביל להנות, שיי"ל שמה דוקא שאסור אפילו שלא מצוי שיבוא לידי הנאה בכך, אבל הסתכלות בפניה וכדו' גזרו אף בלא מתכוין להנאה יעו"ש עוד.

ויש לדון בהאי כללא מכמה דוכתי בגדר איסור הסתכלות:

(א). איסור הסתכלות על רשע

(ב). הסתכלות על הקשת

(ג). הסתכלות בע"ז

(ד). הסתכלות בברכת כהנים

(ה). הסתכלות בהיזק ראייה עי' בסמ"ע (חו"מ סי' קנ"ד ס"ק י"ד), ובנתיבות (שם ס"ק י"ד).
ובמק"א הארכתני בכל האי כללא.

לדינא:

במקומות שדרכם להיות מגולים, ראייה בעלמא לפי תומו אם לא נהנה מותר, אבל יש להחמיר בזה.

ואדם חשוב יש לו ליזהר, ויש לברר איזה אדם חשוב נקרא לעניין זה.

במקומות שדרכם להיות מכוסים אף ראייה בעלמא אסור

דין הסתכלות על אינם נשואות

גם על נשים שאינם נשואות יש איסור הסתכלות, (משנ"ב סימן עה סק"ז).

דיני זהירות מערוה בקריאת שמע ודברי תורה

אסור לקרות קריאת שמע וכל דברים שבקדושה, כנגד טפח מגולה של אשה במקומות המכוסים [ויתבאר להלן איזה מקומות צריכים להיות מכוסים] בין באשתו, ובין באשה אחרת, (שו"ע סימן עה ס"א) ואפילו בת ג' שנים, ואם היא בתו מגיל י"א שנה. (ביה"ל ד"ה טפח מגולה, כתב שכ"ז שייך אפילו בקטנה מבת ג' ואילך שהיא ראויה לביאה, ואמנם בחזו"א או"ח סימן טז סק"ח כתב שכיון שטפח מגולה באשה אינו ערוה בעצם, אלא שחכמים אסרוהו משום הרהור וטירדת היצר על כן נראה שכל שאין דעתם ויצרם של בני אדם נתון עליה מחמת קטנותה של הבת לא אסרוהו חכמים, יעו"ש, ובאורחות רבינו (ח"ג עמ' רד) כתב בשם הגר"ק ששמע מהחזו"א שהשיעור בזה הוא בערך כבת שבע וכ"ז זה הוא לענין האיסור לומר דברי קדושה כנגדם, אבל לענין לחנכם ולהלבישם בצניעות דעת החזו"א שהוא מגיל שלש יעו"ש, וכה"ג הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה תפילה פרק כ' ס"ט שלא נהגו לאסור ראייה בבת מגיל שלש שנים ויום אחר ואך היראים מקילים בכך, ובפרט לפי דברי החזו"א שתלוי בגודל גופה ולא בשנותיה, ועיין עוד בזה בקובץ תשובות ח"ג סימן י', ובספר אשי ישראל פרק נה סעיף יח יעו"ש), ובילקו"י או"ח ח"ב.

ויש אומרים שבאשה אחרת אפילו פחות מטפח הוא ערוה (כן כתב הרמ"א שם ס"א, ומקורו מדברי ההגהות מיימוני, ששם הביא כן בשם הבה"ג, והו"ד בב"י, וכן כתב בכף החיים (ש"א פרשת בא אות ח') כדברי הרמ"א שבאשה אחרת אפילו פחות מטפח הוא ערוה, וכתב הבא"ח דהיכא דאפשר יש להחמיר בזה, אבל לדינא הב"י לא פסק כן, כמבואר בדבריו שם, ולכן לדינא פחות מערוה אינו טפח אפילו באשה אחרת, אבל יל"ע בזה דהא סו"ס הוא תלוי במציאות משום הרהור וסו"ס הרי יכול להביא לידי הרהור, ואש בנעורת,

וחז"ל אמרו אפילו באצבע קטנה, ושמה י"ל דפחות מכשיעור כזה קים להו לחז"ל דלא יכול להביא לידי הרהור, ואולי משום הכי הבא"ח החמיר בזה, ומ"מ הדר דינא דדעת הב"י דאף באשה אחרת פחות מכשיעור אינו איסור, וכן הוא לדינא בכה"ח סק"י, ובשו"ת אור לציון ח"ב פרק ו' בביאורים לתשובה יא יעו"ש, וכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"א סימן ז' אות ח' יעו"ש. והעיקר לדינא שאינו ערוה, ולכתחילה יש להחמיר בזה.

ולכן אם נמצא במקום שיש נשים שיש להם טפח מגולה אסור לקרות שם קריאת שמע או ללמוד, וצריך להחזיר פניו. (משנ"ב סק"א). ויש אומרים שמותר גם על ידי עצימת עינים, או שאינו רואה ע"י שלומד בספר, ובשעת הדחק אפשר להקל בזה, (עי' משנ"ב שם שהביא מח' אחרונים אם מהני בזה, ובאריכות בביה"ל בד"ה במקום שדרכה וכו' שהוא מחלוקת ראשונים בזה, ובנשמת אדם להחיי אדם הוכיח מדברי הרמב"ם דמהני ע"י עצימת עינים, ושכן הוא לדינא בב"ח ובפרי מגדים משב"ז סק"ב, ומ"מ כיון שיש ראשונים שחולקים לכן המיקל להתיר ע"י עצימת עינים אין מוחין בידו, כן הסיק בביה"ל שם, ומ"מ מדברי המשנ"ב נראה דלכתחילה אין להקל בזה רק כשאי אפשר בענין אחר, ואמנם ראה בחזו"א או"ח סימן טז סק"ז שהוא מעיקר הדין שמהני ע"י עצימת עינים, וכן הו"ד הגרח"ק זצ"ל בספר אשרי ישראל בתשובתיו בסוף הספר תשובה סא שמועיל מעיקר הדין לעצום את עיניו או להחזיר את מבטיו לצד יעו"ש, ונפק"מ בזה לגבי הרצאה של דברי תורה שמוסרים לחילונים שאינם שומרים תורה ומצוות, שע"פ דברי החזו"א יש להקל בזה, וכן כתב כיוצא בזה בשו"ת אור לציון ח"א סימן ח' שבשעת הדחק אפשר להקל בזה ע"י עצימת עיניו, ועוד י"ל בזה כיון דעוסק לצורך מצוה כדי לקרבם וכו' הוא שרי, וכמו שהתירו כיוצא בזה למסור להם הרצאות וכדו' אף שמסתמא לא ברכו ברכות התורה, ושוב ראיתי שכיוצא בזה כתב הגרי"ח זונלפד זצ"ל בשו"ת שלמת חיים סימן עג ועד שאם כוונתו לשמים ולא לראותה מותר הדבר יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת יביע אומר (חלק ג' סימן ז) להקל בזה כדת מרן השו"ע שדי בעצימת עיניים נגד טפח באשה, אבל הוסיף שטוב יותר לברך מתוך הסידור מלעצום עיניים, יעו"ש, אבל מ"מ רבנים שעורכים קידושין ויש כנגדם ערוה ואינם יכולים להחזיר את פניהם די שיעצמו עיניהם ויברכו ושכן הוא דעת מן יעו"ש.

מי שהולך ברחוב יכול לדבר בלימוד עם חבירו וכל כיוצא בזה ואין צריך לחוש שמא עוברת שם אשה שלא מכסה את גופה כדין (הנה בקונ' הל' יחוד וצניעות אות יד הובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שמי שהולך ברחוב ויש שם נשים שאינן לבושות כראוי אף שאינו שם לב לכך ואינו עובר באיסור הסתכלות מ"מ אינו יכול לומר שם דברי תורה ותפילה אלא אם כן יסובב את סניו לצד אחר אבל בדיעבד יכול לעצום את עיניו, והרהור בכה"ג מותר עכת"ד, והו"ד במשנ"ב דרשו סימן עד הערה מס' 4, ומכ"ז נראה דכ"ז הוא דוקא שהולך ברחוב במקום חילוני וכדו' שבודאות יש כאן רובא שהולכים שלא בצניעות, אבל אדם שהולך ברחוב שומם או באיזור חרדי אין צריך לחוש לכך, ויכול לדבר בלימוד עם חבירו,

מקומות החייבים בכיסוי לאשה

פניה

פניה אינה צריכים להיות מכוסים (משנ"ב סק"ב, ויש לדון במקומות שנוהגים לכסות כגון בתימן וכו' האם ערוה, והכי נראה ע"פ דברי המשנ"ב שכתב לגבי הרגלים שהולכים בזה לפי מנהג המקומות ועיין).

צוארה

מותר לגלותה עד העצם, וגבול הצואר הוא מהחוליה השניה של הגב, והמוסיפה צוארון תבוא עליה ברכה (עי' חוקי הנשים פרק יז שכתב שבית הצואר מותר לגלותה, ומש"כ הגדר בזה כן כתב בשו"ת מנחת שלמה ח"ג סימן קג אות טו, ובהליכות שלמה תפילה פ"כ דבר הלכה אות יב יעו"ש, ואולם ראה בשו"ת קנה בושם ח"ג סימן קז) שכתב שמעיקר הדין צריך לכסות את כל הצוואר, וכן ראה בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן קצז אות ז', ובח"ז סימן י' ע"פ דברי רבינו יונה בספר היראה אות רלח שאסור לגלות את כל הצואר יעו"ש).

שערה

א. אם דרכה לכסותו, אסור לקרוא כנגדו קריאת שמע, וה"ה שאפילו באשתו אסור. (מש"כ שי"א שאפילו באשתו אסור, והנה נראה לכאורה דגם השו"ע יודה לדין זה, וכן כתב לדינא בבא"ח בפרשת בא הלככה יב, ובכה"ח סקט"ו, ובילקו"י מהדו"ק ח"א עמ' קכה) יעו"ש).

ב. ואפילו אם אין דרכה לכסות את השער בבית ובחצר אלא רק כשיוצאת לשוק, מכל מקום בכלל ערוה היא לכו"ע אפילו בבית, ואם נתגלה קצת מהן, אסור לקרוא כנגדה (משנ"ב סק"י).

ג. אפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום ללכת בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות אסור לקרוא כנגדן, כיון שצריכות לכסות שערן מצד הדין, (הנה בשו"ע סעיף ב' כתב, שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, והוא הדין השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן, וכ"ש שער נכרית אפילו דרכה לכסות, וכתב במשנ"ב סק"י שכל דברי המשנ"ב ממעטים רק בתולות יעו"ש עוד). ויש מתירים במקום שדרכן של הנשים ללכת בגילוי ראש (כן כתב בבא"ח פרשת בא אות יב, שבמקומות שדרכן של הנשים ללכת תמיד פרועות ראש, מותר לקרות כנגדן אע"פ שעושות איסור, כיון שכל הנשים דרכן בכך, וכן פסק בכה"ח סקי"ז, וכן כתב בשו"ת אור לציון ח"א סימן י' וכתב שהוא משום שאין בזה איסור מעיקר הדין ורק לכתחילה פסק מרן השו"ע שיש להזהר בזה, וכן פסק לדינא בשו"ת יביע אומר ח"ו סימן יג, ומ"מ סיים שם בבאול"צ שבמקומות שרגילים לכסות שערן יש ליזהר בזה יעו"ש). ולכתחילה ראוי להחמיר בזה, אבל בדיעבד אם קרא אינו חוזר.

פאה נכרית

אשה הלבושה בפאה נכרית לכו"ע מותר לקרות כנגדה (לא מבעיא לדעת המתירים אלא אפילו לדעות האוסרים, חשיב כיסוי, כן כתב בילקו"י או"ח ח"ב אול"צ ח"ב, ובעיקר הדין אם מותר ללבוש פאה נכרית, רבו המחלוקת בזה, אלו אוסרים בכל תוקף, ואלו מתירים,

ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, (עי' גיטין ו') עיין עוד ילקו"י פאה נכרית, אם שרי ללבוש פאה נכרית, ובספר מנחת רפאל, ואין כאן המקום להאריך בזה, ונשברו ע"ז קולמוסים רבים לכאן ולכאן).

ידיה

ידיה, זרעותיה ושוקיה אסור, ואפילו אם רגילים ללכת באותו מקום כדרך הפרוצות אסור, (משנ"ב שם) אבל החלק שביד בין הזרוע לכף האשה מותר, (חזו"א או"ח סימן טז סק"ח) והמרפק יש להחמיר (שו"ת מנחת שלמה ח"ג סימן קג סקט"ו יעו"ש), ובשו"ת יביע אומר חלק ו' או"ח סימן יד אות ג' כתב שזרעותיה הוא מהמפרק ולמעלה, אבל לענין החלק שמכף היד עד המרפק הדבר תלוי במנהג המקומות ובמקום שנהגו שלא לכסותו מותר לקרות קריאת שמע כנגדו, ועיין עוד בזה בבא"ח בפרשת בא הלכה יא, ובעוד יוסף חי פרשת בא אות א

תכשיטין

יש מי שכתב שגם תכשיטין הוי בכלל ערוה, אבל אין הלכה כן, (הנה כתב הבן איש חי בספרו עוד יוסף חי (פרשת בא הלכה ב) שאם יש כנגדו אשה שעונדת טבעות של אבנים טובות באצבעותיה, וכן צמיד שקבוע בו אבנים טובות, יש לחוש להרהור, ולא יקרא כנגדם, אבל אם היא עונדת תכשיטין של אבנים טובות בראשה ותחת צווארה על בגדיה מותר כיון שאין זה נוגע בבשרה עכת"ד, ואמנם דבריו חידוש הוא לדינא ולא מצינו לחד מדברי הפוסקים שהביא דבריו לדינא, וע"כ אין לחוש בזה).

רגליה, עד השוק צריך להיות מכוסה, [משנ"ב סק"ב, כתב בשם החיי אדם והפרי מגדים שבפרסות הרגל עד השוק צריך להיות מכוסה, ומ"מ הכל לפי מנהג המקום וז"ל: אבל פניה וידיה כפי המנהג שדרך להיות מגלה באותו מקום, וכן בפרסות הרגל עד השוק במקום שדרך לילך יחף, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל בהן אינו בא לידי הרהור, ובמקום שדרך לכסות שיעורן טפח כמו שאר גוף האשה, אבל זרעותיה ושוקה אפילו רגילין לילך מגלה כדרך הפרוצות אסור עכ"ל.

ואולם בחזו"א (או"ח סימן טז סק"ח) כתב שיתכן שגם החלק שמתחת הברך נחשב לשוק ואסור לקרות כנגדו, ושקשה להכריע בדבר, וכן ראה בשו"ת דברי יציב אבן העזר סימן לז שכתב לדון בזה, וכתב שמכיון שהמנהג הוא לכסות עד למטה מן הברך א"כ עכ"פ הרי הוא בכלל טפח מגולה באשה, עכ"ד, ואמנם לפי דבריו זה יהיה תלוי במנהג המקומות, וידוע מדברי הגר"נ קרליץ זצוק"ל שאשה צריכה לכסות את רגלה בחצאית עד 10 15 ס"מ מתחת השוק, ואמנם התם הוא גזירה למיגדר מילתא שלא יתגלה שוקה למעלה, אבל לכאורה לענין קריאת שמע אינו כן, או אפשר דחשש לדברי החזו"א, אבל במשנ"ב לא פסק כן.

ומ"מ כדברי החזו"א כן כתב הגרע"י בספר טהרת הבית (ח"ב עמ' קסה) ששוק האשה הוא החלק שמהברך עד לקרסול וממילא אין זה תלוי במנהג המקומות, אלא כל שיש בו טפח אסור, וחובה ע"פ הדין לכסותו כולו, וכתב שם שכן נראה דעת העוד יוסף חי (שם)

שגם החלק שמתחת הברך יש עליו דין שוק, ממש"כ בזה"ל: דע כי סוף העצם של הארכובה הנה שיעור שני שלישי טפח דרכו להיות גלוי אצל כל הנשים, שאין לבושין אנפלאות בכפות רגליהם, ולמעלה משני שלישי טפח, הוא בכלל מקומות המכוסין, ואסור לקרות כנגדן, יען כי עצם זה של הארכובה הוא בכלל שוק, דעליו אמרו שוק באשה ערוה עכ"ל.

ובשו"ת שבט הלוי חלק א' סימן א' כתב להאריך שצריך לכסות את הרגל בגרביים עכ"פ עד סוף הרגל דסו"ס הוא מכלל שוק, ויעו"ש עוד מה שהוכיח כן בארוכה, וכן נראה להחמיר בזה משום ערוה בשו"ת שלמת חיים סימן פח, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן י', שכתב בזה"ל: אלו ההולכות בלי גרביים אין לזה היתר כי הוא בגדר שוק, וגם בבית אסור לומר דברים שבקדושה נגד רגליהם ואין להתיר עקב שנשתרש המנה כן, כי אין עוזר לזה מנהג, וכפי שכתב המשך דבריו לענין זרועותיה ושוקה עכ"ד, וכן כתב בשו"ת באר משה ח"ח סימן קא, שמהברכים ולמטה עד לפרסת הרגל נקרא שוק באשה ערוה, וכן הסכמת הראשונים והאחרונים, ולכן בודאי אסור לבעל לומר דבר שבקדושה כשהחלק הזה אינו מכוסה היטב יעו"ש, ואולם בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' סימן ק' שמתחת הברך אינו ערוה ומה שהולכים בגרביים הוא לצניעות יתירה הוא יעו"ש, ראה בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ח"א סימן יג שכתב בשם ספר סדרי טהרות בריש פ"ק דאהלות שהוכיח ששוק היינו הרגל למעלה מהברך ואי אפשר להוציא דברי הפרי מגדים מפשוטם יעו"ש עוד, ויש עוד להאריך בכ"ז.

האם מותר להסתובב בבית בלא גרביים

ומ"מ בעיקר מש"כ במנחת יצחק שאין להסתובב כן אפילו בבית, הנה בספר גנוזי שערי ציון עמ' כג כתב הגרב"צ במברגר זצ"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל שאם אין שם אנשים אחרים מותר, וכן הו"ד הגרשז"א בספר הליכות בת ישראל פרק ד' הערה כח שמעיקר דין אפשר להקל בזה לאשה הנמצאת בתוך ביתה ואינה יוצאת לרחוב, וכן כתבו בהליכות שלמה פרק כ' סק"ב כה"ג בשם הגרשז"א ושאפילו אשה נדה אינה צרכיה בביתה לכסות את רגליה בגרביים, ומוכח דאף לשיטת החזו"א, שהברך הוא עד למטה, מ"מ בבית אינה צריכה להקפיד בזה.

שיעור עובי הגרביים

והנה לפי דברי המשנ"ב והאג"מ והגרי"ש"א והגרשז"א, שאין חיוב מעיקר הדין ללכת ברחוב עם גרביים מתחת לברך כיון שאינו בכלל ערוה, לפי"ז לכאורה י"ל דסגי בכיסוי כל דהוא כל עוד שהרגל לא נראית אותו דבר, וכן כתב בהליכות שלמה שם בשם הגרשז"א שאם הרגל לא מתחזיא להדיא שפיר דמי, ולכאורה כוונתו שכל עוד שהכיסוי אינו שקוף לגמרי שפיר דמי, ועיין עוד באגרות משה שם,

ועיין בשו"ת אז נדברו ח"י סימן לד שכתב להחמיר בזה, וז"ל: ובחידושי אגדות סוף מכות, מבואר דגם העקבות של האשה בכלל שוק לענין זה ומפני התועלת אני מעתיק לשונו הטהור וז"ל ועוצם עיניו וכו' בשעה שעומדת על הכביסה נקט בכה"ג דודאי להסתכל בפני

אשה ובשאר מקומות המגולים דאסור דאפשר ליזהר ולהשמר מלהסתכל בזולת עצימת עין רק שלא יגבה עיניו ובכפיפת ראש אבל בשעת הכביסה במקום מגולה בעקבות רגל האשה א"א להזהר מלהסתכל אם לא בעצימת עין ע"כ, ומסתמא שזה דין בטפח באשה ערוה ולא מדין שוק וכמבואר נמי בפוסקים ע"ז מ"ב במקומות שאין הולכות יחף, ולפ"ז בזמנינו שאיזו רוב הנשים הולכות יחף לכו"ע אסור מדין טפח באשה ערוה, כן מצאתי בקונ' להגה"צ ר"א בריזל שליט"א בשם החזו"א ז"ל לכן תימה גדולה על מה סמכו נשים החרדיות ללכת עם גרבי ניילון או חומר אחר שקוף עכ"ד, ועיין עוד במש"כ בחלק יד סימן מח ומ"ט.

ובשו"ת משנה הלכות חלק יב סימן שיא שכתב להחמיר בזה, וז"ל: ובקונט' שם בפ"א לענין גרביים שקפות אי מהני לכיסוי הרגל בבית או בחוץ הביא מחלוקת (המ"ב סי' ע"ה בשם הפמ"ג והשבט הלוי ח"א סי' א' ומנח"י ח"ו סי' י'). ולפענ"ד נראה לפמ"ש בגמ' יומא (ל"ג ע"ב) אמרו עליו על ר' ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה וכו' אמרו עליו על ר' אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו כתונת משתי ריבוא ולא הניחודו אחיו הכהנים ללובשה מפני שנראה כערום ופריך ומי מתחזי והאמר מר חוטן כפול ששה אמר אביי כחמרא במזגא ופרש"י כחמרא מזגא כיון הנראה מחוץ לכלי זכוכית ואע"פ שהזכוכית עבה כך היה הפשתן מוצהב ונראה בשרו מתוכה ע"כ. ולמדנו שני דברים חדא שכל שהבשר נראה דינו כערום ולכן לא הניחודו אחיו לעבוד העבודה בלבוש זה והשנית דאין נפק"מ בעובי המלבוש או בדיקותו אלא בהחזית שאם נראה הבשר אפילו הם עבים ביותר ונראה הבשר מבחוץ אסור ואם הם דקים ואין נראה מותר ואין נפ"מ בין הדנייר כמה הוא ובאמת לענין ערוה ידוע שהאיסור הוא ההסתכלות ולכן ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקראת ק"ש כנגדה (עיין ברכות כ"ה ע"ב ובטש"ע א"ח סי' ע"ה ס"ה) והבן, ומש"כ עוד שם כיון שהיום המנהג לכסות כ"ע מודים שגרביים דקות אין יוצאים בהם ידי חובת כיבסוי לפענ"ד הוא כך שאם הולכין בדקות הו"ל כהולכי יחף ולהולכי בדקות דינם כמו הולכי יחף במקומם ואם רובם יוצאים כן הו"ל כמקום שהולכים יחף לענין זה ומ"מ מוסיפין עכ"פ על היחף זה והבן כי קצרתי עכ"ד.

ובפסקי תשובות סימן עה הערה מס' 27 כתב שכבר הכריעו מורי הוראה שאין ללבוש פחות מעובי גרב מס' 40 וזה כדברי הגרשז"א והמחמירים שלא יראו את הרגל ממש הוא ממס' 70 עכ"ד, ואולם בעיקר דבריו ראה בקונ' הלכות והנהגות הצניעות להגרמ"ש קליין שליט"א בעמ' 17 שכתב שעל הגרביים להיות אטומות לגמרי ולא שקופות, ואפן בדיקת שקיפות הגרב הוא ע"י התבוננות לאחר לבישה אם אין נראה דרכה בשר הרגל, צבע העור, השערות או הוורידים, ואין לסמוך בשום אופן על מספר הדנייר בלבד, ולכן חובה לבדוק כל מקרה לגופו, וש40 דנייר בזמנינו הוא בודאי בגדר חצי שקוף יעו"ש עוד, ויעו"ש שכתב שג"כ אין לבוש גרבים שקופות בצבע הרגל, וכמ"ש בספר משבות זהב לבושה עמ' סה מכתב הגר"ש וואנר זצ"ל שגוון חום כהה הוא המועיל ביותר לכיסוי השוק וז"ל: מהנסיון יאמר כי גוון חום כהה הוא המועיל ביותר לכסוי הרגל, אולם צבעים כהים כגון שחור וכחול הגורמים להבטלת מראה הרגל הבהירה אינם חשובים כיסוי עכ"ל, וכן כתב שם בקונ' הנ"ל דה"ה לצבע שחור שמהני, ועיין עוד בספר הלבוש כהלכתו במכתבי הרבנים

מכתב ו' שהובא שם מכתב של הגר"נ קרליץ זצוק"ל מאלול תשנה, בזה"ל: כיסוי הרגליים כמו כל כיסוי כל הגוף הוא שלא רואים את הגוף או את הרגל או חלק מזה, גם לדעת המקילין נתברר כי ברוב הרגלים השיעור הוא לפחות 40 דנייר עכ"ל, וכן הובא שם מכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א שעובי הגרב חייב להיות לפחות 40 דנייר עכ"ד, וכתב שם בספר הנ"ל שמשנת תש"ס נשעו שינויים בתעשיית הגרביים ולא מספיק 40 דנייר, ואמנם נראה דאכתי המנהג להקל בזה כמ"ש באגרות משה שהחיוב הוא לכסות את המקום מתחת הברך אינו אלא מנהג לצניעות.

ושוב ראיתי שבשו"ת יביע אומר חלק ו' חיו"ד סימן יד כתב שמה שהנשים לבושות גרביים שקופות אינו נקרא כיסוי, יעו"ש, ובשם מו"ח הגר"ש יאיר שליט"א שמעתי שכיום מהני לזה שיעור גרבים של 40 דנייר עכ"ד, ויש עוד להאריך בכ"ז מק"א.

האם מותר לומר דברים שבקדושה כנגד אשתו שלא גורבת גרביים

ולפי דעת המשנ"ב אם אשתו אינה גורבת גרביים, י"ל דשרי לומר דברים שבקדושה, כיון שסו"ס אינו ערוה, ואמנם בספר מראה כהן פרק ה' הערה צה הו"ד הגרשז"א שתלוי אם דרכה תמיד לגרוב גרבים בבית אסור, אבל אם דרכם ללכת בבית בלא גרביים מותר לקרוא כנגדה עכת"ד, ויסוד דבריו דתלוי במציאות במנהג המקום כמ"ש, ואמנם יל"ע בכ"ז דאחר שברח' הולכת עם גרביים סו"ס יחשב ערוה, וי"ל דהכא תלוי במציאות וכמ"ש במשנ"ב סק"א אם מביא לידי הרהור או לא, ויש לדון לדעתו אם בבית הולכות רק עם גרבים משום חינוך הילדים וכו' וגם שפותחים את הדלת לכל מיני אנשים, אבל בחדר השינה נמצאת תמיד ללא גרבים, האם בכה"ג מותר לבעלה לקרות קר"ש, ונראה דכיון דסו"ס היא רגילה בזה יהיה שרי. [ויש להוכיח עוד כה"ג מסימן ע"ג שלא חילקו בזה].

ואמנם הו"ד מרן הגריש"א במראה כהן, ובספר אשרי האיש או"ח פרק טז סעיף טז שאסור בכל אופן לקרוא קריאת שמע, ואמנם יל"ע אחר דהו"ד לעיל דס"ל דלא חשיב ערוה, ושמא חשש לשיטות הפוסקים שמחמירים בזה.

ואף במקומות המגולים יש לאדם הרהור אסור לקרות כנגדה (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סימן טו אות א' בסוף ד"ה ועיין).

כמה שיעור טפח

ושיעור טפח הוא, יש אומרים שצריך טפח על טפח, ויש אומרים שמספיק טפח על משהו (הנה במקור חיים בד"ה נ"ל כתב שהוא דוקא טפח על טפח, ואמנם בשו"ת אגרות משה חלק אבן העזר ח"א סימן נח, כתב שאין צריך שיהיה ממש טפח על טפח אלא גם בפחות מטפח אורך יותר מטפח מצטרף לשיעור טפח על טפח ואסור, ובשו"ת משנה שכיר חאו"ח סימן כב שלא צריך שיהיה טפח על טפח מרובע אלא כשאורכו אפח אסור גם אם רחבו כל שהוא, וכתב שם שכן משמע מדברי הב"ח ד"ה טפח, וכן כתב בבית ברוך כלל ד' סק"י בהערה, שמסתימת האחרונים לא משמע שצריך טפח על טפח יעו"ש, והכי הוא לדינא).

האם יש טפח באיש ערוה במקומות המכוסים

גם לאשה אסור לקרוא קר"ש ודברים שבקדושה בטפח מגולה באיש במקום שרגיל לכסותו, אם גורם לה להרהור (משנ"ב סימן עג סק"ה, אם יגרום לה להרהור, ועיין עוד בערוך השולחן סימן עה סעיף ה' שכתב שבכה"ג משמעות הפוסקים להתיר בזה כיון שאין לחוש להרהור יעו"ש).

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת שלח

יג, כד: למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל. בתרגום יונתן כתב דהוי חמרא נטיף מיניה כנחלא, וכתב בפירוש יונתן דהדיוק אמאי קראו נחל אשכול ולא אשכול גרידא על שם כריתת האשכול, אלא לרמוז שאותו אשכול [שהיה שמן ומשובח] נטף ממנו היין כנחל.

וראה בשם הגדולים להחיד"א [ח"ב מערכת סופרים אות ת' צ"ו עמ' 183] דאין להביא ראייה מהתרגום יונתן דגבי שם איש ואשה דשם השני עיקר והראשון טפל אליו אף בלא חולי שלא כדברי מהריק"ו דהכא כתיב על אודות האשכול וגו' וזה שם שני ולא ראשון, משום דשאני הכא דיש כאן ביאור וכינוי נחל של אשכול ולא דמי לב' שמות שכל אחד עומד בפני עצמו.

*

יג, כג: ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאווהו במוט בשנים.

כתב בהכתב והקבלה דלפי הנראה הוא כמו ונתנו על המוט [במדבר ד, י], והוא עץ שנותנין עליו דבר לשאת אותו. אמנם בזוהר [ק"ס ע"ב] איתא אשכול הוה תליה בזמורה, ובעוד דהוה מתחבר באתריה אקרי זמורה, לבתר קרייה מוט, דכתיב וישאווהו במוט ההוא דאשתמודע ההיא דכרתו [האשכול היה תלוי בזמורה, ובשעה שהיה מחובר לארץ נקרא זמורה, וכשנתלש מן הארץ נקרא מוט]. ולכן הבי"ת מנוקדת בפתח כמו ה"א הידיעה, שהזמורה עצמה היא המוט עכ"ד. וכל זה דלא כגמ' סוטה [לד, א] ובראשונים שם שהביאו מוטות לנשיאת האשכול ושאר הפירות.

*

יד, ג: הלא טוב לנו שוב מצרימה.

תיבת "טוב" במרכא כפולה. בספר דובב ישרים כתב שבא לרמוז שגם בלי טענה זו היה בדעתם לשוב מצרימה ולהסיר מעליהם תורה, ולכך אמרו "הלא" בלשון שלילה.

*

יד, ט: ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם.

פירש"י נאכלם כלחם. עיין באור החיים שדקדק אמאי הוציאו הדיבה בלשון "לחם", ויישב על פי דרך חכמי הקבלה עיין שם.

ועל דרך הפשט ראה במשכיל לדוד שפירש נראה שהכוונה לומר כלחם דידן דהיינו המן, דמשום הכי כתיב לחמנו, ורוצה לומר כמו דבלחמנו בלי טורח משתנה בפנינו טעמו לנטחנין

פניני עיון בפרשת שלח

ולנדוכין ומבושלין וכדלעיל בפסוק שטו העם, הכי נמי כן ממילא יהיו הרוגין ואבודין לפנינו כאילו היינו הורגים מבלי שנצטרך לטרוח בהריגתם עכ"ד.

אמנם בלשון רש"י "נאכלם כלחם" לא משמע בפשוטו דהכוונה ללחם של המן דוקא. שוב ראיתי ברבינו אפרים שפירש נאכלם כלחם שנאמר [דברים כ, יד] ואכלת את שלל אויבך. ונראה בס"ד עומק דבריו, דהמרגלים טענו שיש שם ענקים ומקום מבוצר היטב ויש לנו הננסין לירא ולפחד מלהלחם עמהם ולכן טוב לנו לשוב למצרים. אמנם כל התפיסה וההבנה הזאת היא טעות ביסודה על פי מה שפרש"י דברים [א, ח ד"ה עלה רש"י] דאילולי חטא המרגלים לא היו צריכין לכלי זיין ע"כ. וא"כ לא היו צריכים להלחם עמהם כלל וכלל אלא הכל היה נעשה מאליו בדרך נס. וא"כ לא צריך כדי לכבוש מצידנו כח וגבורה כלל כי ה' גבוה מעל הכל והיד ה' תקצר, וזהו שאמרו להם כלב ויהושע כי לחמנו הן שנאכל כלחם, והיינו כמו שלחם הוא מיועד ומוכן לפניכם לאכילה ואינו מתנגד שצריך להלחם עמו כדי לאוכלו, כך הם יהיו לפנינו ראויין ומוכנים לאכילה ממש בלי צורך מלחמה כלל ממילא אין מה לפחד ולירא מהם.

ואפשר להוסיף עוד על פי התנחומא [מסעי אות ד] זאת הארץ אשר תיפול לכם בנחלה [דברים לד]: וכי הארץ נופלת והלא כתיב והארץ לעולם עומדת [קוהלת א], אלא כשבאו המרגלים והוציאו דיבה על הארץ ואמרו ושם ראינו את הנפילים ואמרו כי חזק הוא ממנו כעס עליהם משה, אמרו לו כל ישראל משה רבינו אילו היו המרגלים שנים ושלושה בדין הוא שנאמין שנאמר על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת [דברים יז] והרי הן עשרה, אנה אנחנו עולים וכו' עם גדול ורם ממנו כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, מה עשה הקב"ה נטל שר הארץ וכפתו והפילו לפניהם שנאמר [דברים א] ראה נתן ה' אלוקיך לפניך את הארץ, וכי לפניהם היתה אלא שהפיל שר שלהם ואמר להם עלה רש אל תירא ואל תחת לא מן הנפילים ולא מן עם גדול ורב ממנו עכ"ל.

ולפי זה יובן היטב דכאשר הקב"ה הפיל שר הארץ וכפתו לפניהם כשנפל היסוד והעיקר, נפל הבנין, והרי הכנעניים מוכנים לפניהם כלחם המוכן לאכול ואין צריך כלי מלחמה. שוב ראיתי שכוונתי בזה בס"ד לדברי השמירת הלשון [ח"ב סימן יט ד"ה ועל].

*

יד, טו: והמתה את כל העם הזה כאיש אחד.

צריך ביאור מהו "כאיש אחד" ולמה שלא יהרוג אותם כרבים.

אומר התורה תמימה [בפסוק טז אות ח] ע"פ יומא [פו, א על פי גירסת הרי"ף] עבר אדם עבירה פעם ראשונה ושניה מוחלין לו, פעם שלישית אין מוחלין לו, ואילו בציבור גם בפעם שלישית מוחלין לו, פעם רביעית אין מוחלין לו. [ומטעם זה גם פירש"י בקרח טז, ד שמשה נפל על פניו לפי שזה היה סרחון רביעי ועל זה אף בציבור אין מוחלין] וכעת הכל מובן, משה טען להקב"ה הרי המרגלים זה סרחון שלישי ואיך אתה יכול לעשות את זה להרוג את כולם "כאיש אחד" היינו כדין איש אחד, הרי הוא ציבור, ובציבור מוחלין בסרחון שלישי וא"כ תמחל להם.

אמנם בפשוטו דקרא נראה לפרש מה שכתוב "כאיש אחד" הכוונה כמו שכתב בפענח רזא, לפחות תהרגם לאט לאט בכדי שיפרו וירבו ביני לביני וזהו סלחתי כדברייך שאעשה כן עכ"ד.

ונראה שזה המכוון גם בפרש"י שכתב כאיש אחד "פתאום", וכתב בבאר בשדה דפירוש כאיש אחד, דכי היכי דלמיתת איש אחד אין צריך שהות וזמן, כן הכא אם תמית את כולם ביחד פתאום בלי שהות, דתרגום בפתע הוא בתכף בלי שהות כדפרש"י בפסוק ואם בפתע בלא איבה הדפו אז יאמרו הגויים וגו' דאי אפשר בזמן קצר מבלי שהייה בינתיים שנתקעה אהבתו בהם.

*

יד, מב: אל תעלו כי אין ה' בקרבכם.

בבית אלקים למבי"ט [שער היסודות פרק מו ד"ה וכן עדת] כתב כי המרגלים חטאו במה שאמרו לא נוכל לעלות, ועתה אתם בעצמכם חוטאין ועוברין במה שאתם רוצים לעלות. ומפני שהמרגלים אמרו כי חזק הוא ממנו כביכול אין בעה"ב מוציא כליו משם, אמר כאן משה כי אין ה' בקרבכם אל תחשבו כי בשביל כבודו שלא יאמרו כי חזקים הם ממנו יציל אתכם, כי אינני בקרבכם, ולכן אמר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה.

*

יד, מ-מא: הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה', כי חטאנו: ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה'.

במדרש אגדה כתב שמשה היה מונעם שלא ילכו ויכנסו בארץ ואי אפשר לבטל הגזירה, והם היו בוטחים לבטל במה שאמרו "כי חטאנו" עכ"ל. והיינו דהמעפילים סברו דבאמירת וידוי "חטאנו" חזרו בתשובה וזה הואיל להם לבטל את הגזירה.

אלא דצ"ע מה שכתוב [בדברים א, מא] ותענו ותאמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר ציונו ה' אלוקינו ותחגרו איש את כלי מלחמתו וכו', וקשה למה להם כלי זיין, הלא קודם הגזירה כתיב לעיל פסוק ח' בואו ורשו את הארץ, ופרש"י בשם הספרי אין מערער בדבר אינכם צריכין למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין ע"כ. וא"כ לכאורה השתא נמי שסברו שעל ידי אמירת "חטאנו" נתבטלה הגזירה, לכאורה שוב אין צריכין לכלי זיין.

וברינת יצחק [שם] עמד בזה וכתב ויש לומר עפמש"כ רבינו יונה [שער א' אות מב] דיתכן להיות העוון נסלח ונפדה מן היסורין ומכל גזירה ואין לה' חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו. ולפי"ז יש לומר דבני ישראל חששו דאף שהגזירה נתבטלה, מ"מ אין רצון ה' יתברך להם ולא יעשה להם ניסים שלא יצטרכו למלחמה ולכלי זיין עכ"ל.

וקשה להנ"ל "אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר ציונו ה' אלוקינו", דהיכן ה' ציוה להם להלחם עמהם וצריך עיון.

פניני עיון בפרשת שלח

ובהעמק דבר [בדברים שם] כתב לחדש "אבל אחר שאמר משה בשם ה' לא תעלו ולא תלחמו, שוב לא הכינו עצמם למלחמה, וזהו דכתיב [כאן] וישכימו בבוקר ויעלו וגו' הננו ועלינו אל המקום וגו', היינו בלא מלחמה, וכסבורים שישארו שם בשבי או יהרגו, ג"כ כדאי לעלות לארץ ישראל, ועל זה לבד לא היה דבר ה', אלא משה אמר למה זה אתם עוברים את פי' ה' וגו'.

*

יד, מד: ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה', ומשה לא משו מקרב המחנה.

יש להתבונן איך בתחילה רוב כלל ישראל האמינו לדברי המרגלים שפריה משונה כך עמה משונה ארץ אוכלת יושביה ערים בצורות ולא יכולין לכבוש אותה, אע"פ שיש ארון ברית ה' ומשה עמהם, ואילו עתה נשתנה מהקצה אל הקצה שקומץ יחידים סבורין שיכולין להעפיל ולכבוש את ארץ ישראל היתכן כדבר הזה!

התשובה היא דהנה כשנתבונן מידת הביטחון בהקב"ה היא פשוטה ומובנת על פי שכל, דהנה אנו רואים שהקב"ה זן ומפרנס רבבות בני אדם בכל יום ויום, וכל אחד באופן שאינו דומה לחבירו, אם כן למה אדם דואג שאולי לא יהיה!

*

טו, כ: ראשית עריסותיכם.

בפירוש הרידב"ז [על הירושלמי פ"ב דדמאי ה"ד ד"ה הכא] כתב בזה"ל והנה בדין ראשית עריסותיכם לאו דמצוה להפריש מן העיסה זה אינו אלא אף מן הפת גם כן שפיר דמי [אפילו לכתחילה], ורק עריסותיכם היא כמו מירוח דמחייב הכרי, כן נמי הגלגול עושה הטבל לחלה [דקודם לכן אוכל ממנה עראי] ומצות חלה להפריש בין בעיסה בין בפת הכל אחד, ולא דמחוייב להפריש מן העיסה דוקא, דזה אינו דעיסה היא רק שטובלת לחלה. ולא דמי לפאה דמצות פאה להפריש מן הקמה ואם לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים וכו' [דהפרשה מן הקמה היא רק בדיעבד], זה אינו דגבי פאה כתיב לא תכלה פאת שדך, משא"כ בחלה הוי העיסה כמו מירוח דטובל, וכמו דבמירוח אין נפקא מיניה בין דגן לפת ובין יין קודם הבישול לאחר הבישול, כן נמי בחלה רק משום מצות זריזין מקדימין למצוות עכ"ל.

*

טו, כה: וכיפר הכהן על כל עדת בני ישראל וגו', ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו'.

ובשעה שחטאו [פסוק כד] כתיב והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה וגו', ולא כתיב עדת ישראל. י"ל ע"פ המבואר בחולין [ב, א] כי המומר לע"ז חשיב כמומר לכל התורה כולה, וכתב הרשב"א שם דהוי כנכרי יעו"ש, ולכך לאו ישראל מיקרי. וכיוצ"ב כתב השיטה במ"ש דמחלל שבת בפרהסיא הוי כנכרי מדכתיב "ושמרו בני ישראל את השבת וגו' כי אות היא ביני ובין בני ישראל", כל המשמר את השבת מקרי ישראל ושאינו משמר לא מקרי ישראל.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

האם מותר לבקש משוכני עפר שיתפללו עלינו

ויַעֲלוּ בַּנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן (יג, כב)

כתב בספר מהרי"ל הלכות תענית: "אמר מהר"י סג"ל מה שרגילין ללכת לבית הקברות בתעניות יש כמה טעמים בגמ'... ואמר דנראה לו טעם אחר משום דבבית הקברות מקים מנוחת הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה נתקבלה ביותר על אדמת קדש, והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל אל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם אך יבקש מאת השם יתברך שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר תנצב"ה".

והובאו דבריו בא"ר ובה"ט ומשנ"ב ס"ס תקפ"א. וכן כתבו החיי אדם כלל קל"ח ס"ה והקצ"ע סי' קכ"ח סי"ג, והוסיפו שאם מבקש מן המתים קרוב הדבר שיהיה בכלל ודורש אל המתים ח"ו.

וכן הב"ח יו"ד ס"ס רי"ז כתב: "ודוקא להשתטח על קברי אבות ולהתפלל לפניו יתברך על כל צרה שלא תבוא בזכות אבותיו הנקברים פה וכיוצא בזה", עכ"ל, משמע דאתא לאפוקי שלא יבקש מן המתים עצמם, וכן נראה מדברי האברבנאל בספר מראש אמנה פי"ב, ע"ש.

דעת כמה אחרונים להתיר לבקש מהמתים להתפלל עלינו

אמנם בפמ"ג ס"ס תקפ"א כתב: "ועיין א"ר ל"ט בשם מהרי"ל הלכות תענית... ואל ישים מגמתו נגד המתים, ובסידור מענה לשון יש תפלות מה שאומרים על הקברים, משמע קצת שמבקשים מאת הנפש שיליץ טוב בעדנו". [מענה לשון' הוא ספר של תחינות לאמרם על קברי הצדיקים, ורוב התחינות שבו נאמרות רק אל הקב"ה, אך יש שם תחינה אחת ובה כתוב: "על כן באתי ללכת הנה למקום קבורתך ואל בית מנוחתך, להשתטח על בית משכבך, כדי להלל לשם הגדול הגבור והנורא ולבקש ולחנן אותך במר נפשי כעני המחזיר על הפתחים, שיכמרו נא רחמיך עלי ותעמוד מהר בתפלה ובבקשה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שיעזור לי ברוב רחמיו וברוב חסדיו... ואל תסתר פניך ממני ביום צר לי הטה אלי אזניך ביום אקרא ותבקש רחמים עלי לפני אב הרחמים שיענני וירפאני..."].

וכן נראה דעת איש האלקים רבינו הרמח"ל ז"ל שיסד תפילה לומר על קברי צדיקים, ובה נאמר: "יבוא שלום תנוחו על משכבכם וגם אתם תעורו מתרדמתכם וכמונו ועמנו תרבו תפלה בעדנו העתירו אל ה' אלקינו" כו' (ספר ירים משה עמ' רפ"ח).

וכן בבן איש חי שנה א' פרשת נצבים אות ב' כתב: "ונוהגים לילך בער"ה על הקברות ולומר בקשות שם, ואל ישים מגמתו נגד המתים אלא יתפלל להשי"ת שיתן לו רחמים בזכותם, ויכול להשתטח על קבר הצדיק ויאמר הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה שתתפלל עלי לפני הקב"ה כך וכך".

ובקבר דוד המלך כתובה על הקיר תפילה שיסד הבן איש חי לאמרה שם, ונדפסה גם בכמה ספרים, ושם כתב: "קום דוד מלכא משיחא... קום לעורר הרחמים והתפלל לפני אבינו אב הרחמים עלינו ועל כל ישראל אחינו, קום והתפלל על ילדי בית ישראל... קום והמליץ טוב לגלגל הרחמים הגדולים... התחזק והתאמץ בתפלה ובתחנונים וקרא אל ה' שומע תפלה... קום חלה נא פני ק-ל ויחננו... קום דוד מלך ישראל וסדר דברים בתפלה ובתחנונים לפני ה' אלקי ישראל קום כי קרוב אליך הדבר מאד, קום ולך אצל אבותינו אברהם יצחק ויעקב ומשה רועה נאמן ואהרן הכהן הגדול ויוסף הצדיק, והכנסו בפתח הידוע לכם ועמדו בתפלה ובתחנונים בעבור כבוד השכינה" וכו'.

וכן בשו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' ס"ח כתב שאין שום איסור לבקש מהמתים שיתפללו עלינו, ואדרבה מצוה איכא.

תמיהה על המהרי"ל מכמה מקומות בגמרא

ולכאורה דברי המהרי"ל הם ממש נגד גמרא ערוכה בסוטה ל"ד ע"ב, דאמרינן התם: "ויעלו בנגב ויבא עד חברון, ויבאו מבעי ליה, אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים", הרי להדיא דמותר לבקש מן המתים.

ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רצ"ג כתב ליישב דאין למדין מן האגדות, ועוד תירץ דאמר כן רק דרך הפלגה וצער על כך שאין לו תשועה בארץ, ועוד כתב דכוונתו היתה שזכות המתים והפרקליטין שנבראו בזכותם יתעוררו על ידי תפלתנו לעמוד לנו.

אמנם ברקאנטי פרשת שלח כתב: "ידעת מה שאמרו רז"ל על כָּלֵב כי הלך שם להשתטח על קברי האבות ואמר אבותי בקשו עלי רחמים מלפני הקב"ה כדי שאנצל מעצת המרגלים. זה המאמר יחסום פי האומרים שאין לומר מכניסי רחמים". עכ"ל. מבואר דפירש את האגדה כפשוטה, שְׁכָלֵב ביקש מן המתים שיבקשו עליו רחמים, ולמד ממנה הלכה למעשה להתיר לומר מכניסי רחמים, וא"כ כ"ש שיש ללמוד מכאן שמותר לבקש מהמתים שיתפללו עליו. וב'ישורון' ח"ג עמ' מ"ג נדפסה תשובה המיוחסת לרבינו הרוקח על התפילה מכניסי רחמים, והביא שם ראיה מכלב שמותר לומר שהמתים מתפללים עלינו, ואמנם לא כתב שם להדיא שכלב ביקש מהמתים, עכ"פ מבואר שפירש את הגמ' כפשוטה, והוכיח ממנה הלכה למעשה.

וכן מצינו בתענית כ"ג ע"ב: "רבי מני בריה הוה קא מצערי ליה דבי נשיאה, אישתטח על קברא דאבוה, אמר ליה אבא אבא הני מצערו לי, יומא חד הוה קא חלפי התם אינקוט כרעא דסושוותייהו, עד דקבילו עלייהו דלא קא מצערו ליה".

וכן בב"מ פ"ה ע"ב איתא: "אמר רב חביבא אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי, חזי ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה דלצפרא הוה שפירן עיניה ולאורתא דמיין כדמיקלין בנורא, אמרי ליה מאי האי, ואמר לי דאמרי ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקיע, אמר לי בכולהו מצית לאסתכולי בהו לבר מגוהרקא דר' חייא דלא תסתכל ביה..."

לא מצאי לאוקמא אנפשאי אסתכלי בה, אתו תרי בוטיטי דנורא ומחיוהו לההוא גברא וסמינהו לעיניה, למחר אזלי אשתטחי אמערתיה, **אמינא מתנייתא דמר מתנינא ואתסאי**.
ובדברים רבה פרשה י"א איתא: "מיד עמד משה על שפת הנחל ואמר יוסף יוסף אתה ידעת היאך נשבעת לישראל פקוד יפקוד אלקים אתכם תן כבוד לאלקי ישראל ואל תעכב גאולתן של ישראל מעשים טובים יש לך בקש רחמים לפני בוראך ועלה מן התהומות".

וקשה לומר שלדעת המהרי"ל צריך להוציא את כל הדברים האלה מפשוטן.

וכן בספר חסידים סי' ת"נ כתב: "ברזילי הגלעדי אמר אמות בעירי כי הנייה יש למתים שאוהביהם הולכים על קבריהם ומבקשים לנשמתן טובה ומטיבים להם באותו עולם, וגם כשמבקשים מהם הם מתפללים על החיים, וכלב בן יפונה נשתטח על קברי אבות" (וכן הוא שם סי' תש"י).

ואמנם מצאנו חד מקמאי שחכך מעט בענין זה, והוא בפירוש התפילות לר' יהודה בר יקר (עמ' ע"ג), שכתב: "ויש אומרים מיושב מכניסי רחמים הכניסו רחמנו, ואפשר הוא לעשותן, שאף למתים מבקשים אנו שיבקשו רחמים עלינו כדאמרינן בתענית ולכך היו הולכים בתענית צבור לבית הקברות... ודעות חלוקות הן, שהרי לא מצינו בכל המקרא בצרות ישראל שהנביאים בקשו רחמים למלאכים ולמתים לבקש רחמים עבורם. רק שהיו הולכים לחסידים שבדורם להתפלל עליהם. ואע"פ שמצינו קצת הגדות שמורים על זה כגון ההיא דכלב דאמרינן שנשתטח על קברי אבות וכו' יש לפרשם בענין אחר. ואפילו על דרך פשטם יש לחלוק בין המתים והמלאכים שהצדיקים אפילו במיתתם קרויים חיים, אבל אל המלאכים אין ראוי לעשות דלא ליתי למטעי בתרייהו". עכ"ל. מבואר שנקט לעיקר שמותר לבקש מן המתים, אמנם באמצע דבריו חכך בזה וכתב שאפשר לפרש האגדה בענין אחר. אכן כל מה שפקפק הוא רק לפי הדעה שאין לומר מכניסי רחמים, אך לפי כל הגאונים והראשונים שהתירו לומר בקשות אל המלאכים כמו מכניסי רחמים וכדו' (הארכתני בזה במקום אחר) נראה דכ"ש שמותר ללא פקפוק לבקש מן המתים שיתפללו בעדינו.

נראה שגם המהרי"ל מתיר לבקש מהמתים שימליצו טוב בעדינו

והמחור בזה הוא כמו שכתב בשו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' ס"ח דגם המהרי"ל אסר רק לבקש מהמתים שיושיעו אותנו בכח עצמם, דזה ודאי איסור גמור, אך מותר ומצוה לבקש מהם שימליצו בעדינו לפני הקב"ה.

ונראה ראייה גדולה לדבריו, דהא המהרי"ל עצמו בהלכות עשרת ימי תשובה הזכיר את אמירת מכניסי רחמים, ואם אפשר לבקש בקשות מן המלאכים הוא הדין דאפשר לבקש בקשות מן המתים. ואין לומר שכל מה שמותר לבקש מהמלאכים הוא רק שיעלו את התפילות לפני השם ית', ומהמתים לא שייך לבקש כך, כי אינם ממונים על זה, שהרי בסליחות לערב ר"ה לפני מכניסי רחמים יש פיוט שבו אומרים: "ושר הפחד אחורי הפרגוד ביושר תמליץ ובזכות תאגוד... בעד ישראל צדק למדו פני האדון ה' עמדו...", ובסליחות ליום שלישי אומרים את הפיוט הידוע: "מלאכי רחמים משרתי עליון חלו נא פני ק-ל במיטב הגיון אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם", ושם לא מבקשים מהם שיעלו את התפילות

אלא שימליצו עלינו יושר, וברור שהמהרי"ל לא חלק על אמירת הפיוטים הללו, שהרי הוא אבי מנהגי אשכנז, ולא יתכן שכל בני אשכנז עושים נגד דעתו.

ועל כרחק שכוונת המהרי"ל היא רק שאסור להתפלל את המתים שהם עצמם יושיעו אותנו, אך אין שום איסור לבקש מהם שימליצו טוב בעדינו לפני ה', ואמנם תמוה קצת למה לא כתב בפירוש שאפשר גם לבקש מהם שימליצו טוב בעדינו, אך נראה דא"א לדקדק כ"כ מלשון הספר מנהגי המהרי"ל, שהדברים נכתבו ע"י תלמיד כידוע, וכתב מה ששמע ולא יותר (ובספר מבוא למנהגי מהרי"ל, שיצא לאחרונה ע"י מכון ירושלים, נדפסו השגות מר' שמעון בן המהרי"ל, שכתב על הרבה דברים במנהגים שאינם נכונים).

ונראה דכן מוכח גם מדברי הפמ"ג הנ"ל שהביא את דברי המהרי"ל והעיר עליו שבסידור מענה לשון מוכח שמותר לבקש מהמת שיליץ טוב בעדינו, ופשיטא שלא החשיב את המענה לשון כבר פלוגתא של המהרי"ל, אלא נראה כוונתו דבכהאי גוונא גם המהרי"ל מודה דשרי.

וכן מוכח מלשון הבן איש חי שהבאתי לעיל שכתב: "ונוהגים לילך בער"ה על הקברות ולומר בקשות שם, ואל ישים מגמתו נגד המתים אלא יתפלל להשי"ת שיתן לו רחמים בזכותם, ויכול להשתטח על קבר הצדיק ויאמר הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה שתתפלל עלי לפני הקב"ה כך וכך". ולכאורה דבריו סתרי אהדדי, שבתחילה כתב שלא ישים מגמתו נגד המתים, ותיכף אחר זה כתב שיכול לבקש בקשות מנפש הצדיק, ועל כרחק דהבין דאין שום סתירה בין הדברים, דמש"כ הפוסקים שלא ישים מגמתו אל המתים הוא רק שלא יתכוין שהם עצמם יושיעוהו.

וכן הב"ח והא"ר והבה"ט והחיי"א והקצש"ע והמשנ"ב שהעתיקו את לשון המהרי"ל מסתבר ג"כ שכוונתם היא כפי שנתבאר בכוונת המהרי"ל, דהא לא שמענו שאסרו לומר את התפילה "מלאכי רחמים וכו' חלו נא פני ק-ל במיטב הגיון".

וכן מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בספר הערות במסכת סוטה ל"ד ע"ב) שכיון שהמנהג הוא לומר מכניסי רחמים, נראה דקיי"ל כדעת הפמ"ג שמותר לבקש מהמתים שימליצו טוב בעדינו.

ולפי דרך זו לק"מ מכל הגמרות שהובאו לעיל, דהא כלב רק ביקש שיבקשו עליו רחמים, וכן משה רבינו לא ביקש מיוסף שיעלה בכוחות עצמו, אלא אמר לו "בקש רחמים לפני בוראך ועלה מן התהומות", ופשוט שכן יש לפרש באותם מעשים דתענית כ"ג וב"מ פ"ה שביקשו מהמתים שיתפללו עליהם ויליצו עליהם יושר, וא"צ להדחק להוציא את האגדות מפשוטן.

בירור דעת המהרי"ל

והמהרי"ל בנתיבות עולם נתיב העבודה פי"ב פקפק על אמירת מכניסי רחמים בסליחות, ובתוך דבריו כתב: "והא דאמרינן במסכת תענית שכאשר גזרו תענית היו יוצאים לבית הקברות כדי שיתפללו עלינו המתים רחמים, אין זה שאנו מבקשים מן המתים שיתפללו עלינו רק שאנו הולכים לבה"ק ומתחברים למתים שגם המתים יתחברו לחיים ויבקשו

רחמים על ישראל, כי המתים ג"כ ישראל והם אוהבים ישראל ומבקשים רחמים על ישראל, אבל לומר למלאכים הכניסו רחמינו זה אין ראוי, ואפילו אם מותר לומר לאדם אחר התפלל עלי, זהו אצל האדם שהוא עושה חסד עם חבירו ולפיכך יכול לומר עשה אתי חסד זה והתפלל עלי, אבל במלאכים לא שייך לומר כך, רק היא דרך תפלה ובקשה וח"ו שיתפלל כך". עכ"ל.

הנה בתחילת דבריו כתב בבירור שאסור לבקש מן המתים שיתפללו עלינו, אמנם מיד אחר כך כתב: "ואפילו אם מותר לומר לאדם אחר התפלל עלי", ולא נראה שכוונתו שמותר לומר לאדם אחר חי שיתפלל עליו, דהא זה פשוט מאוד שמותר לאדם לבקש בקשה מחבירו, וכן אמרו חז"ל בכמה מקומות ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, ועל זה לא היה כותב המהר"ל "ואפילו אם מותר", אלא "ואע"פ שמותר", אלא נראה כוונתו שמטעם זה מותר ג"כ לבקש מן המתים שיתפללו עלינו, כיון שאדם עושה חסד עם חבירו, נמצא שהמהר"ל מסופק בענין זה.

אמנם בסוף דבריו שם כתב המהר"ל ליישב את אמירת מכניסי רחמים, וז"ל: "ומכל מקום יש ליישב כיון שתכלית הבקשה הוא להכניס תפלתו לפני הש"י, אף שהוא אומר למלאכים הכניסו רחמינו אין זה יוצא מן השם ית' כלל, שהרי התכלית של הכל הוא השם ית', ומכל מקום כיון שלא מצאנו רק שיתפלל שיהו הכל מאמצין כחו היה נראה לומר כמו שאמרנו מכניסי רחמים יכניסו רחמינו". עכ"ל.

ולפי תירוצו פשוט דהוא הדין שמותר לבקש בקשות מן המתים, כיון שתכלית הבקשה היא שיתפללו לפניו לפני השם ית', ואין זה יוצא מהשם ית' כלל ח"ו.

אמנם לפי מסקנתו דמ"מ לא ראוי לומר מכניסי רחמים כיון שלא מצאנו כן, לכאוי י"ל דמהאי טעמא נמי אין ראוי לבקש בקשות מן המתים, אכן תשובתו בצידו, דלגבי בקשות מן המתים ודאי מצאנו ומצאנו כמה פעמים בגמרא ובמדרשים שמותר לבקש מן המתים שיבקשו עלינו רחמים, כמו שהובא לעיל, ואמנם לפי מה שסבר המהר"ל בתחילת דבריו שאסור לבקש מהלואכים ומן המתים, נראה שביאר את האגדות הללו שלא כפשוטן, אכן לפי מסקנתו שאין בזה איסור אלא רק שלא מצאנו כן, נראה דטענה זו חלה רק על בקשות מן המלאכים, שזה אכן לא מצאנו בגמרא ובמדרשים המפורסמים, אך על בקשה מן המתים לא שייך כלל לומר "לא מצאנו כן", דאדרבה, לפי פשטן של דברים מצאנו ומצאנו כן, והרוצה להוציא את הדברים מפשוטן עליו הראיה (ולא דמי לבקשה מן המלאכים, דשאני אדם שעושה חסד עם חבירו, כמ"ש המהר"ל לעיל).

מסקנא דמילתא: לפי כל הגאונים והראשונים ומנהג אשכנז בכל הדורות שמותר לבקש מן המלאכים שיתפללו בעדינו נראה דודאי מותר ג"כ לבקש מן המתים שיתפללו עלינו,

¹ אמנם מצאנו כן במדרשים שהובאו ברוקח ובשבה"ל כמו שהבאנו במקום אחר.

וכן כתבו להדיא הרקאנטי והספר חסידים, וכן צידד ר' יהודה בר יקר, וכן נראה דעת המהר"ל ורוב האחרונים, וכן מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ומש"כ המהרי"ל ושאר פוסקים שהמתפלל בבית הקברות לא ישים מגמתו אל המתים, העיקר נראה דכוונתו רק שלא יתפלל אליהם שיושיעו אותו בכח עצמם, אך גם הוא מודה דמותר ומצוה לבקש מהם שימליצו טוב בעדינו לפני ה' אלקינו.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

מחשבת עבודה זרה

וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם (טו, לט)

בגמרא בברכות (י"ב, ע"ב) דרשינן: "אתם זונים", זה הרהור ע"ז, וכן הוא אומר "ויזנו אחרי הבעלים" (שופטים ח', ל"ג).

ובענין הרהור עבודה זרה, מצינו שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' ע"ז הל' ב'-ג'): "ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה היאך עיקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה, צונו הקדוש ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה, ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור שנאמר "אל תפנו אל האלילים".

וכל הלאוין האלו בענין אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודת כוכבים, וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה, הרי זה לוקה, ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו.

ועל ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים", כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת, כך אמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות, ולא זו אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא אין בו מלקות" עכ"ל הרמב"ם.

והנה בגמרא בקידושין (ל"ט, ע"ב, וכ"ה בחולין קמ"ב ע"א), דנו על מקרה שאחד קיים כיבוד הורים ומיד בסיום המצוה ניטלה נשמתו, מחמת מה נענש, והכי איתא התם: "הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך - לעולם שכולו ארוך. ודלמא לאו הכי הוה! ר' יעקב מעשה חזא. ודלמא מהרהר בעבירה הוה! מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה, וכתביב: "למען תפוש את בית ישראל בלבם" (יחזקאל, י"ד, ה'). איהו נמי הכי קאמר: אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור" ע"כ. מבואר כי על גם מחשבת עבודה זרה וכפירה שבלב, יכולים להיענש.

ויש להקשות, מדוע ציינה הגמרא דווקא את הפסוק ביחזקאל של "תפוש את ישראל בליבם", ולא ציינה את המקור העיקרי לאיסור הרהור ומחשבת עבודה זרה, האסור מן התורה ונלמד מקראי ד"אל תפנו" ו"לא תתורו".

ת. יש להקדים כי אוהרת "אל תפנו אל האלילים", נאמרה בעיקר על דבר שיש בו מעשה, כגון הליכה או ראייה, וכדאיתא בשבת (קמ"ט ע"א) דאיסור זה נאמר על ראיית דיוקנאות ופסילים, דאמרינן התם: "ודיוקנא עצמה - אף בחול אסור להסתכל בה, משום שנאמר אל תפנו אל האלילים. מאי תלמודא? - אמר רבי חנין: אל תפנו אל מדעתכם", ובירושלמי (ע"ז פ"ג דף מ"ב) משמע שגם ענין ההליכה לראיית הפסילים נכללת בכלל האי קרא, שא לפנות וללכת לראותם, כדאיתא התם: "ולא עוד אלא אף בחול אין מסתכלין באיקונות, ומה טעמא, "אל תפנו אל האלילים", אל תפנה לעובדן, ר' יהודה אומר אל תפנה לראותן ממש" עכ"ל.

אמנם עדין נשאר הקושיא על הלאו של "ולא תתורו", שנראה מדברי הרמב"ם שהוא הלאו המפורש העיקרי הנאמר לגבי מחשבת והרהור אסור של עבודה זרה.

כמו יש להוסיף ולדקדק בדברי הגמרא הנ"ל, מדוע ציינו רק את ההרהור של עבודה זרה כסיבה להיענש, ולא איסורים אחרים ששייכים בהרהור, כגון הרהור עבירה.

ובתורת חיים (בחולין שם) כתב: "אף על גב דבשאר עבירות נמי איסורא איכא דהרהורי עבירה קשין מעבירה, מ"מ לא נצטווה על כך כמו בעכו"ם" עכ"ל.

וצ"ע דבריו, הא על הרהורי עבירה נצטווה האדם, וכדאיתא בכתובות (מ"ו ע"א, וכ"ה בע"ז כ' ע"א ועוד): "תנו רבנן, ונשמרת מכל דבר רע - שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה" ע"כ, וכיצד קאמר דלא נצטווה האדם להישמר מהרהורי עבירה.

ורבינו הט"ז בספרו דברי דוד (על פר' יתרו, שמות פ"כ), ג"כ עמד בשאלות אלה, ובעיקר על לאו ד"לא יהיה לך אלהים אחרים" שפירשו גם על ההרהור. וביאר שם, דבאמת מצינו כמה עבירות הנעשות בהרהור, אלא שעיקר חידוש הגמרא בקידושין הוא, הוא במה שנחשב הרהור ע"ז כמעשה,

וזה לשונו: "ופריך: דילמא מהרהר בע"ז הוה, דכתיב: למען תפוש את בית ישראל בלבם, ואמר רב אחא זו מחשבת ע"ז, ואמאי הוצרך לדרשת רב אחא ולא מביא קרא דלא יהיה לך דמיירי מזה. ונראה דלק"מ, דרש"י פירש בקדושין שם: מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ולא היה לו ללקות. משמע דעבירה ודאי הוא במה שחושב מחשבה רעה, כמו: לא תחמוד, משום שיש לחוש שיעשה גם מעשה רע אבל באמת כ"ז שלא עשה מעשה רע אין לוקין אותו על מה שעבר על לא תחמוד. ואם כן אי משום קרא דלא יהיה לך לא הוה קשה מידי, דהא אותו פלוני נלקה ולא היה שם אלא מחשבה, ואף ע"ג דעבר על לא יהיה לך במחשבה, דלמא אין עונשין על זה כל זמן שלא עשה מעשה כמו בלא תחמוד, ועל כן הביא קרא ד"למען תפוש את בית ישראל בלבם", דגם על מחשבה לחוד מענישין אותו" עכ"ל.

מדבריו מבואר, כי אה"נ הפסוק ביחזקאל המצויין בגמרא לא בא לומר לי את מקור האיסור של ההרהור, כי לכל איסור יש את המקורות שלו. אלא עיקר חידוש הפסוק של "למען תפוש את ישראל בליבם" בא לחדש שעונשין אותו גם כשלא עשה מעשה.

ואע"פ שדבריו אכן מיישבים את רוב הקשיים בסוגיא, אך עדיין קשה, הרי ישנם כמה עבירות התלויות במחשבה, כהרהורי עבירה וכו', שעצם המחשבה וההרהור הוא עבירה גם ללא המעשה, אם כן מה נשתנתנה עבירת מחשבת עבודה זרה, להיות נענשים עליה דווקא, ולא עבירות הרהורים אחרים, עד שראו בגמרא צורך לתלות עונש מידי זה באותה מחשבה.

ולכן נראה להוסיף על דבריו ולחדד, כי אה"נ יש כמה וכמה עבירות שאסורות אפילו בהרהור בלבד, וברור שאם האדם יחשבם הוא יענש עליהם בבית דין של מעלה, ועיקר קרבן עולה בא לכפר על הרהור הלב.

אלא שעיקר חידוש הפסוק ביחזקאל של "למען תפוש" בא ללמדינו, שבאיסור ההרהור והמחשבה בעבודה זרה נתחדש, שאיסור זה כ"כ חמור עד שיכולים להיענש עליו תיכף ומיד בעולם הזה, וזה הכוונה ב"למען תפוש את ישראל בליבם", שיהא זה סיבה לתפוש עליהם עונש תיכף ומיד, לרוב חומרתו.

וכן נראה מדברי הפסיקתא (ואתחנן ח' ע"א), דאיתא התם: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, זו אזהרת הרהור עבודת גלולים, שאין אדם נתפש על הרהור עבירה, חוץ מעבודת גלולים שנאמר (תהלים סו): "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'", ובעבודת גלולים נתפש על הרהור שנאמר (יחזקאל יד) למען תפוש את בית ישראל בלבם" עכ"ל.

הרי לך מלשון הפסיקתא, שלא אמרו כי אין עבירה אחרת של הרהור מלבד עבודה זרה, אלא ברור שישנם עוד עבירות רבות, שחלקם אסורות בהרהור עצמו מבלי המעשה, רק כאן החידוש הוא שהאדם "נתפש" ונענש על עבירה זו תיכף ומיד, שלא כמו עבירות אחרות, שיכולה מידת הרחמים להשהות את העונש שלו עליהם, וזה עיקר החידוש של הפס' ביחזקאל.

מעתה יובנו דברי הגמרא בקידושין על נכון. כי לגמרא היה קשה, מדוע נענש תיכף ומיד, בעיקר לאחר שקיים מצווה ששכרה היה אריכות ימים. וע"ז השיבה הגמ' כי היה כאן הרהור של עבודה זרה, ובע"ז נאמר "למען תפוש", ללמדינו כי כ"כ חמורה היא, עד שיכולים להיענש עליה תיכף ומיד כמו שקרה לאותו אדם. ולכן שינתה הגמ' ושאלה, מדוע לא הגינה עליו המצווה שלא יבוא לידי עבירה זו, שהעונש עליה הוא מידי.

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

ויחנו במדבר סיני (ח) - שיטות תנאי ואמוראי דס"ל כרבנן דבשישי לחודש ניתנה תורה

סוגיית הגמרא יומא ג: - ד.

א. ביומא ג: נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש מנלן דכהן גדול ביום הכיפורים בעי פרישת שבעה, ורבי יוחנן יליף לה ממילואים דכתיב (ויקרא ח, לד) פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צָוָה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. לכפר זה מעשה יום הכיפורים.

וריש לקיש יליף לה מסיני דכתיב (שמות כד, טז) וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹךְ הָעָנָן, זה בנה אב שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישת ששה.

ובגמרא שם ד. מייתינן ברייתא דתניא כותיה דריש לקיש, משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל בקדושה שנאמר (שמות כד, טז) וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי, זה היה מעשה אחר עשרת הדיברות שהיו תחילה לארבעים יום, דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד ה' מראש חדש, וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן להר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה משה וכל ישראל עומדין ולא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה.

רבי נתן אומר לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת, רבי מתיא בן חרש אומר לא בא הכתוב אלא כדי שתהא תורה ניתנת באימה ברתת וזיע וכו'.

*

שיטת רבי יוסי הגלילי דבשישי לחודש ניתנה תורה

ב. ואמרינן בגמרא, במאי קא מפלגי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא בפלוגתא דהני תנאי דתניא בששה בחודש ניתנה תורה לישראל, רבי יוסי אומר בשבעה בו, מ"ד בששה בששה ניתנה ובשבעה עלה, מאן דאמר בשבעה בשבעה ניתנה ובשבעה עלה רבי יוסי הגלילי סבר כתנא קמא דאמר בששה בחדש ניתנה תורה, הלכך זה היה מעשה אחר עשרת הדיברות, וה"פ דקראי וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי הוא בז' לחודש למחרת קבלת עשרת הדיברות, וביום זה עלה משה להר, וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים למשה, והיינו דבהיותו בהר כסהו הענן ששת ימים עד י"ב סיון, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי ב"ג סיון קרא לו מתוך הענן לקבולי שאר תורה, דאי ס"ד וישכון כבוד ה' מר"ח, ויכסהו הענן להר ויקרא אל משה ביום השביעי לקבולי עשרת הדיברות הא קבילו להו מששה והא אסתלק ענן (מההר) בששה, ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי דאמר בשבעה לחודש ניתנה תורה לישראל.

ומבואר להדיא דרבי יוסי הגלילי דאמר דהאי קרא וישכון כבוד ה' היה לאחר מתן תורה וכו' ע"כ דס"ל כרבנן דבשישי לחודש ניתנה תורה.

וכ"כ רש"י שבת פו: בביאור שיטת חכמים דס"ל בשישי בחודש ניתנה תורה לישראל, וז"ל רש"י בו' בחודש כו', דהא דכתיב **סִינִי וַיִּכְסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי**, סבירא להו כרבי יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא זה היה מעשה אחר אחר עשרת הדברות עכ"ל.

*

רבי נתן ורבי מתיא בן חרש ס"ל דבשישי לחודש ניתנה תורה

ג. ויש לדון רבי נתן שאמר לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתיה שבמעיו, ורבי מתיא בן חרש דאמר לא בא הכתוב אלא כדי לאיים עליו, כמאן ס"ל, דבגמרא אמרינן במאי קמפלגי רבי יוסי הגלילי ור"ע וקאמרינן דר"ע ס"ל כרבי יוסי דבז' ניתנה תורה, ורבי יוסי הגלילי ס"ל כת"ק דבו' ניתנה תורה, ולא זכרה הגמרא כלל מה היא שיטתם של רבי נתן ורבי מתיא בן חרש.

ובאמת רש"י כתב להדיא דהני תנאי ס"ל כרבי יוסי הגלילי, וביאר בדעת רבי נתן וז"ל למרק, דס"ל כר"י הגלילי דפרישה למשה הוא, אך לא ללמוד מכאן לשאר הנכנסין למחנה שכינה, עוד פרש"י בדעת רבי מתיא בן חרש וז"ל לאיים, הוא נמי ס"ל כרבי יוסי הגלילי וכו' ע"ש, מבואר להדיא בדבריו דתרווייהו ס"ל כרבי יוסי הגלילי דהפרישה היתה למשה ויכסהו הענן למשה, ולדברי רבי יוסי הגלילי ע"כ דניתנה תורה בששה ובשביעי עלה ואז היתה פרישה למשה ששה ימים, וכמבואר בדברי הגמרא, שו"ר שכ"כ התוס' שם ד"ה מסייע דרבי יוסי הגלילי רבי נתן ורבי מתיא בן חרש בחדא שיטתא קיימי.

והנה מה דפשיטא להו לראשונים דרבי נתן ורבי מתיא בן חרש ס"ל כרבי יוסי הגלילי, הוא משום דכך נראה מפשטות דבריהם דקאי לבאר מה היתה המטרה דויכסהו הענן למשה וקאמר רבי נתן דבא למרק אכילה ושתיה שבמעיו, ורבי מתיא בן חרש קאמר כדי שתהא ניתנת התורה באימה וכו'.

אלא דצ"ב אמאי קאמרינן בגמרא במאי קמפלגי ר"י הגלילי ור"ע ולא הוזכרו נמי רבי נתן ורבי מתיא בן חרש.

ונראה בפשטות דהוא משום דרבי יוסי הגלילי ור"ע מייתי לקראי ומפרשי להני קראי כיצד היה סדר קבלת התורה, ועל כן קאמרינן דפליגי בפלוגתא דת"ק ור"י דאינהו נמי מפרשי סדרן של כתובים, משא"כ רבי נתן ורבי מתיא לא מפרשי לסדר הכתובים ופשוט.

*

ריש לקיש ס"ל דבשישי לחודש ניתנה תורה

ד. ומעתה שכל יסוד דברי ריש לקיש דהא דמצרכינן פרישת לכה"ג קודם יוה"כ ילפינן מסיני, והוא משום דס"ל כרבי יוסי הגלילי דבששה לחודש ניתנה תורה, גם ר"ל ס"ל להלכה דבששה לחודש ניתנה תורה.

*

מדרש תנחומא ס"ל דבשישי לחודש ניתנה תורה

ה. במדרש תנחומא פרשת כי תשא אות ל"א אמר רבי יהודה בר שלום וכו', בששה בחודש ניתן להם עשרת הדיברות.

*

סדר עולם ס"ל דבשישי לחודש ניתנה תורה

ו. בסדר עולם סוף פרק ה' בששה לחודש נתנו להם עשרת הדיברות, ויום השבת היה, ובריש פרק ו' ז"ל ביום שביעי אחר עשרת הדיברות עלה משה להר שנאמר וישכון כבוד ה' וכו', והוא כשיטת רבי יוסי הגלילי.

*

שיטת רבי אלעזר בן עזריה דביום השישי בשבוע בשישי לחודש ניתנה תורה

ז. בסוגיין שבת פו. אמר ראב"ע פולטת ש"ז ביום השלישי טהורה, ומפרשינן בגמ' דסבר כרבנן דאמרי בחמישי עבוד פרישה ובשבת ניתנה תורה, ולא היו כי אם ג' ימים מיום הפרישה עד יום מתן תורה ועד בכלל והיה די בכך, אלמא דתליא בימים, ומקצת היום ככולו ואפילו דלא פירשו כי אם ביום חמישי בסוף היום וטבלו בליל ש"ק טהורה.

אלא דצ"ע דהנה בפרקי דרבי אליעזר פרק מ"ו איתא בזה"ל רבי אלעזר בן עזריה אומר **ערב שבת בו' לחודש** בששה שעות ביום **קיבלו ישראל את הדברות** ע"כ, והוא סותר למה דמבואר בגמרא דילן דרבי אלעזר בן עזריה ס"ל כרבנן דבחמישי עבוד פרישה ובשבת ניתנה תורה.

וע"כ צריך לומר דמה דאמרינן בגמרא דסבר כרבנן לאו למימרא דסבר כרבנן דבשבת ניתנה תורה, אלא דסבר כותייהו במה דאמרי דלא הוסיף משה יום אחד מדעתו, ולא היו כי אם ב' ימים לפרישה, אך בסדר הימים פליג עלייהו דלרבנן בתרי בשבא איקבע ירחא ובשבת ניתנה תורה, וראב"ע סבר דבחד בשבא איקבע ירחא ובשישי בשבא ניתנה תורה. וכך היה סדר הימים לדעת ראב"ע -

יום החודש	יום בשבוע	הדברים שנאמרו
א' סיון	יום ראשון	לא אמר להו ולא מידי
ב' סיון	יום שני	ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'

ג' סיון	יום שלישי	מצוות הגבלה [לכאורה]
ד' סיון	יום רביעי	מצוות פרישה
ה' סיון	יום חמישי	
ו' סיון	יום שישי	קבלת התורה

ח. שוב ראיתי דכן מבואר במכילתא פט"ז פרשה א' וז"ל ובחמשה עשר יום לחדש למה נאמר יום, לידע באיזה יום ניתנה תורה לישראל, ניסן שיצאו ישראל ממצרים אירע להיות ביום ה' בשבת, השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת, חסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת וכו', נמצאת אומר בחדש השלישי בשישי בחודש בשישי בשבת ע"כ.

ונראה דזה כונת המכילתא פי"ט פרשה ו' וז"ל ואימר ה' אל שמה לך אל העם וקדשתם היום - זה יום רביעי, ומחר - זה יום חמישי, והיו נכונים ליום השלישי זה יום שישי שניתנה בו תורה עכ"ל, ומדנקט זה יום רביעי יום חמשי יום שישי ולא אמר זה ד' בחודש ה' בחודש וכו' משמע דכונתו על ימי השבוע וס"ל כרבנן דבשישי לחודש ניתנה תורה שהיה ביום השישי בשבת.

המשך יבא בע"ה

^ח וראה במדרש לקח טוב יתרו פי"ט דהעיר דשיטת המכילתא היא דלא כרבנן בסו' הגמרא.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

וראיתם אתו - וזכרתם את כל מצות ה'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי
בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם
אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹקֵיכֶם: אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיוֹת לָכֶם לְאֱלֹקִים אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם (במדבר טו, לז -
מא)

*

והנה יש לעיין בפרשה זו טובא:

- א. יש להבין מה שאמר: "דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם". ש'דבר' הוא לשון קושי. ואמרת' הוא לשון חיבה.
- ב. עוד יש להבין שמתחיל לדבר בלשון נסתר: ועשו.. ונתנו.. ואח"כ מדבר בלשון נכח והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם ועשיתם וכו'.
- ג. יש להבין מה שאמר: "וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'". איך על ידי ראיית הציצית נזכרים בכל המצות.
- ד. עוד יש להבין שמבואר בפסוקים שמצוות ציצית מועילה לבטל שני סרסורי עבירה, העין והלב. וכמש"כ: "ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ויש להבין מה כ"כ מיוחד במצוה זו שמועילה לבטל ב' יצרים עצומים אלו.
- ה. עוד יש להבין שחז"ל אמרו (במדבר רבה פ"י ס"ב) עין רואה והלב חומד, וכלי מעשה גומרים, ואילו התורה הקדימה הלב לעין.
- ו. עוד יש להבין כפילות הדברים שבתחילה אמר: "וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם". ושוב כתבה התורה "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי".
- ז. עוד יש להבין סיום הפסוק: "והייתם קדשים לאלקיכם". שלכאורה מה עניין זכירת המצוות להיות קדוש לה'.

קידוש רמ"ח אברים

וביאר רבינו האלשיך זיע"א: שהטעם שהקב"ה נתן לנו רמ"ח מצוות עשה ושס"ה ל"ת, כיון שהם מכוונין כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים של האדם. שעל ידי שאדם מתעסק בהם הרי הוא מקדש את כל חלקי גופו. ואמנם היות ואין אפשרות לכל אדם לקיים את כל המצוות (כגון שאינו כהן, או שלא נולד לו בן בכור וכו'). כיצד יקדש את כל גופו, לזה נתן לנו הקב"ה מצווה אחת שעל ידה בכל יום תמיד נזכור כל מצותיו, ולא שיהא רק כראיה

בעלמא אלא שבראיה זו נקבל על עצמינו לעשותם. ובזה יצטרף המחשבה למעשה כמו שמבואר בגמ' (קידושין מ.) שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה. ומעלה עלינו כאילו עשינו את כולם יום יום.

ובזה מתבאר לשון הפסוק "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלקיכם". שכיון שנזכור את כל המצוות ונקבל על עצמנו לקיימם, ועי"ז יחשב לפני הקב"ה כאילו כבר עשינו אותם, ממילא נהיה קדושים בכל כללותכם איברנו וגידנו להקב"ה. משא"כ לולי מצווה זו מי שהיה נחסר בכמה מצוות היה נשאר כמה אברים מגופו משוללי קדושה, ורק מה שהיה זוכה לקיים בפועל היה מקדשו.

ובזה יש ליישב מדוע התחיל לדבר בלשון נסתר ובלשון קשה וסיים בלשון נכח ואמירה בנחת, כיון שאיש שלא קיים או קיבל ע"ע את כל מצוות הקב"ה ממילא הוא מרוחק מהקב"ה, ואינו מדבר עמו בלשון נכח, אלא בלשון נסתר וקשה, משא"כ כשכבר קיבלו ע"ע מצווה זו שכוללת קבלת כל המצוות לעשותה. ממילא הקב"ה דיבר בהם בלשון חיבה ובלשון נכח.

הצלה מב' סרסורי עבירה

הגמרא במסכת מנחות (מג:) מספרת באדם אחד שבא לחטוא עם אישה, שבאו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו, ונדמו לו כד' עדים שהקב"ה עתיד להפרע מהרשעים, ועתיד לשלם שכר לצדיקים ופרש מעשיית העבירה, ולבסוף התגיירה אותה אישה ונישאת לו בהיתר.

ולכאורה הדברים צריכים ביאור איך יתכן שאדם שפל כ"כ שבא לעשות עבירה בסתר, הציצית הצילה אותו ובאה לפניו כד' עדים?

וביאר האלשיך: שהסיבה שציצית מזכירה לאדם את כל המצוות, שהוא כדרך האנשים שרוצים לזכור איזה דבר קושרים אל היד איזה חוט על אצבע היד בכדי שלא לשכוח ממנו. אבל אם אדם יקשור לעצמו איזה חוט ללא סיבה הרי שלא יזכור ממנו כלום. וכמו כן במצוות ציצית אם אדם קושר ומכוון בה לזכור את המצוות אז הם יזכירו לו, אבל אם אינו שם אל לב, ולובש הציצית כמצוות אנשים מלומדה הרי הוא כמי שקושר חוט סתם ללא סיבה שלא יזכיר לו כלום, ולזה אמר הקב"ה "והיה לכם לציצית". מלשון 'הצצה' דהיינו שבכל פעם שתציצו בציצית תזכרו שלא סתם אנו שמים חוטים אלו, אלא שהם באים להזכרת כל המצוות. ולא שיהא רק כראיה בעלמא אלא שבראיה זו נקבל על עצמינו לעשותם וממילא יחשב כאילו עשינו כמבואר לעיל.

ובזה מבואר מדוע מצווה זו מועילה לבטל שני סרסורי עבירה [הלב והעיין] שכיון שמטרת ראית הציצית הוא לקבל ע"ע את כל המצוות, עד שנחשב שבאותה קבלה הרי הוא מקיים את כל התורה, לכך זוכה הוא שחל עליו קדושה בעינים, וגם הלב עצמו קונה קדושה. עד שלא ישלוט עוד כח טומאה לעינא וליבא סרסורי דעבירה לחטא בהנה.

והנה מה שחז"ל אמרו העין רואה ואח"כ הלב חומד, כן הוא הדרך הרגילה שיש בחטא, שאדם רואה ואח"כ חומד בלבו. ובמצב כזה אדם עדיין יכול להתגבר בקל, על ידי שיברח

מאותו מראה וילך לו, שהרי כל מה שהלב חמד הוא מכח הראיה וכשהסתלקה הראיה הסתלק החימוד.

אמנם יש מצב שאדם שחמידת הלב תבוא קודם הראיה, וכמו המעשה שהובא בגמ' שאותו אדם קודם שמע על איזה אשה שנמצאת בכרכי הים שנוטלת ממון הרבה בשכרה, שכבר מאז ששמע שמועה זו הלב שלו חמד כיון שהבין שמדובר בדבר שאינו רגיל, ורק אחרי שנסע והגיע עד לביתה ראו עניו, וממילא גדלה חשקת הלב עוד יותר, ובוודאי שלפרוש במצב כזה הוא הרבה יותר קשה, כיון שגם אם היה מפסיק מלראות עדין חמדת הלב הייתה נשארת במקומה.

ולמרות זאת זכה אותו האיש שהציצית הצלתו מניסיון עצום זה, שאין ספק שאותו האיש היה זהיר במצוות הציצית, לא רק בלבישה בעלמא, אלא היה מציץ בה, ומקבל על עצמו לקיים את כל המצוות עד שנחשב כאילו עשה, ולזה היה לו כח לפרוש גם מניסיון עצום זה.

ובזה יש לבאר שאף שבחז"ל מבואר שהעין רואה ואח"כ הלב חומד מ"מ הקדימה תורה לומר את הלב לראיה, כיון שבאה לומר שאם אדם עושה מצוות ציצית כראוי שמתכון לקבל ע"ע לקיים את כל התורה, לא רק שינצל מחימוד שבא אחרי ראייה שזה אפשר להנצל בקל. אלא אפי' מחימוד שבא בלי ראייה וכמו מעשה שהיה בגמ' אז הציצית תציל אותו.

ואכן מעלה זו היא 'בסור מרע'. דהיינו שהציצית גורמת שאדם ירחק מהחטא, אך יש במצוה זו גם קנין רוחני בגדר 'עשה טוב'. שעל ידי זה מתקדשים כל אברי האדם כיון שעל ידי הזכירה והקבלה ע"ע לקיימם נעשה כאילו קיים כל התורה, לזה יש לומר מדוע כפלה התורה לומר אמר: "וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם". ושוב כתבה התורה "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי". כיון שבתחילה בא לומר שע"י קבלה לקיים המצות ניצל מסור מרע שהם ב' סרסורי עברה. ושוב בא לומר שגם בעשה טוב מועיל לו מצווה זו שכל אבריו נעשים קדושים וכאילו קיים כל התורה כולה.

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

תפילה על רוחניות - שלו ושל זולתו

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה בְּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ (יג, טז)

כתב רש"י: "ויקרא משה להושע וגו'. התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים", ורבים העירו, מדוע משה רבינו התפלל דוקא על יהושע ולא על כלב (שהיה עמו בעצה אחת) ולא על שאר המרגלים?

ולהלן (יג, כב) על הפסוק "וַיַּעַל בְּנֶגֶב וַיָּבֵא עַד חֶבְרוֹן" כתב רש"י "ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם", ורבים העירו מדוע רק כלב לבדו הלך ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, ומדוע יהושע לא הלך עמו? (ועיין חפץ חיים על התורה מה שכתב בזה).

ואנוכי הקטן אוסיף עוד הערה, מדוע כלב הלך להשתטח ולהתפלל על קברי אבות? מדוע לא במקום אחר כמו הר המוריה למשל?

וראיתי שכתבו בשם ספר "דברי אגדה" למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (והספר "דברי אגדה" איננו לפני) שיש חילוק בין הסכנה שארבה ליהושע לסכנה של כלב. כלב הסתיר את מחשבותיו, ולא התווכח עמם, עד שהם חשבו שהוא הולך בדרכם, ואכן לא היה חשש שהם יהרגוהו, אך היתה לו סכנה שמא הוא יימשך אחרי שאר המרגלים.

ומאידך, יהושע לא הסתיר את דעתו והתווכח עמם, ולא היה חשש שיימשך אחר דעותיהם, אך היתה סכנה שמא יהרגוהו. [וביסוד זה האריך החפץ חיים הנ"ל].

משה התפלל רק על יהושע, שעמד בפני סכנה גשמית, אבל על הרוחניות של כלב לא התפלל, שהדבר תלוי בבחירת האדם בעצמו, ועל זה אי אפשר להתפלל, כי זה תלוי באדם עצמו.

לכן כלב היה מוכרח להתאמץ בעצמו ולהשתטח על קברי צדיקים כדי שלא יגרו אחריהם, וכפי שרש"י כתב שלחברון הלך כלב לבדו להתפלל".

וכעין זה כתב ב"אילת השחר" וז"ל: "מה שמשה לא התפלל על כולם, יש לומר דלהתפלל על אחרים בעניני רוחניות מועיל רק כשהם עושים מה שיכולים, וגם אז התפילה לא מועלת לגמרי, אלא שזה מסייע [ועיין חזון איש בסוף חלק או"ח בענין תפילה על אחרים], ומשום הכי לא התפלל על האחרים", אך לא ביאר למה לא התפלל על כלב, ואולי אפשר לומר על פי הנ"ל, שהיות וכלב הסתיר את כוונותיו ולא התווכח עמם, משה רבינו סבר שאין הוא עושה מה שביכולתו, ועל כן לא התפלל עליו.

ובספר "יקר תפארת" (שיחות הגאון רבי עקיבא קיסטר זצ"ל) איתא: "...המשכיל לדוד' הוסיף להקשות דאמאי מהני תפלת משה, והא שנינו בברכות (דף לו ע"ב) דהכל בידי שמים

חוץ מיראת שמים? וביאר דמשה לא התפלל אלא על יהושע, כי הכירו וידע שלא ירצה להוציא דבה, על כן התפלל עליו בלבד, ש'הבא להטהר מסייעין אותו, ועל זה מהני נמי תפלה, שאם רוצה שלא לחטוא מסייעין אותו משמים. מה שאין כן שאר המרגלים, שלא ידע אי באים להטהר או לאו, הוי תפלת שוא, דהא יראת שמים הוי בידי האדם.

וכעין זה כתב המהרש"א (ברכות דף י ע"א), דהקשה כיצד מהני לבקש על עצמו רחמים שישוב בתשובה, והא הכל בידי שמים? ותירץ דאף על פי דהוי בידי שמים, מכל מקום הבא להטהר מסייעין אותו, ואם מבקש רחמים על עצמו הוה בכלל הבא להטהר. [א"ה מצ"ג: נתקשיתי בדברים הנ"ל, אך היות ולאחר שעיינתי במהרש"א ראיתי שהדברים ככתבם הם כשגגה שיצא מפני העורכים של הספר "יקר תפארת", על כן לא אאריך בקושיות, רק אעתיק את דברי המהרש"א על דברי ברוריא אשת רבי מאיר שאמרה לרבי מאיר "בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה", כלומר שעל רבי מאיר לבקש רחמים על החוטאים שיחזרו בתשובה, ועל זה כתב מהרש"א וז"ל: "יש לעיין בזה, דודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה נוח, דאף על גב דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי אמרו (מכות דף י ע"ב) 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ו'הרוצה לטהר מסייעין לו' (יומא דף לט ע"ב), וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל הרוצה לטהר כו', אבל לבקש רחמים על חברו להחזירו בתשובה קשה, מה יועיל בקשתו? הא אמרינן (ברכות דף לג ע"ב) 'הכל בידי שמים' כו'?! ושאלנו מתפללים 'והחזירנו בתשובה שלימה' כו' לא קשיא כל כך, כיון שהוא כולל את עצמו" וכו', עכ"ל מהרש"א, והרי דפשיטא ליה דלהתפלל על עצמו לחזור בתשובה מועיל, ורק קשיא ליה דמוכח מסוגיה הנ"ל דמועיל להתפלל אף על חברו שיחזור בתשובה. על כל פנים הקושיה של ה"יקר תפארת" ברורה, דמה יועיל תפילת משה על יהושע? - הרי זו תפילה אודות ה"יראת שמים" של חברו?!].

וצריך ביאור, דאי תפלה על רוחניות נמי מתקבלת, אם כן אמאי יראת שמים אינה נכנסת בשערי התפלה? [א"ה מצ"ג: בעניותי לא זכיתי להבין את השאלה]. ושמעתי לבאר משמיה דהגר"א רונטל וצוק"ל, דזה שאמר דוד המלך 'פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון', והיינו דהקב"ה נותן אף את ה'רצון' בעצמו, וממילא שפיר איכא למימר שזהו דוקא בגשמיות, אבל ברוחניות אין ה'רצון' בא משמים אלא מהאדם עצמו. אבל לאחר דאית ליה ה'רצון', שוב מתקבלת התפלה.

ולפי זה איכא בכח התפלה על רוחניות שני דברים: חדא, לקבוע את הרצון להטהר. ועוד, תפלה שיסיעו אותו להטהר.

והנה בספר 'טללי אורות' (עמוד רמ"ז) הביא להקשות בשם ה'מעדני יום טוב' (ברכות סימן כ"ד) דאמאי מתפללים אנו שלא נבוא לידי חטא, והא יראת שמים בידי שמים? ולהמבואר אתי שפיר, דהתפלה מהני לקבוע את ה'רצון' בלבד ושוב כיון שבא להטהר מסייעין אותו, עכ"ל הספר "יקר תפארת" הנ"ל.

ועל פי כל הנ"ל מובן מדוע כלב הלך להתפלל, כי היות ומשה רבינו לא התפלל עליו, על כן היה צריך להתפלל על עצמו.

ואולי יש לומר שהלך להתפלל דוקא על קברי אבות, כי כל האבות ניצבו מול נסיונות של "רוחות אחרות" ועמדו בזה: "אברהם העברי... כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד" (בראשית רבה פרשה מב). יצחק היה צריך לעמוד מול השפעת ישמעאל עד ששרה אמרה לאברהם (בראשית כא, י) "גִּרְשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ". ויעקב היה צריך לעמוד מול השפעת עשיו. אשר על כן, כדי לעורר זכות אבות ואת כוחם כדי שגם לו תהיה "רוח אחרת" לעמוד מול נסיון הפיתוי אחר עצת המרגלים, כלב הלך להתפלל על קברותם, כנלע"ד בדרך אפשר.

ושמא יש להוסיף, שאף אם נאמר שלאחר תפילת משה רבינו אודות יהושע, יהושע היה צריך להוסיף ולהתפלל על עצמו, אך לא היה חשש שיימשך אחריהם (או מחמת שדרכו היתה להתנגד עליהם מתחילה, או מחמת תפילת משה רבינו), ועל כן לא היה צריך ללכת דוקא לחברון להתפלל על קברי אבות, ויכל להתפלל בכל מקום.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד לכל אדם יש כשרונות ויכולות

וְשֵׁם רֵאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֶנֶק מִן הַנְּפִלִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ פְּחָגְבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם (יג,
לג)

דברי חז"ל

ופרש"י שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים: והנה דבריו מבוארים במסכת
סוטה דף לה ע"א ששאלה לכאורה המרגלים משקרים כיצד אמרו שכך היו בעיניהם מהיכן
ידעו מה חושבים עליהם? ותירצה כיון שהיה דרכן להברות את האבלים בחוץ תחת האילן
וראו אותן מטפסים על האילנות ושמעו אותם אומרים אחד לשני תיראו אנשים הדומים
לנמלים בעצים.

שאלות

א} והקשו כל המפרשים והרי בתורה כתוב ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם ולא
כנמלים ומדוע הגמרא ורש"י שינו מהכתוב לומר כנמלים? ב} זאת ועוד יש לשאול מה
העניין לתורה לכתוב ונהי בעינינו וכו' הרי העיקר שתכתוב מה שאמרו כיצד הם נראים
כלפיהן מרוב גובהן?

דרכן של בני אדם

והנה כאשר נתבונן בהנהגת בני אדם בדרך כלל האדם אינו יודע או מעריך את היכולות
והכישורים שיש בו מספיק ולזאת כאשר יש לפניו פעילות ציבורית מרגיש שהוא אינו
מסוגל, בהיות ואין לאדם את הביטחון העצמי ומתבייש מעצמו שמא יכשל ולא יצליח,
בפרט כאשר מדובר בעניינים רוחניים קשה על האדם לקחת על עצמו אחריות ציבורית
מפני שאינו חושב שהוא מסוגל לעשות ולפעול ובדרך כלל מצטנע, ואולי בתוך ליבו מרגיש
שזו הנהגת ענוה שלא יתפאר האדם במעשיו, אולם תורתנו מלמדת אותנו שאין הדבר
נובע ממידת הענוה אלא ממידת השפלות שחודרת לליבו של האדם מתוך עצלות, וחובתו
של כל אדם להכיר בכישוריו והיכולות שלו ולנצלם כי זה תפקידו של האדם בעולמו ולכל
אדם יש לו כישורים ויכולות התואמות את עתידו למען להשלים את תפקידו ויעודו בעולם
וכל שאינו מנצלם הרי הוא מועל בתפקידו ותכליתו.

יסוד רבנו עובדיה מברטנורא השפלות מתחילה ממנו

ובזה נבא לביאור דברי חז"ל כתב רבנו עובדיה מברטנורא שבעצם קושיה מתורצת
בחברתא שאותה הרגשה שאחרים מסתכלים עליהם כנמלים מתחילה ממה שבעיני עצמן

לכל אדם יש כשרונות ויכולות

נחשבים כחגבים, כיון שתמיד אחרים רואים את השני עוד יותר קטן ממה שהוא רואה את עצמו. והתורה מלמדת אותנו שלולי ידעו להעריך את עצמן ולבטוח בקב"ה בודאי לא היו חושבים ומרגישים כך שהם כחגבים וממילא לא היו בעיניהם כנמלים.

סתירה בהנהגת הלל

ועפ"י יסוד זה נבין שהנה יש להקשות סתירה בהנהגת הלל הזקן שמצד אחד מסופר על ענותנותו כמבואר **במסכת שבת דף ל ע"ב** והובא באבד"נ פט"ו, ובכלה פ"י תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי. מעשה בשני בני אדם שהתערבו, וכך אמרו זה לזה כל מי שילך ויצליח להכעיס את הלל, יטול ארבע מאות זוז. הלך אחד מהם בערב שבת והלל היה חופף את ראשו לכבוד שבת. הלך לפתח ביתו של הלל. ואמר בקול האם יש כאן הלל? ונתכון לפנות לנשיא ישראל בלשון שהוא גנאי עבורו. נתעטף הלל, ויצא לקראתו. אמר לו הלל בני, מה אתה מבקש? אמר לו שאלה יש לי לשאול אותך. אמר לו הלל שאל בני, שאל, שאלו מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות? אמר לו הלל בני, שאלה גדולה שאלת והתשובה היא מפני שאין להם מילדות פקחות ואינם יודעות להוציא את העובר ממעי אמו באופן שלא יפגע העובר. הלך אותו אדם, והמתין שעה אחת. לאחר שהמתין, חזר ואמר עוד הפעם בקול האם נמצא כאן הלל, נתעטף הלל ויצא לקראתו. אמר לו הלל בני, מה אתה מבקש? אמר לו שאלה יש לי לשאול. אמר לו הלל שאל בני, שאל, שאלו מפני מה עיניהן של תרמודיין אינם מאורכות אלא עגולות. אמר לו הלל בני, שאלה גדולה שאלת והתשובה היא מפני שהתרמודיין הם גרים בין החולות וכיון שהרוח נושבת בעיניהם נעשו עיניהם עגולות כדי שלא יכנס החול בעיניהם. הלך אותו אדם והמתין שעה אחת. לאחר שהמתין, חזר ואמר עוד הפעם בקול האם נמצא כאן הלל, נתעטף הלל ויצא לקראתו. אמר לו הלל בני, מה אתה מבקש? אמר לו שאלה יש לי לשאול, אמר לו הלל שאל בני שאל, שאלו מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות? אמר לו הלל בני, שאלה גדולה שאלת. והתשובה היא מפני שהאפרקיים גרים בין ביצות המים, ולכך עשה להם הקדוש ברוך הוא רגלים רחבות כדי שלא יטבעו. אמר לו אותו אחד עוד שאלות הרבה יש לי לשאול, ומתירא אני שמא תכעוס עלי. נתעטף הלל וישב לפניו, אמר לו כל השאלות שיש לך עוד לשאול, שאל, אמר לו אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל? אמר לו הלל כן, אמר לו אם אתה הוא הלואי שלא ירבו כמותך בישראל. אמר לו הלל בני, מפני מה אתה אומר כן? אמר לו מפני שהפסדתי בגללך, ד' מאות זוז, שהתערבתי עם חברי שאצליח להכעיסך. אמר לו הלל הוי זהיר ברוחך ראוי הוא לכך הלל, שתאבד על ידו ארבע מאות זוז, ועוד ארבע מאות זוז, ובלבד שהלל לא יקפיד. ועוד ממשיכה שם הגמרא לספר על שלושה גרים שרצו להתגייר וכיצד נהג איתם הלל עד שאמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה. ואילו **במסכת סוכה דף נג ע"א לכאורה כתוב הפוך** מסופר אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה היה אומר כך, אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן, משמעות דבריו שהוא הכל ויותר מכולם שזה נשמע גאוה?

לכל אדם יש כשרונות ויכולות

תירוץ הגר"ח שמולביץ זצ"ל להבדיל בין ענווה לשפלות

אולם ראיתי בשיחות מוסר להגר"ח שמולביץ זצ"ל שמתרץ שכאן חז"ל מלמדים אותנו יסוד גדול בעבודת השם שיש הבדל מהותי בין ענווה לשפלות, וגדר הענווה שהאדם חייב לנהוג במידת הענווה היינו שידע שכל מה שיש לו זה מאיתו יתברך ולא מכוחו ועוצם ידו וגם לא מחכמתו אלא הכל מתנת שמים, ולכן מצד עצמותו לא היה יכול להשיג כלום ולזה יקרא ענווה, אולם אדם אשר אומר וחושב שהוא בפועל אפס ואין בו כלום ואין לו יכולת לפעול ולעשות כלום ולהתעלם מהכישורים והיכולות שהשם יתברך נתן לו אינה מידת הענווה אלא זה שפלות, ויתבע על כך מפני שחייב להכיר ערכו ויכולתו ואת הכישורים שהשם נטע בקרבו בכדי לנצלם כמה שיותר. משל למה הדבר דומה לפקיד ראשי בבנק אשר אצלו מפקידים סכומי עתק אין ספק שמצד אחד אינו חושב ולא עולה בדמיונו שהכסף שלו והוא עשיר גדול, אולם הוא חייב לדעת את גודל האחריות שהפקידו בידו ולהיות זהיר מפני שהוא פקיד ראשי, כך כל אדם מחוייב לדעת את ערכן של הכישורים והחכמה והיכולות שנטע השם בקרבו ולנצל אותם, בהיות ולכל אדם יש תכלית והקב"ה נותן לכל אדם את הכלים להגיע לתכליתו וכל שאינו מנצל אותם הרי הוא מועל בתפקידו ויענש על כך, לכן כל אחד חייב להכיר בכישוריו בכדי ליישם את תכליתו, אלא שצריך להתנהג במידת הענווה וידע ויבין שהכל מאיתו יתברך ולא יתרברב על אחרים באותן כישורים שהקב"ה חנן אותו ונתן לו. ובזה מתבאר הנהגתו של הלל שברור שהתנהג כלפי בני אדם בענווה, אך למרות זאת כשהגיע זמן שמחת בית השואבה תבע מעצמו לשמוח ולשמח כי אם הוא לא ישמח אף אחד לא ישמח ולא סמך שאחרים ישמחו.

מאוד מאוד הוי שפל רוח

ולמרות שאמר התנא בפרקי אבות פרק ד משנה ד רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה. כוונת התנא לענווה ולא לשפלות, לכן כתב שפל רוח פירושו של דבר שאין רוחו גבוה ולא מתרברב בחכמתו ובעושרו וכדומא כתלמידי בלעם שרוחם גבוה, אבל אין הכוונה שאינו יודע את כישוריו ולא מנצל את היכולות שניחן בהם מאת הבורא.

להנ"ל יובן הנהגת רשב"י

ויסוד זה נלמד גם מרבי שמעון בר יוחאי אשר גם כן אמר על דרך זו במסכת סוכה דף מה ע"ב ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן היתכן ח"ו שהוא מתגאה? אולם נראה לבאר לפי היסוד שאמרנו שחייב האדם להכיר בערך הכוחות שיש בו בכדי לתבוע מעצמו ולנצל אותם, והעיקר שלא לתלות בחכמתו כוחו וזריזותו, ולכן רבי שמעון בר יוחאי אמר ותבע מעצמו להיות הכי מיוחד ולא הסתפק במועט.

ולהנ"ל יובנו דברי הגמרא בסוטה

ובזה אפשר לבאר את דברי חז"ל במסכת סוטה דף מט ע"ב משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא. והקשו המפרשים כיצד יכול לומר רב יוסף לומר שאל תאמר בטלה הענוה כי אני נמצא הרי זה עצמו היפך הענוה? ולענ"ד אפשר ליישב על פי דברנו לעיל שכוונתו שהוא תובע מעצמו למלא את מקום רבי בענוה וכן רב נחמן ביראת חטא.

בשבילי נברא העולם

ובזה יובנו היטב דברי הרמב"ם הלכות סנהדרין פרק יב בא"ד לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא, הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חבירו, לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם ע"כ. ללמדנו שהקב"ה בכוונה ברא את האדם יחידי בעולם ולא ברא רבים ביחד וכן כל אדם עם פרצוף אחר כי כל אדם יש לו תכלית בפני עצמו שהוא יכול להיות בו גדול הדור ולזכות הרבים מה שאחרים לא יוכלו לעשות, וכאשר אפשר לראות מהמציאות שיש אנשים אשר עושים חיל לכלל ישראל למרות שאנכי זוכר כיצד התחילו מדבר פעוט והלכו ועלו עד שנעשה הדבר בקני מידה ארצי ועולמי, אך הכל תלוי ביסוד שאמרנו שידע להעריך את הכלים שהשם יתברך נטע בקרבו וינצל אותם ועל ידי זה יגיע לתכליתו.

מדוע לא היית ר' זושא

על הרבי ר' זושא זצ"ל מסופר שנהג לומר אחרי מאה ועשרים שנה כאשר אעמוד בפני בית דין של מעלה אם יבואו וישאלו אותי זושא למה לא היית כמו משה רבינו ע"ה אענה להם מיד אני לא משה רבינו ע"ה באם ישאלו אותי זושא מדוע לא היית כמו רבי עקיבא גם על שאלה זו תשובתי מוכנה בפי אינני רבי עקיבא אבל מהשאלה למה לא גדלת להיות ר' זושא אוי כמה פוחד אני משאלה זו כי עליה לא יהיה לי מה לענות אילו הייתי מנצל את הכוחות והכשרונות שחוננתי בהם הייתי יכול להיות רבי זושא.

תלמיד של רב פרידה

ואפשר בזה להבין דבר מופלא כיצד הגמרא במסכת עירובין דף נד ע"ב מספרת על התנא רבי פרידה שהיה לו תלמיד אחד שהיה חוזר על כל קטע ארבע מאות פעם עד שהיה מבין ופעם הוזמן רבי פרידה להיות סנדק ובגלל שהתלמיד חשב שלא יוכל ללמדו ארבע פעם לא התרכז ונצרך לחזור עוד ארבע מאות פעם. והשאלה כיצד רבי פרידה לא חס על זמנו ומה כבר יצא מתלמיד כזה שצריך לחזור לו ארבע מאות פעם? אולם אפשר לומר כי רבי פרידה ראה שהתלמיד כל כך רצונו עז עד שמוכן להקשיב ארבע מאות פעם בכדי להבין בהכרח עם רצון כזה יגע לגדולות ונצורות, כי תלמיד רגיל אינו מסוגל לשמוע פעמיים או שלושה וארבעה פעמים והוא מוכן ארבע מאות פעם. ואכן זכורני בחור שהיה לו ממש

לכל אדם יש כשרונות ויכולות

ראש סתום ואטום בשפת העם ולא היה מבין כלום ולמרות זאת היה תופס את הגמרא וחוזר וחוזר בלי הפסקה ומתוך עקשנותו הגיע לגדולות עד שגמר את הש"ס.

אין דבר העומד בפני הרצון מעשה עם החת"ס

בספר חיי עולם כותב מרן הסטייפלר הגרי"י קנייבסקי זצ"ל באמת גם מי שהוא קשה הבנה עצום אם יתאמץ מאוד בלימוד התורה יזכה לסייעתא דשמיא להיות גדול בתורה אף על פי שזה הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי, וכדי לחזק ידי נדכאים אעתיק מה שכתב בספר חוט המשולש תולדות החתם סופר סיפר לי דודי הגאון קדוש ר' מו"ה שמעון סופר אב"ד דקהילת קרקא בדרעזוויץ בא אל זקני בעל החתם סופר נער אחד בן שבע עשרה או שמונה עשרה שנה וגילה לו שרצונו ללמוד תורה ונפשו חשקה בה, בשמוע הבחורים כן שחקו והתלו בו איך זה בר שנים כמותו אשר לא ראה מאורות מימיו רצונו לתקוע עצמו ללמוד גמרא? אולם רבם גער בהם למה זה תצחקו הלא כל הרוצה ללמוד יבוא וילמד וקירב את הנער וציוה את הבחורים וקבע להם עיתים לתורה שזה ילמד עמו שעה זו ואחר שעה אחרת וכן עשו, אבל נוסף למה שהגיע הנער לגיל שבע עשרה היה לו חסרון נוסף שקשה היה לשמוע ומהיר לאבד עד שאם למדו עמו איזו משנה מאה פעמים עד מהרה היה שוכח אותה ולמחרת היתה בעיניו כאילו לא למדו מעולם, אמנם בכל זאת חשקו לתורה לא פג התמיד בלימוד ולא התייאש וכל הבא ליטהר מסייעין אותו וברבות הימים הגיע למדרגת בחור מופלג בתורה גם יראתו היתה טהורה ועלה והצליח ועשה פרי קודש הילולים והיה למדן מופלג עד שנתמנה לדיין בעיר מטרסדורף תחת כנפי רבו ואחר כך נתקבל כרב בעיר שליינינג ואחר כך נתעלה לאב בית דין בעיר נייזאף והיה תלמיד חכם גדול בתורה ובצדקות והוזכר כמה פעמים בספרי החתם סופר.

מעשה עם הנצי"ב מואלוזין

מסופר על הנצי"ב מואלוזין כאשר הוציא לאור את ספרו העמק שאלה ערך סעודה גדולה במהלך הסעודה סיפר בהיותי ילד שמעתי פעם בהיחבא את הורי משוחחים ביניהם אודותי בשיחה זו אמר אבי לאמי מתוך בכי נסיתי כל דרך אפשרית לעניין את בנינו בלימוד אך נראה ששום דבר לא עזר לפיכך חוששני שלמרות שחלומי הגדול היה תמיד שבננו יהיה תלמיד חכם נאלץ ללמדו להיות בעל מלאכה, ורעדתי מהכאב והדמעות של אבי ומיד רצתי אליו והבטחתי לו שמאז והלאה אקדיש את זמני ללימוד תורה ואכן זה הקטן הפך למתמיד גדול שכתוצאה מכך זכה לעמוד במנהיגות עולם התורה. תארו לעצמכם אמר הנצי"ב מה היה גורלי אלמלא שמעתי את כאבו של אבי הייתי נגר או חייט וכאשר הייתי בא לאחר מותי בפני בית דין של מעלה היו תובעים ממני מדוע לא כתבתי את ההעמק שאלה, כבעל מלאכה לא הייתי מעלה על דעתי שהייתי מסוגל לעשות זאת, אולם כיום רואים אנו שתביעה כזו היתה מוצדקת, לכן הסיבה לסעודה זו כפולה על שזכיתי לסיים ספר זה, וכן להודות להשם שהוביל אותי בדרך לימוד התורה. ישנם כוחות סמויים באדם וכאשר ירצה לממשם באמת ישיג השגות גדולות עד מאוד אין דבר העומד בפני הרצון.

לכל אדם יש כשרונות ויכולות

פעמים השפלות נובעת מהגאווה

זאת ועוד ההבדל בין שפלות לענווה כי רבים נוהגים לומר כי הם כלום ומאפסים את עצמן והדבר נובע או מגאווה או משפלות ועצלות ולא מתוך ענווה אמתית, והמבחן לכך הוא כאשר נקלע האדם למצב שפוגעים בו איך הוא מגיב האם מגלה סובלנות ומתגבר על מידותיו או תיכף מגיב בחריפות ומגלה שכל דבריו הינם הצגה בלבד ואינו אלא גאוותן מחופש.

מעשה בכומר בזמן הרמב"ם

כמסופר בזמן הרמב"ם שהיה כומר אחד שהתנהג בענווה גדולה ואפילו לילד קטן היה מתייחס בכבוד והתפרסם שמו שהוא מתנהג בענווה אפילו יותר ממשה רבנו כביכול, הרמב"ם הלך להתחכות על טיבו ובאמת כאשר הגיע אליו קיבלו בכבוד מלכים ושירת את הרמב"ם באופן יוצא מהכלל, וככל שהרמב"ם שהה בקרבתו הלך ונתפעל והתפלא כיצד יתכן שכומר יגיע לדרגה זו כי לא הצליח למצוא דופי בהתנהגותו, אולם כאשר נפרד ממנו והוא ליוה אותו שאלו הרמב"ם שבכל זמן שהותו אצלו התעורר בשאלה קשה הרי בתורה כתוב שמשה עניו מכל איש אשר על פני האדמה והוא חושב שכבודו היה ראוי להיכתב? השיבו הכומר ששאלה זו גם לו היא מאוד קשה ואין לו עליה תשובה. ואז הבין הרמב"ם שהכל הוא הצגה להגדיל שמו וכל הנהגתו בענווה נובע מתוך הגאווה.

מעשה עם רבי יונתן איבשיץ

כמו כן יש להוסיף המעשה עם הרב יונתן איבשיץ שנקלע לישוב לקראת יום הכיפור וחייפש את המקום שבו יוכל להתפלל ומצא מקום נפלא ליד זקן מכובד שמתנהג בענווה וכל תפילותיו היו עם התבטלות מוחלטת כך היה שומע את קולו בתפילה, אולם כאשר הגיעו למחרת בשחרית של יום כיפור לקריאת התורה והגבאי כיבד בעליות וכיבד אחד שלישי ואותו כיבד לרביעי תיכף כעס וצעק על הגבאי האם הוא לא מתבייש שנותן לאותו אחד שלישי ולו נותן רביעי איך הוא משווה אותו אליו עד שמחשיבו ממנו היות ועליית שלישי יותר חשובה מרביעי ובפרט למנהג אשכנז, ונוצר צעקות ווכוחים ולא הסכים לעלות, לאחר התפילה פנה הרב יונתן אבשיץ לאותו זקן שאינו מבין אותו והרי התפלל בסמיכות אליו ושמע אותו כיצד אומר בתפילתו שהוא עפר ואפר ואינו כלום וכעת בשביל עליית שלישי או רביעי מתקומם וצועק, השיב הזקן כבודו טועה בתפילה אני מדבר עם הקב"ה כלפיו בודאי שאני עפר ואפר אבל כלפי בני אדם ודאי שאותו אדם עפר ואפר לגביו ולכן הוא מקפיד.

מוסר השכל

ללמדנו למרות שהאדם צריך לנהוג במידת הענווה אך לא בשפלות ולכן חייב להכיר בכישוריו ויכולתו ולנצלם עד כמה שיכול כי זה תפקידו ותכליתו של האדם, אולם הרבה פעמים מוצאים בני אדם שמראים עצמן כענווים ומבטלים עצמן אך לצערנו הדבר או נובע משפלות שאינו מוכן לתבוע מעצמו יוזמות למען זיכוי הרבים או מתוך גאווה שרוצה לזכות

לכל אדם יש כשרונות ויכולות

ליוקרה והערכה וברגע שנוגעים או פוגעים בו תיכף ומיד ויפתח את פי האתון ומתייצב כאריה טורף, ולכן חובת האדם לבחון עצמו בכור המבחן לדעת את כוחות נפשו ומידותיו והחלש יאמר גיבור אני ובמקום שאין אנשים תהיה איש וכל אחד ביכולתו לחולל מהפך בעולם ובלבד שירצה כי אין דבר העומד בפני הרצון.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין המקיים מצות ציצית כאילו קיום כל התרי"ג מצות

אָנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹקִים אָנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם
(טו, מא)

הכופר במצות ציצית כופר ביציאת מצרים

איתא במדרש (מדרש הגדול, וספרי): "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים - על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו מצות ציצית עליכם שכל המודה במצות ציצית מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות ציצית כופר ביציאת מצרים", ע"כ.

ודברי המדרש צ"ב, מהו הקשר בין מצות ציצית ליציאת מצרים, שאם אחד כופר במצות ציצית הוא הוא כאילו כופר ביציאת מצרים, הרי כפשוטו לא שייכי כלל וכלל להדדי.

מצות ציצית שקולה כנגד תרי"ג מצות

ועוד יש להעיר על מה דאיתא בדברי המדרש (מדרש הגדול): "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי - מגיד שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות, וכל הרגיל בה כאילו קיים כל המצוות כולן", ע"כ. ודברי המדרש צ"ב, מדוע מצות ציצית שקולה כנגד כל התרי"ג מצות, וכל המקיים מצות ציצית הוא כאילו קיים כל המצות.

מצות ציצית חותם המלך

ונראה דיש לבאר על פי דברי החינוך במש"כ לבאר מצות ציצית (במצוה שפ"ו) וז"ל, "שורש המצוה נגלה בכתוב, שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועיניו ולבו עליו כל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב (במדבר טו, לט), וזכרתם את כל מצות ה'. ואמרו זכרונם לברכה (תנחומא קרח י"ב), כי מלת ציצית תרמוז לתרי"ג מצוות עם צירוף שמונה חוטין שבציצית וחמשה קשרין שבו. ועוד אומר לי לבי שיש בו רמז וזכרון שגופו של אדם ונפשו הכל לה' ברוך הוא, כי הלבן רמז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן, כדאשכחן בפרקי רבי אליעזר (פ"ג), הארץ מהיכן נבראת, משלג שתחת כסא הכבוד. וחוטין רמזו אל הגוף, כענין אמרם כי תחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטין, וכמו שאמרו זכרונם לברכה בפרק המפלת (נדה כה, ע"ב), אמר רב עמרם תנא שני ירכותיו כשני חוטין של זהורית, שני זרועותיו כשני חוטין של זהורית. והתכלת אשר עינו כעין הרקיע ירמוז לנפש שהיא מן העליונים, ולזה רמזו באמרם (מנחות מג, ע"ב), מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים, והים דומה לרקיע, והרקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר (שמות כד, י), ויראו את אלקי ישראל וגו', ואומר (יחזקאל א, כו), כמראה אבן ספיר דמות כסא, ותחת כסא הכבוד מקום שנפשות הצדיקים גנוזות שם, ומפני כן אמרו (מנחות לט, ע"א) שכורכין חוט התכלת על הלבן, שהנפש היא העליונית והגוף תחתון. ואמרו

(שם) שעושיין ממנו שבע כריכות או י"ג לרמז הרקיעים והאזורים שביניהם, וכמו שאמרו (שם), תנא הפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על י"ג, לא יפחות משבע כנגד שבעה רקיעים, ולא יוסיף על י"ג כנגד שבעה רקיעים וששה אזורים שביניהם, עכ"ל.

הרי מבואר מדברי החינוך שיסוד מצות ציצית שתהא נושא חותם המלך בכסותו, וכל היום עיניו עליו, ויש לו הזכירה לעשות כל מצות השי"ת. ויש בציצית כמה וכמה רמזים לכל התרי"ג מצות.

תכלית יציאת מצרים

וא"כ יש לומר שעל פי זמן מובן מדוע מי שכופר במצות ציצית הרי הוא כופר ביציאת מצרים. שכתוב בתורה בכמה פסוקים שעיקר יציאת מצרים הוא לקבל התורה בהר סיני. וכ"כ החינוך (מצוה ש"ו) וז"ל, "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (ירמיהו לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה וגו'". והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה (שמות ג, יב): "זוה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ופירוש הפסוק כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלקים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם", עכ"ל. הרי להדיא בדבריו שעיקר התכלית של יציאת מצרים הוא לקבל התורה.

וא"כ, מי שנושא על עצמו "המלך שמים", שהוא בגד של ציצית, שיש לו הזכירה תמיד שהוא עבד למלך מלכי המלאכים הקב"ה, הרי זה מורה שהוא מודה ביציאת מצרים, שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים. וחז"ש מי שאינו רוצה לכסות גופו עם בגד זה, והיינו שאינו רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, הרי הוא אינו כופר ביציאת מצרים.

המקבל על עצמו מצוה כאילו עשהו

ולפי זה יש לבאר מדוע מי שלובש ציצית הוא כאילו קיום כל תרי"ג מצות. שידוע מה שאמרו חז"ל בענין מי שמקבל על עצמו לעשות איזה מצוה, שיש לו השכר אפילו קודם שעשה אותו. דהנה תנן במתני (אבות פ"ג, מ"ט): "רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת", ע"כ. וכתב רבינו יונה שם: "אבל יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו ואם אינו יודע התורה והמצות וכי יש לו לעשות המעשים האלו על מה עשאו. אלא שזו המשנה דברה לפי עצה טובה נאה ומקובלת שיש לו למי שאינו יודע שלא יאבד נפשו ושיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסיר מהן ימין ושמאל כאשר ידעם וע"פ התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה ומיד שקבלה זו יקבל על עצמו בלבב שלם ובנפש חפצה מעלה שכר כאילו קבל עליו כל המצות. ועל דרך זו אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו כי אף מי שאינו יודע ואינו עושה נקראין מעשה על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו מפי הקבלה וכן

מפורש באבות דר' נתן דתנן התם. כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע. שהקדימו ישראל העשיה לשמיעה והיה להם לומר נשמע ונעשה כי קודם שיוכל לעשות את המעשה צריכין לשמוע מה יעשו אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו ומיד קבלו שכר כאלו עשאו. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו וכו' שלא יאמר אשנה הלכה זו ואקיימנה אשנה כל התלמוד ואקיימנו ואם כה יאמר לא תתקיים חכמתו. כי צריך תיקון המדות תחלה ואחר כך תתקיים חכמתו, עכ"ל. הרי מבואר מדבריו דמי שמקבל על עצמו איזה קבלה לעשות מעשה מצוה הרי נחשב כאילו עשה, ויש לו השכר.

וכ"כ בשערי תשובה (שער ב', אות י'): "ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה! וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא בא, יב כח. שמות יב, כח): "וילכו ויעשו בני ישראל", וכי מיד עשו? והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש? אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד", עכ"ל. הרי להדיא שמיד שקבל על עצמו לעשות מצוה, הרי זה נחשב כאילו עשה, מחמת עצם הקבלה.

ולפי זה מובן הייטב מדוע מי שמקיים מצות ציצית נחשב כאילו קיים כל התורה כולה, שהרי מאחר שמבואר שמצות ציצית הוא "קבלת עול מלכות שמים", וזהו הטעם מדוע השי"ת הוציאנו משם, כדי לקבל את התורה. א"כ, מי שמקבל על עצמו עול מלכות שמים, הרי זה נחשב כאילו עשה כל התורה כולה, שהרי מצד עצם הקבלה יש לו השכר כאילו עשה, כמו שמפרש בדברי חז"ל.

לתגובות: adebstein@gmail.com

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה בהתיישבות'

מתי נתחייבו ישראל במצוות הארץ

וישבו, מתור הארץ, מקץ ארבעים יום. וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל... וישיבו אתם דבר ואת כל העדה... ותשא כל העדה, ויתנו את קולם, ויכפו העם בלילה ההוא. (יג, כה - כו; יד, א). ראשית ערסתיכם חלה, תרימו תרומה: פתומת גרן פן תרימו אתה. מראשית ערסתיכם, תתנו ליהוה תרומה (טו, כ - כא).

תמה הספורנו מדוע נסמכה פרשת חלה לפרשת המרגלים.

והנה, ז"ל הגמ': וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום, וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגו'. אתון אשכחינן עסיקין בהלכות חלה וערלה. אמרו להם לארץ אין אתם נכנסין ואתם עסוקין בהלכות חלה וערלה, מיד ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה הוא. אמר להן אתם בכיתם לפני בכייה של תפלות היו עתידין אתם לבכות בכייה של ממש, בכה תבכה בלילה. (ירושלמי תענית ד, ה).

מדוע עסקו ישראל באותה עת דווקא בהלכות חלה וערלה.

לכאורה פשוט שכמו שאדם מכין עצמו לקראת כל מצוה כך הכינו עצמם בני ישראל לכניסתם לארץ. כאשר החלו גלי העלייה לארץ של תלמידי הגר"א כתב בעל חיי אדם את ספרו הידוע שערי צדק. ואלו דבריו בראש ספרו: והנה, אם ייכנס אדם לחצר המלך ולא יידע מנהגו ודאי שמתחייב בנפשו. כל שכן הרוצה לדור בארץ הקודש ולא בקי בכל הדינים הנוהגים שם... עליו נאמר מי ביקש זאת מיידכם רמוס חצרי. עכ"ל. מאותו הטעם עסקו במצוות התלויות בארץ. מעשה אבות סימן לבנים.

אלא שאי משום הכי היו צריכים לעסוק בכל סדר זרעים, ולא רק בהלכות חלה וערלה. בגליון הש"ס על הירושלמי שם יישב בפשיטות. לעניין מועד החיוב יש חילוק בין המצוות. בחלה וערלה נתחייבו מייד עם כניסתם לארץ. בשאר מצוות הארץ, כמו פאה, לקט, שכחה, כלאים, תרומות, מעשרות, ביכורים וכו', נתחייבו רק אחר כיבוש וחלוקה. לכן עסקו דווקא בשתי מצוות אלו.

והנה, לעניין חלה איתא להדיא בגמ' בקידושין (מ, ב): תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד, שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטים ששים ואחת, ליובלות מאה ושלוש. ע"כ. הרי שבחלה נתחייבו לפני תרו"מ.

ועתה לערלה. זה לשון הסיפרי פרשת בהר: כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה בערלה ובחדש. וכן בתוספתא מנחות (ו, כ). ונראה שהיא דעת רבי ישמעאל המובא בירושלמי ריש ערלה (א, ב) כל ביאות האמורות בתורה לאחר י"ד שנה נאמרו, שבע שכבשו ושבע שחלקו. אמר רבי הילא בשם רבי אלעזר מודה רבי ישמעאל בחלה ובערלה.

[אמנם בקידושין (לח, ב) איתא: שלש מצוות נתחייבו ישראל בכניסתן לארץ, חדש, ערלה וכלאים. וע"ע במנחת שלמה (א, עא, ג). אלא שבמלבושי יום טוב, במערכה המקיפה על מצוות הארץ (א, חובת קרקע, ב) מוכיח שלא נצטוו ישראל על כלאי הכרם עד סוף כיבוש הארץ וחלוקתה].

הרי שרק בחלה ובערלה נתחייבו לפני חלוקת הארץ. השאלה כמה זמן לפני.

מועד החיוב בערלה בחו"ל לא נתפרש להדיא. יש מוכיחים מן המשנה בערלה (א, ב) נטעו אע"פ שלא כבשו חייב. היינו שמייד שנכנסו לארץ נתחייבו בערלה. ובפיהמ"ש שם: אע"פ שעדיין לא שלטו על כל הארץ. עכ"ל. אלא ששם איירי בערלת ארץ ישראל. ערלת חוץ לארץ הלכה למשה מסיני היא.

ביסוד גדרה של ההלכה חקר הגר"ח (מאכלות אסורות י, טו) האם ההלכה באה להוסיף עוד פרטים במצוות ערלה, להרחיב תחולתה גם לחו"ל, או שההלכה למשה מסיני חידשה חיוב חדש, שיש דין ערלה בחו"ל. אפשר שגדרו יהיה אחר מגדר מצות ערלה בארץ ישראל. נפק"מ למשל, אם חל נטע רבעי בחו"ל.

והעלה שנחלקו בזה הרמב"ם והגאונים. לשיטת השאילתות ובה"ג ערלת חו"ל היא דין במצוות ערלה. לשון הכתוב כי תבואו אל הארץ הוא רק ציון הזמן לתחילת חיוב המצוה, אבל אינה קשורה לארץ כלל.

הרמב"ם סבר שערלה היא מן המצוות התלויות בארץ, כמשמעות הפסוק. מפרשה זו למדים את מצוה ערלה בא"י. מלבדה יש גם דין חדש, ערלה בחו"ל, שאינה שייכת לפרשה זו. עכ"ד הגר"ח בריסקער.

לשיטת הרמב"ם מתי החלו בני"ל לשמור עורלת חו"ל, לא נתפרש להדיא. ומ"מ אפשר שנתחייבו בה טרם כניסתם לארץ.

אלא שמצאתי בפירוש המיוחס לר"ש על הספרא שם, שכתב: ואפילו למ"ד (בגמ' בקידושין לח, א) ערלה נוהגת אף בחו"ל מודה הוא שלא נהגה עד שבאו לארץ ישראל.

אם כן מדוייקים דברי גליון הש"ס על הירושלמי שם.

אם נדרוש סמוכין אפשר ליישב על פי הירושלמי וגליון הש"ס את שאלת הספורנו. לכן נסמכה פרשת חלה לפרשת מרגלים.

לתגובות: Rachel.hvcpa@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

מלכות ה' בארץ

וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רְעִים בְּמִדְבַר אֲרָבָעִים שָׁנָה (יד, לג)
לכאורה, מדבר - זהו מקום 'אידיאלי'.

- לא המדבר שאנחנו מכירים. כמובן.

אלא - מדבר עם 'ענני כבוד'. אין שמש יוקדת, אין חול צורב. אין סופות. יש 'מיזוג אוויר'
מעולה. עם 'אינוורטר'.

יש גם 'מכונת כביסה' מובנית. אוטומטית, ומהירה מאין כמותה. והבגדים - אינם נשחקים
לעולם.

דאגות 'פרנסה' - אין. יש אוכל בשפע. ובכל טעם שתרצה. יש גם שתיה ב'טעמים'. יש גם
רוכלים גויים, שמוכרים כל דבר שתרצה (עי' יל"ש כי תצא תתקלד ד"ה ויתד), וה'אשראי'
- מלא. ביזת מצרים 'מכסה' את ההוצאה הזו. פלוס עוד כמה. אם היה.

הכל טוב ונפלא. אתה ספון באהלה של תורה כל היום, ולומד בהתמדה.

יש 'ראש ישיבה', שהוא גם 'ראש כולל' לעת מצוא - שלא היה כמותו. וגם לא יהיה
לעולם. ואתה גם לא צריך 'מילגה'. אפילו לא 'דתות'. יש הכל בשפע.

אפילו מי שזקוק ל'שלום בית', מקבל ייעוץ מעולה - בחינם. אחיו של ה'ראש ישיבה',
הוא המומחה הכי גדול בתחום.

יש קרבת אלוקים נפלאה. דור המדבר. דור 'דעה'.

ועכשיו אומרים להם - בואו לארץ ישראל.

שם, הולך להיות 'אקשן'!

צחצוחי חרבות. קרבות עזים. 'לא תחיה כל נשמה'. דם ואש ותמרות עשן.

ולאחר מכן - חלוקת הארץ. איש תחת גפנו.

וכל איש - יעבוד את אדמתו. ידאג בעצמו לפרנסתו. צריך להתקין מזגן, וגם לקנות מכונת
כביסה. העננים לא 'נכנסו' לארץ.

אתה גם משלם על הכל. יש 'חברות': חשמל, מים, גז.

אנחנו, ה'צרכנים', 'סופגים' את עלות ה'פרנסה' של בעלי ה'חברות' האלו.

וכמה צריך לעבוד - כדי שיהיה לך לחם פשוט. לזרוע. לקצור. לדוש. וכו'. ובסוף - זה רק
לחם. אתה צריך גם קצת גבינה. כאן לא יעזור לך 'לחשוב' על גבינה. אתה צריך לעשות
את הכל 'בידים'. לחלוב, 'לגבן'.

ומשה רבנו - נותר שם. אין לו אפילו 'ציון'. מי שמחפש תירוץ לנסוע ל'סיני', שימשיך לחפש.

אז למה צריך את כל זה??

למה לא להישאר במדבר? זה היה הכי 'כיף'!

ולא רק 'כיף'. באמת. גם 'רוחניות' - יש הרבה יותר במדבר מאשר בארץ. הרבה יותר תורה. אין ספק.

אז - למה?

*

מעשה בנמלה ופיל

היו היתה פעם - נמלה.

נמלה 'חרוצה' כזו. עמלה ל'פרנסתה'. מבוקר ועד ליל.

והיא אכן היתה פעילה מאוד. היתה הולכת לכאן ולשם, מוצאת גרגירי חיטה, וגוררת אותם - בעמל רב - אל מאורת ה'משפחה'.

וביום בהיר אחד, היא חוותה 'טראומה' קשה. היא ראתה, בעיניה ממש, כיצד חברתה למלאכה - נמחצת תחת רגל ענקית.

והרגל הזו, היתה ענקית באמת. לא רק לפי ה'מושגים' של נמלה.

היה זה - פיל. הוא היה ה'רוצח' השפל. באמת, זה היה ב'שוגג'. אולי הוא היה חייב 'גלות'. הבעיה היא, שהוא בכלל לא היה מודע לאירוע.

ומכל מקום, היתה זו טרגדיה ממשית עבור נמלתינו. היא פסקה ממלאכתה. נכנסה ל'משבר' עמוק.

בראשה הזעיר, התרוצצו המחשבות. למה זה אנכי. למה לעבוד, ולעמול, כשברגע אחד הכל יכול להיעלם. למה.

- אסור לזה להימשך!...

כך היא חשבה. וחשבה. וחשבה עוד.

וביום בהיר אחד, גמלה ההחלטה בליבה:

- עלינו לצאת - ולהילחם!!

היא הקימה - 'מפלגה'. 'הרימה' - 'קמפיין' ענק. היה לה אפילו 'סלוגן':

'לא עוד נהיה למרמס! נרים את ראשנו ומחוישינו - ונצא למלחמה על קיומינו!'

דבר המפלגה החדשה, הגיע אפילו - לידיעת עדר הפילים הסמוך.

פיל אחד, קצת 'קטן', היה נראה מוטרד. חבריו, פנו ל'פסיכולוג' של העדר. שישאל אותו. שיבדוק. אולי קרה משהו.

הפסיכולוג, 'איבחן' מיד. זו 'חרדת נמלים' קשה. הפילון היה הרבה יותר מסתם 'מוטרד'.
הוא כבר חשב לברוח מהיער לגמרי. סוג של 'גלות'.

ה'טיפול' עבר - ל'פסיכיאטר'. כדורי הרגעה. אין מה לעשות, זהו שיגעון אמיתי.

שיגעון אמיתי!

- הלא כן??

*

מלחמת עולם

ודאי שכן!

ממתי פיל מפחד מנמלה??

ברור. אין לו מה לפחד.

- רגע, זה לא ברור? יש איזה 'נידון' בענין??

- כנראה שלא.

אז - איך אתה מבין את המרגלים??...

הלא הם היו - נשיאי ישראל. הם היו חכמים. כנראה. ודאי שלא היתה חסרה להם תבונה
בסיסית.

יש 'בורא עולם'. אין סוף. בורא את הכל. מחזיק את הכל ב'ידיו'.

ו'מולו' יש - 'ערים בצורות'. וגם 'ענקים'.

וואו. איזה מפחיד. זה בטח יהיה קשה לו. 'מלחמת עולם'.

'חזק הוא - ממנו'.

- תגיד לי, זה אמיתי??

יש מישהו שפוי שמסוגל לחשוב כך??

איך אפשר לקבל את זה בכלל?

המרחק בין 'בורא עולם', לבין 'ענק' - הכי ענק שיהיה, גם אם הוא גדול יותר מכל כדור
הארץ - הוא מרחק אין סופי. הבורא 'מעלים' אותו. ברגע.

הוא אפילו לא צריך 'לחסל'. הוא פשוט מפסיק לחיות אותו. זה הכל.

גם אם יהיו אלף כאלו. וגם מליון. הם אפילו לא 'נמלה'.

- למישהו יש ספק בכך??

*

התבוסה - והתוצאה

המילים 'יכול', ו'לא יכול', לא קיימות כלפי בורא עולם. זה ברור. לגמרי.

- כלפי 'בורא עולם'.

הוא - סיבת הסיבות. עילת העילות. מנהיג את עולמו אל התכלית שהוא רוצה בה, ואין מי שיעכב בידו.

החזקים שבאומות, אפילו ה'רפאים' האדירים - בידו הם. כחומר ביד היוצר. אין 'מלחמה' בינו לבינם. לא שייך בכלל.

כל זה, כשהוא מתגלה - כ'בורא עולם'. זהו גילוי עליון, מעל לכל תפיסה והשגה.

- אבל לא - כשהוא מתגלה כ'מלך'.

נעצור כאן לרגע.

כמה עשרות שנים לאחר מכן.

עם ישראל - כבר ב'ארץ'. מתחיל 'להיכנס'.

יריחו נכבשת. החומות האדירות קורסות תחתיהן, והעיר כולה - חרם.

ממשיכים הלאה. יש שם איזו עיר קטנה. לא משהו רציני. 'העי'.

ודוקא שם - נוחלים תבוסה מוחצת.

והתוצאה: 'וימס לבב העם ויהי למים'.

עם ישראל - מאבדים את ה'רוח'. במילים פשוטות - רועדים מפחד.

[אין אנו מבינים בדרגתם. גם לא בדרגת ה'מרגלים' דלעיל. אבל התורה הקדושה - נכתבה

לנו. עלינו ללמוד אותה לחיינו אנו, לפי - המושגים שלנו. זו ה'הוראה' שבכאן. כיצד

התרחש הסיפור עצמו - אין לנו מושג, ולכאורה גם אין לנו נפקא מינה.]

יהושע, המנהיג, זועק לה' יתברך.

- למה העברת אותנו. עדיף שהיינו נשארים בעבר הירדן.

והוא ממשיך: ישראל, הפנו עורף לפני האויב. מה שיקרה עכשיו, זה שהכנעני - וכל יושבי

הארץ - יחסלו אותנו.

והוא מסיים במשפט - לכאורה תמוה:

- 'ומה תעשה לשמך הגדול?'

יש לה' - 'שם גדול'. ויהושע שואל - 'מה תעשה' לו.

- מה זה קשור לכאן?

- קשור. ועוד איך.

שמו הגדול - נקרא עלינו.

אם אנחנו לא נהיה כאן, לא יהיה 'מקום' לשמו הגדול.

- וזהו האסון הגדול ביותר!!

במילים אחרות: ה' מתגלה - כמלך. וזה אך ורק - עלינו. עם ישראל.

מלך, אינו שליט. גם לא מושל.

מלך אמיתי, מושלם, לא נזקק ל'משטרה'. הוא מולך - מכח העם. רק מכוחם.

'מלכותו - ברצון קיבלו עליהם'. ה'רצון' של העם, כשהם 'רוצים' במלך - ומקבלים את מלכותו עליהם מתוך בחירה חופשית - הוא זה שיוצר את ה'מלך'.

ואם לא יהיה 'רצון', לא יהיה 'מלך'.

אם העם לא מוכנים למסור את נפשם עבור מלכותו של המלך - אין כאן מלכות.

הוא יוכל 'לשלוט'. הוא יקים מערכת של משטרה חשאית, שתטיל אימה על כל מי שיעז לפצות פה נגדו.

הוא גם יכול - לחילופין - להעניק משכורת נכבדה, לכל מי שיקבל את שלטונו. לפתות אותם.

כל אלו, אינם בגדר 'מלכות'.

מלכות - זה מאהבת המלך. מהערצת המלך. והם כה עזים - עד כדי מסירות נפש ממש. אתה מוכן לממש את כל רצונותיו של המלך, רק מאהבתך אותו. רק מכך שאתה מאמין בו, ביכולותיו, בעוצמתו, באהבתו את העם - ואותך באופן אישי, במסירותו למען העם - ולמענך - באמונה מוחלטת. ללא צל של ספק.

זו מסירות הדדית. מתוך רצון, מתוך אהבה. מתוך קשר מאוד מאוד חזק. אנחנו לא מכירים את זה היום. אבל - זו מלכות.

ועד כמה שהעם אינו מקבל את מלכותו של המלך - הוא לא יהיה מלך!!

כך גם - ה' יתברך.

הוא רצה, להתגלות - כמלך בעולמו.

ומקום המלכות - זו ארץ ישראל. רק שם. בעצם כאן. וכשזה יהיה כאן - זה יתפשט לעולם כולו. אבל תמיד כאן יהיה ה'עיקר'. כאן זה ארמון המלכות.

זהו ה'גילוי' של 'שמך הגדול'.

אם אנחנו לא נהיה - לא יהיה מי שימליך. ואם לא יהיה מי שימליך - אז 'מה תעשה לשמך הגדול'.

'עשה - למען שמך'!

*

מי חזק באמת

המרגלים, לא פקפקו ביכולותיו של בורא עולם.

מי שמפקפק, לא צריך 'חיזוק באמונה'. הוא צריך - אישפוז. ומהר.

המרגלים פקפקו, ביכולת שלהם - להמליך את ה'.

וכמו שאמרנו. כוחו של המלך - הוא מהעם. רק מהעם.
ואם לא ממליכים אותו, אז עיר קטנה, ואנשים בה מעט - מנצחים את עם ישראל. עם ה'.
אלו שראו כל כך הרבה ניסים. אלו - שה' 'מתהלך בקרב מחניך'.
ויותר מכך.

המלחמות דהיום. הערב רב, ועושי דברם. הם נלחמים - כנגד ה' יתברך. ממש.
והם נראים 'טוב'. אוכלים, שותים, ושמחים. וגם 'שולטים'. מכח ה'דמוקרטיה'.
ואולי נשאל - האם באמת 'חזק הוא ממנו'??

האם הוא אינו יכול 'להעיף' אותם ברגע אחד? כיצד הוא נותן לכל זה לקרות?
והתשובה:

הוא יכול. הוא 'כל יכול'.

- אבל הוא אינו רוצה להתגלות כ'שליט'.

הוא רוצה - למלוך. להיות 'מלך'. אמיתי.

וכמלך - הוא צריך כח, מהעם שלו. שנמליך אותו עלינו. שנדע מהי 'מלכות', ונתייחס
אליו - כמלך. לא רק כ'בורא עולם'.

וכמלך, אם אנחנו לא נותנים 'עוז לאלוקים' - אז לא יהיה לו עוז!

וכך יכולים 'נמלים' - להילחם בה', ובתורתו, ובמלכותו. והם גם יכולים להצליח. רח"ל.

הדברים תלויים - בנו. אם אנחנו נמליך - אז זה יקרה. כולם 'יעופו' ברגע.

זהו ה'נשק' שלנו.

- הנשק היחיד!!

הלא 'אלה ברכב, ואלה בסוסים'.

- 'ואנחנו' - לא בחיל, ולא בכח. רק - 'בשם ה' אלוקנו נזכיר'.

ורק כך, רק כך - 'המה כרעו ונפלו'.

וזה לא היה ברור לגמרי לאותו הדור. עד כמה הם יצליחו - להמליך.

עובדה, היו 'בעיות': העי.

ועוד רבות. מאוד.

*

התכלית

מדבר, אמרנו, זהו מקום 'אידיאלי'.

- אמת ויציב.

אבל - למה הוא אידיאלי?

- מה הפירוש למה? לתורה! לשטייגען צפוף - בהתמדה עצומה!
ועם 'מרן ראש הישיבה' - שאין כדוגמתו, לא היה, וגם לא יהיה!!
- נפלא.

ולמה צריך את כל זה??

- מה?!

אתה רציני?? תורה!! אתה לא שומע?? יש לך פקקים באוזניים?? תורה!!!

- תורה! נכון!

אבל למה צריך תורה??

- מה למה, כי ה' רוצה! זו התכלית!! אתה לא מאמין בזה??

- מאמין במה? שה' רוצה את זה? ודאי. באמונה שלמה.

שזו התכלית?

זה כבר לא מדויק.

ה' רוצה דבר אחד:

'דירה - בתחתונים'.

שיהיה ב'תחתונים'. שיהיה - ב'ארץ'.

אם התורה נשארת כ'תורה', ואין 'ארץ' - אין תכלית. צריך - ארץ. ארציות. צריך גפן, תאנה. רימון. צריך גם לעבוד את אדמת הקודש, צריך להתעסק - בעולם הזה. להביא לשם את התורה הקדושה.

זו - התכלית.

ונכון, שיש 'שבט לוי'. הם עוסקים ב'רומו של עולם' - בתורה הקדושה.

וכשהם מאוחדים עם העוסקים במלאכה; כשיש להם קשר אמיץ עם עמלי הכפים - אז יש לנו את הכל. יש את ה'רוחני', ויש את ה'חדירה' שלו - לעולם הגשמי.

ה'ארץ' - מקבלת. אין לה מעצמה כלום. מה שאתה זורע בה - היא מצמיחה. אם לא תזרע, לא יהיה מאומה.

ואם יהיה לך זרע, ולא תהיה 'ארץ' שתצמיח אותו - גם לא יהיה מאומה.

את הכל - צריך.

והמטרה - ה'הפריה' של הארץ.

*

ארץ ישראל

ארץ הקודש.

מלכות ה' בארץ

ה'ארץ'. המשכן - של השכינה הקדושה. ה'ארמון' שלה.
זהו המקום האידיאלי באמת. אנחנו מנסקים את רגבי האדמה האלו, בהם 'שוכנת' - השכינה הקדושה.
המרגלים, לא הכירו במעלת הארץ הזו.
והם נענשו:
תולעים יוצאים מלשונם. חודרים לבטנם. מיתה משונה.
עם ישראל, ששמע להם - בוכה. בלילה ההוא, ובאותו הלילה - במשך אלפי שנים.
הם עצמם, נקברו במדבר. כמעט היתה כליה מוחלטת - אלמלא תפילתו של משה רבנו.
- מה הם כבר עשו? לשון הרע - זה עד כדי כך?
קודם כל - יתכן שכן.
אבל חז"ל (זוה"ק קסא ע"א) מגלים לנו עוד:
ה', 'קינא'.
כמו בעל - המקנא לאשתו.
השכינה הקדושה, הלא שוכנת - בארץ. וכשדיברו נגד הארץ - כאילו דיברו כנגדה.
קודשא בריך הוא, קינא - לשכינה. ל'רעיתו'.
ארץ ישראל - זו התכלית שלנו. השכינה הקדושה. 'למלאות' אותה.
ושכינה - זו המלכות. מלכות ה' יתברך.
וה'מלכות' הזו, 'מתמלאת' - מאיתנו. רק אם נמליך. רק אם - נתן 'עוז' לאלוקים.
מעצמה - אין לה מאומה.
המרגלים - רצו להישאר במדבר. שם היה הרבה מאוד 'רוחניות'. הרבה מאוד תורה.
- אבל רק רוחניות.
שם - לא היה 'ארץ'. וב'חוץ לארץ' - אין אפשרות לעשות למען השכינה. אין אפשרות להמליך את ה' יתברך כפי שהוא רוצה.
וזו היתה התוצאה.
וכשלא ממליכים אותו יתברך, אזי ה'צד השני' - 'מרים ראש'.
ובארץ הקודש עצמה, בארמון המלכות - דוקא כאן, יש גם את ה'צד שכנגד'. 'זה לעומת זה'. והוא - מצליח. אודו מצליח. בעוונותינו.
- דוקא כאן!
מישהו יכול להסביר - מה 'הם' רוצים מהכותל המערבי?
זהו קיר ישן, ומיושן, מעלה עשבים. אין בו שום 'ארכיטקטורה' מיוחדת.

מלכות ה' בארץ

הם הלא 'יהדות מתחדשות'. אז למה שלא יבנו לעצמם איזה כותל מודרני, מפואר. עם נורות צבעוניות מהבהבות. לצידו יהיה - 'מוזיאון'. כל ה'הסטוריה הרפורמית' תוצג שם. וגם אם אין אחת כזו. שימציאו. מה זה משנה.

'איהו לא חזי - מזליה חזי'.

וה'מזליה', זה ה'ערב רב'. אלו שכל שאיפתם - לקעקע את שמו הגדול מן הארץ. בעיקר מן ה'ארץ'.

ובעיקר - מהמקום בו שורה השכינה.

הלא השכינה - זו המלכות. מלכות ה'.

עלינו - לצאת ולהילחם!

לצאת - מ'עצמנו'. מה'אני' שלנו.

להבין. יש כאן - מלכות ה'. המצוות שלי, התורה שלי - למענה. להמליך. לא רק לקבל מילגה כאן, או שכר 'שם'.

לעבוד - למען שמו יתברך. למען - שיתגלה שמו, וימלוך - כאן. בארץ.

ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר'. זו התכלית, זו המטרה.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

פוקד עון אבות - באיזה עון

ה' אַרְךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד נִשָּׂא עֶוֹן וּפְשַׁע וְנִקָּה לֹא וְנִקָּה פֶקֶד עֶוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים עַל שְׁלֹשִׁים
וְעַל רִבְעִים (יד, יח)

ספרי פיסקא קי"ב. רבי ישמעאל אומר עונה בה למה נאמר, לפי שהוא אומר פוקד עון
אבות על בנים יכול אף ע"ז נפקדת על בנים על שלשים ועל ריבעים, ת"ל עונה בה, בה עון
תלוי ואין נפקדת על בנים ולא על שלשים ולא על ריבעים.

רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל מבאר שבעוון עבודה זרה נעקר בדיני שמים מעדת ישראל לגמרי
ונחשב שאינו מיוחס ואין לו בן ואח, לכן אין העוון נפקד על הבנים כי נפקע יחוסו אליהם.
[וראה גם במשך חכמה להלן פ' ט"ו ל"א ובמקור חכמה וביד לחכמה] אך תולה זה
בפלוגתא דר"מ ור"י בקידושין דף ל"ו ע"א ז"ל: לכדתניא בנים אתם לה' אלקיכם, בזמן
שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים
בנים דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים וכו' ת"ש ואומר בנים
לא אמון בם, וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים
לא מיקרו בנים, ת"ש ואומר זרע מרעים וכו'. ומתמיה מכאן על מה שכתב הרמב"ם ז"ל
במורה נבוכים ח"א פ' נ"ד להיפך ממש, שפוקד עון אבות על בנים נאמר רק על עוון ע"ז.
[מקורות: שו"ת צ"פ דווינסק ח"א סי' פ' ובחדשות ח"ב מכתב ט' וח"ה סי' כ"ט וצ"פ על
המו"נ שם וסנהדרין דף מ"ג ע"ב]

*

מחר פנו וסעו לכם

מְחָר פָּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּגו' (יד, כה)

כותב רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל דבר נפלא, דהנה בתענית (דף כ"ט ע"א) איתא שהבכיה
שבכו ישראל אז היה בתשעה באב (ואמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני
קובע לכם בכיה לדורות). וכתבו התוס' במנחות (דף צ"ה ע"א ד"ה ש"מ) דאפשר שהיו
נוסעים או בתחילת היום או בתחילת הלילה. לכן אמר השי"ת שמחר יפנו ויסעו המדבר
דרך ים סוף. [מקור: העתקת כת"י]

*

הפטרת שלח - 'ובחומה היא יושבת' - שבועת המרגלים לרחב והצלתה עם משפחתה

וּתּוֹרְדֶם בַּחֶבֶל בְּעַד הַחֲלוֹן פִּי בֵיתָהּ בְּקִיר הַחֹמָה וּבַחֹמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת (יהושע ב, טו)

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מבאר באופן נפלא את ענין הצלת רחב ומשפחתה והשבועה שנשבעו לה המרגלים. דהנה מבואר בתוס' (מגילה דף י"ד ע"ב) דלא היתה משבעה אומות הכנעניים האסורים בלא תחתן בם. (ובתוס' סוטה דף ל"ה ע"ב כתבו דשמה עפ"י הדיבור היה). וממילא מיושב איך קבלו את השבועה דאין זה נשבע לבטל את המצוה שמוזהרים על שבעה עממין בלא תחיה כל נשמה (ראה גיטין דף מ"ו ע"א ובתוס'), כיון שלא היתה מהם. אולם יש ב' אופנים המחייבים אותה מיתה עם כלל תושבי יריחו הכנעניים. אם היא דרה בעיר הרי היא מצטרפת ושייכת אליהם, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מע"ז ה"ו) לגבי עיר הנדחת. או שהיא נשואה לכנעני דע"י זה היא טפלה אליו. והנה כתב הבה"ג (נחלות סי' מ"ח) דהיא היתה רוסתקא כלומר שלא היתה מבני העיר דהיתה דרה בחומה, וכפירוש ר' יהודה בערכין דף ל"ב ע"א על הפסוק ובחומה היא יושבת ולא בעיר חומה. שהדר בחומה אינו מאנשי העיר. וגם לא היתה נשואה אליהם, דאשה זונה כתיב.

והנה לגבי שבועת המרגלים להציל אותה ואת משפחתה, ישנו חילוק בלשונות הכתוב. כי בתחילה כהשביעתם בהיותם אצלה אמרה להם: (פסוק יב) וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ נָא לִי בַהּ פִּי עֲשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעֲשִׂיתֶם גַּם אִתָּם עִם בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֲמַת. (ובפסוק יג) וְהַחִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְאֶת אַחִי וְאֶת אַחֵי וְאֶת (אחותי) אַחִיוֹתַי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת נַפְשֵׁיתֵינוּ מִמָּוֶת. והשיבו לה: וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת ה' לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְעֲשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֲמַת. ואילו לאחר שהורידתם בחבל בעד החלון אמרו לה: (פסוק יז) וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשָּׁבַעְתָּנוּ: (פסוק יח) הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת תְּקוּנַת חוֹט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרֵי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדִיתָנוּ בּוֹ וְאֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ וְאֶת אַחִיךָ וְאֶת כָּל בֵּית אֲבִיךָ תֹאסְפֵי אֵלֶיךָ הַבַּיְתָה.

ומבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל שהיו אלו שתי שבועות נפרדות. שבועה אחת שהשביעתם בהיותם בביתה. וכללה בשבועה את אחיותיה. ואחר שהורידתם מן החלון אמרו לה ששבועה זו אינה תופסת מב' טעמים. א' שזו שבועה באונס. ב' שזו שבועה לבטל את המצוה של לא תחיה כל נשמה כמבואר בגיטין דף מ"ו ע"א ובתוס' שם, ומשום דעל אחיות נשואות לכנעני יש איסור דלא תחיה כל נשמה. ברם הם שבו ונשבעו שבועה נוספת בה לא הזכירו את אחיותיה, אלא אמרו ובית אביך היינו אותן שהן בבית אביהן (שהיה

ט וצ"ע לפי"ז מה שאמרו המלאכים ללוט עוד מי לך פה חתן ובניך ובנותיך וכל אשר לך בעיר הוצא מן המקום. הרי הם היו שייכים לסדום.

מעם אחר כנ"ל) ולא נישאו עדיין, והתנו זאת בזה שיהיו כולם בביתה אשר בחומה. ושפיר אין על זה איסור דלא תחיה כל נשמה ותופסת השבועה.^י

מוסיף רבינו, שבספרי ה'דורשי רשומות' - ספרי קבלהיא, איתא ששני הנשים הזונות שבאו לפני שלמה המלך (כמובא בהפטרת מקץ) היו רחב ואחותה. רחב היתה אמו של הבן החי, ואחותה אמו של הבן המת ומסיים: "כמו נפל בל חזו שמש ואין להאריך". לפי זה גם אחותה היתה פנויה. [צ"ב כונת רבינו האם לומר שעל אותה האחות חלה שבועת ההצלה. ויש להעיר שאמנם הקרי הוא אחיותי אבל הכתיב הוא אחותי, ואם אותה האחות ג"כ לא נישאת, א"כ מחמת טעם זה שפיר הוה חלה השבועה הראשונה (אם לא משום אונס). ואולי י"ל באופן אחר ממש"כ רבינו דלעולם מצד זה שפיר הוה חלה השבועה וזה גופא נרמז בכתיב שלא היתה שם אחות אחרת, רק זו שלא היתה נשואה והיתה יכולה להכלל בהצלה]. [מקורות: צ"פ עה"ת ובמהדו"ת דף י"ג ע"א הובא שם, וראה הרחבה והיקף נפלאים בקונטרס 'ובחומה היא יושבת' מהרב יהושע הכט שליט"א ממלבורן]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

---

^י בשו"ת צ"פ החדשות ח"ה ליקוטים אות תי"א הובא בשם רבינו חילוק בין לשון רחב שהזכירה את האחיותיה לבין לשון המרגלים, אולי כונת רבינו שם היתה למה שכתב כאן שהיו אלו שתי שבועות נפרדות, ואולי שם למד רבינו באופן אחר שאמנם היא השביעתם על אחיותיה אבל הם השיבו לה (רק אחרי שירדו) שאינם מקבלים את השבועה כך אלא באופן אחר, ללא האחיותיה הנשואות.
^{יא} לא ידוע לע"ע היכן כתבו כן, וגם נראה שהכונה לגלגול שלהן, כי רחב נישאה ליהושע. ונשמח לעזרת הלומדים.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

מבט של אמונה - הצלה לאדם

במסילת ישרים פרק י"א, יתירה עליה חמדת הכבוד, כי כבר היה אפשר שיכבוש האדם יצרו על הממון ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק, כי אי אפשר לו לסבול ולראות את עצמו פחות מחביריו, ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו. וכו' הוא שגרם לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים, שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ועמדו אחרים במקומם, וכו' כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ע"ש באורך. ואמו"ר זצ"ל נהג לקרוא דברים האלו בהתפעלות.

והנה למדנו מדבריו שתאוות הכבוד גדולה מכל התאוות האחרות, והוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם... ונמצא שענין הכבוד הוא הדבר המסוכן ביותר לאדם בעולמו. ובוודאי שיש לחפש דרכים להינצל מסכנה זו, שאין כמוה בכל הסכנות.

והנה כתיב בפרשת שלח, וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום, וברש"י, והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה, אלא שגלוי לפני הקב"ה שיגזור עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך. עד כאן.

ולמדנו שנעשה להם נס, כדי שלא יענשו יום לשנה על שמונים יום. והקשה על זה מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל, דיום לשנה היינו עונש על ההליכה, ולכאורה הרי העונש הי' צריך להיות רק על מה שאמרו, לא על מה שהלכו. ותירץ דהחטא מתחיל מהמחשבה, וכך ביאר את השורש של חטא לשון הרע, המחשבה.

והנה יש לבאר שעומק החטא הוא בהשקפה שאינה נכונה.

ובתוס' מנחות ל"ד ע"ב, כתבו חידוש גדול וזה לשונם, אי נמי נקראו [תפילין של ראש] טוטפות על שם שהם בראש בין העינים לשון הבטה, וכו' וכן ציץ לשון הבטה, על שם שהוא למעלה מבין ריסי עיניו, ע"כ.

והנה יש לומר דהכונה בדבריהם, דהתפילין צריכין לתת לאדם ההבטה וההשקפה הנכונה על מה שנעשה בעולם, וזהו וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך. וכמובן זהו בזמן שיש יחוד הלב, והיינו שמכיר מציאות השם ושהוא אדון העולם ושהוא יחיד, שאז וודאי נחשב ששם השם נקרא עליו, וזה גורם לתת לאדם את המבט הנכון על כל מה שנעשה תחת השמש.

וזהו יסוד הדין דקיימא לן שבזמן שבין עיניך יהיו שנים, ואז מתקיים והיו לטוטפות, דהשל יד והשל ראש משפיעים על המבט וההשקפה הנכונה, ואזי וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך.

והנה חז"ל דרשו ואמרו, אילו תפילין בראש, וכבר דקדק הג"ר יצחק מוואלאז'ין דאלו שבראש ולא שעל הראש, וזהו הביאור, כי התפילין נותנים המבט.

והנה המרגלים אמרו ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, אמנם אילו היו מסתכלים כי לחמנו הם, אזי להיפך הם היו יראים מהם, כי שם השם נקרא עליהם, ולכן באמת כאשר שלח יהושע אחר כך שני המרגלים, כלב ופינחס, נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם.

וזהו באמת מה שאנו צריכים כהיום המבט וההשקפה הנכונה, להשקיף על העולם עם מבט של יחוד השם, כי שם ד' נקרא עליך, ואז יתקיים בנו ויראו ממך.

ובזה יש לבאר מה שאמרו בסוטה, חוצפא יסגא ונערים פני זקנים ילבינו, ואין לנו לישען אלא על אבינו שבשמים, כי כאשר נשען על אבינו שבשמים, אזי יתקיים הויראו ממך, כאשר נלך בהשקפה הנכונה לקדש שם שמים.

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק

עיונים בהפטרה - מהו ההיתר להחיות את רחב ומשפחה

וְהַחַיִּיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי ... וְהִצַּלְתֶּם אֶת נַפְשֵׁינֵנוּ מִמָּוֶת (הפטרת פרשת שלח, יהושע ב, יג)

מבואר שנשבעו שני המרגלים (פנחס וכלב) לרחב שיחיו אותה ואת כל בית אביה, ובירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) תני רשב"י אפי' היו במשפחה מאתים אנשים והלכו ודבקו במאתים משפחות כולם ניצלו בזכותה. ומבואר שנישאה ליהושע ועמדו ממנה שמונה נביאים.

וצ"ע שהרי הזהירה תורה "לא תחיה כל נשמה", ואיך עברו ע"ז ונשבעו לה שלא יהרגו אותה ואת משפחתה.

והתוס' (סוטה לה: ד"ה לרבות) הקשו כן, והוכיחו מדברי הספרי שהיתה מכנענים שבתוך א"י שנצטוו שלא להחיותם, ותירצו ב' תירוצים.

א. שעפ"י הדיבור היהיב

ב. דהלאו דלא תחיה כל נשמה נאמר רק אחר שהתחיל יהושע במלחמה, ולכן רחב שקיבלה עליה וחזרה בתשובה קודם המלחמה הותר להחיותה.

איך הותר לגייר את משפחת רחב

אך עדיין צריך ביאור דבשלמא רחב נתגיירה, אך מדוע החיו את בית אביה ומשפחתה, ואפי' אם נתגיירו לבסוף, מ"מ משמע שכעת לא היו במקום ולא התגיירו עדיין, ואפילו אם הי' ברור שיתגיירו בבירור מחמת הסכנה, לכאן יש מקום לחשוש שהתגיירו מחמת פחד מבני ישראל, ומבואר שלא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה מטעם זה, ובשלמא רחב עצמה יתכן שראו בדבריה שכונתה להתגייר לשם שמיים, אך מניין ידעו בבני משפחתה שאין דעתם להתגייר מחמת יראה ופחד מבנ"י ואמנם שיטת הרמב"ם (פי"ג מאיסורי ביאה הט"ו) שבדיעבד אם נתגיירו הרי הם גרים, מ"מ עדיין קשה איך עשו כן לכתחילה לקבל המתגיירים מחמת יראה, וצ"ע.

ואולי יש לדחוק שראו שהיא כ"כ חזקה באמונתה בד' עד שתשפיע גם על משפחתה להתגייר כראוי.

ג. במהרש"א (סוטה לה) תירץ שבאמת אסור לקבל כנענים אפי' קודם המלחמה, ודוקא אצל רחב קיבלוה לפי שנשבעו לה פנחס וכלב הוצרכו לקיימה, (כמדמצינו בגבעונים

י"ב ולפ"ז ביאר השפת אמת שלכך נשאה יהושע, שע"פ הדיבור נתחדש שאינה בכלל ז' אומות וממילא גם לגבי לאו דלא תתחתן נמי.

שנשבעו להם ולא הרגום). והשבועה היתה מחמת פיקוח נפש, וגם שראו בה שחזרה בתשובה שלימה (אמנם עדין אי"ז מסביר את משפחתה).

ד. ושיטת התוס' במגילה יד: שבאמת לא היתה מז' אומות, שהרי נשאה יהושע, ואם היתה מז' אומות קשה שהרי אסורים בחיתון אפי' בגירותן, וע"כ שלא היתה מהם, [אמנם התוס' בסוטה כ' שנשאה עפ"י הדיבור, ובשפת אמת שם ביאר, כיון שנשבעו לה עפ"י רוח הקודש, וא"כ גילוי הוא משמים שאין לה דין ז' עממין, וה"ה לגבי חיתון].

אמנם צ"ע על כל זה מדברי הילקוט (ירמיה אות רנ"ו) "ר"ש בר נחמני פתח אני אמרתי להם כי החרם תחרימום והיה אם לא תורישו... ואתם לא עשיתם כן, אלא "ואת רחב הזונה ואת כל בית אביה והחיה יהושע, הרי ירמיה בא מבני בניה ועושה לכם דברים של שיכים בעיניכם ולצנינים לצדיכם".

ומבואר בדברי חז"ל שהיתה תביעה עליהם מדוע החיו את רחב ומשפחתה ואפי' נענשו ע"ז, וצ"ע כל התירוצים הנ"ל שלא עברו איסור "לא תחיה כל נשמה".

ויתכן אפי' מה שראיתי בטעמא דקרא שכתב על דברי התוס' הנ"ל שאם חזרה קודם המלחמה מותר לקיימן. מ"מ אין חיבין לקיימן, ורק משום שרחב הצילה אותם עשו לה כן. ולפי"ז י"ל שהתוס' והמפרשים דנו רק משום הלאו דלא תחיה כל נשמה שאכן לא עברו איסור, ומ"מ כיון שלא היה חיוב גמור להחיותן לא היו צריכים להתחייב לה בלי לשאול (וצ"ע אם היה פיקוח נפש כד' מהרש"א).

ושמא י"ל עפ"י מש"כ לעיל דרק לרחב עצמה שהתגיירה באמת היה היתר גמור, אבל להצלת משפחתה שהתגיירו רק אח"כ, והיה מקום לחשוש לגירות מחמת יראה, עשו רק מחמת בקשתה, ויש לדון אם גם כלפיהם היה ההיתר של פיקוח נפש, ואולי ע"ז היתה התביעה עליהם, וצ"ע.

האם מטרת המרגלים הושגה?

כתב הרמב"ן (בתחילת פרשת שלח) בביאור מטרת המרגלים ששלח יהושע לא"י, כדרך הבאים להלחם בארץ נכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים בשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים, ושיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחילה ומאיזה צד יהיה נוח לכבוש את הארץ.

ולפי"ז צ"ע, שהרי לבסוף רק נכנסו לבית הראשון בחומת העיר, ומיד נחבאו שם שלושה ימים ואח"כ חזרו מייד, וא"כ לא הושגה מטרתם כלל.

וי"ל ששבו אל יהושע ואמרו לו "כי נתן ד' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו". והינו שאין צורך לכל טכסיסי המלחמה כיון שכבר נתן ד' בידינו את הארץ והפחד שהטיל עליהם ד' כבר שיתק אותם ואין צורך לחוש כלל.

עוד י"ל שבאמת הרי כיבוש הארץ היה בנסים גלויים והשגחה מיוחדת, אלא שכתב הרמב"ן כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, וע"כ הוצרכו לעשות פעולות של השתדלות טבעית, אך האמת ברורה שהנס יעשה על ידי הבורא, וע"כ כיון שעשו מה

שיכלו אף שבלסוף לא עלה בידם לרגל בארץ ולברר הדרכים לכבוש, כבר קיימו חובתם.
ומעתה בוודאי יתן ד' את יושבי הארץ בידינו ואין לחשוש כלל.

לתגובות: yehudit2761@gmail.com

עצי שיטים / הרב שמואל יוסף שטרן, מח"ס 'אוצר נחמד' וש"ס

תשעה ביאורים בתפילת משה י-ה יושיעך מעצת מרגלים'

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

בתרגום יונתן בן עוזיאל מתרגם, וכדי חמא משה ענוותנותיה, קרא להושע בר נון יהושע.
כאשר ראה משה ענוותנותו קרא להושע בן נון יהושע.

תרגום זה צריך ביאור, מה התחדש למשה רבינו בשעת שליחת המרגלים, ומה ענין ענוה
לקריאת שם יהושע, ועוד בדברי התרגום לא מתבאר ענותנותו של מי ראה, האם
ענוותנותו של יהושע או ענוותנותו של עצמו. הרבה נאמר בביאור כוונת התרגום, במאמר
זה לקטנו ואספנו לפונדק אחד תשעה ביאורים נפלאים.

א.

בספר עבודת ישראל [וכעין זה מובא בספר שפתי קדושים בשם מהר"ש מבעלזא זי"ע]
כתב לבאר, דהנה בסוף פרשת בהעלותך בהיות אלדד ומידד מתנבאים במחנה כתיב [יא,
כח] ויען יהושע בן נון ויאמר אדוני משה כלום, ואמרו בגמרא [סנהדרין יז]. שהיו מתנבאים
משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ עי"ש. ועתה נחזי אנן, אם ח"ו היה יהושע מבעלי
רוח גבוהה וממבקשי הכבוד לא היה כועס עליהם, שהם היו מתנבאים על גדולתו ורוממות
קרנו. אבל מדמצינו שאמר יהושע אדוני משה כלום, מוכח שהיה ענוותן ובורח מן הכבוד
כדרך הצדיק, והיה אומר בלבו מוטב שיחיה משה רבינו לעולם להנהיג את ישראל ואנכי
אהיה עבד למו.

ולכן ניחא שקרא לו משה יהושע, י-ה יושיעך מעצת מרגלים, וקשה וכי סלקא דעתך על
צדיק שפניו כפני הלבנה שיהיה נפתה לעצה הרעה הזאת להוציא דבה על ארץ הקדושה,
אלא על כרחך מכח שראה ענותנותיה והשתוקקותו לחיי משה רבינו עדי עד, חשש לו פן
יפול על ידי זה בעצת מרגלים כדי שלא יכנסו ישראל לארץ, וממילא יאריכו ימי משה, כי
מיתת משה רבינו ע"ה תלוי בביאת הארץ, כמו שאמר הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל
הזה אל הארץ וגו' [במדבר כ, יב], ובודאי שלא היה נעלם דבר מנביאים הללו כמו משה
ויהושע ע"ה, שראו הדבר הזה שימות משה קודם ביאת ישראל לארץ, ואם כן יש לחוש פן
על ידי זה יעכב יהושע כניסתן לארץ להאריך ימי משה רבינו, ולכן משה ענוותן קרא אותו
יהושע י-ה יושיעך מעצת מרגלים, כלומר יהיה איך שיהיה ולא תלך בדרך חטאים ח"ו.
וזה שתרגם יונתן כד חמי משה ענותנותיה דיהושע פירוש במה שאמר למעלה בקצף גדול
אדני משה כלום לכן קרא שמו יהושע כפירש"י י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

ב.

בספר תפארת יהונתן [להרר"י אייבשיץ] מקדים לבאר מה דכתיב [פסוק ל] ויהס כלב את העם, ואינו מובן לכאורה למה רק כלב הס ואילו יהושע שתק ולא הס גם היא את העם. רק יש לומר בזה דיהושע חשש דישראל יאמרו יהושע לכבוד עצמו הוא דורש ליכנס לא"י, בשמעם נבואתן של אלדד ומידד מתנבאים משה מת ויהושע מכניס אותן לא"י, ולכך שתק. אבל לכאורה הקושיא על משה איך שלחו, הלא בוודאי יאמרו כל העם דיהושע לא יוציא דיבה דודאי רצונו שיכנסו לא"י ולהנהיג את הדור. ולכך אמר, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, אבל בפי כל העם היה נקרא שמו הושע, ומכיון שאלדד ומידד היו מתנבאים יהושע מכניס, לא ידעו מי הוא יהושע. אבל יהושע היה ירא לנפשו דישראל חכמים ונבונים הם, ודלמא ירגישו בזה ויאמרו כנ"ל, ע"כ שתק. וזהו שפירש התרגום יהונתן וכד חמא משה ענותותיה של יהושע, קרא לו יהושע, כי משה ראה בענותותו של יהושע שאינו חפץ להיות שר ומושל בישראל אפילו ברשות, ולכך הוא קרא לו יהושע.

ג.

יש ביאור ידוע, דכשאמר הקב"ה למשה לכתוב והאיש משה עניו מאד, מרוב ענותותו כתב ענו חסר יו"ד, והיו"ד נתן ליהושע. וזה הפירש כדי חמא משה ענותותיה שלו, שכתב ענו חסר יו"ד, השלים את היו"ד אצל יהושע.

וביתר ביאור, הא הדין הוא דאם חסירה אות אחת בתורה הס"ת פסול, דהא בתורה יש שישים רבוא אותיות כנגד שישים רבוא נפשות מישראל, כנוטריקון ישראל יש שישים ר'בוא אותיות ל'תורה, אם כן איך יכול היה משה לחסר אות יו"ד בתורה, הא יפסל ס"ת ע"י חסרון אות ויחסר חיות לנשמת ישראל התלוי באותו אות, לזה אמר וכדי חמא משה ענותותיה, ר"ל שראה איך שכתב בתורה ענו חסר יו"ד ונתמעט בתורה אות יו"ד, לפיכך קרא להושע בן נון יהושע, ונתן לו בשמו היו"ד שנתמעט ממנו כדי שלא יהא התורה לא חסר ולא יתירי.

---

^י וראה בזוה"ק [ח"ג קנח]. כולם אנשים, כלהו זכאין הוו ורישי דישראל הוו, אבל אינון דברו לגרמייהו עיטא בישא, אמאי נטלו עיטא דא, אלא אמרו אי ייעלון ישראל לארעא נתעבר אנן מלמהוי רישין וימני משה רישין אחרנין, דהא אנן זכינן במדברא למהוי רישין, אבל בארעא לא נזכי, ועל דנטלי עיטא בישא לגרמייהו מיתו אינון וכל אינון דנטלן מליהו. מדברי הזוהר רואים דזה גופא היה עצת המרגלים, אבל לצד ההפוך, שחששו לכבוד עצמם כיון שידעו שיעבירו אותם מנשיאותם בהכנסם לא"י.

וראה בשער הפסוקים לרח"ו [לה, א] י-ה יושיעך מעצת מרגלים, ומהו עצת המרגלים, אלא משה חשש מכיון שהמרגלים יודעים את נבואת אלדד ומידד משה מת ויהושע מכניס שמא יתייעצו ביניהם להרוג את יהושע בכדי שמשא ישאר חי ולא יכנסו לארץ, לכן התפלל עליו יהושע יושיעך מעצת מרגלים אלו ותחזור לשלום.

^{יד} אות יו"ד מסמל את מידת העניויות, כי היא האות היותר קטנה שבאותיות, וכמו שמכונה האות בגמ' [מנחות כט]. אם נשתייר בו כשיעור אות קטנה דהיינו יו"ד. ובוה מבואר גם למה במלחמת עמלק כתוב ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק וכו' ולא כתוב הושע, כי אי' במדרש [במ"ר יג, ג] גאות אדם תשפילנו זה עמלק וכו', ושפל רוח יתמך כבוד זה יהושע וכו'. דע"י מידת העניויות שהיה ביהושע ניצח את עמלק שמידתו גסות הרוח כי עמלק בגי' רם. ומשה הוסיף י' על שמו לומר י-ה יושיעך, כי הוא שם של ענוה כנ"ל והוא לעומת גאוה כי י-ה בגי' גאוה, וניצח במלחמת עמלק דכתיב כי יד על כס י-ה. [ישא ברכה - מודזין].

תחילה נדקדק בדברי משה י-ה יושיעך מעצת מרגלים, מהו עצת המרגלים שהזהירו משה מפניהם.

נקדים את דברי הגמ' [סוף סוטה] משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, אמר לו רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, ונלאו כל המפרשים להסביר הא אין לך גאווה יותר מזו מלהעיד על עצמו שהוא עניו.

אלא דיש הבדל גדול בין ענוה אמיתית לענוה פסולה ומזויפת. דיש ענוה שהאדם רואה קטנות עצמו וגדלות הבורא ועי"ז בא לידי עבודה ויר"ש, דככל שמכיר יותר גדלות בוראו כך הוא מבין בפחיתותו שלו, ורואה שלא התחיל לעבוד את השי"ת, וכמשל מי שעומד בפני אדם ענק שגובהו מאוד, ככל שיהא האדם הענק שעומד לפניו יותר גבוה כך הוא ירגיש שהוא נמוך ביותר, ויש ענוה פסולה שע"י שמתבונן במה שפגם ולא קיים מצוות ה' הוא בא לידי יאוש וחושב שמעשיו אינם חשובין כלל ואינו ראוי לקיים מצוות וללמוד תורה, וזה הוא עצת היצר להורידו מטה מטה ע"י שפלות.

וענוה אמיתית כזה מתאימה רק לאדם שיש לו על מה להתגאות, כמו משה רבינו ע"ה שהיה חכם ירא שמים עשיר וגיבור, ובכל זאת החזיק עצמו לכלום, כי משה רבינו איש האלוקים מבחר מין האנושי השיג את גדלות הבורא יותר מכל האדם, לכן גם היה בעיניו לפחות שבאדם, וכמו שהתורה מעיד עליו והאיש משה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה כלומר שהיה יותר עניו מכל אלה אשר פניהם כפופין על פני האדמה ומחשיבין עצמם לענוים, אבל באמת אינו אלא העמדת פנים. ולכך מובן מה שאמר רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא מכיון שהכיר בגדלות ה' ממילא היה במציאות שפל ביותר והרגיש שלא מגיע לו כלום, וא"כ בודאי אין בזה אפילו שמץ של גאווה.

ובאמת מצאנו בגמ' [סוף ברכות] דרב יוסף נקרא סיני, ואי' שם שאפילו שסיני קודם לעוקר הרים שהכול צריכים למרי חטיא אעפ"כ לא קיבל עליו רב יוסף לעמוד בראש הישיבה. דהר סיני מסמל את מידת העניויות כידוע, שע"כ נתן עליו הקב"ה את התורה בהיותו הנמוך שבהרים. וזה משה קיבל תורה מסיני בזכות מדת העניויות של משה זכה שעל ידו נתן הקב"ה את התורה, הרי שגם רב יוסף שכינויו סיני, הצטיין במדת העניויות.

ולפ"ז נראה לבאר שזה היה עצת המרגלים. ונקדים את דברי המרגלים בפרשתנו ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעינינו, רש"י מבאר, שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים. מקור דברי רש"י הוא מהגמ' בסוטה לה. אכן כשנתבונן נראה כמה חילוקים בין לשון הפסוק והגמ' ללשון רש"י.

א. בפסוק כתיב חגבים, ונמלים מאן דכר שמיה, וכן גם בלשון הגמ' קחזינן אינשי דדמי לקמצי [-חגבים] באילני.

ב. בלשון הגמ' אי' אינשי דדמי לקמצי כלומר אנשים הדומים לחגבים, וברש"י מהפך הסדר נמלים יש בכרמים כאנשים, כל זה אומר דרשני.

השפ"א [שלח תרמ"א] כותב וז"ל: ע"י שהיו שפלים בעצמם כחגבים לכן כן היו בעיניהם. גם ברוחניות וגם בגשמיות תלוי הרבה האיך האדם תופס את עצמו ומסתכל על עצמו, הערך והדימוי הנפשי שהאדם נותן לעצמו משפיע על התנהגותו וממילא משפיע על האנשים מסביבו, אם האדם יעריך את עצמו כחגב ויסתובב בעצבות זה ישתקף גם לסביבתו ויעריכו אותו בדומה, ועוד יותר גם אם יצליח להסתיר את נמוכת ערכו מסביבתו, וגם אם האמת הוא שאנשים אחרים מעריכים אותו ביותר, מוחו ושכלו יחפש וגם ימצא בדמיונו את אותו מחשבה והדמיון למיעט ערכו ע"י הסביבה גם אם הדבר אינו כן, כל עקימת אף או מצמוץ עיניים הופכת במוחם לתגובה משמועתית חסר פרופורציה.

עפ"ז יתכן לומר, שהאמת היה שהנפילים בני ענק התכוונו למעליותא כמבואר ברש"י **נמלים יש בכרמים כאנשים**, כלומר, האם נמלים יש כאן?! באמת אינן כאלה אלא הם אנשים חשובים. אכן המרגלים ע"י שהיו שפלים בעצמם ונהי **בעינינו כחגבים**, שמעו במוחם את מה שהרגישו על עצמם, **אינשי דדמי לקימצי אנשים שפלים** וחסרי ערך, וזה אכן השפיע אח"כ על סביבתם וכן היינו בעיניהם.

לפי"ז י"ל מכיון שבעקבות התנבאותם של אלדד ומידד, הלך יהושע וקנא לכבודו של משה, ומשה ברוב ענותנותו השפיל עצמו בפני יהושע ואמר **ומי יתן כל עם ה' נביאים וכו'**, חשש משרע"ה כי תלמידו יהושע ילמד ממנו את מידת העניויות וידבק במדת רבו, אכן לא יגיע לעניויות אמיתית אלא עניויות פסולה שלא יחשיב את עצמו ואת מעשיו, וכמו ששאר המרגלים דימו בנפשם ונכשלו בהוצאת דיבת רעה על אר"י. **לכן וכדי חמא משה ענוותנתיה שלו עצמו שגער ביהושע המקנא אתה לי וכו'**, שלא יקנא לכבודו, חשש שיהושע לא יבין את עומק מידת הענוה רק ידבק במידת הענוה הפסולה של המרגלים, לכן התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

ה.

בספר קהלת משה מביא ביאור נפלא בשם גאון. דהא לכאורה יש להקשות בהא דהתפלל משה רבינו על יהושע שינצל מחטא המרגלים הא אי' בגמ' [ברכות לג:]: אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י, יב) **ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה**. ומה שייך להתפלל על יראת שמים^{טו}. אלא דשם מקשה הגמ' על ר' חנינא, **אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא וכו'**. ומתרץ, **איך לגבי משה מילתא זוטרתא היא**. ולכאורה קושית הגמ' קשה על עצם הפסוק **ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה**, וכי יראה מלתא זוטרתא היא, ולמה מקשה הגמ' רק על דברי ר' חנינא דהכול בידי שמים חוץ מיראת שמים.

^{טו} ראיתי בדרשות חת"ס [כעת איני זוכר מקומו] דהתפילה על יראת שמים בדאי מועילה להשגת סייעתא דשמיא, והא דיראת שמים אינו בידי שמים היינו דההשתוקקות והרצון ליראת ה' הוא בידי אדם, אבל אם האדם רוצה ומשתוקק להשיג יראת שמים, בודאי רצוי להתפלל עבור זה, וכמו שאומרים בנוסח ברכת החודש **חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים**.

אלא ע"כ צ"ל דעל הגמ' לא קשה, כי לעולם אפשר לומר דיראת שמים גם בידי שמים, וכוונת התורה על דרך דכתיב [דברים י, כ] **אותו תעבוד ובו תדבק** ודרשו חז"ל **הדבק במדותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה תהא חנון וכו'**, נמצא דכל המידות שיש אצל הקב"ה אפשר להידבק בהם ולעבוד בהם את הקב"ה, אבל יראת שמים אינו שייך אצל הקב"ה כי אינו מתירא משום דבר, והוא שייך רק אצל האדם לבד, ועל זה אמר הכתוב מה ה' אלוקיך שואל **מעמך** כי אם ליראה, דאע"ג דאינו אצל הקב"ה, הוא שואל מעמך שתקיים מצדך. וממילא אינו קשה וכי יראה מילתא זוטרתא כי היות שהכול בידי שמים גם יראת שמים הוא מלתא זוטרתא.

ולכאורה מהא דמשרע"ה התפלל על יהושע נראה דסובר כן שיראה בידי שמים, דאם לאו מה הועילה תפילתו כנ"ל. אמנם צריך להבין מה הכריח את משרע"ה להוציא את הפסוק ממשמעותו, דלמא הביאור כפשוטו וכרבי חנינא דיראת שמים אינו בידי שמים. אלא י"ל דהיה קשה למשרע"ה קושית הגמ' דאם משמעות הפסוק כפשוטו וכי יראה מלתא זוטרתא הוא, ואת תירוצו של הגמ' דלגבי משה יראה מילתא זוטרתא לא ידע משרע"ה כי היה עניו גדול, ולא הכיר במעלתו זה שיראה אצלו הוא דבר קטן, ולכן הקב"ה דיידע דאצל משה רבינו הוא דבר קטן מדבר מתוך גרונו ואמר **ועתה ישראל וכו'**, אבל משרע"ה שלא ידע מזה, והוקשה לו וכי מלתא זוטרתא הוא הצריך לתרץ דהיינו טעמא כי הכול בידי שמים, וא"כ כוונת התורה הוא על המדות כנ"ל ולכן התפלל על יהושע^{טו}. וזה כוונת התרגום, **כד חמא משה ענותנותו**, הוכרח לתרץ דיראת שמים הוא בידי שמים, וא"כ אפשר להתפלל על יראת שמים, קרא לו יהושע י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

ו.

האוהב ישראל [ליקוטים] מפרש ע"פ מה דאי' בבית אלוקים למביי"ט [שער היסודות פרק נה] שלעת תחיית המתים יקראו אותם על שמם ע"פ אלפא ביתא א'ברהם ב'נימין וכו'. ועוד איתא [עי' סוטה ה.]. שמי שיש בו מדת הענווה יעמוד תחילה בתחיית המתים. ועפ"ז יבואר התרגום יונתן כדי חמא משה ענותנותיה, קרא להושע בן נון יהושע, פי' כי כשרצה לקראו יהושע אמר פן יתרעם יהושע על דבר זה, כי יאמר שגרמתי לו בזה שיתאחר לעמוד בתחיית המתים, כי מתחילה היתה התחלת שמו בה"א ועתה ביו"ד, אמנם כשראה בו מדת עניויות נמצא שהוא יעמוד בתחילה לתחייה, ואז קרא אותו יהושע.

ז.

בספר אור חדש על מסכת פסחים בתחילת הספר כתב בזה פירוש נפלא וזה תורף דבריו. דהנה בספר שלשלת הקבלה כתב שכאשר יהושע הגיע ליריחו היה בן שמונים ושתים, ולפי זה יוצא שבשעה שיהושע נשלח לרגל את ארץ ישראל עם המרגלים היה יותר מבן

^{טו} בדרך צחות אפשר להוסיף על זה ביאור הפסוק [משלי כב, ד] **עקב ענוה יראת ה'**, דע"י ענותנותו זכה לסיוע מה' ליראת ה'.

ארבעים, שהרי מיד לאחר מעשה המרגלים נגזר על כלל ישראל להיות ארבעים שנה במדבר, ומיד כשנגמרו הארבעים שנה נכנסו עם יהושע ליריחו.

והנה איתא בגמ' [יומא לח:]: **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא**. ומה נקרא רוב שנותיו של אדם, בסמ"ע [חור"מ סימן ל"ה סק"ב] כתב לענין עדות עד רוב שנותיו, והיינו שיהיה בן ל"ו שנה, דימי שנותיו של אדם שבעים שנה. ולפי זה הוא הדין לגבי הכלל שכיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא י"ל ששיעור הגיל בזה הוא מגיל שלושים ושש.

ולפי"ז לכאורה יש להתפלא, אם בזמן שילוח המרגלים היה יהושע כבר יותר מגיל ארבעים, א"כ כבר עבר את רוב שנותיו כשהוא צדיק ובלא חטאים, וחל עליו הכלל שכתוב בגמ' **שוב אינו חוטא**, וא"כ למה הוצרך משה רבנו להתפלל על יהושע שיזכה להנצל מעצת המרגלים עד כדי כך שגם הוסיף לו אות בשמו בשביל זה.

וכתב ליישב על פי הגמ' [חגיגה דף ד:]: במעשה דמרים מגדלא שיער נשייא, דרב ביבי בר אביי שאל את מלאך המות כיון שהרג אדם אחר שהיה צריך לחיות יותר זמן, מה יעשה עם השנים שאותו אדם היה צריך עדיין לחיות, ואמר לו אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חילופיה. והיינו שאם יש תלמיד חכם שמעביר על מידותיו מוסיפים לו את השנים הללו וחי יותר שנים.

ומעתה י"ל שהכלל בגמ' דכיון דיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא נאמר בסתם אדם לאחר שהגיע לגיל ל"ו נקרא שעברו רוב שנותיו, אבל תלמיד חכם שהוא עניו ומעביר על מידותיו הרי מוסיפים לו על שנותיו, וא"כ משהגיע לגיל ל"ו עדיין אינו נחשב כמי שעברו רוב שנותיו, כי בודאי הוא יחיה יותר שנים ממה שנקצבו לו.

ומעתה שפיר משה רבנו הוצרך להתפלל על יהושע שינצל מעצת המרגלים ולא ימשך אחריהם, שאע"פ שהוא כבר עבר את גיל ארבעים, מ"מ כיון שראה את ענוותנותו ידע בודאי כי יוסיפו לו שנים על שנותיו, וממילא גם בכזה גיל עדיין לא נאמרה עליו ההבטחה ששוב אינו חוטא, ולכן התפלל עליו עד שהוסיף לו י' בשמו שבזכות זה יזכה להנצל מעצת המרגלים ולא יגרר ויחטא עימהם. וזהו דברי התרגום יונתן וכדי חמא משה ענוותנותיה של יהושע ממילא חשש שעדיין לא עברו רוב שנותיו וא"כ יש לחוש שימשך ויגדר אחרי עצת המרגלים קרא משה להושע בר נון יהושע.

ח.

בספר קהלת שלמה [לר"ש שטנצל עמ' נון] הקשה למבואר בגמ' [נדרים י.] דאין לומר לה' קרבן וגו' שמא ימות ונמצא מוציא ש"ש לבטלה, א"כ איך הקדים מרע"ה תיבת יה לתיבת **יושיעך**, אכן י"ל עפ"י הגמ' בחגיגה ד: הנ"ל, דמי שהוא ענו ומעביר על מידותיו מאריכים לו ימיו ושנותיו ומקבלים מאותם אנשים שמתים קודם זמנם ע"ש. ולפי"ז א"ש דבאדם כזה כמו יהושע וכן אצל מרע"ה שהיו ענוים אין החשש שימותו מיד, כיון דמאריכים להם ימיהם ושנותיהם מן השמים. ולפי"ז מבואר התרגום כדי חמא משה ענוותנותיה, והבין שמאריכים לו ימיו לא חשש להתפלל על יהושע י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

ט.

בספר פני אריה [בקונטרס מילי דאבות בסוף הספר בשם הרב הגדול מה' ר' מרדכי ר' זונדלש מליטא ז"ל] מבאר ע"פ מה דאי' בגמ' [סוטה לד.] שמונה נשאו אשכול, אחד נשא רימון, ואחד נשא תאינה, יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה. נמצא דכלב היה בקל יכול להשתמט ולהינצל מעצת המרגלים, כי למרגלים אמר אני עמכם בעצה, אבל בלבו היה אומר האמת, וכמו שכתוב [יהושע יד, ז] וְאָשַׁב אֶתֹּךְ דְּבַר כְּפֹאֶרֶת עִם לְבָבִי, ולא כאשר עם פי, והמרגלים היו סבורים שיאמר למשה כמותם וכמו שפירש"י [פסוק ל ד"ה אל משה], והא דאינו נושא פירות עימהם, היה לו התנצלות כתירוץ ראשון של הגמ' משום דחשיב. משא"כ יהושע כדי חמא משה ענוותנותו של יהושע, וממילא אין לו את תירוץ הראשון כי אינו חשוב בעיני עצמו, והיה קשה לו להינצל מעצתם, לזה התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

*

לפרשת בהעלותך בחו"ל:

סימניות ונו"ן הפוכה דויהי בנסוע

וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה (י, לה)

רש"י בפרשתינו הביא את דברי הגמ' [שבת קטו:]: ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה [להבדילה מן הסמוכות לה - רש"י] לומר שאין זה מקומה [שאינה ראויה לכאן דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה, אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני - רש"י]. רבי אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר נחמן א"ר יונתן חצבה עמודיה שבעה [משלי ט, א] אלו שבעה ספרי תורה"י, כמאן כרבי, מאן תנא דפליג עליה דרבי, רשב"ג הוא, דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא, ויהי העם כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' וא"ר חמא בר' חנינא שסרו מאחרי ה'. והיכן מקומה, אמר רב אשי בדגלים.

בגמ' לא נתבאר מה הם הסימניות והיכן בדיוק מעמידים אותם, רק בשביל מה עושים אותם, והרבה שיטות נאמרו בזה. נציג בע"ה את עקרי הדברים והשיטות עד כמה שידינו יד כהה מגעת.

ז

---

¹⁰ בזה שמעתי לפרש ע"ד דרש את דברי רש"י על הפסוק וחמושים עלו בני ישראל [שמות ג, יח] אין חמושים אלא מזויינים, דהא מבואר דבני ישראל יצאו ממצרים אעפ"י שלא היה בידם זכות ומצוות, עבור זה שיקבלו את התורה, כמוש"כ בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלוקים על הזהר הזה, וזה נרמז בפסוק וחמושים עלו בני ישראל, כלומר בזכות חמישה חומשי תורה שיקבלו עלו בני ישראל ממצרים. והיות שמבואר כאן בגמ' שלעולם שבעה ספרים יש בתורה, ע"ז מבאר רש"י אין חמושים אלא מזויינים דהיינו שחמשה ספרים הן לעולם זיי"ן ספרים.

ברש"י [ר"ה יז: ד"ה סימניות] מפרש **סימנין הפוכין** כזה כלומר נו"ן הפוכה. וכן הביא הגהות מהרש"ל בשבת דבפירוש רש"י מדייוק ראיתי כתוב סך נו"ן הפוכה ויהי בנסוע וכו' ועל זה סומכין הנקדנין לעשות ב' נוני"ן אחת קודם ויהי בנסוע ואחת לאחריה.

כדברי רש"י מבואר ברשב"א [שבת קג.]. בשם רב האי גאון והוא המקור הקדום ביותר לצורתן של הסימניות. כמו"כ בהלכות ספר תורה לר"י אלברצלוני זו"ל: ומיבעי ליה לסופר לעשות תרי נוני"ן הפוכין לפרשת ויהי בנסוע הארון **שהיא מסורת בידינו** נמי ויש לה טעם גדול.

אכן המהרש"ל שם כותב וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפי' אות אחת ולכתחילה לכו"ע אסור, והסימנים שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה]- רווח תשע אותיות] לפנייה ולאחריה. ואולי זה הציור של נו"ן הפוכה תלמיד אחד הגיה. עכ"ד.

וכן בשו"ת מהרש"ל סי' עג מאריך להקשות: ותמה אני עליהם לכתוב ב' אותיות בתורה שלא לצורך ולפוסלה, שהרי אפי' אות אחת יתירה פוסלת, וכן אפי' פיסוק טעם או ניקוד בדיו פוסל התורה כ"ש כה"ג. ולא אמר שעשה לה הקב"ה סימנים אלא ר"ל פרשה לפנייה ולאחריה, כי מן הדין לא היה לו להפסיק שהרי לעיל מיניה כתיב וארון ברית ה' נוסע לפנייהם, אלא שבא להראות סימן לרשב"ג כטעמיה ולר' כטעמיה, וטעו התלמידים וסברו שהסימנים הן כנוני"ן. אבל הרמב"ם ושום מחבר לא הזכירו [הרמב"ם] נפ"ח מהלכות ס"ת ה"ד] מביא אמנם שפרשת ויהי בנסוע היא פרשה בפני עצמה ויש הפסק של פרשה סתומה לפנייה ולאחריה, אבל אינו מזכיר כלל שם או במקום אחר את הנוני"ן ההפוכות], ואם הסימנים היו על אלו נוני"ן א"כ בודאי אם לא עשו, מעכב, מאחר שאינו מתיקון הסופרים אלא מציווי הקב"ה כמו שאמר התנא עשה לה הקב"ה סימנים, וא"כ למה לא הזכירו המחברים.

הרי לן עד כאן במהרש"ל שתי אופנים איך עושים הסימניות, או כדאי' ברש"י נו"ן הפוכה, או כדסובר המהרש"ל דהיינו עשיית פרשה סתומה קודם ויהי בנסוע והפסק פרשה אחרי ויהי בנסוע.

הנודע ביהודה מהדו"ק יור"ד סי' ע"ד האריך לתמוה על מהרש"ל דמנ"ל לפסול ספר תורה שיש בה אותיות יתירות, והאריך שם להפריך את כל ראיותיו של המהרש"ל, ורק אם הוסיף אות בתוך התיבה ומה שהיה צריך להיות חסר כתב מלא פוסל הרמב"ם, אבל יתיר אות בפני עצמה לא פסול.

ונראה להמליץ על המהרש"ל ע"ד דרש, ע"פ מה שהבאנו במקום אחר את דברי האמרי **אמת והמהרש"ם** [בהקדמת המסדר, ובספרו תכלת מרדכי פר' במדבר אות ה - בשלח אות יג] לתרץ הא דאי' דיש ס' רבוא אותיות לתורה, והרי מספר האותיות שבתורה אינו אלא מעט יותר ממחציתו של מספר זה, וכתבו לתרץ דהגוילין והחלק שבין השורות והאותיות מצטרפין כי הכול תורה. כי בתורה יש מקומות הכתובים באותיות, ויש גם מקומות פנויים וריקנים, כמו בין חומש לחומש ובין פרשה לפרשה ובין תיבה לתיבה. **אבל באמת לא ריק הוא כי גם מלא אותיות וסודות נסתרים וגניזים שאינן נראים לעין.** והענין הוא דישנן

נשמות הראוים להידבק באותיות התורה, אבל יש מהם שאינם ראוים להידבק בהאותיות ומאיפה נמשכת חיותם, ע"כ מהמקום הריק שבתורה. ולפי"ז יש מקום לפסול ס"ת שכתובה במקום הריקן, כי באמת גם שם יש אורות נשמות ישראל, ועי"ז מפסיק מחיותם של אלו הנדבקים שם.

*

הר"י אלברצלוני מביא שם טעמים נוספים לאותן סימניות. האחד מובא בשם 'ברייתא דספרים' עשה להם הכתוב סמאנות מלמעלה ומלמטה, וכל כך למה שלא יהיו ישראל מצטעריין מחמת הדרך שהיה קשה להם. ומבאר ר"י אלברצלוני כלומר שזה הסימן להם שהפך להם הקב"ה צער הדרך שלא יצטערו בה.

בטעם זה יש להוסיף מה שמובא בתו' עה"ת [הדר זקנים], קומה ה' ויפוצו אויביך, אם יתאספו לקראת ישראל יפוצו ולא ימצא בה שנים יחד, ואם יבואו ינוסו ולא יהיה להם תקומה, וזו היא תפלת הדרך. ובנחה יאמר כשהיה הענן נח ובאו לחנות היה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, יהי רצון שישובו כל האלפים והרבבות במקומם כמספרם ולא יפקד מהם איש ושובה כמו השיבה ככתוב ושב ה' אלקיך את שבותך.

נראה מכאן מקור גדול להתפלל תפילת הדרך, דנראה כוונתם כי כל הדרכים בחזקת סכנה ובפרט שבני ישראל הלכו במדבר שהוא מקום סכנה כמו שכתוב [דברים ח, ט] המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים וגו', ומובא במדרש [ילקוט פרשת דברים רמז תתג] שראו שם נחשים כקורות בית הבד ועקרבים כקשתות, מלבד זאת היו יראים מאומות העולם שעלולים לבוא עליהם למלחמה, ולכן התפללו תפילת הדרך ובקשו קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך.

ועוד י"ל, כי לדעת רש"י [בשם ספרי י, לג] על פסוק ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים, מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד. דהיה להם קפיצת הדרך והלכו דרך נס, ועל זה שבחו והודו לה' על העבר והתפללו שמסעם ימשיך באופן זה בלי מכשולים ומעכבים.

וכך אנו רואין גם אצל אליעזר עבד אברהם שקפצה לו הדרך דכתיב ואבוא היום אל העין, ואצל יעקב אבינו שקפצה לו הר המוריה דכתיב ויפגע במקום, שניהם נשאו תפילה והודאה להקב"ה, אצל אליעזר כתיב ויאמר ברום ה' אלוקי אדוני אברהם וכו' אנוכי בדרך נחני ה' וכו'. ואצל יעקב כתיב ויפגע במקום, ואין פגיעה אלא לשון תפילה, וכמו שמובאר בהמשך הפסוקים שהתפלל אם יהיה אלוקים עמדו ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך וכו'.

*

המהרש"ל שם הביא למעלה מעשרה אופנים שנהגו הסופרים לציין את הסימניות נציין אחדים מהם.

בס"ת מדוייק שכתב מהר"ר טודרוס הז"ק משפירא לא כתב שום נו"ן יתירה אלא עשה סימנין בנו"ן הפוכה, כגון ויהי ב' סע. וגם בזה האריך מהרש"ל לתמוה, הלא אות הפוכה אינה אות ואין לך שינוי אות גדול מזה, הלא כתב מהר"ק דלא מהני קריאת יניק דלא חכים ולא טיפש היכא שלא נכתב האות כראוי אלא להכיר בין וי"ו ליו"ד, א"כ כ"ש הכא שאינה אות לגמרי. ולא עוד שבודאי יניק דלא חכים לא יכול לקרותה כלל.

ומ"מ למסקנא לא פוסלן המהרש"ל היכא שלא הוסיף שום נו"ן כפופה, אלא שהפך הנוני"ן שבתוך הכתב, מאחר שהרמב"ם כתב להיתר, ואחריו הסמ"ג והטור. וא"כ אולי מפי עזרא הסופרים הוסיפו בהפיכות נוני"ן לחזק הסימנים שעשה הקב"ה, ותיקון סופרים הוא זה למצוה ולא לעכב. וסיים: ומ"מ לעצמו היה בדעתי לחוש ומוחקן, עד שמצאתי כך בזוהר.

כמו"כ מביא בהמשך כמה שיטות איזה תיבות להפוך בהם הנו"ן, האם רק הנו"ן של בנסוע, או גם הנוני"ן של מתאוננים, וגם עוד שיטה שהופכים את הנו"ן של ובנוחה.

*

בטעם למה דוקא הפכו את אות נו"ן מצאנו כמה טעמים.

הבעל הטורים כותב: עשה נוני"ן הפוכין ע"פ מה דאי' בספרי שרצה להעביר השבטים שאותיותיהן נו"ן נכדאי' במסכת סוטה שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו אחת מכאן ואחת מכאן ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם ששה על אבן זו וששה על אבן זו שנאמר ששה משמותם על האבן האחת וגו' שניה כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם וחמשים אותיות היו עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו].

עוד כתב בעל הטורים וכן כתב רבינו בחיי, דעל כן עשה לה הסימנים מנו"ן, ללמדך שפרשה זו פונה לסוף חמישים פרשיות, אם תמנה מן ויהי בנסע הארון עד ונסע אוהל מועד בדגלים בפרשת במדבר תמצא חמשים פרשיות, ושם היתה ראויה לכתב כדעת רשב"ג. ואילו לא היו הפוכים לא היינו יודעים אם נ' פרשיות לפנינו או נ' פרשיות לאחריה, לכן כתבם הפוכים לומר לפני נ' פרשיות לפנינו.

המהרש"ל הקשה על זה דא"כ לדעת רבי דהסימנים באו להודיע שספר חשוב בפני עצמו הוא, והסימנים מראין כאלו היא מובדלת מלמעלה ומלמטה, וחשובה לעצמה כאשר כתב בעצמו, א"כ אמאי עשה הסימנים מנו"ן. גם לדעת רשב"ג למה עשה סימן בנו"ן בסוף ויהי בנסוע, די היה לו בנו"ן שלמעלה לרמז שמקומה למעלה נ' פרשיות.

המהרש"א כתב [שבת שם], דלמ"ד שאין זה מקומה אלא כדי להפסיק בין פורענות וכו', יש לכוין שע"כ באו אלו הסימנים בנוני"ן הפוכין, כי הנו"ן מורה על פורענות כמ"ש [ברכות ד:]: מפני מה לא נאמרה נו"ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב [עמוס ה] נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, וע"כ הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה ע"ש סומך ה' לכל הנופלים. ולמ"ד ספר חשוב בפני עצמו ע"ש חצבה עמודיה שבעה, באו הנוני"ן בספר זה שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים, לרמז שגם ספר הזה כולל נ' שערי

בינה, והם הפוכים שהם מתהפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם, וגם משה הנזכר בשני פסוקים האלה לא זכה רק למ"ט פנים כמו שכתוב ותחסרהו מעט מאלקים.

כעין זה מביא החיד"א [מדבר קדמות מערכת י' - ישראל], ראיתי בס' כף ונקי כ"י להחכם השלם החסיד קאליפה מלכא מק"ק אגאדיר, שכתב ששמע דשער הנ' נעלם ממשו רבינו ע"ה [אחרי חטא העגל], ולכך יש נוני"ן בפ' ויהי בנסוע לרמוז לנ' שערי בינה, וספר ויהיה בנסוע גדול ככל התורה ולא זכה ממנו כי אם פ"ה אותיות. ובוז מיישב הא דיש ס' ריבוא אותיות לתורה, דספר ויהיה בנסוע דמרמז על שער הנו"ן היה צריך להיות כגודל כל התורה אלא שאחרי חטא העגל לא זכה משרע"ה לכך.

*

בכלי יקר מפרש ב' פירושים נפלאים על טעם הנו"ן הפוכה.

אופן אחד דחז"ל דרשו ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים [שבת קטז. תוס' ד"ה פורענות] אותו היום סרו מאחרי ה' וברחו מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר. לכך ברחו להם מיראה פן יוסיף להם מצות. ולפי שכתוב במגלת סתרים אם תעזבני יום יומים אעזבך [ספרי עקב יא כב] משל לשנים שהולכין זה מזה, זה הולך מיל למזרח, וזה למערב, נמצא שהם רחוקים זה מזה ב' מילין. כך אמר הכתוב כי המה נסעו מאחרי ה' ונוזרו אחור דרך ג' ימים מן השכינה, ולעומת זה גם ארון ברית ה' נוסע לפניהם להתרחק מהם דרך ג' ימים, נמצא ריחוק דרך ו' ימים ביניהם כדי לתור להם מנוחה מן המצות אשר מאסו בהם.

ולפ"ב מבאר הכלי יקר שזהו סוד נו"ן הפוכה שבין תיבת המחנה ובין ויהי בנסוע הארון. כי נו"ן הפוכה אחרונה מרמזת על תלונתם זכרנו את הדגה כי נו"ן היינו דג. אבל נו"ן ראשונה רמז שישראל נמשלו לדגים שעיקר חיותם במים, ע"כ כל דג פונה פניו לשוט לתוך המים למקום חיותיה, אבל אינו הופך פניו אל שפת הים, כי זה נקרא פורש ממקום חיותיה. כך ישראל נאמר בהם [בראשית מח, טו] וידגו לרוב שיהיו כדגים הללו כי עיקר חיותם בתורה שנמשלה למים, בזמן שישראל בורחין מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר הרי הם כנו"ן דג הפוך הפורש ממקום חיותו ופונה פניו אל השפה ולחוץ. כך ישראל פנו פניהם מן ארון ברית ה' ממקום חיותם, וע"כ הנו"ן הפוכה.

באופן שני מקדים הכלי יקר לבאר מה שאמרו בגמ' שב' פסוקים אלו הם ספר בפני עצמו וע"כ מנה ז' ספרים בתורה כנ"ל. הא עיקר התורה למצותיה נתנה, ובספר זה אין רמז לשום מצוה.

ע"ז אומר הכלי יקר, דפרשה זו מרמז על חשיבות מצות פריה ורביה, ולמצות פריה ורביה עשה ספר בפני עצמו, כי במצוה זו תלוי קיום העולם וגורם השראת השכינה כמ"ש רז"ל [יבמות סד]. כל מי שאינו עוסק בפו"ר גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה בפחות מב' אלפים וב' רבבות מישראל, הרי שהיו ישראל כ"ב אלף פחות אחד, וזה שלא עסק בפו"ר נמצא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל. וזו מצוה ראשונה שנצטוו אדה"ר עליה כי מיד אחר שנאמר [בראשית א, כז] ויברא אלקים את האדם וגו', כתיב שם ויאמר להם פרו ורבו. לכך עשה

ספר מיוחד ממצוה זו לומר שהשראת השכינה בישראל צריך כ"ב אלף, וממילא ידע כל איש מישראל להיות זהיר במצות פו"ר למלאות המספר.

שנית מקדים הכלי יקר לבאר מהו ויהי העם כמתאוננים וגו' שמצינו ב' תלונות מפורשים במקרא. האחת זכרנו את הדגה כו'. השניה בוכה למשפחותיו על עסקי עריות כו'. א"כ ודאי כל הפרשה מדברת מענין אחד והכל היתה תלונה אחת ומקורה מן פר' ויהי בנסוע. ולכאורה צריכין אנו ליתן טוב טעם ודעת מה ענין תלונה זו לכאן, ולמה שתקו כשנאסרו להם העריות.

אמנם לפי מה שנתבאר שפ' ויהי בנסוע בא לזרוז את ישראל על מצות פו"ר שידגו לרוב כדגים הללו, יובן, כי הנו"ן הפוכה בא לרמז על זה, כי נו"ן בלשון ארמי היינו דג והדגים פרוצים ביותר בפו"ר. ומתחילה כשנאסרו להם העריות לא הקפידו על זה, כי חשבו שיש מעצור לרוחם, עד ששמעו פר' ויהי בנסוע שמבאר להם שכל מי שאינו עוסק בפ"ו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, אז נכנסה טינא בלבם ואמרו בשלמא אם נוכל לפרות ולרבות כדגים הללו עם כל הנשים, היינו בטוחים שלא נבא לידי סילוק שכינה לעולם, אמנם מאחר שנאסרו לנו העריות הרי אנו היפך הדג והיינו נו"ן הפוכה.

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

החזיון האמיתי של המרגלים: ארץ הקודש - ארץ שמגדלת ומעצימה!

(יז) וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את-ההר: (יח) וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם-רב: (יט) ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה הוא אם-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: (כ) ומה הארץ השמנה הוא אם-רזה הישבה עץ אם-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי ויספרו-לו ויאמרו וגו' אפס פיעז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם-ילדי הענק ראינו שם: וגו' ויהס כלב את-העם אל-משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פי-יכול נוכל לה: (לא) והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם פי-חזק הוא ממנו. (במדבר פרק יג)

א.

טענות המרגלים היו צודקות לכאורה ומדוע נענשו אם כך

הנה יש להתבונן בפרש המרגלים, מה הוויכוח שהיה בין המרגלים לבין כלב ויהושע, הרי המרגלים לא דיברו שקר, ודבריהם היו כפשוטו בלא שינוי ממה שאכן ראו, הריהם ראו בני ענקים, וראו עמים חזקים שמבוססים בארץ זו דורות ארוכים, והרים מבוצרות, ובזמן שהגיעו אכן ראו הרבה אנשים שמתו, [כמבואר במדרש]. ולמעשה כל מה שאמר להם משה לבדוק את טיב הארץ ואת סוג האנשים שבה, אכן דייקו לומר את מה שראו. ואם חשוב שיהיה לארץ ישראל מקום מגורים או שתתרחש מלחמה ביניהם וכדומה ואז יוקל עליהם להשתלט על הארץ וכיוצ"ב ומה א"כ חטאם.

לא מסתבר שנענשו על צורך הדיבור 'אין אדם נתפס בצערו'

ואם נאמר שחטאם היה בנוסח הדיבור, יש לעיין ע"ז, שהרי עם ישראל כבר דיברו כמו"כ פעמים דיבורים כלפי מעלה, ולא נענשו בצורה חמורה כזו, כמו שאמרו שאם לא יקבלו שתיה מוטב מותם במדבר, או שישבו למצאים וכדומה, ומדוע בפרשת המרגלים שסוכ"ס פחדם של עם ישראל, לבוא כצבא כובש כנגד אומות חזקות ומבוססות, הוא פחד מוצדק, ואין אדם נתפס בשעת צערו [בפרט אחרי מאות שנים של שעבוד, נקל לשער את גודל הציפייה שלהם להכנס לארץ ישראל, וכשבאו להכנס ראו שהדבר כמעט בלתי אפשרי], ויתכן ויאמרו משפט שאינו הגון ומוטב שלא ייאמר, אך מדוע היה חטאם כ"כ חמור.

יש להבין על מה יהושע וכלב למרגלים

והנה הוויכוח בין יהושע וכלב למרגלים נראה וויכוח שלא ממיין העניין, כלב ויהושע טענו שנוכל להביס את האומות, ואילו המרגלים טענו שלא, במה היתה מחלוקתם, האם בכוחו

הצבאי של עם ישראל, או בדבר מה אחר. שהרי עם ישראל צידד בעד המרגלים, וא"כ לא יתכן שטענות כלב יתבססו על כוחו של עם ישראל כשהוא אינו מעוניין להילחם.

ב.

וקודם ביאור הדברים, ברור הדבר שכל הסבר שיתיימר לבאר את דעת המרגלים הוא רק על דרך משל ומוסר השכל ללמוד מפרשה זו, ולא הביאור האמיתי, אין שום השגה בקדושת המרגלים שהיו נבחרי עם ישראל, בתקופתו המובחרת ביותר, והיו שליחי משה ביד ה', וכל כוונתם היתה למען יתגדל ויתקדש שמו יתברך. אלא שלפי משל ודרך בעובדת ה' והמוסר יתכן לומר ביאורים והסברים, ללמוד אורחות חיים ודרך מוסר מפרשה נשגבה זו.

ג.

מטרת שליחות המרגלים לראות את סגוליות הארץ ולא טיב האנשים שבה

ובכדי לבאר הדברים, יש לדקדק במטרת שליחותם, שאומנם בפשטות נראה שנשלחו לראות את המציאות הקיימת בארץ, אכן מטרתם האמיתית היא לראות את סגוליות הארץ, את הכוח הטמון בה, ואת היכולת שלה לפתח את מה שנמצא בה. כמו שיש מקומות שגדל בהם פירות מסוימים או ארצות שגדל בהם אנשים בעלי עור כהה וכדומה שכל זה תלוי בכוח הסגולי של הארץ ולא רק בסגנון האנשים החיים שם כבר.

וכך מבואר בלשון רש"י שזו היתה מטרת משה רבינו לא לראות את המציאות הקיימת בארץ אלא את הסגוליות שבה. וז"ל 'את הארץ מה היא - יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין'. כלומר שיבדוק מה טיב הארץ.

מעתה כל מה שראו בארץ ישראל שיש בה אנשים גבוהים וענקים ואומות חזקות, הרי כל זה מראה את גודל הסגוליות שבארץ, וכמו קרקע המגדלת את מה ששתלו בה, כך ארץ ישראל מה שמונח בה מגדלת, את הרע היא מגדילה וכך גם את הטוב. ומה שאמרו שהעם היושב עליה 'עז' היינו בעל עוצמה, הרי זה בדיוק מעלת הארץ לעלות ולהשביח את מה שקיים בה, ואדם רע מתגבר אצלו העזות לטומאה ואדם טוב מתגבר אצלו העזות לקדושה.

במציאות צדקו המרגלים שהיו בה אנשים חזקים וכו' אך זה נבע ממעלת הארץ שמשבחת האנשים שבה לטוב ולמוטב

ומעתה כל מה שראו המרגלים אמת הדבר, אך אין מכך כל לימוד על פסול בארץ ישראל, ארץ ישראל היא ארץ אלקינו. 'ארץ אשר עיני ה' בה מראשית השנה ועד אחריתה'. יש בה קדושה מיוחדת ויש בה גם השגחה פרטית נשגבה, היא משביחה ומרוממת את כל הנמצא בה. וכמו שהשביח את האומות שהיו בה כך תשביח היא את עם ישראל שידור בה.

וזה כוונת כלב ויהושע במענה שאמרו להם, וַיִּהְיֶה כָּלֵב בְּלִבְּוֹ אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַל לָהּ: (לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ: למתבונן מוכח שאין כל שיג ושיח נכון בין הצדדים כלב

ויהושע מדברים על הארץ ואילו המרגלים מדברים על האנשים הנמצאים בה שא"א לנצחם, והביאור הוא כאמור, כלב ויהושע טענו שברגע שעם ישראל יכנס לארץ ישראל, הוא מיד יושפע ממעלותיה, עוד יותר ממי שנמצא בה משום שזו היא הארץ שלו ארץ אבותיו, והייחוד הזה של ארץ ישראל ועם ישראל, יעלה כל תכונה טובה בהם, בגוף בנפש וברוחניות וזה הכוונה 'עלה נעלה' העם יתעלה, 'ונוכל לה' אנחנו זכאים לארץ הזו ולכל ההשפעות שלה, וממילא כל מי שגר שם אינו יכול להוות בעיה עבור עם ישראל.

אכן המרגלים בדקו רק את המציאות הקיימת בארץ ואת המציאות שיש לעם ישראל כעת להציע כנגד זה, וע"ז אמרו שאין כל סיכוי לעם ישראל לגבור עם כזה אומה חזקה כמו שיש כעת בארץ ישראל, ובפרט זה אכן צדקו, אך האמת כדברי יהושע וכלב שהכוח של אומות אלו הוא דוקא בגלל הארץ וברגע שעם ישראל יכנס אליה הוא יושפע ג"כ ממנה ויוכל לגבור עליהם.

ד.

חטא המרגלים שלא שאלו את משה פשר הדברים, וחטא ישראל שלא האמינו במשה רבינו

ומ"מ יש להבין מה אם כן כל חטאם של המרגלים, וכי בכך שלא השכילו המרגלים ועם ישראל להתבונן כמו יהושע וכלב בדברי משה רבינו חטאו שלא יזכו להיכנס לארץ ישראל, והמרגלים שמתו בצורה איומה.

יתכן לומר שכאשר יהודי לא מבין משהו, הוא צריך ללכת לצדיק שיורה לו דרך חיים ואורחות מוסר, ולא לקבוע בדעתו מה הוא חושב וסבור, ולומר דעתו בפומבי ולהסית אנשים לחשוב כמותו, ועוד כנגד רצון צדיקים.

אם המרגלים לא היו מדברים את דבריהם בפומבי אלא הולכים למשה רבינו, ומספרים לו את אשר ראו, והיא מבאר להם את כוונתו בשליחתם היטב, ומה שראו אינו סותר כלל את טיב הארץ אלא אדרבה רק מוכיח את טיובתיה, היו מבינים ומסכימים אם יהושע וכלב, וכל עם ישראל היו זוכים להיכנס לארץ, אך מפני שהיה להם פגם באמונת חכמים, נפלו וחטאו והסיתו את עם ישראל לבוז לארץ ישראל.

וגם לעם ישראל היו מאותה בעיה שהיה למרגלים, האמון שלהם במשה רבינו היה צריך להיות מוחלט שברגע שאומרים דעה אף אם היא נראית מוצקה ומוכחת ומתבססת על עובדות כנגד דבר ה' וכנגד עבדיו הנביאים, צריכים לשתוק וישמחו כי ישתקו' לא להביע דעה וללכת לשאול בענווה ושפלות את דעתו של הצדיק ומורה הדור מה ואיך להסתכל על הדברים, ובכך שגם הם חטאו באמנות צדיקים, איבדו את הזכות של ישיבה בארץ ישראל.

נמצאנו למדים מפרשה זו, מה רב טובה של הארץ הקדושה ארץ ישראל, המשביחה את הנמצאים בה, ולמדנו גם מה חומרת הפגם של אמונה בחכמים.

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל

בעריכת הרב מאיר פרידמן

פניני תרגום יונתן פרשת שלח

ויקרא משה להושע בן נון יהושע | ענוותנותו של יהושע סיבה לדאגה?

(במדבר יג, טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

מדוע שינה משה את שמו של הושע בן נון? ומדוע הוסיף לו את דוקא את האות י - יהושע?

במפרשים אמרו בזה כמה טעמים:

על שם התפילה

רש"י כותב, ששם זה שניתן ליהושע, הוא ביטוי לתפילה שהתפלל משה עליו: 'י-ה יושיעך מעצת מרגלים'. אמנם ברש"י לא מבואר מדוע התפלל משה דווקא על יהושע?

דרך גדולה וחשיבות

פירוש נוסף הובא במפרשים (רשב"ם, חזקוני, ספורנו) ששם זה ניתן בדרך גדולה וחשיבות. כדרך השרים לכנות שם לעבדיהם הממונים על ביתם. וכפי שאברהם קרא שם לעבדו 'אליעזר'. וכן פרעה כינה את יוסף - 'צפנת פענח'. אף כאן היות והיה יהושע עבד משה נתן לו שם גדולה וחשיבות.

ולפירוש זה צ"ב מדוע ניתן לו שם זה דוקא כאן, טרם יציאתו לרגל את ארץ ישראל? ואכן הרשב"ם והחזקוני כתבו ששם זה ניתן לו מכבר על ידי משה כשנעשה משרתו ומצא חן בעיניו וכאן אמרה התורה שאותו שנקרא בבית אביו 'הושע בן נון' הוא מי שכבר נקרא על ידי משה כנעשה למשרתו - יהושע.

על שם חלקו בארץ

בדעת זקנים הביא מהמדרש תנחומא שהאות י' שמנינה עשר, נוספה לו על שם העתיד שיטול בארץ ישראל את חלקי עשרת המרגלים שהוציאו דיבת הארץ. ובאור החיים (פירוש ב) פירש באותו מהלך אך בסגנון שונה, וכתב ששם זה נתן בו כח, לרשת את חלקם של עשרת המרגלים.

נקרא יהושע בסיבת הענווה

בת"י מבואר ענין נוסף:

אֵלֶּיךָ שָׁמָּה גּוֹבְרִיא דְשָׁדֵר מֹשֶׁה לְאַלְלָא יְת אַרְעָא וְכַדִּי חָמָא מֹשֶׁה עֲנוּתָנוּתִיהָ קָרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

[אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וכאשר ראה משה ענוותנותו קרא
משה להושע בן נון יהושע]

ומבואר שמה קראהו יהושע משום שראה את ענוותנותו. וצ"ב מה השייכות בין
ענוותנותו של יהושע לעצם שינוי השם ולשם זה בפרט? ודבר זה מתפרש לב' פנים:

ענוותנותו של יהושע מקום לדאגה

אופן א' ניתן לומר, שת"י בא להוסיף טעם על דברי חז"ל שהובאו ברש"י, ששם זה מבטא
את תפילתו של משה על יהושע, 'י-ה יושיעך מעצת מרגלים'. והוקשה לו מדוע התפלל
משה דוקא על יהושע? ועל כך ביאר שבגלל ענוותנותו חשש משה רבנו שלא יהיה בו כח
לעמוד כנגד המרגלים בעצתם, לכן התפלל עליו.

ביאור זה מקבל משמעות נוספת לאור העובדה המובאת במדרש שהמרגלים היו גדולי
הדור, וראה ברמב"ן שיהושע היה החמישי בהן בחכמה, ולכך חשש על יהושע. (עיין
בטעמא דקרא כאן)

אסמכתא לפירוש זה הביא האדמו"ר בעל ה'פאר מנחם' זצ"ל מנאווינסקי^י מדברי הגמ'
(גיטין נו.). "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו
והגליתנו מארצנו". שמחמת ענוותנותו העלה חששות רחוקים 'שמא יאמרו מטיל מום
בקדשים יהרג, ואף כאן היה מקום לחשש שיהושע יקבל את דברי המרגלים מכח ענוותנותו
שסבור שאף הם מתכוונים לשם שמים. הרי שבמקום שנצרכת עמידה בתוקף יש בענווה
מקום לחורבן, ועל כך התפלל משהי"ט.

בגלל הענווה לא חשש שיתגאה

אופן נוסף ניתן לומר שת"י הלך בדרכם של המפרשים, ששם זה ניתן לגדולה וחשיבות,
אלא שהוסיף ת"י, שמה נתן לו גדולה זו רק משום שראה את ענוותנותו. וידע שלמרות
הגדולה והחשיבות שיקבל בקריאת שם זה, לא ירד מדרגתו ויוותר בענוותנותו. (עלי תמר
שביעית פ"ו ה"א) וכמו שאמרו חז"ל: (תוספתא ברכות פ"א ט"ו)

"אע"פ שחזר וקרא ליהושע הושע, אינו לגנאי אלא לשבח... הוא הושע עד שלא נכנס
לגדולה הוא הושע משנכנס לגדולה"...

ביאורים רבים ונפלאים נאמרו ונתחדשו במרוצת הדורות בביאור דברי ת"י אלו, ראה
הערה^י.

^י במכתבו לבנו האדמו"ר רבי יעקב פרלוב מנאווינסק זצ"ל □ הודפס ב'הכתב והמכתב'.

^י דברים אלו נותנים טעם אף בפירושו הראשון של האור החיים (כאן) שפירש שמה הוסיף את האות י' ליהושע
כדי לתת בו כח לעמוד כנגד המרגלים בעצתם. וגם לדבריו יש צורך להגיע לפירוש זה כדי להבין מדוע עשה זאת רק
ליהושע.

^כ עיין בספרים 'פנינים משולחן גבוה'. 'כמוצא שלל רב' ו'אש תמיד' שהביאו רבים מביאורים אלו שנאמרו מרבתינו
צוק"ל. ובתוכם ביארו את סיבת תפילה משה על יהושע בשם 'י-ה' דווקא. ואת השייכות בין תחיית המתים לשם
שנתן לו משה. ואת הקשר בין תכונות יהושע לכח להינצל מלשה"ר. עיי"ש.

השמנה היא אם רזה | מה התווסף בראיה זו יתר על מה שהוצרכו לראות 'הטובה היא אם רעה'?

(במדבר יג, כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה הֲיִשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזְּקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהֵימִים יָמִי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:

על הארץ כבר נצטוו לראות 'הטובה היא אם רעה' וכמש"כ רש"י: "במעיונות ותהומות טובים ובריאים". אז על מה נצטוו שוב לראות 'השמנה היא אם רזה'?

אונקלוס תרגם 'השמנה היא אם רזה' - 'העשירה היא או מסכנה'.^{כא} וביאר הרמב"ן שלדעת האונקלוס נוסף כאן על 'הטובה היא אם רעה', ענין ה'סחורות', שגם בארצות 'הטובות' יש לידע אם היא מהארצות שיושביהם עשירים מחמת הזול המצוי ביניהם, או שהן נצרכות ליבול שכנותם ויושביהם קצרי יד שאין להם במה לסחור. בת"י מבואר שפירש 'השמנה היא אם רזה' על הפירות ולא על הארץ:

וּמָה שְׂבַח אֶרֶץ הַשְּׂמֵינִין אֵינוֹן פְּרִיָּה אֵין פְּתַרְנִין הָאֵית בָּהּ אֵילָנִין דְּמִיכַל אֵין לָא וְתַעֲבֹדוּן חֻזְקָתָא וְתַסְבּוֹן מֵאַבָּא דְּאֶרֶץ וְיֹמִיא דִּי אָזְלוּ בְּעֶשְׂרִין וְתַשְׁעָה לִּירְחָא דְּסִיּוֹן יוֹמֵי דְּמִן בְּכוּרֵי עֲנָבִין:

[ומה שבח הארץ השמנים פירותיה או כחושים, היש בה עץ מאכל או לא. ותעשו חזקה ולקחתם מגידולי הארץ, והימים אשר הלכו בעשרים ותשעה לחודש סיון ימי ביכורי ענבים.]

כדבריו מבואר אף ברשב"ם:

"להודיע לישראל שימצאוה זבת חלב ודבש כמו שהבטיחם הקב"ה".

וכן באור החיים:

השמנה וגו' - פירוש, אם נותנת שומן בפירותיה. (אמנם את המשך הציווי 'אם רזה' פירש שהוא הולך על הארץ עצמה, האם לאחר שנותנת פירות נכחשת הקרקע ונעשית 'רזה').

והתחזקתם | האם המרגלים נצטוו לעשות בארץ חזקה?

(במדבר יג, כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה הֲיִשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזְּקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהֵימִים יָמִי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:

מה פירוש הלשון 'והתחזקתם'? לשון חיזוק - לא לירא? או לשון חזקה?

במפרשים נחלקו בפירוש זה:

^{כא} וכן פירש הספורנו. ועיין פירושים נוספים באב"ע וברמב"ן.

אונקלוס מתרגם 'ותתקפון' - לשון חיזוק ותקיפות, וכדברי המפרשים (רשב"ם, רמב"ן וחזקוני) שכתבו שהכתוב בא לרזום שבעת שיקחו מפירות הארץ לא יפחדו פן יכירו בהם שהם מרגלים, אלא 'והתחזקתם' - ולקחתם מפרי הארץ.

אך בת"י מבואר ענין אחר:

וְתַעֲבֹדוּן חֻזְקָתָא וְתִסְבּוּן מֵאֲבָא דְאַרְעָא...

[ותעשו חזקה ולקחתם מגידולי הארץ]

הרי שפירש שנצטוו לעשות חזקה בארץ. ויש לידע כיצד עשו את החזקה? ומדוע נצטוו לעשות זאת?

אופן עשיית החזקה

צורת החזקה נעשתה לכאורה בב' אופנים: א. עצם מה שהלכו בארץ לארכה ולרחבה. שהילוך הוא חזקה כדברי ר"א (ב"ב ק.). הסבור שהילוך קונה ולמד זאת מאברהם אבינו שנאמר לו 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה'. ראה להלן.

ב. מה שנטלו פירות בפניהם של יושבי הארץ, שהוא כענין אכילת פירות של הקונה בפניו של המוכר, שעל ידי שנוהג בקרקע מנהג בעלים (אכילת פירות) בפני המוכר עושה קנין שימוש בקרקע. וכשיטת הרמב"ם (פ"א ממכירה הט"ו) שאכילת פירות קונה אנה את הקרקע.^{כב}

הטעם שעשו המרגלים חזקה בארץ

הצורך לעשות קנין חזקה בארץ. מבואר על פי מה שכבר נצטווה אברהם (בראשית יג, יז) 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה'.

ובת"י שם תרגם:

קום טייל בארעא ועבד בה חזקתא לארכא ולפתיא ארום לך אתנינה:כג

[קום התהלך בארץ ועשה בה חזקה לארכה ולרחבה כי לך אתננה]

ועיין באוה"ח שם שהביא את דברי הגמ' (ב"ב ק.). שנחלקו ר"א ורבנן האם קרקע נקנית בהילוכו של הקונה לארכה ולרחבה. שלדעת ר"א קונה. ולרבנן לא קנה עד שיעשה מעשה של החזקה בקרקע.

ור"א הוכיח כדבריו מאברהם שנאמר לו להחזיק בארץ באופן של הליכה לארכה ולרחבה. ורבנן דחו ראייה זו משום ששונה אברהם, שמפני חביבותו נאמר לו שיקנה בצורה זו, 'כדי שתהא נוחה להיכבש ביד בניו'.

---

^{כב} אכן הראב"ד שם פליג וסובר שאין אכילה הפירות קונה את הקרקע. וראה בקצוה"ח (קפט, א) שכתב בדעתו שאמנם קונה הוא את זכות אכילת הפירות.
^{כג} וכך פירש הרמב"ן שם שהוצרך להחזיק במתנתו.

וברש"י שם ביאר שהארץ תהא נוחה להיכבש במה שעל ידי קנייה זו שקנה אברהם נעשו בניו כיורשים ולא כגזלנים. ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה למידת הדין. (ולא יפסידוה בעוונותיהם- ריטב"א שם)

ולפי זה יותר תימה מדוע נצטוו המרגלים לעשות חזקה בארץ? הלא כבר נקנתה על ידי אברהם בשביל זרעו ועשאה נוחה להיכבש?

ויתכן שלדעת ת"י תכלית ענין שילוח המרגלים היה בשביל להזכיר לבני ישראל את ענין זה, שהארץ מוחזקת וקנויה להם מאברהם והיא 'נוחה להיכבש', ואין להם לירא משבעה עממין היושבים עליה, כי ירושה היא להם ובדין נוטלים ישראל את שלהם^כ.

ולכך מסלול הליכתם בארץ ישראל היה בדרך שהלך אברהם. וכמו שכתב בעל 'הפנים יפות' (במדבר יג, יז) שהמרגלים הילכו בארץ באותו מסלול שבו הלך אברהם לארכה ולרחבה. ולפיכך ציווה להם משה 'עלו זה בנגב'. כשם שאברהם עלה מן הנגב וכן כל המסלול כולו.

ולהמתבאר נמצא שענין ההחזקה בארץ ואכילת פירותיה כמנהג בעלים בפני יושבי הארץ, לא היה לצורך קנין מחודש שהלא קנויה ועומדת, אלא כדי להזכיר למרגלים ולבני ישראל את קנינו של אברהם ושהארץ נוחה להיכבש על ידם.

כדברי ת"י מבואר אף בספורנו כאן, אלא שכלל את פירוש ת"י עם פירוש שאר המפרשים: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ - להחזיק בה. ואל תיראו שיתנו עיניהם בכם למרגלים".

*

וישאהו במוט בשנים | כמה אנשים נשאו את האשכול? וכמה את הרימון והתאנה?

(במדבר יג, כג) וַיָּבֵאוּ עַד נַחַל אֲשָׁפֵל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה וְאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֶהוּ בְמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן הָרְמָנִים וּמִן הַתְּאֲנִים:

ממה שנאמר שנשאו במוט, הרי שהוא על ידי שנים! ומה התווסף במילה 'בשנים'?

---

^כ והנה לדברי רבנן שהילוך בארץ אינו קונה, צ"ב מה תועיל 'חביבותו של אברהם'? הרי יש מקום לבעל דין לטעון שלא קנה אברהם בקנין המועיל?

ואכן המפרשים כתבו, שלרבנן קנה אברהם את הארץ בקנין אחר, עיין בריטב"א (שם) שאברהם קנה זאת באמירה לגבוה כמסירה להדיוט. ובישיבתו בארץ שנטע שם אהלו וקנה על ידי שימושו בקרקע.

ובאו"ח (בראשית יג, טו) ביאר בדרך מחודשת שלרבנן אברהם קנה את הארץ על ידי שהראה לו ה' את כל הארץ באופן ניסי שהתקרבו קצות הארץ אליו וראה הכל, ועל ידי זה החזיק בארץ 'כי אין לך חזקה גדולה מזו שיעתק צור ממקומו להתקרב לפני אדוני הארץ'. ומסיים האו"ח שם: 'ולא ירחיק דעתך דבר זה, כי מצינו שקפצה הארץ לעבדו, וגם נקפלה תחת בניו'.

^כ ואמנם לא נתפרש בת"י שזה היה תכלית שילוח המרגלים. אלא שזה מה שנצטוו ב'והתחזקתם'. ועיין ברמב"ן שכתב שתכלית מה שנשלחו מפני שלא ידע משה מהיכן יכבוש את הארץ אם מאדום או ממקום אחר.

מכח שאלה זו דרשו בגמ' (סוטה לד.) שהיו ב' מוטות לנשיאת האשכול. למסקנת הגמ' הסיק רבי יצחק שהיו ארבעה מוטותיו שנישאו על ידי שמונה מרגלים. ואחד נשא את הרימון ואחד את התאנה. ואילו יהושע וכלב לא נשאו. וכך הובא ברש"י.^כ

בת"י נראה שסבור אחרת מדברי הגמ' הנ"ל:

וְאֵתוּ עַד נַחֲלָא דְאֵתְכֵלָא וְקִצּוֹ מִתַּמָּן עוֹבְרֵתָא וְאֵתְכֵל דְעֵנְבִין חֵד וְסוֹבְרוֹהִי בְאֶסְלָא בְכַתִּיף
תְּרִין מְנֵהוּן וְכֵן מִן רוּמְנֵיָא וְכֵן מִן תִּינֵיָא:

[ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד ויחזיקוהו במוט בכתף שנים מהם וכן מן הרימונים וכן מן התאנים]

ומפורש בדבריו שתרגם את 'בשנים' - בכתף שנים מהם, ונמצא שלדבריו נשאו את האשכול רק ב' מרגלים ולא כמבואר בדברי הגמ' הנ"ל שנשאהו שמונה אנשים.

ויתכן שכוונתו לרמוז למה שכתב רבנו בחיי (כאן) בשם הזוהר, שכל המרגלים גם יחד לא יכלו לשאת את האשכול, ורק יהושע וכלב הרימוהו בנס, וזה מש"כ ת"י 'בכתף שניהם מהם' דהיינו המיוחדים שבהם. (יין הטוב)

עוד חידוש מתבאר מהת"י באופן נשיאת הרימון והתאנה. בשונה מהאונקלוס שתרגם 'ומן הרימונים ומן התאנים'. יונתן תרגם 'וכן מן הרימונים וכן מן התאנים'. הוספת מילה זו מלמדת לכאורה שכאופן נשיאת האשכול כך היתה נשיאת הרימונים והתאנים שנישאו כל אחד מהם בכתף שנים מהמרגלים.^כ

ובדקדוק טפי ראה בתרגום ירושלמי שכתב רק 'וכן' אחד: 'וכן מן הרימונים ומן התאנים', שזה מלמדנו שהלשון 'וכן' שנכתבה כאן אינה בכדי ובאה להורות שצורת הנשיאה היתה באותו אופן.

והנה בירושלמי (הובא בתוס' סוטה לד.) מצינו שיטה כדעת ת"י והיא שיטת רבי ישמעאל הסבור שהרימון והתאנה נישאו על ידי ארבעה מרגלים. אמנם אף לדעה זו האשכול נישא על ידי שמונה מהמרגלים, ולא מצינו דעה הסוברת שהאשכול נישא רק על ידי שנים מהמרגלים וצ"ע.

*

נחל אשכול | מה עשו בני ישראל עם האשכול שהביאו המרגלים?

(במדבר יג, כד) לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

^כ עיין בתנחומא (שלח, ח) שם הובאה דעה הסוברת שהיו ג' מוטות.
^כ באופן נשיאת המוטות ראה ברש"י בסוטה ובתוס' שם ובצירורים שבסוף המסכת (בחלק מהמהדורות הוכנסו לתוך הילקוט מפרשים) ג' דעות בזה.
^כ כי אם רצה רק לפרש כרוב המפרשים שהמרגלים לקחו גם מהרימונים והתאנים לא היה לו להוסיף 'וכן'. עיין ביין הטוב שאף הוא דייק כך.

קריאת שם המקום 'אשכול' על שם האשכול - מובנת, אך ה'נחל' על שום מה?
לְאַתְרָא הַהוּא קְרוּ נַחְלָא דְאַתְכֻלָּא עַל עֵיסַק עוֹבְרֵתָא דְקָצִיצוּ מִתְמֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוּא חֲמֵרָא
נְטִיף מְנִיָּה בְּנַחְלָא:

[למקום ההוא קראו נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל והיה
יין נוטף ממנו כנחל]

בת"י מתבאר שהוספת שם ה'נחל' באה בעקבות נחל היין שנטף מהאשכול.
במדרש מובא תוספת פרטים אודות נחל זה:

"שלחך פרדס רימונים - דְּבַר אַחַר שְׁלַחְךָ פְּרֻדֵּס רִמּוֹנִים, שְׁלַחְךָ עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְעֲשׂוֹתְךָ כְּפְרֻדֵּס רִמּוֹנִים לְעֲתִיד לְבוֹא, וְאַיִזָּה זֶה, זֶה הַבְּאֵר, מֵאַן הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְנַסְכִּים כָּל
אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִדְבָּר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִן הַבְּאֵר, וּמִמֶּנּוּ הָיוּ רַב הַנִּיטָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
הַבְּאֵר הִיְתָה מְעֵלָה לָהֶם מֵיַיִן דְּשָׂאִים, מֵיַיִן זֶרְעוֹנִים, מֵיַיִן אֵילָנוֹת, תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא כֵּן, שְׁכִינָן
שְׁמֵתָה מְרִים וּפְסָקָה הַבְּאֵר מֵהֵן הָיוּ אוֹמְרִים (במדבר כ, ה): לֹא מְקוֹם זֶרַע וְתֵאנָה וְגַפְּנֵי. רַבִּי
לִוִי אָמַר מִן הָאֲשָׁכּוֹל, עַל שֵׁם (במדבר יג, כג): וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד,
אֶפְשָׁר כֵּן, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַר כְּהֵנָא פְּרֻתָא הָיוּ גָסִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה".כט (שה"ש רבה פ"ד ה)

אמנם בתרגום שה"ש (א, יד) איתא שבני ישראל במדבר לקחו יין לנסכים מכרמי עין גדי.
וצ"ב מ"ט לא לקחו מן האשכול וכדברי המדרש הנ"ל? ואולי סבור התרגום שלא נטלו
עימם את האשכול במסעותם אלא הוא נותר שם ב'נחל אשכול'.

*

אנשי מדות | אנשים גבוהים או בעלי מדות רעות?

(במדבר יג, לב) וַיִּצְיָאוּ דִבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ
בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת:

מה הפירוש אנשי מדות?

ברש"י כתב גדולים וגבוהים וצריך לתת להם מדה. ונתכוונו המרגלים לומר, שרק אנשים
כאלו יכולים להחזיק מעמד בארץ ישראל. (רמב"ן או"ח ועוד)

אמנם בת"י מבואר ענין אחר:

וְאַפִּיקוּ טִיב בֵּישׁ עַל אֲרַעָא דְאֵלִילוּ יִתָּה לְוַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲרַעָא דְעֲבַרְנוּ בָּהּ לְאֵלִילָא
יִתָּה אֲרַעָא מְקַטְלָא יִתְבָּהָא הִיא בְּמַרְעִין וְכָל עֲמָא דְגָוָה גְּבַרְיָא מְרִי מִיְכָלָן בֵּישִׁין:

[ויוציאו טיב רע על הארץ - ארץ הורגת יושביה בחליים. וכל העם בתוכה אנשים בעלי

מדות רעות]

כט בטעמא דקרא ביאר שמטעם זה נסמכה פרשת נסכים מיד לאחר פרשת מרגלים. משום שנסוך היין במדבר כל
הארבעים שנה היה מן האשכול. ולכן הובא לאחר מעשה המרגלים שהביאו את האשכול.

הרי שסבור ש'אנשי מדות' הם בעלי מדות רעות, וכוונת המרגלים לומר שטבע תכונות האנשים שבארץ הוא רע, מחמת טבע הארץ המגדלת תכונות אלו.

*

כאשר דברת לאמר | משה רבנו לא וויתר על רצון ה': 'וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ!'

(במדבר יד, יז) וְעֵתָה יִגְדַּל נָא כַּח אֲדוֹנֵי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמֵר:

פסוק זה נאמר על ידי משה רבנו, בעת שביקש רחמים מה' שלא יכלה את בני ישראל - טרם שהזכיר את י"ג מדות של רחמים. ויש לידע מהו הדבר אשר 'דבר ה' לאמר?' ואימתי דברו ה'?

רש"י וכל המפרשים מפרשים, שהדבור האמור, הוא הי"ג מדות שמוזכרים בפסוק הבא, ודבור זה היה בעת שביקש משה מה' (שמות לג, יג) 'הודיעני נא את דרכיך'.

לדבריהם פסוק זה הוא המשך לבקשת הרחמים של משה על בני ישראל לבל יכם ה' בדבר. והקדים משה להזכרת הי"ג מדות שעל ידי אריכות אפים והסרת חרון האף יגדל נא כח ה'. ונמצא ש'כאשר דברת אלי' פירושו, בענין זה שאני מזכיר לפניך ומתפלל בזה.

ת"י לא פירש כך, אלא תרגם באופן מחודש:

וְכִדּוֹן יִסְגִּי כְּדוֹן חֵילָא קְדָמְךָ יְיָ וְתִתְמַלֵּי רַחֲמִין עֲלֵיהוֹן וְיִתִּי תִשׁוּי לְעַם רַב הַיְכָמָא דְּמִלִּילְתָּא לְמִימָר:

[ועתה יגדל נא כח לפניך ה' ותתמלא רחמים עליהם, ואותי תעשה לגוי גדול כאשר דברת לאמר]

לדברי ת"י, 'כאשר דברת לאמר', נסוב על הדיבור האחרון אשר דבר ה' אל משה (לעיל פסוק יב) "אֲכַנּוּ בְּדָבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ". וביקש משה על ב' הדברים שדבר עמו ה'. א. כנגד מה שאמר ה' - 'אכנו בדבר ואורישנו', ביקש משה שלא יכלה את בני ישראל, אלא יתמלא רחמים עליהם. וזהו שאמר 'ועתה יגדל נא כח ה'. ב. כנגד מה שאמר ה' - 'ואותך אעשה לגוי גדול' ביקש משה שיתקיים מאמר ה' ויעשה את זרעו לגוי גדול כאשר דבר.

והנה למרות שמאמר זה נאמר על תנאי, קיים ה' את מאמרו. וכדאיתא בחז"ל: (ברכות .ז).

"כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבנו... אע"ג דבעא משה רחמים עלה ובטלה אפ"ה אוקמיה בזרעיה. (והיה זרעו למעלה מששים רבוא) שנאמר (דה"י א' כג טו-יז) 'בני משה בן גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה' וגו' ותני רב יוסף, למעלה מששים רבוא".

וכך מבואר בת"י שם (שמות לג, יג) בעת ההיא שהודיע ה' למשה את י"ג מדות של רחמים: (שמות לד, י) "ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות", ת"י מפרש

שם שפסוק זה מדבר על זרעו של משה שה' הבטיח לו שיצאו ממנו - 'אוכלוסים צדיקים'.
ועמם יעשה ה' נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים.
וכפי שהיה בגלות בבל - 'על נהרות בבל', שהלויים מזרעו של משה כיתתו את בהונותיהם
בשיניהם, ובא הענן ונשא אותם עם אהליהם אל ארץ חוילה, ועוד ניסים שאירעו עם
הסמבטיון.. (עיי"ש ובקדמונים שם)

*

איש מקושש עצים | האם יתכן שהמקושש כלל לא חטא ובכל זאת נסקל בציווי ה'?

(במדבר טו, לב) וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

מי היה המקושש? ומה הפירוש 'מקושש' - מה עשה? ולאיזה צורך קושש את העצים?
וְהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרִיין בְּמִדְבַּר אֶתְמֹדֶע לְהוֹן בְּרֵם קִנְסָא דְשַׁבְּתָא לָא
אֶשְׁתְּמוּדֶע לְהוֹן קָם גְּבֵרָא מְדִבִּית יוֹסֵף אָמַר בְּמִימְרֵיהּ אִיזִיל וְאֶתְלוֹשׁ קִיסִין בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא
וַיִּחְמוֹן יְתִי סְהַדְיָא וַיִּתְנוּן לְמִשָּׁה וּמִשָּׁה יִתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יִי וַיִּדוֹן יְתִי וּבְכֵן אֶשְׁתְּמוּדֶע
קִנְסָא לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶשְׁכַּחוּ סְהַדָּא יֵת גְּבֵרָא פִּד תְּלִישׁ וְעַקַר קִיסִין בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:
[ויהיו בני ישראל חונים במדבר, חק השבת נודע להם אבל עונש השבת לא נודע להם.
קם איש מבית יוסף אמר במאמרו אלך ואתלוש עצים ביום השבת ויראו אותי עדים ויגידו
למשה ומשה יבקש הלכה מאת ה' וישפוט אותי, אז ידע עונש לכל בית ישראל. ומצאו
עדים את האיש כאשר תולש ועוקר עצים ביום השבת]

מי היה המקושש?

בת"י מבואר שהמקושש היה 'איש מבית יוסף'. והיינו כדעת רבי עקיבא הסובר (שבת צו):
שהמקושש זה צלפחד, כי על צלפחד נאמר (במדבר כז, א) שהיה מבני מנשה בן יוסף.
אמנם לדעת רבי יהודה (שם) צלפחד היה מהמעפילים לעלות לארץ ישראל ושם מת,
ואילו המקושש היה אדם אחר.

האם היה צדיק ומדוע קושש?

בת"י מבואר כדברי חז"ל שהמקושש לשם שמים נתכוון. ומכיון שאף שחוקי השבת היו
ידועים לבני ישראל, עונש השבת לא היה ידועל לכן הלך המקושש לקושש עצים כדי שעל
ידי שיראו אותו עדים יבוא הדבר אל משה ומשה ישאל את ההלכה מאת ה' ויתפרסם
העונש. ויש לידע מה היה הצורך שיתפרסם העונש של המחלל שבת?
בחז"ל מצינו תשובה לזה:

ל כלומר באיזה מיתה ימות, אם בחנק הקל, או בסקילה החמורה, כמבואר בגמ' (ב"ב קיט). "יודע היה משה שדינו
במיתה שהרי כבר נאמר: 'מחללה מות יומת' אלא שלא ידע באיזה מיתה".

"וימצאו איש מקושש - לשם שמים נתכוון, שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים, שוב אין מחויבים במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים". (מדרש, הובא ב"ב קיט: תוד"ה 'אפילו')

המקושש לא חטא

המהרש"א (ב"ב קיט.) הביא שיש שאלו' על ת"י, היאך חטא המקושש באיסור שבת, כדי לידע באיזה מיתה דנים את המחלל שבת?

ותירץ המהרש"א שהיות ולא הוצרך לעצים עצמם אלא כדי שידעו באיזה מיתה ממיתים את המחלל, נמצא שמלאכת התלישה היתה מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהוא פטור לשיטת ר"ש. אמנם וודאי שהתחייב מיתה בדיני אדם היות ועשה זאת בפני עדים שלא ידעו שעשה זאת עם כוונה אחרת. והכוונה שלו היא 'דברים שבלב ואינם דברים'. אך מצד עצמו לא חטא.^{לא}

אמנם יש בחז"ל דעה אחרת שהמקושש היה נקרא 'חוטא' וכך מובא בגמ':

"וימצאו איש מקושש - ראוייה היתה פרשת מקושש שתכתב על ידי משה, אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו, ללמדך שמגלגלים זכות על ידי זכאי, וחובה על ידי חייב". [חובה - עונש המחלל בסקילה (רש"י)] (ב"ב קיט:)

הרי שהמקושש נקרא 'חייב' והחובה התגלגלה על ידו.

מה היתה פעולת הקישוש? על איזה מלאכה עבר?

בת"י מתבאר שקישוש העצים היה עקירה ותלישה של עצים. ואם כן המלאכה שעבר עליה היא קוצר שעוקר דבר מגידולו. וכאחד השיטות שהובאו בגמ' (שבת צו:): "מר אמר מעביר ארבע אמות ברה"ר. ומר אמר תולש היה. ומר אמר מעמר היה".

*

והייתם קדושים לאלקיכם | השייכות בין מצוות ציצית לקדושת המלאכים

(במדבר טו, מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם:

מה הפירוש 'והייתם קדושים לאלקיכם'? מדוע לא היה די ב'והייתם קדושים'?

מִן בְּגָלָל דִּתְדַבְּרוּן וְתַעֲבְדוּן יֵת כָּל פְּקוּדֵי וְתִהְיוּן קְדִישִׁין הֵי כְּמִלְאָכֵי דְמִשְׁמִשִּׁין קְדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

[בכדי שתזכרו ותעשו את כל מצותי. והייתם קדושים כמו מלאכים המשרתים לפני אלוהיכם]

^{לא} עיי"ש במהרש"א שביאר לפי דברי ת"י אלו, שהמקושש הוא צלפחד וקישש בכדי שידעו את עונש מחלל השבת. את מה שאמרו בנותיו □ 'בנות צלפחד' כשבאו לבקש משה נחלה בארץ: (במדבר כז, ?) "כי בחטאו מת", ונתכונו לומר למשה כמו שאתה לא ידעת באיזו מיתה ימות גם זה היה כונתו כדי שידעו באיזה מיתה ימות. וזהו שאמרו 'כי בחטאו מת' □ לא חטא רק בכדי שיהיה מת וידעו באיזה מיתה דנים את המחלל.

ת"י מתרגם את 'לאלקיכם' - שתהיו קדושים כמלאכים המשמשים לפני ה', והיינו שעל ידי הציצית נזכור ונעשה את כל המצוות ונהיה קדושים כמלאכים. ויש לידע מה השייכות בין הציצית לקדושת המלאכים המשמשים לפני ה'? ובאיזה נקודה נצטוונו להידמות למלאכים?

הדימיון בין העיטוף בציצית למלאכי השרת

והנה את הדמיון בין הציצית למלאכים מצאנו בדברי חז"ל כמה פעמים:

בגמ' בנדרים (כ.) נאמר "מאן מלאכי השרת רבנן, דמציניי כמלאכי השרת" ופי' המפרש (שם) **שהם לבושים בציצית כמלאכים.**

וכן בגמ' בשבת (כה.) נאמר "כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויינין ודומה למלאך ה' צבאות".

וכ"כ רש"י בקדושין (עב.) שאמר רבי ללוי, "הראיני ת"ח שבבבל, ואמר לו שהם דומים למלאכי השרת" ופרש"י: '**לבושים לבנים ועטופים בציצית כמלאכי השרת**'...

הרי שעל ידי עיטוף הטלית מתדמים למלאכים, ובמפרשים ביארו שהדמיון הוא בב' דברים. א. שהטלית היא בגד לבן שהוא סמל הטהרה, ובוה מתעטפים המלאכים, וכמש"כ השערי תשובה (סימן ט סק"ב) שאין לעשות טלית גדול אלא לבן. ב. כנפי הציצית דומין לכנפי המלאכים. (עיין ברבנו בחיי כאן שכתב: "פרוש המצוה הזאת אשר בה ישראל מתדמין לחיות הקודש" והאריך לבאר את חשבון מנין הכנפות שהם מכוונים בדקדוק רב כנגד מנין פני וכנפי המלאכים עפ"י תרגום יונתן ביחזקאל)

ומטעם זה כתב הרוקח (עה"ת שער פנים ואחור) שהאשה לא שייכת במצות ציצית: "סמך 'אשר תכסה' ל'כי יקח איש אשה': (דברים כב, יב-יג) לומר שהאיש צריך להתעטף שיהא כמלאכי השרת" אך האשה לא שייכת לענין זה.

ולכן מצינו גם בתרגום יונתן שתירגם את הנאמר (דברים כב, ה) "לא יהיה כלי גבר על אשה" - שלא תלבש ציצית, וכנ"ל כי ענין לבישת הציצית הוא בשביל להידמות למלאכים. ולכן ביוה"כ לובשים טלית גם בלילה וכמש"כ המשנ"ב (סימן יח סק"ו) שביום הכיפורים נוהגים להישאר מעוטפים בטלית גם בלילה עד אחר תפילת ערבית, כדי להידמות למלאכים שמעוטפים לבנים.

ביאור הציווי להתקדש כמלאכים

גוף הציווי האמור כאן לדעת ת"י, להתקדש ולהידמות למלאכים על ידי העיטוף בציצית. ניתן להבין על פי דברי המהרש"א (ב"ב קסד:) שבא לבאר את דברי הגמ' שם שישנם ג' עבירות שאין אדם ניצול מהם בכל יום, והתקשה שאם לא שייך להינצל מהם הרי שאינם עבירה! ועוד מה באה הגמ' להשמיענו שאדם לא יכול להינצל מהם? ותירץ:

"אדם מונח על הממוצע בין העליונים לתחתונים, זכה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים... כלומר שיהיה האדם נמשך במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבאות. וזה

שאמרו כאן ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום דהיינו העומד בשם אדם המונח לו
ואינו מדמה עצמו למלאך...

ויתכן שזה הביאור בדברי ת"י הנ"ל שנצטוונו להימשך במעשינו ולהידמות למלאכי
השרת שאין בהם חטא.

באופן אחר ביאר האדמו"ר מגור בעל ה'לב שמחה' זצ"ל שנצטוונו לעשות את המצוות
בלי שום נגיעה כשם שהמלאכים עושים את שליחותם בלא שום נגיעה, ולכן הוזכר ציווי
זה בפרשת ציצית דווקא כי הציצית מסייע לקדושה. (ליקוטי יהודה עמ' קנה)

*

לתגובות: 0686762@gmail.com

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

מיהו הרואה ומיהו הסומא?...

וּרְאִיתֶם אֶתּוֹ (טו, לט)

לפני שעזב את הקיבוץ, פנה דורון לחבריו, ואמר: "אספר לכם משל, שמובא בספרים הקדושים".

היה היתה "עיר העיוורים". עיר זו הייתה, למעשה, כפר קטן, שבו גרו אנשים, נשים וטף, שכולם ללא יוצא מן הכלל עיוורים מבטן ומלידה...

יום אחד נודע לאחד מתושבי הכפר, כי בעיר הגדולה והמרוחקת גר פרופסור גדול - מנתח בעל שם עולמי המסוגל לרפא אותו מעיוורונו ולהופכו לאדם רואה.

למרות המרחק הגדול, ולמרות הוצאות הניתוח והנסיעות, הבין העיוור כי חייו תלויים במאור עיניו, שהרי לא בכדי קבעו חז"ל (נדרים סד ע"ב) כי הסומא חשוב כמת. הוא גייס את כל חסכוניותו, ובמלוא המרץ שם לדרך פעמיו.

בסיעתא דשמיא מרובה, עבר הניתוח המורכב בהצלחה. לאחר מספר שבועות החל העיוור אט אט לראות בעיניו. לפתע החל הוא להבחין בעולם הנפלא שמסביבו - שמש וירח, עצים ופרחים, צבעים ססגוניים, עולם ומלואו □ "לא תיארתי לעצמי מה יפה הוא העולם", אמר.

בשובו לכפרו, שמח וטוב לב, קרא לכל בני עירו והמליץ להם לנהוג כמותו. הוא החל מתאר להם את חייו המאושרים ואת העולם הקסום שנגלה לעיניו. להפתעתו הרבה, במקום שהתושבים יקבלו את פניו בהתפעלות ובשמחה, הוא נתקל ביחס צונן ובקריאות בוז: "חדל מדיבורי הבל! על אילו צבעים אתה מדבר? על איזה עולם חדש אתה מספר?"

גם לאחר שכל תושבי הכפר הבחינו בהצלחתו המסחררת של חברם, שבאה כתוצאה מהניתוח שעבר, נמשך הויכוח במלוא העוז, והעיוורים נותרו בעמדתם: הבל הבלים הכל הבל"...

בהגיע עת נישואיו, הצליח העיוור לשעבר לשכנע את כלתו מבנות הכפר שתעבור אף היא את הניתוח, אלא שהוריה התנגדו לנישואיהם: "את לא עוברת את הניתוח בשום פנים ואופן! או שהחתן חוזר להיות עיוור, או שאין נישואין"...

בלית ברירה, בהבינם, שהם עלולים לאבד את עולמם ליד שוטים אלו, עברו הזוג הצעיר לדור בעיר אחרת. האשה עברה את הניתוח בהצלחה רבה, והם הקימו בית לתפארת.

וכאן פנה דורון לחברי הקיבוץ ברגש רב:

"חברי היקרים! דעו לכם כי אתם נמצאים במצב של 'עיוורון' קשה - עיוורון מתורה ומיהדות! אני זכיתי, בסיעתא דשמיא, שעיני נפקחו, והתוודעתי אל האור שבתורה, אל

האמת שביהדות. והנה במקום שאני אמלא את בקשתכם ואשוב להיות 'עיוור' כמותכם, קורא אני אליכם, בקריאה של חיבה מלב אוהב: 'פקחו אתם את עיניכם כמוני. התוודעו אל מתיקות התורה, אל האור הגדול, שאותו ניסו להסתיר מאיתנו כל ימי חיינו!' היום דורון הינו אברך לתפארת, תלמיד חכם, ר"מ בישיבה חשובה, ירא שמים, ובעל משפחה לתפארת...

מחובתינו לפקוח עיני עיוורים, ולמושכם בחבלי קסם אל התורה הקדושה! מרגליות יקרות "נשפכות" ברחובות, נזרקות לאשפתות □ הבה נחלץ חושים, נאסוף את היהלומים הללו ו"נלטש" אותם - להשיב בנים תועים אל אביהם האוהב הממתין להם באהבה ובכליון עיניים.

*

ומכיון שאנו כבר עוסקים בענין הראייה, נסיים בפנינה משולחנו של הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל:

בין והתבונן מה בין יצחק אבינו לעשו הרשע:

אצל יצחק כתיב (חיי שרה כד, סג): וישא עיניו וירא "והנה גמלים באים".

ואצל עשו כתיב (וישלח לג, ה): וישא עיניו וירא "את הנשים..."

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת

'לאמר' במילוי - בגימטריא 'זה אינו הוי בבל תאמר'

באור החיים הקדוש: וידבר ה' אל משה לאמר.
צריך לדעת למה אמר לאמר כיון שהדיבור אינו אלא למשה ?
ואולי שבא להרשותו לומר שהדברים נאמרו לו מפי השכינה,
שזולת זה הרי הוא בבל תאמר וכו'

והנה:

לאמר

במילוי:

למ"ד 74

אל"ף 111

מ"ם 80

רי"ש 510

עולה בגימטריה 775

זה אינו הוי בבל תאמר

עולה בגימטריה 775

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

לפרשת בהעלותך בחו"ל:

מי יכול להאמין בעצמו

אל תאמין בעצמך עד יום מותך (אבות פ"ב מ"ה)

מנהג היה אצל רבותינו הקדושים לבית רוזין שבזמנים מיוחדים היו נותנים למכירה מטבע לשמירה. מטבע זה היה נמכר בין החסידים לכסף רב, ומי שהיה נצרך לאיזה ישועה או רפואה או לברכת הצלחה וכדומה, היה משתדל לקנות המטבע לעצמו לסגולה ושמירה, ורבות מסופר אודות סגולת מטבעות הללו. (והמקור לזה נמצא בגמ' פסחים קיב. "השתא דאמר רב שמואל בר יצחק מאי דכתיב (איוב א, י) 'מעשי ידיו ברכת' כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך אפילו למזבן מיניה ולזבוני ליה שפיר דמי". והיינו שכל מי שלקח או נתן פרוטה מאיוב זכה לברכה. וכן הוא במדרש רבה (בר"ר לט, יא) "מעשה ידיו ברכת, לא נטל אדם פרוטה מאיוב ונצטרך ליטול מנו פעם שניה מפני שהיה מתברך באותה פרוטה").

וסיפר הגאון ר' ראובן מרגליות ז"ל בספרו תפארת אדם, אשר פעם אחת בג' חשון, נתן אדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע מטבע למכירה, ואחר כמה שעות שאל אם המטבע כבר נמכרה, והשיבו שעדיין לא נמכרה, ואמר אדמו"ר הזקן שהוא רוצה לקנות המטבע לעצמו, ושאל מה מחיר המטבע והוסיף עוד איזה סכום וקנה המטבע לעצמו. ואמר ע"ז בן אחיו הרה"ק ר' נחום בערניו זי"ע מסאדיגורא "שהיא בבחינת שיש לו בעצמו אמונת צדיקים".

והנה לכאורה יסוד זה צ"ע, דאיך שייך לאדם שיהא לו אמונת צדיקים בעצמו אפילו הצדיק היותר גדול, והלא להדיא אמרו חז"ל "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" (אבות ב, ה) וכתב שם הברטנורא "שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי".

ויש ליישב בהקדם דברי השפת אמת בפירושו על המשנה שם וז"ל "ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, משמע שאז ביום המיתה גופא אינו בכלל זה כי היצר הרע פוסק ממנו, הגם דמצינו בספרים שאז מתעצם היצר הרע יש לומר דשם ברשע איירי וכאן בצדיק כמו שכתוב אין שלטון ביום המות, ואפשר זה שכתוב ותשחק ליום אחרון. ויש לפרש יום מותך לשון השפלה כמו שכתוב במדרש גם כן על אין שלטון ביום המות, ואם כן כשרואה שעומד בצדקו גם בעת השפלה אז יוכל להאמין בעצמו".

(ויש לציין לדברי הגמרא פסחים [קיג].) "אמר ר' יוחנן שלשה מכריז עליהם הקב"ה בכל יום, על רווק הדר בכרך ואינו חוטא [תאות הגוף] ועל עני המחזיר אבידה לבעליה [תאות הממון] ועל עשיר המעשר פירותיו בצנעה" [תאות הכבוד] וע"ע בעיון יעקב וענף יוסף שם).

ובדבריו מיושב מה ששאלו הספרים למה לא כתיב 'אל תאמין בעצמך כל ימי חיך' כמו שכתוב 'למען תזכור את יום צאתך כל ימי חיך' אלא שבא לומר שמי שאוחז כבר בבחינה

זו של יזכיר לו יום המיתה ועומד מוכן להקריב עצמו בעד השי"ת גם בעת השפלה, וכל יום הוי אצלו בבחינת "יום מותו", אדם כזה מותר לו להאמין בעצמו.

וכעין דבריו איתא גם בספר עבודת פנים (פר' א אות יב) מהגה"צ ר' אהרן יוסף לוריא זצ"ל וז"ל: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", שלא יאמין האדם בעצמו בשום מדה לחשוב שכבר קנה אותה קנין נפשי ואינו צריך כ"כ להשמר ממנה רק אם יקנה אותה במסירות נפש שסיכך את חייו ולא עבר על מדה זו כי אז ידע שקנה אותה כולי האי ואולי (חגיגה ד') אבל מה שקנה אדם מדה טובה ע"י הדעת שגדל בדעתו להבין ולברר הטוב מהרע אינו בטוח בזה כלום, כי כשיעזוב דעתו רגע אחת וישאר על טבעו בטח יפול. ע"כ כל זמן שלא עמד האדם בנסיון בעניני עבודת השי"ת מוכרח הוא לשמור ישוב הדעת שלו ולא יזנח אפילו רגע אחד כמימרא כי אז יוכל להשמר מלהלכד במצודת היצר הסובב מכל צד וגם לזה צריך הרבה רחמים ותחנונים לפני השי"ת".

והנה בהקדמת המשך חכמה לספר שמות אחר שביאר הבטחת השי"ת למשה רבינו (שמות יט ט) "וגם בך יאמינו לעולם" שבא להבטיח את האמונה במשה רבינו ממתן תורה עד סוף כל הדורות, הקשה על זה "איך צוה השם שיאמינו לעולם במשה, הא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:): ואין הידיעה מכרחת את הבחירה שמא יבחר משה אחר זה חלילה להוסיף מדעתו? ועל כרחין שהשי"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי ונשאר מוכרח כמלאכים" עכ"ל.

אמנם מצינו הסבר אחרת בזה בספר תפארת ישראל מאת האדמו"ר רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (פר' בהעלותך) וז"ל "איתא בשם האר"י ז"ל דמי שהוא עניו בתכלית העניויות הוא מושלל מיצר הרע מכל וכל ואצל איש כזה בטל הבחירה. והנה במשה רבינו ע"ה אשר עליו נאמר (במדבר יב ג) 'והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה', ממילא היה מושלל מכל יצר הרע". ובדבריו מיושב תמיהת המשך חכמה.

ומדברי האר"י ז"ל נראה דלא רק משה רבינו לבד היה מושלל לגמרי מהיצר הרע, אלא כל צדיק שזכה למדריגה נשגבה זו להיות עניו בתכלית העניויות מושלל הוא מהיצר הרע, וכדברי השפת אמת.

ובזה נבין איך היה שיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, והיינו כמו שביארו צדיקים (ע' עירין קדישין בשם הס"ק מרוזין) שחז"ל רמזו כאן (ברכות כט.) לסיבת נפילתו שהיה "צדוקי" ר"ל שהיה חסר בו מידת הענוה, שתמיד היה צודק וזכאי בעיניו ולכן נפל ממדריגתו, משא"כ מי שאינו אוהו את עצמו כזכאי וצודק, ומקיים "וחטאתי נגדי תמיד" ומכיר את חסרונותיו, לא במהרה הוא חוטא.

ובמסילת ישרים (סוף פרק יא) איתא: "כלל הדברים, הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם, ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו כי על כל פנים יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סכלותו".

ובדבריו נבין סמיכות הפסוקים "והאיש משה עניו מאד" וכו' "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ג-ז), ששתי מידות אלו הולכים ביחד, דרך מי שזכה להיות עניו

באמת יכול להיות עבד נאמן, דמאחר שביטל את עצמו ואת רצונו כליל להשי"ת לכן יכול להיות עבד נאמן להשי"ת, וכדברי המסילת ישרים. והיוצא מזה דמי שמחזיק עצמו בתכלית השפלות וגם עומד מוכן למסור נפשו בעד השי"ת הוא כבר הגיע למדריגה שיכול להאמין בעצמו, ובזה מבואר לשון השפת אמת (האזינו תרל"ז) "גם זה בכלל הבחירה שניתן לאדם שיוכל לבחור להיות ברשות הבורא ית' ושיקח ממנו הבחירה".

ובזה יש לבאר מה שאנו מתפללים בכל יום בבוקר "וכוף את יצרנו להשתעבד לך" ובספר מור וקציעה (ס' מו) הביא מהעטרת זקנים "דלא לימא ואל תביאנו לידי חטא וגם אין לומר וכוף את יצרנו להשתעבד לך כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

והמור קציעה יצא לחלוק עליו בקול רעש גדול ותמה עליו תמיה הרבה דהלא זה נוסח זה בא מהגמרא בברכות (ס:) ואיך הוא יכול לחלוק על דברי חז"ל. ואכן יש להבין דברי בקשתינו לפי דברי השפת אמת, דאם האדם זוכה יכול להגיע למדריגה של "וכוף את יצרנו להשתעבד לך", ואין לו עוד יצר הרע לעשות דברים רעים. (וראה עוד במהרש"א ברכות י.)

והנה ידוע מהרבה עובדות, גודל שפלותו של אדמו"ר הזקן מטשארטקוב עד דכדוכה של נפש ממש שהיה מבטל את כל ישותו ומהותו כליל להשי"ת, עד שכל מי שבא במחיצתו הפליא ענוותנותו הרבה וגודל נוראות שפלות רוחו. ובספר תפארת אדם הנ"ל כותב שכבר בצעירותו העיד עליו אביו מרן מרוזין זי"ע בזה"ל "מה אתה סובר פאר זיין התבטלות ווער איך בטל. אני אוכל לומר עליו שאם ידליקו אש גדולה ויאמרו לו לך והפל עצמך לתוך האש היה תיכף נכנס לתוך המדורה ולא היה מרגיש כלל מפני גדול התבטלות שיש לו".

הרי שכבר בצעירותו הגיע אדמו"ר הזקן למדריגה זו שמרוב ענוותנותו החשיב עצמו לאין ולאפס עד שהיה עומד מוכן ומזומן למסור נפשו ונשמתו בפועל בעד השי"ת. ולכן לא נפלאת היא מה שהיה לאדמו"ר הזקן אמונת חכמים בעצמו שהיה דוגמא חיה לדברי האר"י ז"ל דמי שהוא עניו בתכלית העניויות הוא מושלל מיצר הרע מכל וכל ואצל איש כזה בטל הבחירה וכנ"ל.

ועוד יש לפרש ענין זה של "אמונת צדיקים בעצמו" באופן אחר, ואופן זה הוא יותר נוגע לנו בעבודתינו הפרטית להשי"ת. והיינו דאיתא בגמרא ראש השנה (יח.) "היה רבי מאיר אומר, שנים שעלו למטה וחולין שוה וכן שנים שעלו לגרדום (וברש"י בית וועד שדנים בו נפשות להריגה) לידון ודינם שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל. מפני מה זה ירד וזה לא ירד זה ניצל וזה לא ניצל זה התפלל ונענה זה התפלל ולא נענה? זה התפלל תפלה שלימה ונענה זה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה" וברש"י פירש תפלה שלימה "נתכווין".

והקשה ע"ז הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל איך שייך שאחד מהם לא התפלל תפלה שלימה בכוונה, הא לא בשופטני עסקינן שאין מכירים סכנת מצבם, ומי שעומד לפני הגרדום או שמחלה קשה קפצה עליו, האם שייך לומר כשהוא מתחנן לה' להסיר המכה האיומה מעליו שמתפלל בלי כוונה? והסביר שיש אנשים שכבר מרגע הראשון ששומעים

איזה בשורה לא טובה רח"ל, כבר מתייאשים את עצמם מן הישועה ובדעתם כבר רואים את עצמם כאנשים מתים, ואע"פ שמתפלל ובוכה בתפלתו, זה נגרם על ידי הפחד והבהלה שמצא אותו, אבל בדעתו כבר בא להרגשה שאין מה לעשות וא"א לשנות הגזירה. והסביר שזהו כוונת רש"י שלא נתכווין, היינו שלא האמין שיש לו הכח בתפלתו לשנות הגזירה ולכן אינה תפלה שלימה עכ"ד.

ומדבריו אנו לומדים שצריך האדם להאמין בכח עבודתו ותפלתו, ושעל ידי תפלתו יש לו היכולת לשנות ולבטל את הגזירה, דאם לאו, אין זה נקראת תפלה שלימה וכאילו לא התכוין בתפלתו.

ועל דרך זה איתא בספר מעדני יוסף (ערך אמונה) מחו"ז הרב יוסף היילפרין ז"ל שסיפר דכשנסע פעם הגר"מ שפירא זצ"ל מלובלין לוויען, ביקש מאתו אחד מחסידי טשארטקוב להזכירו לטובה לפני האדמו"ר מטשארטקוב ויראה לפעול בשבילו אצל הרבי. רבי מאיר קיים שליחותו, אולם היהודי האומלל לא הסתפק בזה, ואמר לר' מאיר שמכיון שעדיין צריך תשועה גדולה, כשיכנס שוב להרבי יזכירו עוד הפעם.

רבי מאיר שפירא עשה שליחותו והזכירו פעם שנית, אולם הפעם אמר לו הרבי "איך זעה דאך דאס ער (היהודי) האט נישט קיין אמונה, אבער איך גלייב דאס השי"ת ווירד איהם העלפן". (אני רואה שהיהודי הזה אין לו אמונה, אבל אני כן מאמין שהשי"ת יעזור אותו). והיינו שהרבי האמין בכח תפלתו כנ"ל שיעזור השי"ת ויעשה את בקשתו.

וכן כתב הרה"ח ר' ישעיה אינגבר ז"ל ברשימותיו מנסיעתו לאדמו"ר הק' רבי ישראל זי"ע לימים נוראים, ובתוך דבריו הוא כותב שהזכיר את עצמו כמה פעמים לפני הרבי שהוא צריך ישועה גדולה בפרנסתו, וביום צום גדליה "הלכתי לחדר הרבי ואמרתי לו שאיני רואה שום דרך הטבע, ואמר לי בזה"ל: איך האב דיר געזאגט אז איך האב דיר שטענדיג אין זיינן, אחר יום טוב אי"ה דיא וועסט אי"ה אהיים פארהנן מיט א ישועה. איך האב אמונה אז די וועסט געהאלפן ווערן". (כבר אמרתי לך שתמיד אני מתפלל בעדך, אחר יום טוב אי"ה, תיסע הביתה אי"ה עם ישועה, יש לי אמונה שתהיה לך ישועה). וכן הדברים לענין המטבע הנ"ל, שהאמין אדמו"ר הזקן בכח עבודתו הק' וידע שהיה בידו להכניס מכוחו ועבודתו לתוך המטבע הזה.

ובזה מבואר מה דכתיב בישמעאל (בראשית כא, יז) "וישמע אל קול הנער", שלכאורה קשה הלא גם הגר התפללה ולמה שמע אלקים רק לקול הנער, ואם כי רש"י כבר מתרץ שמכאן יפה תפלת החולה על עצמו וקודמת להתקבל מתפלת אחרים, אמנם זה רק הסבר ששמע הקב"ה מקודם את תפלת ישמעאל ואחריו את תפלת הגר, אבל כאן לא נזכר כלל ששמע הקב"ה את תפלת הגר, וטעמא בעי, ולפי הנ"ל מבואר, שהגר לא האמינה בכח תפלתה, שהרי הלכה הרחק כמטחוי קשת "כי אמרה אל אראה במות הילד", הרי זה אומר דאע"פ שהתפללה שלא ימות ישמעאל, אבל היא לא האמינה בכח תפלתה שיש לה הכח לשנות הגזירה.

ואכן אנחנו צריכים לדעת ולהכיר שעל ידי תפלה יש לנו הכח לשנות מה שנגזר כבר, והקב"ה שומע תפלת כל פה, וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת. במדרש רבה (שמות, כא, ד) איתא: "בשר ודם אם בא עני לומר דבר לפניו, אינו שומע הימנו אם בא עשיר לומר דבר מיד הוא שומע ומקבלו, אבל הקב"ה אינו כן אלא הכל שוים לפניו הנשים והעבדים והעניים והעשירים, תדע לך שהרי משה רבן של כל הנביאים כתוב בו מה שכתוב בעני. במשה כתוב תפלה למשה איש האלוקים ובעני כתוב תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. זו תפלה וזו תפלה, להודיעך שהכל שוים בתפלה לפני המקום".

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וְגו' (יג, ב)

א] כתב רש"י: "שלח לך אנשים" - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, עכ"ל רש"י. וצריך ביאור מה מקשה 'למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים', דאולי זה הוא מקומה של פרשה זו. וכן מוכח דזהו מקומה, מדכתיב (לעיל יב, טז) "ויחנו במדבר פארן", ומשם נשלחו המרגלים, כדכתיב (יב, ג) "וישלח אותם משה ממדבר פארן".

ב] והמהר"ל מפראג בספרו 'גור אריה' כתב, שמדברי חז"ל שטרחו לדרוש סמיכות הפרשיות של המרגלים למרים, נראה שהוקשה להם מדוע ציוה הקדוש ברוך הוא לשלוח המרגלים דוקא אחר מעשה מרים, דכתיב "ויחנו במדבר פארן" "וידבר ה' וגו'", ולא קודם לכן או אחר מכאן. ואין לתרץ שעכשיו היה הזמן הראוי לשלוח המרגלים. דאם כן היה צריך לכתוב כאן שבקשו ישראל ממשה לשלוח מרגלים כמו שכתוב בפרשת דברים (דברים א, כב) "ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וגו'", ומדוע כתוב בפרשה שלנו רק "וידבר ה'" כאילו השם יתברך עשה זה, וחסר מן הכתוב בקשתם ל.ב. אלא ע"כ מוכח מזה, שכבר לפני כן היו מבקשים לשלוח מרגלים, ולא רק עתה בקשו לשלוח מרגלים. אלא שהקדוש ברוך הוא הסכים לשלחם רק אחר מעשה מרים כדי שילמדו ממנה שלא לדבר לשון הרע. ולכן הקשו חז"ל 'למה נסמכה פרשת מרגלים כו', הרי בקשת מרגלים היתה כבר, ומדוע נסמכה פרשת מרגלים שצויה עליה רק עתה, ותירצו, כדי שילמדו מן מרים.

וכך מדוקדק היטב מלשון המדרש רבה בפרשתנו (טז, ו), וז"ל: מה ראה לומר אחר מעשה מרים "שלח לך אנשים", אלא שהיה צפוי לפני הקדוש ברוך הוא שיאמרו לשון הרע על הארץ, [אמר הקדוש ברוך הוא] שלא יהיו אומרים לא היינו יודעים עונש לשון הרע, לפיכך סמך הקדוש ברוך הוא זה לזה, עכ"ל עיי"ש. עכת"ד המהר"ל מפראג.

ג] ובספר 'כלי יקר' הוסיף, שלפי"ד חז"ל יש לבאר, מדוע אמר הקב"ה למשה "שלח לך אנשים", מפני שבפרשה הקודמת נאמר לגבי מרים (יב, א) "ותדבר מרים ואהרן במשה",

לב וכפי שכבר הקשה הרמב"ן בפרשתנו, עיי"ש.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

והיה לו לומר 'וידברו' כי ותדבר חוזר אל מרים, ועוד שלא מצינו עונש לאהרן. אלא שבא התורה ללמדנו שלשון הרע מצוי בנשים יותר מבאנשים, כי עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים וכו' (קידושין מט, ב). ולפי שסתם נשים פטפטניות ודברניות על כן תלה הדיבור במרים, כי היא התחילה בקלקלה זו ואהרן היה טפל לה. לכך אמר הקב"ה למשה רבינו "שלח לך אנשים" שאין להם דרך נשים, ולא יהיו כמרים שסיפרה לשון הרע, אלא אנשים ממש שאין מדרכן לספר לשון הרע, עכת"ד.

ד] עכ"פ רואים מדברי חז"ל כאן, כמה הקב"ה מצידו לרוב חיבתו לעם ישראל, עשה כל טצדקי שלא יבואו המרגלים לידי חטא של הוצאת דיבה ולשון הרע. רק שבעוונותינו המרובים הם לא עמדו בנסיון, ועוד הכשילו בזה את כל כלל ישראל.

כיצד היה למרגלים ללמוד ממרים שיש איסור לשון הרע גם על עצים ואבנים

א] הנה עיקר דברי רש"י בשם המדרש הנ"ל צ"ב, כיצד היה להם למרגלים לקחת מוסר ממרים. הרי בתוספתא מסכת ערכין (פ"ב הל' יא) איתא: רבי אלעזר בן פרטא אומר הרי הוא אומר "וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ וגו'". על מה הוציאו שם רע על עצים ועל אבנים. והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא הוציאו שם רע אלא על עצים ועל אבנים נענשו, ולא עונש מועט אלא עונש מרובה, ולא עונש לשעה אלא עונש לדורות. המוציא שם רע על חברו כיוצא בו, על אחת כמה וכמה, ע"כ. [וכ"ה בקצרה בגמ' בערכין דף טו ע"א, עיי"ש לג]. וא"כ הוא, הרי ישנו חילוק גדול ביניהם, שמרים הוציאה דיבה על משה רבינו שהוא מבחר המין האנושי, ולכך לקתה. אבל המרגלים דיברו על עצים ואבנים שזה דבר דומם, ומנין יהיה להם ראייה ממרים שאין להוציא דיבה ולשון הרע על דבר דומם, דאולי אין בזה איסור כלל.

ב] ובספר 'אפריון' להגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל (בעל הקיצור שו"ע), כתב בשם אמ"ו הגאון מהרצ"ה העללער זצ"ל, וז"ל: הנה יש עבירות שהן בין אדם למקום, ויש ג"כ עבירות שבין אדם לחבירו, ועוון לשון הרע הוא עוון שבין אדם לחבירו שגורם לו רעה והוא מצטער כאשר נודע לו שדברו עליו לשון הרע והטילו בו מום, ואמנם יש בעוון זה גם חטא בין אדם למקום, שכשהאדם מספר לשון הרע על חברו ומטיל בו מום הרי הוא מגנה בזה מעשי השי"ת, וכדרך שאמר אליהו לרשב"א לך ואמור לאומן שעשני (תענית דף כ' ע"ב). ולפי"ז יפה אמרו בגמ' דיש ללמוד גודל עוון לה"ר ממרגלים, שלא הוציאו דיבה רק על עצים ואבנים שאינם מרגישים כלל, ואין בזה רק חטא בין אדם למקום מה עלתה להם, ק"ו למי שמוציא דיבה על חברו, שיש בזה שתי עונות, בין אדם למקום וגם בין אדם לחברו,

²¹ וכ"ה בשנוי לשון קצת במסכת אבות דרבי נתן (נוסחא א', פרק ט): והלא דברים ק"ו ומה ארץ שאין לה לא פה לדבר ולא פנים ולא בושט ביקש הקדוש ברוך הוא עלבונה מן המרגלים, המדבר דברים כנגד חבירו ומבייש אותו על אחת כמה וכמה שיבקש הקדוש ברוך הוא עלבונה ע"כ. וע"ע במדרש תנאים (דברים, פרק כב), וז"ל: והרי דברים קל וחומר, ומה אלו שאמרו לשון הרע על הארץ שאינה לא שומעת ולא רואה ולא מדברת כך הביא עליהן המקום פורענות, האומר לשון הרע על חברו שהוא כדמותו של מי שאמר והיה העולם על אחת כמה וכמה שתבואנו פורענות, ע"כ.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם
רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

שהרי האדם הוא מרגיש ומצטער כשמדברים עליו לה"ר. ואמנם כל זאת הוא רק באנוש
דעלמא שיש לו צער כשמדברים עליו לה"ר, ולכן הוי ג"כ חטא שבין אדם לחברו, אבל
משה רבינו ע"ה שהי' עניו גדול ולא הרגיש ולא הצטער כלל ממה שדיברו עליו לה"ר, ולא
הי' בזה חטא בין אדם לחברו, רק כאילו דברו לה"ר על עצים ואבנים שאינם מרגישים,
ולכן יפה אמרו דהיה להם להמרגלים לקחת מוסר ממרים, עכ"ד ודפח"ח, עכ"ל.

ג] ורבינו הגראי"ל שטינמן זצ"ל בספרו 'איילת השחר' על התורה, כתב בזה וז"ל: וי"ל
דאע"פ שאין דומה לשון הרע על עצים ואבנים ללשון הרע על אנשים, מ"מ הם היו צריכים
ללמוד ממעשה דמרים שצריכים לשמור מאוד על הדיבור, וזה מידה מגונה כמחפשים
חסרונות ומדברים רע, ודרך הצדיקים לחפש את הצד הטוב. וכעין מש"כ ב'חובת הלבבות'
(שער הכניעה פ"ו): ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד, ואמרו
לו תלמידיו: כמה מסרחת נבלה זאת. אמר להם: כמה לבנים שניה. ונתחרטו על מה שספרו
בגנותה. וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כ"ש באדם חי. [ורבינו יונה בשערי תשובה
(שער א' אות י"ח) כתב: הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם על כל מעלה טובה הנמצאת
בהם, ורשעים מחפשים מומי בני אדם ושגיאותם להשפילם], עכ"ל.

המקור שאין לדבר לשון הרע על מתים הוא מהמרגלים

וראוי לציין מה שהובא בספר 'דרך שיחה' (עמ' תכט) שנשאל מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
מה המקור שאין לדבר לשון הרע על מתים, הרי החרם היה רק על מוציא שם רע (עי' שו"ע
או"ח סימן תר"ו סעיף ג'), משמע שלולי החרם לא היה אסור גם מוציא שם רע, ומכיון
שהחרם לא היה על לשון הרע מנין שיש בזה איסור.

ותירץ מרן זצוק"ל: שאסור לדבר לשון הרע גם על עצים ואבנים, וכמבואר בערכין (טו, א)
בענין המרגלים, ומה הם שדיברו על עצים ואבנים וכו', משמע שעונש המרגלים היה על
שדיברו לשון הרע על עצים ואבנים, שגם עליהם אין לדבר לשון הרע, עכ"ל.

האם להלכה למעשה מותר לדבר לשון הרע על דומם

”וַיָּמְתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמִּגְפָּה לְפָנֵי ה'” (יד, לו)

א] הנה בספר יראים (סימן קצא, דפוס ישן - מא), למד מדברי חז"ל הנ"ל לגבי המרגלים
שאסור להוציא דיבה גם על עסקי חבירו וממונו, וז"ל שם: ואפילו על עסקי חברו וממונו
אסור להוציא דיבה כגון שרוצה לתת מתנה לחבירו ובא אחר וגינה אותו על שקר ונמצא
מוציא דיבה. כדאמרינן בערכין (טו, א): לא נחתם גזר דינם של אבותינו אלא בשביל
שהוציאו דיבה על הארץ. ואמר ר' שמעון בן לקיש וימותו מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה
לפני ה' על דיבת הארץ מתו. ותניא ר' אליעזר [בן] פרטא אומר בא וראה כמה גדול כחו
של לשון הרע מנלן ממרגלים ומה מוציא שם רע על העצים ועל האבנים כך המוציא שם
רע על חבירו על אחת כמה וכמה, עכ"ל. והביאו ה'חפץ חיים' להלכה בספרו בהלכות לשון
הרע (כלל ה' אות ז'), עיי"ש.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

ב] אמנם בגדר איסור זה כתב הגר"נ קרליץ זצ"ל (בספרו 'חוט שני', לשון הרע עמוד שנו), שהוא דוקא אם כתוצאה מהדיבור על החפץ יש גנאי ונוק לבעליו, אבל כשאין שום גנאי ונוק לבעלים של החפץ, אין איסור לשון הרע בדיבור גנאי על החפץ, וזה מה שנלמד מחטא המרגלים, שעל ידי שדיברו גנאי על ארץ ישראל, גרמו בכך שלא ירצו להיכנס לארץ ישראל, וזה גנאי כביכול להקב"ה שנתן את הארץ לישראל. וכן כתב הגרי"י פישר זצ"ל (בספרו 'אבן ישראל' על התורה, מצורע עמוד קכ), שמהמרגלים נלמד איסור דיבור על הדומם רק כשיש בזה היזק לאחרים, אבל בלא זה, מותר לדבר על האבן דברי גנאי.

ג] אכן, אין ראוי לדבר לשון הרע על עצים ואבנים, אף כשלא יגרם נזק וגנות לבעלים, כן כתב ב'דבש לפי' להחיד"א (מערכת ב אות טו, ערך בזוי), וז"ל: ביזוי - אין לבזות אפילו לדומם כמשז"ל עה"פ "אשר לא תגלה ערותך עליו". והמרגלים נענשו על שהוציאו שם רע על עצים ואבנים נמשך לזה פי' הרב המובהק חסיד שבכהונה כמהר"ר יהודה הכהן ז"ל פ' כי כאשר משפטיך לארץ וכו' כמ"ש בפני דוד פ' משפטים אות ט"ו. וארז"ל שמשא רבינו ע"ה מפני שמהעפר והיאור קבל טובה לא ילקה אותם, וכתבתי ב'מדבר קדמות' מערכה כ"ף אות ט"ו שמזה למד הרי"ף שלא לזלזל בדומם עיי"ש, עכ"ל. וכן ביאר הגרנ"צ פינקל (שיחות הסבא מסלבודקא, ח"א עמוד רסד), שלימדנו התורה בחטא המרגלים, שאיסור לשון הרע הוא שידבר האדם כראוי ולא יוציא מפיו שום דבר גנות, וזה שייך גם בדיבור על הארץ ועל הדומם. וכן מבואר במדרש רבה (פרשת כי תצא) שאף שנאמר 'לא תלך רכיל בעמך', מ"מ אף על נכרי אין לספר לשון הרע, כיון שהמתרגל לדבר, לבסוף יספר לשון הרע גם על 'עמך'.

ד] לסיום ראוי להביא מה שסופר בענין זה על מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל (בספר 'עובדות והנהגות לבית בריסק', כרך א' עמ' ק'), בזה"ל: סיפר הגרי"ד זצ"ל (בן מרן הגרי"ז זצ"ל), שהרב נפתלי זילברברג זצ"ל סיפר לו, שפעם אחת הזמינו ה'חפץ חיים' זצ"ל לאכול אצלו סעודת ליל שבת. וכשהגיעו לברכת המוציא, ראה שהחלות היו מלחם שחור, והוא עיקם את חוטמו על זה [או עשה איזה סימן אחר של מורת רוח]. הרגיש בזה ה'חפץ חיים' זצ"ל ואמר: "שווארצע ברויט איז זייער גוט, שווארצע ברויט איז זייער גיזונעט" [לחם שחור זה דבר טוב, לחם שחור זה מאוד בריא...]. ואם אתה אומר שאינו טוב, הינך מדבר לשון הרע עליו" וחתך חתיכה מהחלה ואכל...

מעשה מבהיל מלפני מאה שנה - בו המדבר לשון הרע נענש כמו המרגלים ונשתרבבה לשונו ומת

בשו"ת 'אגרות משה' למרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (הקדמה לחלק ח', עמוד 15), הובא בזה"ל: בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא ורבנו בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבנו את סיבת חליו. לדבריו שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן, אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך בזיון. בלילה הופיעו בחלומם שתי נשים זקנות מאד

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
מרחמי השי"ת שהיה גלוי לפניו שעתידים המרגלים לחטוא בלשון הרע, הסכים לשולחם
רק אחר מעשה מרים, ולכן שלח דוקא 'אנשים'

שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט. הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נם מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות, והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס. כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה כנצרות. והן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם. בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי. עוד אמרו שהוא חטא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון. מאחר שהוא דבר עליהן בזלזול, הוא ייענש מידה כנגד מידה כמרגלים (רש"י - במדבר יד, לז) ותשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו, היסב את פניו אל הקיר ונפטר לעולמו. רבנו ראה בכך עניין אמיתי, מאחר שהסבר נראה לו הסבר אמיתי.

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק

לפרשת בהעלותך בחו"ל (ולכל החיים...):

להאיר מתוך חשיכה כנה אחריו משוכה

ידוע כי שם הפרשה טומן בתוכו את המסר העיקרי והמרכזי של כל הפרשה כולה. פרשתנו רצופה עם מקרים קשים ולא נעימים שעברו על בני ישראל במדבר, חלקם אף טרגיים ממש, אבל אולי שם הפרשה "בהעלותך את הנרות", בא ללמד אותנו, כי בכל מצב ובכל מקרה יש פוטנציאל לאור. גם בזמנים הכי חשוכים יש דרך להתעלות מעל כל החשכות, להעלות את הנרות, ומכחם לזכות לאור גדול.

מורי ורבי, האדמו"ר מסלונים שליט"א, אמר לי פעם על הנוסח שאנו אומרים בליל שבת קודש בתפילת ריבון כל עולמים: "כי הדלקתי נרותי, והצעתי מיטתי, והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת", כי יהודי הרוצה לזכות לאור השבת צריך כמה הכנות. קודם כל יש את ענין "כי הדלקתי נרותי". אף שמצוות הדלקת נרות שבת, מסורה היא לנשות ישראל ולא לאנשים, אך הכוונה בזה, כי לכל יהודי, מכח ה"נר אלוקים נשמת אדם", יש כוונתא דחיותא, נקודת אור שתמיד דולקת אצלו. גם אם התרחק מאוד מגבול הקדושה, תמיד יש, חבוי בתוכו, איזו נקודת אור, ועליו לחפש אחריה ולהבעיר אותה. זוהי העבודה של "כי הדלקתי נרותי". עוד צריך: "והצעתי מיטתי", היינו לתקן את עניני הרשות, ולהעלות את מידת התשוקה לקב"ה. וההכנה השלישית: "והחלפתי שמלותי", הוא ענין התשובה, ע"ד הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאִים מֵעָלָיו (זכריה ג, ד). כאשר יהודי מקיים הכנות אלו לכבוד השבת, הוא זוכה ל"ושיויתי ה' לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני".

השאיפה של כל יהודי היא לזכות לגאולה. לצאת מן החושך אל האור. ואם אכן אנו בחיפוש אחר האור, אין זמן מתאים לכך יותר מפרשת בהעלותך - פרשת הדלקת הנרות. וכדרשת חז"ל (מובא ברמב"ן) "הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות - לעולם אל מול פני המנורה יאירו!". ענין אור המנורה הוא ענין נצחי. אורה מאיר בכל הדורות ועל ידה יזכו לאור כל המקווים לאור.

*

כאשר מתבוננים במצוות המופיעות בתחילת הפרשה, נראה כי הן מתייחסות לפי סדר, לדרגות השונות של סוג האנשים בעם ישראל.

הפרשה מתחילה עם מצוות המנורה. המצווה של אהרן הכהן. רש"י מביא דברי חז"ל על הפסוק וַיַּעַשׂ כִּן אֱהָרֹן: "להגיד שבחו של אהרן שלא שנה". ובספרים הקדושים פירשו "שלא שינה", שגם לאחר שקיים את מצוות מעשה המנורה פעמים רבות, לעולם לא שינה, תמיד עם אותה התלהבות ושמחה כמו בפעם הראשונה. באור נוסף מובא בספרים הקדושים "שלא שינה", המינוי לא גרם אצלו לשום שינוי. העובדה שרק הוא זכה מכל ישראל

לתפקיד הגדול והקדוש הזה, לא עשה בו שינוי ולא גרם לו להתנשא. מלמד שלא שינה. הוא נשאר בענוותנותו בדיוק כמו מקודם.

זוהי דרגת צדיקים גדולים. עובדים הם להקב"ה בהתלהבות ובשמחה תוך התחדשות תמידית, ולמרות כל מעשה תקפם וגבורתם, הם שפלים בעיניהם. כלשון חז"ל: "ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק... ולא מחזיק טיבותא לנפשיה" (סנהדרין פח, ב). מי ידמה להם!

הפרשה הבאה היא פרשת הלויים: קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם... והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל והיו לי הלויים... כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל רחם בכור כל מפני ישראל לקחתי אתם לי (ח, ו, ויד, טז). מעלת הלויים, שבחר בם ה' והבדילם מתוך בני ישראל במקום הבכורות, הוא בזכות התייצבותם לפני משה לאחר חטא העגל בעת שקרא "מי לה' אלי". וכלשון הספורנו: "נתונים מעצמם, שנתנו את עצמם לעבודתי, כמו שהעיד באמרו: 'מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי'".

בהקשר לכך, יש סיפור ממרנא החפץ חיים זצ"ל, פעם הגיע אליו בחור אמריקאי שבא ללמוד בישיבות הקדושות באירופה. החפץ חיים פנה אל הבחור ושאל אותו: "תגיד לי, האם אתה כהן או לוי?" "לא!" ענה הבחור. המשיך החפץ חיים ושאל: "למה באמת לא?" ענה לו הבחור הנבוך: "כי אבי אינו כהן". "אכן" המשיך החפץ חיים, "אבל זוהי גופא השאלה שלי, למה אבי היה כהן ואביך לא?" כעת הבחור הבין שהחפץ חיים אינו סתם שואל שאלות ורוצה לומר לו משהו. הוא שתק. החפץ חיים המשיך ואמר: "אגיד לך למה. כאשר משה רבינו ירד מהר סיני וראה את מעשה העגל, ואת העם כי פרוע הוא, עמד בשער המחנה וקרא בקול: מי לה' אלי! אבי רץ אליו והצטרף לקריאה. אביך לא. לכן אני כהן, ואתה לא!"

"כאשר תחזור לאמריקה" המשיך החפץ חיים בשיחתו לבחור האמריקאי ואמר: "תזכור מזה חזק! כל פעולה שאתה עושה למען הקב"ה, יש לה השפעה לדורות!"

אכן, ידועים דברי הרמב"ם בסוף פרק הלכות שמיטה ויובל:

וְלֹא שֶׁבֶט לְוֵי בְלֶבֶד אֶלָּא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בְּאֵי הָעוֹלָם אֲשֶׁר נִדְבָּה רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדַּעַו לְהַבְדִּיל לְעַמְד לְפָנָיו ה' לְשִׁרְתוֹ וְלַעֲבֹדוֹ לְדַעַה אֶת ה' וְהִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹקִים וּפָרַק מֵעַל צְוָאָרוֹ עַל הַחֲשֹׁבוֹנוֹת הַרְבִּים אֲשֶׁר בְּקִשׁוֹ בְּנֵי הָאָדָם, הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קִדְשׁ קִדְשִׁים, וַיְהִי ה' חֲלָקוֹ וְנִחַלְתּוֹ לְעוֹלָם וְלַעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

זוהי הדרגה השנייה של צדיקים בעם ישראל, שהקדישו את חייהם להיבדל ולעמוד לפני ה'. אולי הם לא בדרגה של עבודה כמו אהרן הכהן, אבל הם אנשים שבחרו באורח חיים שהוא כולו חטיבה אחת של עבודת ה'; לעבדו ולשרתו ולדעה אותו!

לאחר פרשת לקיחת הלויים והבדלתם מכל העם, מגיעה פרשת קרבן פסח, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (ט, ב). זוהי כבר מצוה ששייכת לכלל בני ישראל. גם אלו שמרגישים שהם לא שייכים לדרגת הלויים, ובודאי שאין להם שייכות לדרגות של אהרן הכהן, אבל עם המצוה של פסח יש להם שייכות! ביציאת מצרים, זכה כל יהודי לצאת

ממצרים, ובכל שנה, בליל הסדר, הקב"ה חוזר ונותן לנו את ההודמנות לצאת מחדש ממצרים.

אפשר לדמות את ליל הסדר לכפתור ה'התחל' שיש לנו במכשירים הדיגיטליים. יש והמכשיר לא עובד טוב, לא יודעים בדיוק מה קרה ולמה, אבל משהו לא תקין במכשיר. מה עושים? לוחצים על כפתור ה'התחל', והמכשיר חוזר לעבוד לפי הגדרות היצרן. כעת הכל עובד טוב. על דרך זה, במשך השנה אנו מתלכלכים, מסתבכים עם הרע, ומשהו משתבש בהגדרות שלנו... עד שמגיע ליל הסדר. בליל הסדר יש לנו הזדמנות להתחדש לגמרי, 'להתאפס', ולחזור לנקודת ההתחלה!

זוהי מתנה שהקב"ה נותן לכלל בני ישראל. לאו דוקא לבעלי מדריגות. לכל יהודי יש שייכות עם חג הפסח, וצריך לשאוף לנצל את ליל הסדר ולזכות ליציאת מצרים.

אבל יש, רחמנא ליצלן, ויהודי מרגיש שהוא גורש לגמרי מהקדושה. אפילו את ליל הסדר אין לו. משהו מונע ממנו להתקרב אל הקדושה ולהתחבר עם כל ישראל, ואין לו את הזכות הבסיסית שיש לכל יהודי לצאת ממצרים. זוהי הפרשה הבאה בפרשתנו: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא (שם ו).

זוהי לכאורה המדרגה הנמוכה ביותר בעם ישראל. אפילו מצות הפסח, המצוה שמחברת כל יהודי לשורשו נמנע מהם. אבל איך הם מגיבים? זה פשוט מדהים לקרוא את המילים:

וַיִּקְרְבוּ לְפָנַי מִשָּׁה וּלְפָנַי אֶהְרֶן בַּיּוֹם הַהוּא. וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם -

לְמָה נִגְרַע???

לְבַלְתִּי הִקְרִיב אֶת קַרְבֵּן ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל!

*

תגובת בני ישראל, ההשתוקקות שלהם לקיום מצות הפסח מרגשת מאוד, אבל היא גם תמוהה!

לכאורה, מה הם חשבו? יש תורה. יש הלכה. אם לא רשאים להקריב, אז אין רשות. משה רבינו לא דיבר על חריגות, למה שעניין זה יהיה יוצא מן הכלל?

כמו כן צריך ביאור בכמה דיוקים בלשון הפסוקים. כתוב "ויקרבו... ביום ההוא" מהי ההדגשה שזה היה ביום ההוא? למה משנה היום בו באו לפני משה ואהרן? וכן מה שנאמר "ויאמרו האנשים ההמה..." לכאורה המילה "ההמה" מיותרת, ולא היה צריך לומר אלא "ויאמרו האנשים?"

ומה היתה תגובת משה רבינו לבקשתם?

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשָּׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מֶה יִצְוָה ה' לְכֶם."

גם כן תמוה. וכי משה רבינו חשב כי הקב"ה יצוה עבורם תורה חדשה?! וכן מהו הלשון "עמדו" שנאמר כן? למה עליהם לעמוד?!

בילדותי, אבי ז"ל אהב לספר לי את הסיפור דלהלן:

בעיר בעלזא המעטירה, היה טעם מאוד לא נעים למים. מקובל היה אצל בני העיר כי זה נבע מקללה שקילל הב"ח את העיר שנים רבות לפני כן, לאחר שנאלץ לעזוב את הרבנות בעיר בגין רדיפות שסבל שם שם. בימים ההם הומצא המיקרוסקופ, וחסיד אחד הביא לעיר את ההמצאה החדשה, כאשר בדק את המים בעין המיקרוסקופ גילה כי המים שורצים תולעים קטנים שאמנם בעין רגילה אינם נראים, אבל הם קיימים.

החסיד התלהב מהתגלית והחליט לבדוק אם גם במים של הרבי יש את מכת התולעים או שמא הרבי הקדוש ניצל ממנה. ביקש אפוא החסיד מהגבאי שיביא לו כוס מים, ממנו שתה הרבי. הוא בדק מתחת למיקרוסקופ, וראה זה פלא, המים היו נקיים לגמרי! לא היו בהם תולעים כלל!

הסיפור הפלאי עשה כנפיים וכל העיר רעשה ממנו. עד שהדברים הגיעו לאוזני הרבי... "מישהו מכניס לכאן דברים חדשים? טכנולוגיה חדשה?" תמה הרבי. במושגים הקדושים של בעלזא בימים ההם, להכניס משהו חדש, היתה עבירה מאוד חמורה, וכמטבע הלשון שהיה שגור בפיהם: "חדש - אסור מן התורה!"

הדבר יצא מפי המלך, וההוראה ניתנה לאותו חסיד שיותר לא יבוא להתפלל בבית הכנסת, אף לא ידרוך על מפתן השער הקדוש!

מה עשה אותו חסיד? לעזוב את הרבי הוא לא היה מסוגל. להיכנס לבית הכנסת גם כן אסור לו. הלך ובנה לעצמו במה קטנה ליד אחד מהחלונות מבחוץ, ושם עמד והתפלל עד סוף ימיו...

סיפור קצר זה נושא בתוכו מסר עמוק מאוד.

מהי התגובה המתבקשת מרובנו אם היינו מקבלים הודעה מרב בית הכנסת, ההנהלה הרוחנית של התלמוד תורה, וועדת הקבלה של בית הספר וכו' וכו' בה מודיעים לנו שאנחנו לא רצויים יותר בקהילה או במוסד? בעדינות יאמרו לנו כי זה לא משהו אישי, פשוט אנחנו לא מתאימים לסגנון, לרמה הרוחנית, לדרישות וההקפדות שלהם. איך היינו מגיבים?

זעם! כעס! רוגז! בודאי היינו מוחים על העוול הנוראי שנעשה לנו בפני כל מי שרק היה מוכן לשמוע, ומתלוננים על השחיתות הנוראית שפשתה במוסדותנו, איך כל הממסד רקוב מהיסוד, על האנשים המצומצמים שסובלים מאפס סבלנות כלפי הזולת, וכדומה. אם היה מדובר באדמו"ר או צדיק שאי-אפשר כך לרטון נגדו, או מפאת יראת הכבוד או מפני שאנשים לא יקבלו את הדברים, אזי לפחות בלב, אין ספק שהיינו מרגישים פצועים ופגועים עד עמקי נשמתנו. מסתבר שלא היינו רוצים עוד לשמור יותר על קשר, "אם הוא לא יכול

לסבול אותי, אז גם אני לא רוצה אותו". זוהי המחשבה הטבעית שמתעוררת אצל אדם רגיל במצב כזה.

אבל לא אצל אותו חסיד בעלזא!

למרות שהובהר לו כי הוא לא רצוי יותר. הוא מגורש מהקהילה. הוא לא מוכן לעזוב! הקשר שלו הוא קשר אמת! הוא מחובר ממקום הרבה יותר עמוק! אם לא נותנים לו להיכנס ולינוק מהקדושה בפנים, הוא ינוק מהקדושה מבחוץ! בגשם ובקור, בשמש ובחום, על מקומו בחוץ יעמוד. הוא לא עוזב!

החסיד הזה, אולי הגוף שלו היה בחוץ, אבל בתוכו הוא היה בפנים יותר מכולם!

*

"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". האנשים האלו, ה'טמאים לנפש', הודיעו להם כי הם אינם ראויים להקריב את הקרבן במועדו. נמנע מהם לעשות את הפסח.

מהי התגובה שלהם?

"ויקרבו לפני משה ואהרן ביום ההוא!"

מיד בו ביום שנודע להם שלא יוכלו להקריב קרבן פסח, באו למשה ולאהרן. הם לא חיכו, לא השתהו. למה? מה הבהילות?

אלא ללמדנו כי האנשים האלו לא ניגשו למשה ולאהרן כי חשו פגועים וחשבו שנעשה עוול כלפיהם, אלא כיון שהשתוקקו באמת לטהרה ולקדושה של קרבן הפסח! לקשר שזה מביא עם הקב"ה!

אנשים אחרים במצב כזה, דבר ראשון מתרחקים. "ככה מתייחסים אלינו?!" לא רוצים בכלל להתקרב לאזור. אחר כך יבואו עם טענות: "הייתכן? כולם יקריבו קרבן פסח ואנחנו לא?!" זה לא הוגן! לא בסדר! וכו' וכו'. אבל קודם כל, יש ריחוק.

'טמאי הנפש' שהיו במדבר, רוח אחרת היתה עמם. לא הפריע להם כבודם. הם "האנשים ההמה", בלשון נסתר, אנשים צנועים שלא מחפשים לעשות רעש ולדרוש את כבודם הפצוע. הם באים בסך הכל לשאול שאלה תמימה: "למה נגרע?"

יודעים הם כי האור של קרבן פסח הוא אור גדול מאוד, והם לא מסוגלים לחשוב שיחסר להם האור הגדול ההוא! גם אם משמים דוחים אותם כי הם טמאים לנפש, אבל כמו אותו חסיד בעלזא, הם לא מוכנים להתרחק ולוותר על האור הגדול שיורד לכלל ישראל, רק בגלל שנדחו על ידי צו ממעל. באים הם ושואלים: "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל?" נגרע הוא לשון חיסרון. מתחננים שלא יחסר להם. אולי יש איזו דרך איך גם הם יכולים לזכות לאור הגדול של "היום ההוא" - ה"לילה כיום יאיר"!

*

משה רבינו אומר להם: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם!"

מילים ספורות - אבל גדושים עם כל כך הרבה עומק...

משה רבינו מזהה כאן בקשה אמתית של עם ההולכים בחושך. יהודים יקרים שחשים שנמנע מהם הזדמנות להתקרב אל הקדושה, אך למרות זאת, כל שאיפתם נשאר ונותר לראות אור גדול. זוהי שאיפתם הפנימית, ועל כך הם באים לשאול - מה תפקידם כעת? מה עליהם לעשות כדי לזכות לאור?

אומר להם משה: "עמדו!" דבר ראשון, המשיכו בדרך שלכם, שאתם עומדים חזקים ברצונכם להידבק אל הקדושה, למרות הדחייה, לכאורה, כלפיכם!

מצינו אצל קין, לאחר שהקב"ה לא שעה אל מנחתו, ויחר לקין מאד ויפלו פניו (ד, ה). זוהי התגובה הטבעית שלנו למצבי דחייה. כאשר נדמה לנו שאנו דחויים ולא רצויים, אנחנו נופלים לתוך בור של תסכול ומרמור. מה אומר הקב"ה לקין? " וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן לְמָה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פְּנֵיךָ? " למה אי קבלת מנחתך גורמת לך לנפילת הרוח? אין כאן משהו אישי נגדך, זה לא מגדיר מי שאתה - "הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת". אתה, מצד מהותך, עוד מסוגל להעפיל לפסגות רמות. אדרבה, דוקא בעקבות הדחייה, אם תעמוד חזק, ולא תתן לדחייה להפיל אותך לייאוש, תישא ותתרומם מעלה מעלה.

אכן, אם תעמדו חזק, אומר להם משה רבינו, ותקיימו את ה'עמדו' - מובטחני כי "ואשמעה מה יצוה ה' לכם!".

'יצוה' הוא לשון חיבור ודביקות. אם למרות הדחייה אתם לא נופלים, ואדרבה, עוד מוסיפים עוז וגבורה ברצונכם להתקרב אל ה'. אין ספק שיימצא עבורכם דרך להשיג את האור. כי "הלווא אם תיטיב - שאת!".

וכך אכן היה. רצונם העז של "טמאי הנפש" לזכות לאור הפסח, ועמידתם האיתנה ברגעים הקשים של דחייה שלא ליפול ברוחם ולהמשיך לכסוף להתקרב אל הקדושה, פתח שערים חדשים בשמים, נוצרו צינורות חדשות של אור שלא היו קיימים עד אז, וזכינו למצות פסח שני, דרכה זכו לכל האורות של חג הפסח, זמן חירותנו מקרא קודש.

*

פרשת פסח שני מלמדת אותנו את הדרך איך להעלות את הנרות גם כאשר אנחנו מרגישים בלב רחוקים ממידת אהרן, מהעבודה של שבט לוי, ואפילו ממעלת היהודי הפשוט. חשים כי נפגם הקשר... אולי כי אנחנו טמאים לנפש - נכשלנו חלילה בענינים שמטמאים את הנפש, ואולי זה כי אנחנו בדרך רחוקה - הטרדות והבלבולים מסיחים את הדעת שלנו מהנשמה, וזה מה שגורם לנו להרגיש רחוק מהקדושה, אבל על כל פנים, זוהי המציאות. אמנם זה כואב לנו, אבל חושבים כי אין מה לעשות, זה המצב כעת. אומרת לנו התורה הקדושה כי יש מה לעשות! בכל מצב יש פוטנציאל להשיג את אור הקדושה. ודוקא בזמנים החשוכים זה הזמן להשיג את האור הגדול ביותר.

זה המסר שאנחנו צריכים לקחת מהפרשה הזאת. גם בזמנים שאנו מרגישים רחוקים מהקדושה, אם נחזיק חזק, ובמקום לחוש דחוי ומקופח, נדרוש אחר הדרך איך להתחבר

לה' ולהתרומם דוקא מתוך המצב שלנו, ונבקש באמת: "למה נגרע???" נזכה כי יצוה ה',
ויפתחו לפנינו שערים חדשים שיחברו אותנו בחזרה אל הקדושה, וגם הנר שלנו יאיר אל
מול פני המנורה!

*

לתגובות: a0527151544@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים (באנגלית) בקו "חזק" של "חפץ חיים הריטג' פאונדיישן" שלוחה

1 - 5

בארץ הקודש: 03-929-0707 | בארה"ב: 845-356-6665 או 718-258-2008 | באנגליה: 44-

203-375-1580

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

השאל טליתו לחבירו, האם צריך לברך שנית כשחוזר ולובשו

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת (טו, לח)

בספר עמק ברכה כתב להסתפק (ציצית אות יא), במי שמעוטף בטליתו ובא אחד לשאול הימנו את טליתו כדי לקיים מצוות ציצית, ותיכף מחזיר לו הטלית, שבעת השאלה אין הבגד שייך לו כמ"ש הגרעק"א (בשו"ע סימן יד) דחוטי הציצית לא סגי שלא הקנה לו כדי לצאת בו, ואם כן זמן זה שלא היה הטלית שלו תיחשב הפסק ויצטרך לברך שנית כשחוזר ולבשו.

בתפילין מצינו דכשאינן יכול לקיים המצוה הוא הפסק

והביא ראיה לדבר, מהא דכתב המשנה ברורה (סימן כה ס"ק מז) בשם הפוסקים, שמי שפושט התפילין ליכנס לבית הכסא צריך לברך כשחוזר ולבשן, דכיון שבבית הכסא אין ראוי לילך בהם הרי זה הפסק, נמשא"כ בציצית דמותר לילך לבית הכסא בציצית לכן אינו הפסק כמ"ש במשנה ברורה (סימן ח ס"ק לז), ואם כן הכא נמי אותה זמן שאין הטלית שלו שאינו יוצא בו הרי זה הפסק וצריך לברך שנית.

אבל כמה פוסקי זמנינו חלקו עליו, וכן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דעת נוטה עמוד קא) כתב שמנהג העולם אינו כן, ואף המשאל טלית לחבירו כדי לצאת בו, אינו חוזר ומברך כשלבשו אחר שמחזירו לו. וצ"ב מאי שנא ממושט תפילין כדי ליכנס לבית הכסא דכיון שצריך להסיר התפילין הוא הפסק, ואם כן הכא נמי מה שפטור ממצוות ציצית בעת השאלה תיחשב הפסק'ל.

טעם ההפסק בתפילין דנחשב כשהה כדי לגמור את כולו

אכן יסוד הדין דכניסה לבית הכסא חשיב הפסק גבי תפילין כיון שאסור ליכנס עם התפילין לבית הכסא, למדו הפוסקים מדין שהה כדי לגמור את כולו כמבואר בדרכי משה (סימן ח אות ו) ובדברי חמודות (הלק"ט אות נט), וכן ציין המשנה ברורה שם לסימן סה, שם נתבאר דין שהה כדי לגמור את כולו, והיינו כמו בקריאת שמע ותפלה שאם שהה כדי לגמור את כולה מחמת אונס, הרי זה הפסק וחוזר לראש, אבל בהפסיק שלא מחמת אונס

^{לד} עיי' שו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן יב) שכתב לחלק דגבי תפילין אסור לו ללבוש תפילין בעוד בבית הכסא, משא"כ טלית המושאל חבירו יכול כל רגע לבקשו ממנו בחזרה ואין כאן היסח הדעת. וצ"ב, דהא גם בבית הכסא יכול לצאת משם כשירצה, וכן ריח רע יכול להתרחק משם ולחזור לקיים המצוה תיכף, והכי נמי נימא שאין כאן היסח הדעת.

אין זה הפסק ואינו חוזר לראש, ולמדו הפוסקים גם לחולץ תפילין שאם חולץ מחמת אונס חשיב הפסק אבל שלא מחמת אונס אין זה הפסק^{לה}.

הרי שההפסק גבי תפילין כשחולץ כדי ליכנס לבית הכסא, אין ההפסק עצם מניעת המצוה, דנימא שכל המניעות שווים הם להיות הפסק, אלא השהיה במצב של אונס דדינו כשהיה כדי לגמור את כולו והוי הפסק.

רק כשחלה איסור לקיים המצוה הוי שהה מחמת אונס

לכן כמו גבי שהה כדי לגמור את כולו דנחשב הפסק רק אם שהה מחמת אונס אבל שלא מחמת אונס אין זה נחשב הפסק, ואם כן דווקא במצב שחלה איסור להמשיך קיום המצוה, ולא שפקע החיוב של המצוה אלא אדרבה החיוב בעינו עומד אלא מחמת אונס אינו יכול להמשיך באמירת קריאת שמע או בלבישת התפילין, בזה הוי הפסק כיון שמוכרח להפסיק קיום המצוה מחמת אונס, אבל הכא בציצית לא חלה עליו איסור להמשיך קיום מצוות ציצית אלא עצם החיוב פקע כיון שמסרו לאחר במתנה, הרי שאין כאן אונס כלל, דטלית חבירו אינו איסור בקיום מצוות ציצית אלא חסרון חיוב, וחסרון חיוב אינו אונס, ולכן אינו הפסק כלל.

ועי' עוד בארצות החיים (ארץ יהודה סוף סימן ח) שנסתפק במי שהפקיר טליתו בעודו לבוש בו, ותיכף חזר וזכה בו האם חייב לברך שנית, והיינו נמי כמו שנתבאר דאין להוכיח מדין חליצת תפילין כדי ליכנס לבית הכסא שחלה עליו איסור ללבשו, אבל בהפקר אין כאן איסור כלל אלא פטור, ופטור אינו בכלל אונס ליחשב הפסק.

---

^{לה} והיינו דעצם חליצת התפילין מוגדר כשהיה כדי לגמור את כולה, כיון שאין שיעור להנחת תפילין ואף שהיה מועטת דמי לשהיה גבי קריאת שמע כדי לגמור את כולה, ויל"ע עוד בזה.

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

הרגשת 'שחרור' פסולה או טובה? | ביאור שורש 'דבה'

וַיֵּצֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ... (יג, לב) ...וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ
וַיָּשְׁבוּ וַיְלִינּוּ עֲלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל הָאָרֶץ... מוֹצֵאֵי דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה... (יד, לו-
לז).

השורש 'דבה' מופיע גם בפסוק 'דובב שפתי ישנים', וכן מצינו בו לשון 'הוצאה' ולשון
'הבאה', ככתוב 'ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם', והרד"ק כותב ש'מביא דבה' הוא
דבר אמת כמו אצל יוסף 'כי אמת היה שהיו שונאים אותו ומדברים עליו רעה', ואילו
'הוצאת דבה' הוא שקר ודבר מגונה'. ויש דבה ללא הקדמה של הוצאה או הבאה כמו 'כי
שמעתי דבת רבים'. והנה כל אלו עוסקים בדיבורים רעים ואילו הפסוק 'דובב שפתי ישנים'
נראה שעוסק במצב רוח טוב המעורר שפתי ישנים לדבר דיבורים טובים ונעימים, וצריך
להבין מהו עומק השורש הזה וכיצד מסתדרים כל עניניו.

רוח מתחדשת'

אנשי העולם יש להם הרבה מוסכמות, כל אחד מוסכם אצלו מה אהוב עליו ומה שנאוי,
מה מעדיף ומה מרחק וכו', ולפעמים אדם סובל מהמוסכמה שלו, ולמשל, הורגל ומכיר
את עצמו כידיד של פלוני, וזה מצריך אותו להשתתף בשמחותיו וכו' גם כשיש טורח בדבר,
וכן להיפך יש לו מוסכמה שהוא מתנגד לדרך פלונית, או להנהגה של אלמוני, ולכן תמיד
נזקק לטרוח להודיע את הסיבות להתנגדותו, או להיזהר לא להיפגש עמו וכו', וזה גורם
עול על הנפש, יתכן שהסובל רגיל כבר להרגיש כבעל-ערך בעבודת המוסכמה שלו, או
שמרגיש בהנהגתו כעובד ה' ונאמן לו, ולכן אינו מבקש להיפטר מהעומס הזה, אבל למעשה
הוא סובל מהעומס הזה...

והיות וגופו ונפשו של אדם אינם רוצים לסבול, לכן, מסבבים וממשיכים עליו מחשבה
הנופלת עליו לפתע ואומרת לו "אולי נתחיל לחשוב בכיוון הפוך, אולי נתחיל להביט על
ענין פלוני או על אדם פלוני במבט אחר, במשקפיים אחרות, מי אומר שהמוסכמות שלי
כלפיהם הינם אמתיים, אולי טעיתי" -

והאדם מרגיש איך שהמחשבה הזו מתחילה לחלחל בו, מרגשת אותו, מאירה לו, נותנת
לו התחדשות ותקוה, מרגיש שהעומס שמילא אותו מתנמס ונמוג.

ויש גם מצב אחר, שאדם חי טוב עם מישהו, אך היו לו כמה חששות או טענות קלושות
כלפי הלה, אולם הם לא הצדיקו להתקוטט מחמת זה, והנה נופלת לו מחשבה המגדילה
את העוולות של הלה, ממלאה אותו בתלונה הטוענת שאסור לשתוק, צריך למחות ולריב...

וגם הוא מרגיש שרגש הפעולה המתחדש, משחרר אותו מהכבלים הקודמים שהיה סבור שאסור לו להתלונן ולהביע את דעתו, נהנה מהשחרור הזה...

והמצב המשתנה-מתחדש הזה הוא המכונה 'דבה' כאשר נותנים לו להשמיע את רגשו ודבריו, ברגע שהוא נופל ומשנה את החשיבה מכונה הוא 'הבאת דיבה', שהאדם מביא לתוכו את ההרגשה המתחדשת, וכאשר מסכים עם הרגש המתחדש ופועל מתוך שיחרורו, זוהי 'הוצאת דיבה'.

ולכן כאשר יוסף הביא לאביו את ידיעות שיגרמו לו לשנות את החשיבה והערך כלפי האחים - היה 'הבאת דבה רעה', וכאשר המרגלים קיבלו לתוכם את החשיבה החדשה שהארץ לא טובה להם, והסכימו עמו עד כדי שהרגישו שמותר וראוי להם להביע את התנגדותם לכניסה אל הארץ ואף להודיע לכל העם את המחשבה וההחלטה שלהם, היה זה 'הוצאת דבה רעה'.

ושני אלו הם 'דבה רעה', והשחרור שלו הוא שחרור מכבלים, שאדם היה סבור שאינו יכול להתלונן וכו', ולפתע השתחרר מהכבלים, מוכן לעשות משהו שלא העיז לחשוב עליו. אך כאמור, יש גם 'דבה טובה', שאדם משתחרר לחשוב בכיוון טוב וחיובי, והשחרור הזה אינו שחרור מכבלים, אלא שחרור מעומס וכבדות, וזהו 'דובב שפתי ישנים', כי אדם שיש לו עומס נפשי ורגשי מתעייף ונרדם, וכאשר מופיעה מחשבה המשחררת אותו מהצורך לסחוב את כל העומס הזה, מתחיל להתעורר, השפתיים שלו מתרככות מהקשיחות שלהם, מוכנות לדבר דיבורים של שלום ורגיעה. זהו כעין הכח של יין המשכר הגורם לאדם להשתחרר מהעומס הנפשי המעיק עליו, ולכן הפסוק מדמה את הכח 'הדובב שפתי ישנים' כ'יין הטוב'.

הלימוד וההבחנה

ונראה שהתורה מלמדת אותנו אורחות חיים כיצד להתייחס לתחושות המתחדשות הללו, שכאשר יהודי מרגיש שנכנסת בו חשיבה המשחררת אותו מכבלים והגבלות שהיו לו עד עכשיו, ונראה לו שנכנסה בו 'עזות דקדושה' ומזמינה אותו ל'מלחמת מצוה' וכיוצא בזה, זהו טעות ונסיון, כי דבר ה' והוראתו אינם מופיעים בצורה של 'התרת כבלים' או 'פריצת גבולות'... לפני מתן תורה היה אדם מתהלך עם תחושה שהכל מותר, מתן תורה הגביל את העם, נתן להם תחושה של זהירות, תחושה שיש דברים אסורים ומסוכנים, וה' לא משמיע הוראות על ידי שמבטל את התחושה הזו... אם היה רוצה שיהודי יצא מההגבלות והאיסורים היה מעורר בלבו תביעה שמצוה עליו להתנגד או להביע את תלונתו.

ולעומת זאת, כאשר אדם מרגיש שנכנסת בו מחשבה שאינה משחררת 'איסורים', אלא משחררת כבדות ועומס, זה כנראה מחשבה טובה המגיעה מהשמים, כי ה' הוציא אותנו מארץ מצרים מעבודה קשה ועבודת פרך, וכאשר כלל ישראל קיבלו עליהם את התורה בנעשה ונשמע, היה זה מתוך אמונה תמימה שה' לא יעמיס עליהם עבודה קשה, וכמו

שכתב רש"י (שבת פח, ב) על פסוק 'תומת ישרים תנחם' "התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו".

ובקיצור, כאשר יהודי מרגיש מצב רוח של שחרור המציע לו לשנות את תנוחתו, עליו לזהות היטב האם השחרור הזה מציע 'להתיר' משהו שהרגיש עד הנה שהוא אסור או מסוכן, או שמציע 'לשחרר עומס וכבדות ולחץ', כי המצב האחרון הוא טוב וראוי [ביסודו אך כמובן צריך זהירות שיהא בצורה מתוקנת לא בהפקירות וקלות ראש וכיוצא בזה], ואילו המצב הראשון של המתירנות הינו פסול וטעון בדיקה, לא יפנה אליו עד שימצא בלבו איזה תביעה הלכתית התובעת אותו על כך.

והענין הזה הוא חילוק דק, וצריך שימת לב לכך, ויש להוסיף שלפעמים אדם נמנע מפעולות רצויות ונתבעות מחמת שהגדיל וניפח אותם עד שהביצוע שלהם נעשה כבד עליו, ואינו מסוגל לבצע את הפעולה, מרגיש מוגבל, וכאשר מסיר את העומס של ההגזמות, מרגיש שנעשה מותר ממאסרו, אולם אין זו הרגשה של 'מתירנות', אלא של מסוגלות, וזה שייך לצורה הטובה של דובב שפתי ישנים.

פרשת נסכים

ואולי, לכן נסמכה פרשת נסכים לפרשת מרגלים, לומר לך, שרוח ששיחררה את המרגלים והתירה להביע את תלונתם, היתה טעות, וכן הרוח שהתירה למעפילים לא לפחד ולצאת למקום סכנה, היתה טעות, אבל כאשר יהודי מקריב קרבן לה', רוצה להתקרב יותר לה', להיות יותר 'עובד ה'', עליו להיזהר לא להעמיס על עצמו משהו הכבד אשר יפריע לעבודתו להיות בשמחה ובטוב לבב, ועל כן צריך להוסיף לכך מנחה ונסכים, ה'מנחה' הוא קרבן רגוע ללא שפיכת דם, וה'נסכים' הם מיין המשמח אלקים ואנשים, דובב שפתי ישנים!

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

מצוות פתיל תכלת

דִּבֶּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת (טו, לח)

ובאור החיים הק' מבאר שהמילה 'לדורתם' נכתבה טרם נאמרה המילה 'תכלת' וז"ל: עוד ירצה בהעיר למה כתב לדורותם באמצע פרטי המצוה. אכן לצד שיש במצוות ציצית ב' דברים הלבן והתכלת, הלבן ישנו בכל זמן, והתכלת יש זמן שאינו מצוי, ונתחכם ה' ואמר לדורותם קודם זכרון התכלת לומר שהלבן לדורותם אבל תכלת כשאינו בנמצא אין חיוב בו, והגם שהתכלת אינו מעכב את הלבן ולא הלבן את התכלת (מנחות לח א), אף על פי כן הלבן הוא בנמצא לדורות בלא הפסק מה שאין כן התכלת".

ובהמשך דברי האוה"ח הק': "וצוה שיהיו החוטין לבן לרשום סימניו יתברך כי מדותיו הם מדת הרחמים והטוב הרמוז במין הלבן".

לאחרונה הייתי עד לכו שיש של תלמידי חכמים אשר דנו בפולמוס הטלת התכלת בציצית כיום הזה, האם ראוי להטיל תכלת כאשר אדם לומד את הנושא ומגיע למסקנה שאכן כן, או לא.

מספר ימים לאחר שמיעת הדברים ראיתי באחד מספרי השו"ת"ם שמצטטים מתשובותיו של מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שנשאל על כך האם יש להטיל תכלת בציצית, וענה בקיצור לשון "התכלת נגנו". נברתי ומצאתי את לשון המדרש: (במדרש רבה במדבר פי"ז ז') "ויעשו להם ציצית, ועשו להם תעשו ולא מן העשוי, שלא יוציא מן נימין ויעשה מהן אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה. אימתי כשהוא תכלת ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנו". ובמדרש תנחומא (במדבר, פרשת שלח ט"ו) שנינו "נתן להם הקדוש ברוך הוא את התורה ואת המצוות לישראל כדי להנחילם חיי עולם הבא, ולא הניח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל וכו'. נתכסה בטלית ועשו להם ציצית, ועשו להם תעשו ולא מן העשוי, שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה מהן ציצית. אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה. אימתי כשיהיה תכלת ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנו מצוה בלבן".

ובהערות המחבר הוסיף שפעם נשאל על כך מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ואמר שכבר היו לעולמים שהלכו לגדולי ישראל ואמרו להם שנמצא התכלת, ולאחר כמה שנים בדקו וראו שזה לא התכלת, וחוזר חלילה, כל כמה שנים באים אנשים ואומרים שמצאו, ולבסוף מגלים שזה לא התכלת עליו התכוונה התורה, וסיים הגר"ש "אנו אין לנו אלא גדולי ישראל שבכל הדורות".

והוספתי מחשבה על מחשבה, שתורתנו הק' היא 'תורת חיים' היא חיה וקיימת בבחי' משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', ומוסרי התורה שבכל דור חיים וקיימים, והם אלו שקובעים לנו כיצד לנהוג בכל דברי התורה הזאת, ואם מוסרי התורה לא מטילים

בציציותיהם תכלת, מה לנו כי נקבע בדברים הללו הנמסרים ליודעי בין שעות ששכל עליון מונח בראשם.

אבל לאחר שראיתי את האוה"ח הק' חכתי בדעתי שלא לחינם חקק ה' ית' שילכו כמעט כל היראים בציצית לבנה המראה על 'מידת הרחמים', כי כבר קבע אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע שירד לעולם לתקן עולם במלכות ש-ד-י ולחקוק בנשמות בני ישראל בדורות האחרונים, לעבוד את הקב"ה כבנים אשר הקרבה לאביהם מושתתת על אהבה, ולמרות שפקודא קדמאה יראת ה', הדגש העיקרי הוא על אהבת ה', "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", וכמו שפירש פעם בעת רצון רבינו הק' מרן בעל ה'נתיבות שלום' זי"ע שגם המשך הפסוקים "ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך" וכו' בא כהמשך ל'ואהבת' שזאת יש להחדיר לבנינו, ועל זאת יש לדבר בלכתך בדרך ובכל עת - על אהבת ה', ובפרט בדורות האחרונים עקבתא דמשיחא שהחושך יכסה ארץ, ודהסתר כפול ומכופל, עבודת ה' מאהבה, כבנים, ולא כעבדים, וזה מרומז בצבע הלבן שבציצית, כאשר רצון ה' כרגע שכך נלך ללא התכלת, כי התכלת הוא גנוז וחתום בלב, והאהבה מתפרצת ועולה, ובגמ' (תענית כ.). "נתעטף ועמד בתפלה, ואמר לפניו: רבונו של עולם! הודע שיש לך אהובים בעולמך! מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה".

לתגובות: N0527620488@gmail.com

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

והתחזקתם

מהותו של מחנך היא בהעצמת תלמידיו. הוא מעצב נפש חניכיו ונוסך בהם ביטחון עצמי ותחושת מסוגלות, מעודד התנסות ועשייה. הוא מלווה אותם ומחמיא בכל תהליכי התפתחותם - גם מכישלון לומדים, מכל ניסיון מחכימים.

מלמד טוב מאיר פנים לתלמיד על עצם ההשתדלות, ולא על ההצלחה בלבד. הוא הרי מודע שההצלחה בעתיד חייהם אינה פרי ההצלחה בהווה - אלא תוצאה של מוטיבציה וביטחון עצמי, יכולות התמודדות עם הפסד כמו עם נצחון.

תומס אדיסון נחשב 'גדול הממציאים' שבכל הזמנים. עשרות שנים יגע ועמל כדי 'להמציא' ולחשוף את נפלאות הבורא יתב"ש - בעיקר בתחום החשמל. הוא הראשון שיצר 'נורת חשמל' שמאירה את העולם. גם אחרי ההמצאה הראשונית, המשיך לפתח גרסאות מתקדמות ונוחות. כאשר 'המציא' 'נורה מתברגת' מסר את ה'אבטיפוס' [הדגם הראשוני הניסיוני] לאחד מעוזריו, וכיבד אותו להבריג ולהפעיל. הלה התרגש מאוד, ידיו רעדו והנורה נפלה ונשברה. תוך יומיים השלים אדיסון נורה נוספת שתתחבר לחשמל בהברגה. הוא קרא שוב לאותו עוזר ומְסָרָה בידו. שאל אחד הנוכחים "למה? הרי הוא כבר הפיל ושב!" השיב אדיסון: "אכן, עבדתי יומיים נוספים בגללו, ברם, אם לא אתן לו לנסות שוב - הרי שעד סוף ימיו יחיה בתחושת כישלון. מְסָרָתִי בחיים להאיר לבני אדם, ולא רק על-ידי מנורות!".

איש זה ממחיש 'חכמה בגוים תאמין'. היכן שאב ולמד תובנה ערכית ומוסרית זו? איפה התחיל ואיך הגיע לאן שהגיע?

תומס הצעיר שב מיום לימודים, ומסר לאימו מכתב. "המנהל אמר שזה עבורך". היא פותחת ומקריאה בהתרגשות ובקול חנוק "בנך גאון - ואין צוות בית הספר יכול לספק את צרכיו. עדיף שיישאר ללמוד איתך בבית". כעבור שנים רבות, מתה אימו הישישה. אדיסון - כעת חוקר וממציא בעל שם עולמי - בא לסדר את חפציה. הוא מוצא במגרה מכתב ישן. פתח וקרא: "בנך בְּעַר, לקוי למידה. אין לו סיכוי להצליח. חבל שיגיע לביה"ס. השאירי אותו בבית...".

אדיסון הצליח כי לא נרתע מקשיים. הוא המציא 'פונוגרף' [מכשיר ראשון בעולם שמקליט ומשחזר קול] אחרי כאלף ניסויים. לשאלת עיתונאי "איך התחושה להיכשל אלף פעם?" השיב: "איני מרגיש כישלון. למדתי אלף דרכים שאינן עובדות..."

המרגלים נכשלו כי איבדו ביטחון עצמי ונפלו בקרבם. ראו את בני הענק, שמעו 'הנה חגבים בדמות אנשים' והתרסקו נפשית. איבדו ביטחון בה' שכבר הראה גבורותיו, ואיבדו את 'כח המשלח בשליח'. הרגישו את עצמם נמלים, חלשים.

למה אין מלמדים תלמידים באמצעות הקלטות והקרנות? למה צריך מורים ומלמדים? הרי יכולים לחסוך מיליונים בהעברת ההוראה בצפייה והאזנה. **כי תלמיד זקוק למורה!** לא להקראת חומר, הרי קלטת מקריאה טוב יותר, אלא בשביל העידוד והליווי הרגשי. אם מלמד נועד שיקשיבו לדבריו בדממה - הרי סרט צפייה טוב ממנו. תפקידו להקשיב לתלמיד! לשמוע רחשי ליבו, לטפח ביטחונו האישי ודימויו העצמי החיובי. את התחושה "אני יכול, אני מסוגל!" לא יקבל ילד ממקרה. הוא חייב לשמוע זאת מהוריו וממוריו. מפיהם ומליבם. גם עליהם להאמין בו! 'כן! בכוחו להצליח!'.

הרבי הק' מפיאסנצא הי"ד מדגיש בהקדמתו **ל'חובת התלמידים'** כי על המלמד לראות בתלמידיו הקטנטנים - 'גדולים' שטרם גדלו, 'בוגרים' שעדיין לא הבשילו. יעביר אליהם תחושת האמון והאמונה, "אתם תגדלו להיות אנשים מוצלחים! גדולים בתורה ויראת שמים". איכות האילן בגדלותו תלויה ברמת הטיפוח וההשקעה בשנותיו הראשונות.

ולא מדובר בהשקעה 'טכנית': לימוד מרובה, הספק גדול וכו'. בפתחם של 'פרקי אבות' לימדו אנשי כנה"ג: **'והעמידו תלמידים הרבה'**. לא אמרו ללמד, אלא להעמיד תלמידים, להעניק להם 'עמידות', יכולות ללמוד וללמד. על המילה 'תלמידים הרבה' דרשו כי על הרב לזכור כי ב'העמדת' תלמידיו - ימשיכו אף הם להרבות תורה ויראה בעתיד, בכוחו!

מלמד יקר! **חֲשֵׁב וְדַמְיֵן**, כמה אתה נהנה ממחמאה מהמנהל או הורה. אתה מתמלא עונג וסיפוק. זוכר את העיתוי ושומר את הפתק. וכפי שאתה, בוגר ויציב, פורח ממילת מחמאה ועידוד, אל אחת כמה וכמה תלמידיך הצעירים!

עשרת המרגלים הפילו את רוח העם. יהושע וכלב ניסו לחזק ולעודד. נוח יותר לקבל דברי ייאוש וחידלון מדברי נוחם וחזוק. חינוך בגמטרי' עידוד, ולא בערך נומינלי בלבד. **עידוד הוא נשמת החינוך**. כמו שאתה מתכוונן 'מה ללמד' תכנן גם 'את מי ללמד'. לא חומר לימודי במרכז אלא נשמות בני ישראל. **והתחזקתם!** תתחזקו וחזקו אחרים!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות לפרשת שלח

- א. מנין שיהושוע וכלב לקחו חלקם של מרגלים בארץ?
- ב. איזו צירוף תיבות נאמר בפרשה כלפי גילוי כבוד ה', ומצאנוהו בפרשת שופטים (דברים יט, כא) כלפי נזקי הגוף (עי' בעל הטורים)?
- ג. היכן מצאנו לשון "מדידה"? לשון "יובש" (עי' רש"י ישעיה כא, א, תענית ח:)? ולשון "הלוואי"?
- ד. מנין שאין מביאים נסכים עם חטאות ואשמות (מנחות צ:)?
- ה. מנין למד רבי ש"ימות המשיח שלש מאות ושישים חמש שנים" (סנהדרין צט.)?

חדוותא דאפטרטא שלח (יהושע ב)

- ו. מנין למדו חז"ל שחולדה הנביאה הייתה מצאצאיה של רחב (מגילה יד:)?
- ז. מנין דרשו רבי יהודה ורבי שמעון אם בית הבנוי בחומה דנים בו דין "בתי ערי חומה" (ערכין לב.)?

תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. 7628366@okmail.co.il

*

תשובות לפרשת בהעלותך

- א. על איזה פסוק בפרשה קורא הנביא (הושע יא, ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו?
- פירש"י (שם בהושע) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם וגו'. שלחתי לפניהם מנהיג המרגלים בנחת: קחם על זרועותיו. זה משה שנאמר בו (במדבר יא) כאשר ישא האומן את היונק:
- ב. איזה דין משותף לפסח ולמעשר (עי' פסחים צד:)?
- דין ריחוק מקום.

"דתניא רבי אליעזר אומר נאמר ריחוק מקום בפסח ונאמר ריחוק מקום במעשר" ופירש"י "נאמר ריחוק מקום בפסח. או בדרך רחוקה לכם (במדבר ט) ריחוק מקום במעשר כי ירחק ממך המקום (דברים יד) חוץ לחומת ירושלים אפילו פסיעה אחת דכתיב כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה במס' מכות (דף יט:):"

ג. היכן מצאנו לשון "הפסקה" (2)?

1. (יא, כה) וַיֵּרֶד ה' בְּעֶנְן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנוּחַ עֲלֵיהֶם הַרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֹפּוּ: ופירש"י ולא יספּוּ. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפורש בספרי (צה). ואונקלוס תרגם ולא פסקין, שלא פסקה נבואה מהם:

2. (יא, לג) הַבֶּשֶׂר עֹדְדֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרָם יִפְרֹת וְאַף ה' חָרָה בָּעַם וַיֵּךְ ה' בָּעַם מִכָּה רַבָּה מְאֹד: ופירש"י טרם יכרת. כתרגומו עד לא פסק, דבר אחר אינו מספיק לפוסקו בשינוי עד שנשמתו יוצאה:

ולשון "פריחה"?

(יא, לא) וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת ה' וַיִּגְזוּ שְׁלֹוִים מִן הַיָּם וַיִּטָּשׂ עַל הַמַּחֲנֶה פְּדָרְךָ יוֹם כֹּה וּכְדָרְךָ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתֵּיךְ עַל פְּנֵי הָאָרֶץ: ופירש"י ויגזו. ויפריח, וכן כי גז חיש (תהלים צ, י), וכן נגוזו ועבר (נחום א, יב):

לשון "שחיקה"?

(יא, ח) אוֹ דָּכוּ בַּמְדָּכָה וכו'

ובחז"ל (שבת יט): "כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו" ופירש"י שחיקה. יותר מדיכה לשון או דכו במדוכה (במדבר יא).

ולשון "קדרה"?

(יא, ח) שָׁטוּ הָעַם וְלָקְטוּ וְטָחְנוּ בְּרַחֲמִים אוֹ דָּכוּ בַּמְדָּכָה וּבְשָׁלוּ בַּפְּרוּר וְעָשׂוּ אֶתֹו עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׂד הַשָּׁמֶן: ופירש"י בפרור. קדרהלו:

ד. על איזה דין בפרשה לעגה אשת קרח (סנהדרין קי)?

"איתתיה דקרח אמרה ליה חזי מאי קעביד משה וכו' ועוד דגייז ליה למזייכו ומיטלל לכו כי כופתא וכו'". ופירש"י דגייז למזייכו. דכתיב (במדבר ח, ז) והעבירו תער על כל בשרם ומשחק בכם כאילו אתם שוטים:

ה. היכן מצאנו דבר הפוסל בלויים וכשר בכהנים, והכשר בלויים ופוסל בכהנים (עי' חולין פרק א' משנה ו)?

שבמשנה נאמר: "כָּשֶׁר בַּכֹּהֲנִים, פָּסוּל בַּלְוִיִּם. כָּשֶׁר בַּלְוִיִּם, פָּסוּל בַּכֹּהֲנִים".

ופי' הרע"ב כָּשֶׁר בַּכֹּהֲנִים פָּסוּל בַּלְוִיִּם. כֹּהֲנִים, בְּמוֹמֵין פָּסוּלִים, בְּשָׁנִים כָּשֶׁרִים. לְוִיִּם, בְּמוֹמֵין כָּשֶׁרִים בְּשָׁנִים פָּסוּלִים, דְּכִתִּיב (במדבר ח) וּמִפֶּן חֲמֻשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מֵעֲבוּדָה.

^{לו} ועוד מצאנו ברש"י (שמואל-א ב, יד) שפי' בפרור. מחבת:

ועי' במשנה בביצה (פרק א משנה ז) "בית שמאי אומרים, תבלין נדוכין במדוך של עץ, והמלח (בפך, ובעץ הפרור". ופי' הרמב"ם (פי' המשניות) עץ הפרור הוא העץ שמגיסים בו הקדרות. ולכאור' הכוונה שעץ הפרור הוא "עץ השייך לקדרה".

וּבְשִׁילָה וּבְבֵית עוֹלָמִים שְׁלֹא הָיָה שָׁם מִשָּׂא בְכָתֶף, אֵין הַשָּׁנִים פּוֹסְלִים בְּלוּיִם אֶלָּא הַקּוֹל
בְּלִבָּד, וְהַקּוֹל אֵינוֹ פּוֹסֵל בְּפִהֲנִים לְעוֹלָם. נִמְצָא, בֵּין בְּמַדְבָּר בֵּין בְּשִׁילָה וּבְבֵית עוֹלָמִים,
הַכָּשֶׁר בְּפִהֲנִים פָּסוּל בְּלוּיִם, הַכָּשֶׁר בְּלוּיִם פָּסוּל בְּפִהֲנִים:

והיכן מצאנו רמז ל"בן חמישים לעצה" (רע"ב אבות פ"ה משנה כא)?

שכתב הרע"ב (שם) "בן חמשים לעצה. שנאמר בלויים (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב
מצבא העבודה ולא יעבד עוד ושרת את אחיו וגו', ומהו השרות, שיתן להם עצה".

חדוותא דאפטרטא בהעלותך (זכריה ב-ד)

א. היכן הובטח יהושע הכהן הגדול שיזכה לתחיית המתים?

(ג, ז) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם בְּדַרְכֵי תֵלֵךְ וְאִם אֶת מִשְׁמֶרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם אֶתָּה תִּדְּוֵן אֶת
בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת חֻצְרֵי וְנִתְּתִי לְךָ מִהֲלָכִים בֵּין הָעַמִּידִים הָאֵלֶּה: וּפִירְשׁוּ וּנְתַתִּי לְךָ
מִהֲלָכִים. כְּתַרְגוּמוֹ וּבִאֲחִיוֹת מִיִּתִּיא אַחִינֹךְ וְאַתָּן לְךָ רַגְלִין דְּמַהֲלָכִין בֵּין שְׂרַפְיָא הָאֵלִין

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ

כתב חידה לפרשת שלח

מֶלֶךְ כְּמוֹ מֶלֶךְ יִשָּׂא וַיִּקַּח
וַלִּירְאִיו אֶת הַשָּׁמַשׁ יִפְקַח
מִשְׁרָתָיו בְּאַרְבַּע וְשֵׁשׁ יִשְׁתַּכַּח
וְכִסָּאוֹ בְּפִרְשָׁתָנוּ לֹא תִשְׁכַּח
*

וְעוֹד מֶלֶךְ שֶׁתִּפְסַס וְהוֹרֵד
וְעֵדִין הַנְּבִיא לְכַבּוֹדוֹ לֹא נִפְרָד
כִּן גַּם הָיָה אֶצְלוֹ בְּבִגְדֵי הַשָּׂרָד
כְּשֶׁחָשַׁב עַל אַחַר שָׁבוּ מֵרָד
*

לְגֵאֵלָה מְשׁוֹפֵט אֶת עֲצָמָה יַעֲדָה
קָרַב לְאִמּוֹ אָרוּר לְהַכְחִידָה
כְּשֶׁסָּע הַגְּדִי בֵּינֵנוּ, תִּהְיֶה הָעֲבוּדָה
עֲנוּתָנוּת בְּבִלִי לְשִׁכְיִנָּה אַחֲדָה
*

בְּגֵלוֹי עִם קֶשֶׁר נִחְפָּה
אֶל תְּשֻׁלַּח יָדְךָ, וְהִרְפָּה
וְכִשְׁתִּזְכֹּר, קְרִיאָתְךָ יִפָּה
וְהִקְפֵּד עַל רוּחַ בְּפָה
*

בְּרַךְ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּחֶבֶת
בְּבִרְכַת חֲבָרִים בְּזֹאת הַשָּׁבֶת

מלה צפונה / הרב יוסף שפר

חידה לפרשת שלח לך

ככסות העין בארץ מצרים
היות כן תרים, בעיניים כפליים
ויושבים, למול נוטה כדוק שמים
יוכבד כמשא לחסרי שיניים
ובתפיחת משארה ירומו קרניים
לשעשוע ילד יוצנע בירכתיים
ובלכתו יספדהו בדמע לחיים
ראוי לסעוד בניתור כרעיים
ובהטות רובו בכנפיים
אך לא ימצא בבית המטבחים
ובהעדר מסורה בינתיים
לא יעלה על דל שפתיים

*

פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון:

ככסות העין בארץ מצרים

הנני מביא מחר ארבה בגבלך. וכסה את עין הארץ (שמות י, ד-ה) ^{לז}

*

היות כן תרים, בעיניים כפליים

ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם (במדבר יג, לג) ^{לח}

*

ויושבים, למול נוטה כדוק שמים

הישב על חוג הארץ וישביה כחגבים הנוטה כדק שמים וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ,

כב)

*

יוכבד כמשא לחסרי שיניים

וינאץ השקד ויסתבל החגב ותפר האביונה (קהלת יב, ה)

החגב. מין ארבה כמו שנאמר ואת החגב למינהו (מצו"צ שם) אם ישכון עליו חגב תכבד עליו כסובל משא כבד, וזהו לגודל התשות (מצודת דוד שם, וראה רש"י שם והוא משבת

קנב.) ^{לט}

*

ובתפיחת משארה ירמו קרניים

איזהו שיאור כקרני חגבים (פסחים מח, ב) ^מ

*

---

^{לז} לשון כסות העין ירמוז ללישנא דקרא הנה הוא לך כסות עיניים. ונכתב בכ' הדמיון משום דהתם לא נכתב חגב אלא ארבה.

^{לח} תרים הם המרגלים כלישנא דקרא התרים את הארץ, ומילת היות מקבילה ללישנא דקרא ונהי □ היינו, ועיניים בכפליים הם עיני המרגלים ועיני הענקים כמפורש בקרא.

^{לט} יסתבל הוא לשון כובד משא, ולמצודות היינו משא חגב ממש, ואמנם לפי רש"י ע"פ הגמ' בשבת אין הכוונה לחגב דידן, אך עכ"פ שווה בלשון. ונכתב חסרי שיניים שהוא כינוי לזקנים, ויתכן שהוא אף מענינא דקרא דהתם, דעל הפסוק הקודם שם וסוגרו דלתיים בשוק בשפל קול הטחנה, פירש במצו"ד הם השפתים שהם בשוק כו' בעבור כי נשפל קול הטחנה הם השנים שבטלו אז מן הטחינה כו', ועי' רש"י שם באופ"א ע"פ הגמ' בשבת.

^מ לשון משארה הוא בצק כלישנא דקרא משארותם צרורות בשמלותם, אף שלא ברירא לי אי הכוונה דוקא לבצק או שהוא שם כללי למיני מאכל. עוד ניתן לקרותו בשין שמאלית ויהיה לשון שאור. ירמו קרניים הוא כמובן לשון מושאל.

לשעשוע ילד יוצנע בירכתיים

ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו (שבת צ, ב)

*

ובלכתו יספדהו בדמע לחיים

ורבי יהודה אי מיית קטן מיספד ספיד ליה (שם)

*

ראוי לסעוד בניתור כרעיים

...אשר לא כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ. את אלה מהם תאכלו כו' ואת החגב למינהו... (ויקרא יא, כא - כב)

*

ובהעטות רובו בכנפיים

ובחגבים כל שיש לו כו' וכנפיו חופין את רובו (חולין נט, א)

*

אך לא ימצא בבית המטבחיים

וחגבים הללו אין טעונין שחיטה (רש"י חולין סו. ד"ה ומר) דגים וחגבים אינן צריכים שחיטה (ר"מ א' משחיטה ה"ג)

*

ובהעדר מסורה בינתיים

כיון שאין מסורת על החגבים איזה מהם שמם חגב -

*

לא יעלה על דל שפתיים

לא יאכלו ע"י רוב שות"מ.מ^{מא}

---

^{מא} אמנם מפורסם שיש מבני תימן שנשתמרה אצלם מסורת החגבים.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף קב: לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה. ופרש"י משום דכתיב מי בקש, ובברכות דף סב: יליף דאסור ליכנס להר הבית מדכתיב של נעלך מעל רגליך, ועי' בתוס' חגיגה דף ד: למה צריכים שני הדרשות, וע"ע בערוך לנר וברש"ש דשם איתא הר הבית מצד דאסור בכל מקום קדוש, והאיסור של רמוס חצירי אינו דוקא בעזרה, והנה בסוגין מדמה הגמ' מ"ח ר"מ ור' יוסי אם דבר שאינו מעורר אם יש שם עליו שם נעל לענין חליצה וכן לענין יוכ"פ ולשבת אם נחשב למשוי, וברש"י משמע שתלוי אם ילפנין ואנעלך תחש, ובתוס' כתבו שכיון שדרך נעל להיות מעורר אז נחלקו בכל דבר שאין רגילים לעשות אם זה נחשב לנעל, והנה צ"ב לענין כניסה בעזרה אם זה תלוי שם בנעל או ששם הטעם הוא כמו שפרש"י משום דנכנסים בטיט עם הנעליים ואין זה מדרך כבוד ליכנס ככה במקדש, ולפ"ז כל דבר קשה שמגין ונכנסים בטיט לכאן, יהא אסור, אבל מדברי המשנה בשבת דף סו. לפי פרש"י שם מבואר שגם לענין ליכנס למקדש תלוי בשם נעל וצ"ב בזה, וע"ע ברמב"ן עה"ת על הפסוק של נעלך דכתב דמה"ט הלכו כהנים יחפים במקדש מהך דינא דאל יכנס, ודבר זה צ"ע דהא באנפלות של בגד בודאי ליכא איסור וע"כ דמה שהלכו יחפים היינו או מצד חליצה או מצד יתור בגדים אבל לא מהך טעמא.

*

דף קג: זה וזה מטמאין בביאה. ומבואר שלענין לטמא בביאה אין חילוק בין מסוגר למוחלט ורק לענין כזית זהו דוקא במוחלט דאיתקש לטומאת מת, ופרש"י דילפי' ממרים דהיה מוסגרת [וצ"ע מדברי רש"י שם שהביא דברי חז"ל דלא היה מי להסגירה ולטהרה] ואהרן ביקש אל נא תהי כמת שלא תחליט אותה דאז תקבל דין כמת, אבל לענין ביאה מטמא דאין זה טומאת אהל של מת דהא כאן אינו מטמא אלא דרך ביאה ואם נכנס רובו דרך אחוריו אינו נטמא משא"כ באהל המת, וע"ע בתוד"ה כיון עוד נ"מ, אלא שצ"ע דלמה במוחלט לא ילפי' ממת דיהא לו טומאת אהל ולא רק שיטמא בביאה, וביותר צ"ע דברי רש"י שם בפ' בהעלתך אל נא תהי כמת שמצורע איתקש למת דמה מת מטמא בביאה אף מצורע, והא לכאן טומאת אהל במת וטומאת ביאה בבית המנוגע חלוקים בעיקר דינם.

*

דף קד: חליצה בשנים [כשרים] או בג' ונמצא אחד מהן קרוב או פסול פסולה ר"ש ור"י מכשירים בשנים. ורש"י מחקו. והנה מה שת"ק סובר דבעינן ג' מבואר בריש פרקין דילפי' מזקנים, ור"ע דמכשיר היינו שלומד שזהו רק לכתחלה ואולי לשי' דרק דבר שבאיש מעכב, וצ"ב דלמה לא יהא צריך ג' מצד דהוי כדין וכמבואר לעיל ולמ"ש רש"י לעיל דהוי כדין מצד הכתובה א"כ אם כתובה הוי רק מדרבנן אז מה"ת א"צ ג', ולפ"ז היום יהא צריך ג' מצד הכתובה וצ"ב בזה, והנה רש"י כתב דבג' ונמצא אחד מהן קרוב דפסול היינו משום

דהדר הוי שנים, והמגיה על המ"ל פט"ז עדות ה"ה דייק מזה דבדיינים א"א נמצא אחד מהן קרוב או פסול בטל כל העדות, ובאמת הדין ג' כאן הוי דין בי"ד מיוחד לענין חליצה דילפי' מזקנים ואפילו הדיוטות כשרים דא"צ לידע רק להקרות וכמבואר לעיל, וא"כ אין ראייה להיכן דבעינן דין בי"ד, והנה ר"ע הכשיר אפילו ביחיד והגמ' לקמן קה: מקשה בינו לבינה מי ידענא והגמ' מת' דעדים ראו בחוץ [ומבואר דיבמה לשוק הוי דבר שבערוה] ועי' בריטב"א שכתב שבעינן מצד עדות של דבר שבערוה ובעינן עדות לקיומי ובלי עדים לא חל ההיתר, ועיי"ש שמיישב לשון הגמ' מי ידענא [והאחרונים רצו להביא ראייה שגם לענין יבום בעינן עדות לקיום ואינו מוכרח דבחליצה דבעינן שיכוון להתיר אז הוא עושה החלות משא"כ ביבום דקונה אפילו בלי דעתו דאשה הקנו לו מן השמים אולי לא בעינן עדות לקיומי ועי' בחי' הגר"ח הל' יבום ובקוה"ע סי' עו'] והנה רש"י מחק בשנים ועי' בתוס' לקמן קה: ד"ה ר' שמעון ובתוס' לקמן קז: ד"ה מכשירין שהגם שצריך שנים לעדות אבל מצד בי"ד סגי בחד ועדים מבחוץ מהני, והנה להך גרסא שגורסים מכשירים בשנים אפשר לומר שבג' ואחד מהן פסול הגם שמצד בי"ד כשר אבל מצד עדות יהא פסול דנמצא אחד פסול מבטל כל העדות ומש"ה ר"ש חולק רק על הציור דשנים כשרים אלא שזה תלוי אם בדין עדות לקיומי יש הדין של נמצא אחד מהן קרוב או פסול, וכידוע דמה"ט יש שמייחדים העדים בכל קידושין, שו"מ ברש"ש שכתב כעין זה.

*

דף קה: קטנה חולצת בפעוטות או משתגיע לעונת נדרים. והגם שלדבריו לא בעינן שהיבמה תהיה גדולה מבואר מדברי רש"י דבעינן יודעת מעט להבחין, ובתוס' נדה מו. דזהו מדין דהא בעינן כוונה בחליצה וכמבואר לקמן דבעינן שיתכוונו שניהם, והגם שא"כ מאי מהני שיעור פעוטות דהא קטן אינן בני דעת מבואר בתוס' לעיל קד: שזהו מדין גדול עומד על גבו דמהני גם בקטן, אלא דלפי מ"ש לעיל דבעינן עדות לקיום מבואר שזהו חלות שהאדם עושה וא"כ לענין זה לא מצינו דמהני גדול עומד ע"ג שיהא יכול למכור חפץ בעומד ע"ג גביו ורק היכן דבעינן רק דין כוונה מהני וכמבואר בכמה מקומות, אלא שיש לעיין באמת מי עושה החלות להתיר בחליצה האשה שחולצת או היבם כמו בגט דהבעל הוא המתיר, ועי' במשנה לעיל קד: דאיתא החרש שנחלץ ומשמע שהאשה היא העושה החליצה אבל מאידך גיסא מצינו בכמה מקומות הלשון האחין שחלצו ועי' בהגהות אהל משה שם שנקט שבודאי האיש הוא המתיר וע"ע בהגהות יעב"ץ לעיל קב:, אלא אפילו אם נימא דהאיש עושה החלות עדיין לא יתיישב דהא התוס' שם כתבו דהא דבעינן איש למעט קטן ובלא זה היה חולץ הגם שאינו בן דעת וכתבו דהיה מהני מצד גדול עומד ע"ג ואם נימא שהחלות חל ממילא ניחא אבל למה שמבואר דבעינן עדות לקיומי מבואר לכאור' שהאדם עושה החלות ועי' בחי' הגר"ח הנ"ל, וע"ע לקמן חליצה ליתיה בשליחות ובקוה"ע למד שזהו חלות שחל ממילא והדברים ארוכים וכתבתי רק להעיר.

*

דף קו: מצות חליצה. והנה האחרונים דנו אם הוי מצוה [וגם יש לדון אם הוי מצוה חיובית או מצוה קיומית] או שאין זה אלא מתיר כמו גט ושחיטה, והנה מהא שאיתא לעיל דכופין

אין ראייה שגם בגט שייך כפייה וכמו כן כאן דהיה אינו הגון שייך כפייה, אבל לעיל קג:
איתא דאם חולץ במנעל שאסור בהנאה חליצתה כשירה ופרש"י דחליצה לאו הנאה
דמצות לאו ליהנות ניתנו, ומבואר לכאורה דהוי מצוה, והנה בעירובין דף לא. אם אפשר
לעשות עירוב במקום שאסור בהנאה דתלוי דאם אין מערבין אלא לדבר מצוה מותר דמצוה
לאו ליהנות ניתנו אבל אם מערבין גם לדבר רשות אסור דנהנה, והגם דקיים לכאו' מצות
עירוב, והרעק"א ביו"ד סי' י' הביא מזה ראייה דלא כפלתי לענין אם מותר לשחוט בסכין
של איסור הנאה [ועי' ברעק"א בשבועות דף כג. אם ברכת שחיטה הוי ברכת המצות או
ברכת השבח] וכתב דלא גרע מעירוב דאסור ואינו מותר רק אם מחויב מצד מצוה, והנה
לעיל איתא דחליצה ליתיה בשליחות וכתב הרא"ש מדכתיב וחלצה מעל רגלו וצ"ב כוונתו
אם זהו דרש או שכוונתו דהוי כמו כל מצוה שבגופו דליתיה בשליחות, ולפ"ז יש לדון מה
דאיתא ברעק"א סי' מו' דמהני תנאי בק"ש או דברי האבנ"ז לענין אפיקומן דהא לכאו'
ליתיה בשליחות, וצ"ל ששם אינו מדין תנאי אלא שא"א שיהא לו קיום מצוה אם אינו
רוצה בזה וכבר העירו בזה הרבה.

*

דף קז. ממאנת למאמרו. והנה לקמן מבואר שגם על ביאתו ממאנת ואין צריכה גט, ויל"ע
אם צריכה עוד חליצה או מכיון שהיה כבר ביאה ומיאון מהני להפקיע הקנין אבל לא עצם
הביאה אלא דאולי א"א לקיים המצוה בלי הקנין [והנה לשי' ר"א לקמן דבקידושי מיאון
אין לו בה שום קניני זכותי אישות אבל הוי מיהת אשתו לענין שאסור לינשא עמה בלי
מיאון, וכן שאסור בקרובים אם נתן לה גט, וכן שיש מצות יבום כמבואר לקמן קט. ומבואר
ששייך מצות יבום אפילו בלי שיהא לו בה שום קנין אישות] - ואינה ממאנת לזיקתו. ובגמ'
מבואר דלעולא דממאנת לזיקתו נישואי קמאי קא עקרא, ועי' ברשב"א שכתב שהגם
שמבואר לקמן דאין מיאון לאחר מיתה היינו רק כשליכא זיקת יבום דלא נשאר כלום
מאישות הראשון [וצ"ב לפ"ז לשונו של רש"י ד"ה צרת ערוה דכתב דמיאנה באביה דהא
לכאו' המיאון הוא בקידושין הראשונים וכן פרש"י לעיל יג.] ולפ"ז צ"ב סברת רבי אושעיא
דאין ממאנת לזיקתו דזיקה רחמנא רמא עליה, דהא עוקרת קידושין הראשונים וממילא
אין כאן זיקה, ועי' בפרש"י לעיל יג. וצ"ב, והנה בגמ' לקמן מבואר שנחלקו אם יש מיאון
לחצי זיקה ועי' ברשב"א שכתב שבודאי אם עוקרת קידושין הראשונים לא שייך לחצי זיקה
אלא דהך מ"ד סובר דאינה עוקרת הקידושין רק הזיקה שיש מיניה עלה עקרה, ולפ"ז אולי
סובר רבי אושעיא דלעקור קידושין קמאי לא שייך דלא שייך מיאון לאחר מיתת הבעל ורק
רוצה לבאר למה אינה יכול למאן רק על הזיקה וע"ז אמר דרחמנא רמא עליה וע"ע
באריכות בבעל המאור וברמב"ן בזה.

*

דף קח: אלמא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה. ומבואר שמדינא כן הוא ורק מצד
גזירה דאזל משבש לה אינו מבטל [ובתוס' איתא שבעצם גם בלי שמבטל גט דחבריה היה
צריך להיות מותר מכיון דהוי כזינתה לאחר גירושין דמותרת לחזור לו] והנה לכאו' צ"ב
היאך מהני מיאון דידיה לבטל אישות דחבריה ומדברי רש"י מבואר שהמיאון מגלה על

קטנותה וצ"ב כוונתו, ואולי הכוונה דהא מבואר לעיל דלא מהני קידושי מיאון אלא אם היה מדעתה ויסוד של מיאון הוא שבזה שממאנת מגלה דעתה שקטנות היתה בה ומה שאמרה מעיקרא שמסכמת לא הוי כלום וממילא הוי כאילו קדשה שלא מדעתו ומש"ה נעקרת למפרע, וממילא כמו כן מיאון דחבריה מכיון שגלתה דעתה שקטנות יש בה ממילא גם קידושי הראשון לא הוי קידושין, ועי' לעיל קז: בשי' ב"ש עד שתגדיל ותאמר רוצה אני במיאונים ופרש"י דשמא חזרה ומבואר שאם חזרה מהמיאון בטל המיאון ואולי ע"ד שכתבנו אבל לכאור' זהו דוקא שי' ב"ש אבל לב"ה לא מצינו ששייך חזרה ממיאון, ועי' לעיל קח. רש"י בד"ה למיבדקנהו אי הוו מיהדרין ממרדייהו אבל שם לכאור' הכוונה אם יש להם דין מורדת אבל לא שמורדת יש לה דין מיאון ודלא כהבנת הערוך לנר שם בדברי רש"י, ועי' לקמן קט: דיתרחק מן המיאון דלמא גדלה ומיחרטא ויל"ע בכל זה.

*

הרב שלום פולק

יבמות דף צו עמוד ב

ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי? דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים? וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפני בעוה"ז; דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.

לכאורה עדיין קשה, נכון שזה מעלה גדולה שיאמרו בשמו לאחר מיתתו, אבל האם זה סיבה לכעוס? התלמיד לא עשה בדיוק מה שרצית, האם זה סיבה לכעוס? רבי יוחנן נפטרו לו 10 בנים ולא כעס, אדרבה הוא החזיק עצם מבנו העשירי והלך לנחם בזה, נכמסופר בברכות], מה קרה כאן שכעס כ"כ?

ונראה לבאר, שרבי יוחנן כעס על רבי אלעזר, שתלמיד צריך להתמסר לרבו, תלמיד שלא אוהב את רבו באמת, ולא מוסר את נפשו לרבו באמת, הוא לא תלמיד אמיתי. רבי יוחנן ידע וגם רבי אלעזר ידע מהמעלה הגדולה כשאומרים בשם הרבי, וא"כ למה לא דאג רבי אלעזר לטובת נשמת רבו לעולם ועד, מזה שהוא לא דאג רבי אלעזר על טובת רבו הראה לדעת רבי יוחנן שלא איכפת לו מטובת רבו, וא"כ הוא לא תלמיד טוב, ורבי יוחנן ידע שהוא מעביר את כל התורה שלו, ומי יודע מה יהיה עמו, הוא לא יכול לקחת אחריות על המשך תורתו ע"י רבי אלעזר אם רבי אלעזר עצמו לא תלמיד אמיתי, ולכן כעס ר"י.

הניחום היה, אדרבה, בגלל שהוא כזה תלמיד דבוק ברבו, הוא כ"כ בטל לרבו, אין אפילו הו"א שזה ממנו, הוא המשך של רבי יוחנן ממש. ובזה ניחם. ובזה יובן הניחום שאמר רבי יעקב בר אידי לרבי יוחנן, "כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה, וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה?". לכאורה קשה ע"ז, אולי הוא אמר בשם משה, מה רואים בפסוק הזה שלא אמר בשם משה. אבל לפי דברינו מובן מאוד הראיה מפסוק זה, שבפסוק זה כתוב

רק "וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה", שיהושע היה נאמן לה' כפי שנצטווה ע"י משה, וידוע גודל נאמנתו של יהושע למשה, וכפי שהעיד הפסוק (שמות לג, יא) "וּמִשְׁרְתּוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל".

ואפשר לדייק ולפרש כך עוד, מזה שכתוב בגמרא שלא קיבל רבי יוחנן תנחומי רבי אמי ורבי אסי, ואמר "הדר איקפד טפי, אמר: חברותא נמי!" וכביאור רש"י "חברותא נמי - את תלמידי אתם עושים חבירי שאתם מביאים לי ראיה מרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו חברים". ולכאורה תמוה תשובת רבי יוחנן, הלא הם הביאו משם רק את העובדא שמחמת המחלוקת הגיע מצב נורא שנקרע ס"ת וסופו שנעשה שם בית ע"ז, מה איכפת לי מי צודק, מי הרב ומי התלמיד, או כל סיבה אחרת, תכלס' רואים תוצאות המחלוקת. אבל לפי מה שפירשנו הכל מובן, שעיקר הקפדתו היה ע"ז שתלמידו לא מספיק תלמיד בזה שלא נאמן כ"כ לטובת רבו, א"כ מובן תשובת רבי יוחנן, שאמר, מילא הם היה ביניהם מחלוקת, אבל אני לא רוצה כלל מחלוקת, אני רק מקפיד ע"ז שתלמידי לא נאמן אלי מספיק.

*

עוד הערה על הדף היומי - יבמות דף ק עמוד ב

היו שניהם כהנים - ... עולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק;

יש להקשות, היתכן שחוטא נשכר? הלא אין לך שכר גדול מזה יותר מהלהיות קרוב אל ה' ולשרת לפניו ע"י הקרבנות פעמיים, פעם יותר משאר כל אחיו הכהנים.

וי"ל בכמה מהלכים,

א. הוא לא חטא, אמו חטאתה ואולי גם אביו אם אביו האמיתי הוא בעלה השני, אבל הוא לא חטא, ולמה שלא ירוויח, אדרבה זה פיצוי על זה שלא יכול לאכול וכו'.

ב. הדין של "משמר" הוא דין של ירושה, לא שייך לומר כאן חוטא נשכר, זה ירושה מדין ולא מתנה, כלומר, לא מצאנו שרוצח את אביו לא יקבל ירושה, כל דבר שמגיע לו באמת כמו כל אדם לא נשלו ממנו, רק לא רוצים לו מתנה יותר משאר אנשים.

ג. זה מצוה מאוד קשה, צריך לעזוב את הבית לשבוע, לעלות לירושלים, ויתכן שגר מאוד רחוק ויוצא לו שג' שבועות הוא לא בבית, שבוע לפני ואחרי ושבוע שעובד, ולכן אע"פ שבאמת הוא נשכר במצות אי"ז נשכר שלמעשה הוא מקריב מעצמו לזה. ומצאנו במקום אחר שקיום מצוה בכלל עינוי, כמו שאומר בסוטה דף טו עמוד א "תניא, אמר ר"ש: בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יהא חוטא נשכר". ולכאורה אדרבה, אם יביא שמן ולבונה הוא יקיים מצוה של הקרבת מנחה, כמה שיביא יותר הוא מביא יותר לה', והיינו צריכים שחוטא יביא מנחה של חצי עשרון במקום עשרון, כדי למעט את הזכות שלו, ואיך אומר ע"ז שלא יהיה חוטא נשכר, אלא כנ"ל שבמקום שקשה לקיים המצוה זה בכלל עינוי, וא"כ היו צריכים לענות את החוטא שיביא מנחה עם שמן ולבונה, רק בגלל שלא יהיה מנחתו מהודר כדברי ר"ש בהמשך דבריו.

ד. לעלות לירושלים ולא לקיים את המצוה של הכהנים של אכילת קדשים הוא עינוי, ואין לך עינוי גדול מזה, ולא שייך לומר נשכר, הוא הפסיד את אכילת הקדשים שהוא מצוה לכהנים, ועוד יש לו בושות.

ויש ליישב בעוד כמה אופנים, ופשוט.

אחר כל התירוצים הנ"ל מובן שהקושיא לא קושיא, אבל כתבתי הדברים כדי לחדד הלומדים.

סיפור

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידיש ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק קי"ב "תג מחיר"

סקירה עניינית של העלילה:

הסנטור החרדי רב נפתלי הרטשטיין מקבל טלפון מקרובת משפחתו גב' פינקלשטיין [אמו של חיים שלום] שמתחננת לפניו על הצלת בנה שכלוא בכלא אנונימי ואיש אינו יודע היכן הוא נמצא, אין למי לפנות כדי להתחנן על מצבו, הוא לא הועמד לשום משפט ואין שום מסמך מתעד על קיומו.

[כפי שמתבהר וכבר הסברנו זאת בפרקים הקודמים, נקטו רשויות הצבא במסע נקמה כנגדו על שתעתע בהם זמן ארוך מאד ולא הסכים לפיתויים שהעמידו בפניו דרך איש השיבה (אחד מאלופי צה"ל שבא בצורה אנונימית כדי שלא תיוודע זהותו) הם החליטו לגרוס את כל המסמכים שהיה חייל בשם מולי פלד, וכחיים שלום פינקלשטיין הוא אינו מוכר כי הוא עצמו טשטש את זהותו לחלוטין, כדי שלא ידעו בצבא על עברו, במצב הזה יכול חיים שלום להירקב בכלא העולם עד סוף ימיו בלי שאיש ידע על מציאותו, הוא מוכר רק כמספר 210 מספר שלא אומר לאיש כלום]

רב נפתלי נסער מדבריה ומבטיח לפעול להצלתו, אלא שהמצב סבוך ביותר, אין דרך להכניס לעניין את הממשל שיפעיל לחץ על ישראל, בפרט שהוא מצוי במפלגה שאינה אוחזת במוסרות השלטון, הנשיא המכהן שייך למפלגה המתחרה הרפובליקנית ואילו רב נפתלי שייך לדמוקרטים, אבל הוא לא נואש, יש לו בס"ד תוכנית, איך לרתום את הנשיא לעניין, הוא נפגש עם הנשיא ומביא לו תוכנית שלימה, הוא יביא לו חתימות רבות של סנטורים וחברי קונגרס משתי המפלגות שיתנו את אצבעם לתיקון חוק הגירה נוקשה שיציב מכשולים רציניים בפני המהגרים הלא חוקיים שמציפים את אמריקה, בפרט ממקסיקו שמזרימה אין ספור פליטים, השוהים גורמים להרס הכלכלה שמשוועת לידיים של אזרחים נאמנים, אבל מי יחפש פועל שהוא אזרח ארה"ב שרוצה משכורת רצינית אם בו זמנית הוא יכול לקבל שוהה לא חוקי שיתפשר על פרוטות עלובות.

מלבד הרס הכלכלה, רובם של המהגרים הלא חוקיים בעלי אישיות עבריינית, יש ביניהם הרבה אנשי פשע שליחים של תמנוני הפשע מהעולם התחתון, הם מקימים שכונות פשע ברחבי ארה"ב שאפילו ביום מפחדת המשטרה להיכנס אליהם, הנשיא מעוניין מאד בחקיקת חוק כזה ושמח בסיוע הלא צפוי. ולאחר פגישה שמניבה הצלחה רבה הוא מסכים

לאשר את רב נפתלי בהרכב המשלחת של משרד ההגנה שעומדת להיפגש עם רשימת הרכש הישראלית.

לאנשי הרכש הישראלי יש תאבון בריא מאד, הם צוידו ברשימה ארוכה שהגיש להם הזקן (דב”ג) ששימש באותם ימים כשר הבטחון, הוא ביקש שירכשו את מיטב הנשק, כדי להתכונן למערכה הבאה (מלחמת סיני) סם פרקר יו”ר הוועדה האמריקאית מנסה להציב להם מגבלות, הוא מקצץ את הרשימה בחמישים אחוז, בנוסף פריטי נשק מסוימים חשובים לאין ערוך עבור משלחת הרכש לא היה מוכן לאשר.

אחד האלופים נטל את רשות הדיבור והתקיף בחריפות את המגמה שיכולה לגרום שחלילה וחס ישראל לא תוכל לעמוד מול כל האויבים נגדה במערכה הבאה, סם פארקר מעביר את המיקרופון לידי רב נפתלי שהיה כל הזמן מוסתר עם כובע גדול לטשטש את זהותו, רב נפתלי יצא בנאום חוצב להבות כנגד ההגזמות של ישראל, הוא הסביר שיש הבדל תהומי בין מי שנלחם על ביתו כנגד פולשים (ישראל) ויצליח כנגד מי שרוצה לגזול את נחלתו (כבר ברא”ש בב”ב רואים סברא זו) ישראל חזקה בעשרות מונים מהפולש (ארצות ערב) שבאים רק למטרת ביזה ותו לא, הוא חלק על ההערכות המודיעיניות שהסכנה כל כך עצומה, הוא הבהיר שלארה”ב יש מחויבויות לחברי הברית שעמה (נאט”ו) ואם יספקו לישראל את כל דרישותיה לא יהיה לאחרים כלום.

פתק מוגנב לידי אחד האלופים ובו יש מי שמודיע שרב נפתלי הוא כלל אינו חלק מההרכב והוא יהודי חרדי ושעליהם להתקיפו על ההתכחשות לאחיו היהודים בישראל, הוא משיב מלחמה שערה ומאשים את רב נפתלי בהפקרת דם עם ישראל ואי עמידה על המצווה הנשגבה ואהבת לרעך כמוך, אבל רב נפתלי אינו נשאר חייב בפרק הזה הוא יענה להם אחת לאחת על כל הטענות.

*

רב נפתלי הרטשטיין מציב תנאי לאישור הרכישה, שחרור מלא של חיים שלום:

תדהמה עצומה נפלה באולם לשמע הדברים המשונים, לאן חותר אותו אדם מוזר שהצטרף למשלחת ולכאורה היה אמור להיות ”סרח העודף” אבל הוא כלל לא סרח העודף, אלא בורג ראשי בהרכב האמריקאי והוא יכול לקבוע את הטון. הוא מתואם להפליא על סם פרקר, הם ראו את המבטים ששלח לכיוונו, נראה שהוא עומד מאחורי כל המוקשים שהונחו בדרכם.

”דבריך חסרי פשר לחלוטין, אפשר אולי לשמוע דברים ברורים יותר?” הגיב האלוף צבי צור בעוינות רבה לאחר שהתאושש.

”אין בעיה, כבר אבהיר את דברי, בעזר כמה מסמכים”.

הוא שלף מתיקיה שחורה כמה דפים מוקלדים באנגלית, על גבי המסמך הראשון מוצמדת הייתה תמונה של חייל ישראלי יפה תואר מעוטר בדרגות סגן, תחת התמונה היה כתוב בטוש שחור ’סגן מולי פלד’ באנגלית ועברית, בסוגריים נכתב השם ’חיים שלום

פינקלשטיין' בדפים הנוספים שהיו מוקלדים במכונת כתיבה משוכללת, רשומים היו פרטים רבים על החייל שנעדר מספר חודשים מ"מחנה יונה" בתל אביב ולפי מידע עלום הוא עצור באחד מבתי הכלא הנסתרים ביותר, כשהמגמה למחוק ולגרס כל פרט אודותיו, כדי שאיש לא יוכל אי פעם לפעול להצלת אותו אומלל.

"ובכן החייל הזה הוא בן דוד ראשון שלי, משפחתי דאגה לעדכן אותי עם כל הפרטים עליו וביקשו ממני לעזור לחלץ אותו ממוות בחיים, גופו החי טמון בקבר, אין יסורים יותר גדולים מכך עדיף היה אם היו ממיתים אותו בפעם אחת ולא טיפין טיפין. בעזרתו יתברך במרומים אעשה הכל כדי למלא את בקשתם, כבן דוד ששומר על ציווי התורה של "לא תוכל להתעלם" ובפרט לא תעמוד על דם רעך" אינני מתכוון לשתוק על העוולה שנעשתה לו, היא זועקת עד לב השמיים, כצעקת הריבה שבגינה ירד הקב"ה ובית דינו, לראות אם יש לסדום ועמורה זכות הקיום.

בסייעתא דשמיא מופלאה, הגיעה אלי הזעקה על נהלים שמתאימים למדינה מתוקנת "דוגמת סדום ועמורה" במקום שממנו באים הנציגים שלכם לתבוע לדאוג ליהודים המתגוררים בה, נוהגים ברשעות סדומית, הם משפילים ושוחקים עד דק, אדם שהיה חייל אמיץ ופעל רבות עבור הצבא, אלא שבשל עלילה שפילה שטוו עליו אנשים רעים וגרמו לו לברוח על נפשו מהצבא, מיד הוכרז כעריק על כל חומרת העניין, כל זה אחרי שכבר שירת יותר משלוש שנות צבא שהוא חייב אותם על פי החוק.

הוא התגייס לשירות קבע מרצונו הטוב, אם היה רוצה יכול היה להשתחרר מזמן מהצבא, איך ניתן להשוות דינו של חייל שערק משירות שהוא חייב בו לחייל שברח משירות התנדבותי?! גם אם נניח שאין הבלדל, אם עשה טעות שלא פעל בצורה רשמית בשל לחצים נפשיים כבדים אחרי אין ספור רדיפות כשאינן אוזן כרויה לתלונותיו, האם על כזה עוון דנים אותו כעריק רגיל שברח בשל עצלות מה פשר התנהגות זו? ואפילו נניח שהוא עריק האם בשל כך הוא צריך עונש מוות באיטיות מזוועה?!

אם נסקור את תהליך תפיסתו נבחין במאסר משפיל מעין כמוהו, החייל חלה במחלה קשה ביותר, עד שהגיע לשערי מוות, הוא אושפו בבית חולים תקופה ארוכה ואז באים אנשיכם ולוקחים אותו משם בהיחבא כאילו צדו פושע מלחמה מהסוג השפל ביותר, לא דנים אותו בבית משפט לפי כללי המשפט, אלא מחביאים את מציאותו באיזה כלא עלום, ללא זמן מוגבל.

עונש חמור כל כך נותנים לאנשים שפלים סדיסטיים מהדרגה הנמוכה ביותר! גם זה רק "אולי" כי זה נוגד את חוק יסוד זכויות האדם, עד כמה שידוע לי בעולם מתוקן גם כלפי חדלי אישים נוהגים עם מערכת כללים משפטיים הם לא אבק אדם שניתן לרמוס ברגל גאוה, איך אפשר לגזור עונש על אדם ללא משפט?!

מציאות כזו קיימת רק במשטרים רודניים מהעולם השלישי, שם ניתן לרמוס את חיי אלו שלא מוצאים חן בעיני השלטון כאילו היה איזה חרק דוחה. האם אנשים כאלו יכולים לזעוק אלי מה עם המצוה של "ואהבת לרעך כמוך"? סיים את דבריו בקול מלא עוצמה.

אם ניתן היה לצייר את תגובת השומעים לאשמות החמורות, היו צריכים לעט מיוחדת במינה, כדי לתאר את החיזור העז שאחו את פני הקצינים הבכירים בראשונה, הפגיעה הייתה דומה לחץ מושחו ביותר שפילח את מרכז הלב ושיתק את כל יכולותיו באחת, לאחר מיכן עלה על פניהם סומק ארגמני של כעס נורא, הבעות זעם ושנאה נראו על פני כולם.

הם חשו איך עומד לו אדם שלועג להם ומקנטר אותם בנקודה כה רגישה, הם אלו שלקחו פטרונות על העם היהודי, הם אלו שדואגים כביכול לכל יהודי באשר הוא, מכוח זה באים הם לתבוע את זכויותיהם. לפתע בא אליהם אדם שמערער על ”אהבת ישראל” שלהם, הוא מטיח בהם כי הם לא דואגים לאחיהם אלא לעצמם, הם החליטו לקחת את השליטה על ארץ ישראל, אין כאן מצוות אהבת ישראל אלא אינטרסים אישיים בלבד, לכן אין הם ראויים לשמש כאפוטרופוסים של העם היהודי.

הראשון שהתאושש היה האלוף דן אבן, הוא נטל את המיקרופון והכחיש מכל וכל את האשמה שהטיח בהם הסנטור.

”איני מכיר אותך אדון נכבד, אתה לא מוכר כאחד מאנשי משרד ההגנה ולכן אין לי עליך מושג, מי אתה בכלל, מהיכן לקחת את כל הפרטים ההזויים שנתת לנו, על סמך מה בנית את כל האשמה שלך? אני יכול לומר לך מילה אחת ”להד”מ” (לא היו דברים מעולם) דברייך חסרי בסיס משוללים מהמציאות.

אם הייתי דנך לכף זכות, הייתי פוטר אותך בשמיטת כתף כי אתה מדומיין לחלוטין, אבל לא אתן לך ליהנות מיחס כזה עדין, אלא אומר לך בפה מלא, הנך שקרן כרוני ואין בדברייך שמץ של אמת, מקרה כזה לא היה ולא נברא, הסיפור הזה עם קצין בשם מולי פלד אינו מוכר לאיש, אני חושב שאפשר לקחת תמונה ולעשות סביבה כל מיני הדבקות ישנם אמנים שיכולים לזייף תמונות (כיום תופעה זו מוכרת כפוטו מונטז) אין לנו רתיעה לבדוק את הסיפור, אם אירע כלל באותו מחנה ויש לי כבר מראש את התשובה.

גם בלי לדעת את הפרטים אני יכול להכחיש בפה מלא את כל הסיפור, כי הוא לא תואם את כללי הנהלים של הצבא הישראלי, מעולם לא אירע כדבר הזה בתחומי הצבא שכולאים חייל בלא משפט, זו אשמה חסרת כל בסיס שמוציאה שם רע על מדינת ישראל שנוהגת בכל כללי האנושיות הכלל עולמית ומעבר לזה, היא חרטה על דגלה את הצו היהודי של ”ואהבת לרעך כמוך” בהידור רב, ולכן אני שולל דברייך מכל וכל”

דברי האלוף אבן נפלו על אוזניים כרויות, כל חברי המשלחת הישראלית עמדו מאחורי דבריו, הם דרשו שרב נפתלי יוכיח להם את אשמתו במסמכים ברורים יותר, מסמכים אלו שהביא אינם מקצועיים, כל אחד יכול לבנות כאלו סיפורים מהאוויר, אבל הם לעומתו לא יפטרו את הדברים בביטול אלא יפנו לפיקוד העליון שיעשו בירור על העניין, ניתן לברר את הסיפור בקלי קלות ורוב הסיכויים שלא היה ולא נברא רק במוחו של המאשים בלבד.

רב נפתלי היה מוכן לכל זאת, היה לו סיוע מרב מיילאך פישמן שקישר אותו עם מומי בר (הזקיף ממחנה יונה שהוכיח את עצמו כי הוא דואג לחיים שלום) הלה דאג להביא לו את

הסיפור מבפנים, הוא עשה הקלטות וגם שלח לו כמה מסמכים, ביניהם היה תצלום של המודעה שהתפרסמה בחוצות תל אביב על החייל סגן מולי פלד שנעדר וכל מי שיודע עליו מתבקש למסור פרטים.

למומי היו קשרים גם בתוך "מגרש הרוסים" הוא הצליח לתפוס קשר אישי עם אחד מצוות מגרש הרוסים, הלה סיפר לו על ההיעלמות של מולי באמצע לילה במבצע צבאי מושלם, הוא נעלם בין לילה כשאיש אינו יודע מאומה, כל מי שניסה לעורר מהומה נענש בחומרה, מאותו יום אין איש שיכול לספר היכן הוא החייל שהיה שם משך תקופה, נראה שיש יד נעלמה שדואגת לטשטש כל פרט ששייך לאותו אדם.

רב נפתלי אגר את כל המידע בצורה מסודרת ביותר, הוא לא פספס שום פרט, כדי שלא יוכלו להכחיש את הסיפור, עתה הגיע רגע השימוש במידע, הוא הוציא את כל המידע בצורה מסודרת ושטח הכל על גבי השולחן, ההוכחות היו חזקות מאד, אי אפשר היה לשמוט כתף ולומר לא היו דברים מעולם.

"ובכן בוא נסכם דברים ברורים, עליכם להוכיח את הצו הראשון של "ואהבת לרעך כמוך" שאתם מתהדרים בו, אתם לא יכולים להתנהג עם אדם בצורה בלתי אנושית כזאת, בתור תשובת המשקל אני דורש את שחרורו המלא של האסיר בתוך יומיים שלושה, עליכם להוציאו ממקומו הנסתר ולהביאו חזרה לירושלים מהיכן שחטפתם אותו, ברגע שאקבל אישור מהמשפחה שהבן אדם חופשי נשחרר לכם את הבקשה שלכם, אבל בלא זה תצטרכו להתמודד עם הצמצומים כפי שדובר".

סם פרקר נענע ראשו בחיוב, ניכר היה שהם מתואמים להפליא, נפתלי הרטשטיין אינו נמצא לבד בחזית, יש לו גיבוי מושלם מבכירי ה"דפנס מינסטריוס" (משרד ההגנה של ארה"ב) גם יתר חברי המשלחת שמחו להתנער מהתביעה הגדולה של אנשי הרכש שהייתה מרוקנת את מחסני הנשק בצורה משמעותית.

אנשי המשלחת היו במצוקה, הם לא היו ערוכים למערכה כזו, הם ביקשו לעשות אתנחתא ויצאו להתייעצות דחופה.

*

אם תתנגד, תגיע הראשון למערפת!

טלפון דחוף הגיע ללשכתו של האלוף משה בריל, הוא היה האדריכל של תיק מולי פלד, מרבית ההחלטות התקבלו דרכו, כעת קיבל עדכון מהאלוף צור.

"הלו מה נשמע בארץ, איך מסתדרים בלעדינו?" פתח צור את השיחה בנימה לבבית כדי שהמשך לא ישמע מדי קשה.

"סליחה... עם מי יש לי הכבוד לדבר?" שאל האלוף בריל כשהוא מנומנם, רק עתה קם משנתו ועדיין קורי השינה אוחזים את שמורות עיניו.

"מדבר כאן צ'רה אני חייב לעדכן אותך בפרט חשוב מאד, יש לנו כעת סיפור לא פשוט, באמצע מסע הרכישה, הכל התחיל כפי שחשבנו, התקבלנו יפה על ידי אנשי משרד

הבטחון האמריקאי, אך לפתע החלו להישמע זמירות חדשות מאחד בשם סם פרקר שהוא הבכיר שבהם, הוא העלה טענה שהגזמנו מאד בבקשות שלנו כביכול אנו מתחמשים לפי צרכים של מעצמה גדולה, הם רוצים לצמצם את הרכישה לכדי 50% מהכמות, יש גם פריטים מסוימים שהם לא מוכנים לאשר לנו אותם.

הגבנו על כך בכל העוצמה, אבל אז התערב באמצע השיחה אחד שכלל לא מאנשי משרד הבטחון האמריקאי, הוא דווקא סנטור מהדמוקרטים אבל משום מה הוא שובץ לתוך ההרכב שדן עמנו, אין לי מושג בכל מערכת הפוליטיקה והתככים של האמריקאים, הוא תקף אותנו שיש לנו דרישות מוגזמות מאד ויש להם מחויבות גם כלפי חברות נוספות שקשורות לברית המשותפת שלהם, הוא טען שגם אם ימננו רק חלק מהרכישה נוכל להתמודד עם כל שלושת החזיתות שעלולות להיפתח כנגדנו.

פתק הוגנב לאחד מאתנו באמצע, לא להתרגש מהלה שהוא יהודי וכלל איננו חלק מהעסק, ניתן לנו רמז לתקוף אותו בנקודה היהודית כי הוא יהודי חרדי, החלטנו אכן לתקוף אותו אישית כיהודי שמערים קשיים על המדינה היהודית היחידה בעולם שמגוננת על היהודים באשר הם והיא זו שמונעת את כל האנטישמיות שבעולם, איך יתכן שדווקא הוא יהיה הקטגור שלנו?

וכאן התרחשה דרמה שאין לי מושג מאיפה יש לו קשר ומידע אליה, הוא חשף בפנינו את התיק של סגן מולי פלד, הוא ידע את כל השתלשלות העניינים, כנראה שהוא מדווח ממקורות פנימיים בארץ, הוא טען שהוא בן דודו של אותו חייל ותבע מאתנו לא לעמוד על דמו, כי מתייחסים אליו בצורה לא סבירה בלא משפט, הוא תבע מאתנו לשחרר את הבחור בתמורה לאשרור העסקה.

"בשום פנים ואופן לא! צרח האלוף משה בריל בהיסטריה, תכחישו את הדבר מכל וכל, כיום אין שום מסמך מרשיע, כבר אספנו את כל המסמכים שנוגעים אליו והם עומדים להגיע למגרסה, בהיעדר מסמכים מרשיעים לא יהיה אדם בעולם שיוכל להוכיח שאי פעם היה אדם כזה, תכחישו במצח נחושה שלא היו דברים מעולם".

"סליחה משה, אתה לא מבין עניין, יש לו משתפי פעולה מתוך "מחנה יונה" אנשים חיים, אם הוא ירצה הוא יוכל לגייס אותם כעדות נגדנו, היום העולם כבר לא פרימיטיבי כימי הביניים, יש לו את התמונה העדכנית של מולי ומסמכים שהעבירו לו בטרם המקור עבר לגריסה, אם יש משתפי פעולה, אתה לא יודע מה הגניבו לו, לא הכל ניתן לגרוס, הרבה מסמכים הסתובבו ולך תדע אם אספו את כל המסמכים.

גם אם לא, האם נעמיד את האינטרסים של המדינה כולה מול איזה חייל? מי הוא שבשבילו נסכן את ביטחוננו? עלינו לוותר במערכה זו ולפעול כפי שהוא דורש, הוא נראה מגובה מלמעלה, אין לי מושג איך זה נעשה, אבל כנראה מדובר באדם עם עוצמות לא רגילות והוא יכול להזיק לנו מאד" התריס מולו האלוף צ'רה צור שראה את משימתו נכשלת, הכסא הרמטכ"לי מתרחק ממנו באלפי קילומטרים.

"אני לא יכול, אני לא אדם יחידי, יש כאן צוות שלם שעבד כתף אחת, עלינו לעשות ישיבה מיוחדת בעניין" ניסה לחמוק.

"מוישה אתה רוצה להסתכן עם הזקן?! אם אני חוזר עם חצי רכש, פירושו של דבר שהפסדנו את כל המערכה, הזקן מסוגל לטאטא את כולנו, מעולם לא הערים איש קשיים בדרכו, מי שניסה להתחכם עף כמו טיל, הוא סיבך אנשים שהתחרטו שהכירו אותו אי פעם, אתה אישית תשלם על כך בראשך, אני אישית אדאג שתהיה הראשון בגליוטינה (מערפת)".

הפעם כבר לא דיבר משה בריל בנחישות כנגד, לפתע קלט כי המערכה התהפכה, יש איזה גורם שלא שותק ועובד צורה מחוכמת, הוא מפעיל מנוף לחץ בעוצמה שקשה להתנגד לו, אין למדינה את היכולות להילחם כנגד ארה"ב, בפרט כשהנשק העתידי נמצא על שולחן הדיונים.

"תן לי לנהל שיחה דחופה עם הרמטכ"ל וסגנו ועוד איזה אלוף מרכזי, אל תשכח ש"איש השיבה" שהוא אחד האלופים המרכזיים שלנו חייב להיות בתוך התמונה, אי אפשר לשנות את מערכה בלי הסכמתם המלאה.

*

שיחה שלא מן המניין התנהלה בין הרמטכ"ל ועוד מספר אלופים לבחון מחדש את המצב, האוירה הייתה עכורה מאד, איש לא אהב את ההתערבות הגסה של רב נפתלי הרטשטיין בתוך נושאי המדינה, אבל קשה היה לנהל מלחמה עמו, הם חשו שסם פרקר מגבה אותנו, לא היה להם מושג כי הגיבוי מהנשיא לנפתלי הרטשטיין אינו מובטח כלל, אם הייתה אליו פניה אישית לא היה מתייצב חד משמעית, הוא היה נס בהתחמקות אלגנטית מהנושא.

אבל משמים סייעו לחיים שלום, החלק הזה לא נבדק בפועל. התחושה של אנשי המשלחת הישראלית הייתה כי צוות ה"דפנס מיניסטרים" (משרד ההגנה) פועלים על פי הוראה מגבוה, זה הביא אותם לתחושת יאוש מוחלטת, אי אפשר לסכן את כל האינטרסים של ישראל בשביל איזה מולי פלד, לאחר שעה שלימה של דיונים קדחתניים התקבלה הוראה להיענות לבקשת הסנטור.

רב נפתלי קיבל אישור על השחרור הקרוב של חיים שלום, הוא נועד לשיחה קצרה עם האלופים צבי צור ודן אבן וביקש מהם לקיים את ההבטחה תוך יומיים שלושה, הוא רוצה את הכל מצולם ומתועד עם אישור נוטריוני, שלא יהיה צל של ספק שהשחרור בוצע, רק אחרי כן הם יקבלו אוקיי, רשימת הרכש תושלם אז, לשביעות רצונם המלאה.

*

חיוך מלמעלה.

חיים שלום עבר את כל ימי הפסח בהתרוממות גדולה, למרות שלא היה לו צל של מושג על כל הפעילות הענפה שמתנהלת במרחק עשרת אלפי קילומטרים למען שחרורו.

כבר מליל התקדש החג אחזה בו רוח חדשה, רוח שמחה ועליצות, הוא עצמו התפלא על השינוי הברור ששחרר את גופו מכבלי העצב והיגון בבת אחת, הוא חש את קדושת החג בתוך כלאו הצר, תחושה אותה לא חש כבר שנים רבות, זה הפתיע וסחרר אותו לחלוטין. היתכן... כאן בתוך בור תחתיות, אני חש מרומם, כאילו אני בן מלכים שיושב בארמון מרהיב בן עשרה חדרים מרווחים!?

בתחילה נתן לעצמו הסבר לכך, זה שהיו לו מצות מהודרות ביותר, מרור נקי ותפוחי אדמה כדי שביעה, אנשי שב"ס הלכו לפתע לקראתו ולא הקשיחו את עמדתם כמקודם, זה נתן לו את ההרגשה שהוא כבר לא מרוחק מלמעלה, יש צל של חיוך שהתשובה שלו מתקרבת לכסא הכבוד, הוא כבר אינו דחוי כבעבר. אולי זה מה ששינה את מצבו והרימו שמי שמימה.

לאחר הסדר כבר לא בנה רק על זאת, הייתה לו תוספת חיזוק, חלום מדהים שראה אחרי הסדר העליו שערך לעצמו בחדרו בליל התקדש חג, כשהוא מזמר מתוך ההגדה המצוירת שקיבל ממוריס לוי [כמחוות הערכה] הוא ניגן את כל ניגוני החג שזכר מבית אבא ז"ל, ניגון אחר ניגון צפו מתוך תאי הזיכרון המיוחדים לניגונים שהיו עד עתה רדומים לחלוטין, הוא גם התרונן בעת שהקשה לעצמו את ארבעת הקושיות והשיב עליהן, לפי מצב רוחו ניתן היה לחשוב כאילו היה לו מניין אורחים שהסבו לצידו, הוא כביכול נאם לפני קהל, הוא אמר כל מיני רעיונות על ההגדה, חלקם ששמע מאביו ז"ל בעת ילדותו, חלקם ממה שראה במשך השנים, וגם היו חלקים חדשים שהתחדשו לו תוך כדי, הרוח היצירתית התעוררה בו מחדש, הוא שפע ים של רעיונות ולא טמן אותם בחובו אלא הרצה אותם לפני קהל שומעיו הדמיוני.

השינוי הזה שהחל ממש בליל התקדש חג הרים אותו עד מאד, לפתע חש את תחילת שחרורו מהכלא האימתני, תחילת השחרור הוא שחרור הנפש, עליה להשתחרר מכבלי המאסר הרוחני, את זה עליו להסיר ראשונה, יש בזה דמיון לשחרור הראשון של עם ישראל ממצרים, תחילה השתחררו מהעבדות הרוחנית, רק לאחר שהקריבו את הפסח וזבחו את אלוהי מצרים והכניעו את הסטרא אחרא, רק אז ראויים היו להשתחרר שחרור הגוף במציאות.

כך קורה גם איתו, תחילה הוא משתחרר שחרור הנפש, הוא עולה כמה וכמה טפחים מעל גבי הקרקע, עד שכל הסובב הדיכאוני לא נוגע אליו אישית, כאילו הכל רק חלום רע שמתפוגג עם ההשכמה והחולם נהנה לראות שהכל רק בחלום אבל המציאות שונה לחלוטין, למרות שכאן הסדר בדיוק הפוך.

כל זה קורה איתו ב"ליל הסדר" יש לו את יציאת מצרים הפרטית, ראשונה השיל מעליו את כל הדיכאון העצום שתקף אותו בתקופה האחרונה עד כמעט כלות הנפש, בס"ד החלק הזה פג מאליו, רוח עליצות אוחות בו כאילו הוא נמצא עכשיו בבית מלון חמשה כוכבים, כל זה גרם לו להרגיש כי יש מי שחותר לו חתירה תחת כסא הכבוד כדי לקבל את תשובתו.

אולי אבא ז"ל הופך עולמות עבורו בשמים, הוא זכר את המילים האחרונות שאמר לו אביו.

"ליבער קינד מיינער (בני אהובי) חיים שלום, אין דיא נאנטע צוקונפט ביסטי פאלקאם באפרייט פון דעם ארעסט, דיין באפרייאונג וועט זיין אומנאטירליך, וועסט צוריק באקומען אלעס - בקרוב תשתחרר לחלוטין מהכלא באורח לא טבעי, אתה תקבל את הכל שוב".

השמחה הזו התמידה, הוא ישב ולמד בחדרו בהתמדה מרובה בעל פה, הוא חזר על מסכתות רבות, הוא גם חזר שוב ושוב על המסכתות הבודדות שהיו ברשותו, כשהוא מנסה להשיב את הגרסא דינקותא לקדמותה הוא עמל שתתחדד לחלוטין בבהירות רבה כמו לפני החטא.

עוד מעט הוא שב הביתה ועליו להתרגל לאורח חיים של לימוד, עליו להשלים שנים רבות של ריקנות, קשה להדביק פערים, אם היה לומד בהתמדה כל אותן שנים היה מוכרז כאחד מגאוני ירושלים, והלא דברים ק"ו, אם גיסו לשעבר אפרים זלמן שהיה בעל כישורים בינוניים פלוס, הגיע רחוק מאד בשל התמדה עצומה וחזרות אין סופיות על כל מה שלמד, אם כך הוא עם כישוריו הגאוניים היו מטפס עד לשלבים הגבוהים ביותר.

אבל לאחר שהתנתק ירד מטה עד שכמעט הקים בית עם חסרת דת לחלוטין השם ישמור ויציל, איבד את הכל, עכשיו צריכים להחזיר את הישנות לקדמותן וכבר טבעו חכמינו ז"ל "עתיקא קשיא מחדתא" קשה להשיב דברים עתיקים הרבה יותר מדברים חדשים שלומדים בחשק גדול ביותר. אבל "אל יאוש" עם שמחה מצליחים לצלוח את כל המהמורות.

מוריס לוי עקב בסקרנות אחרי האסיר 210 לאחרונה הוא גילה שהוא שונה מכל האחרים, אין לו מושג על מה ולמה הגיע למקום זה, הוא כל כך שונה מהם, בפרט עתה, בעוד הוא חש את עצמו שחוק ועלוב, התפקיד משעמם ושוחק עד גמירא, למרות שהוא יכול להשתחרר כל אימת שירצה, הוא חש את עצמו כלוא ואסור במאסר שכפה על עצמו, הוא עצמו אינו מסוגל להשתחרר מהכבלים הדמיוניים שאוזקים את ידיו ורגליו, דמותו הפלאית של האסיר הצליפה על פניו פעם אחר פעם.

אני חייב להשכיל ולהבין, מה סוד השינוי הדרסטי שהתחולל באסיר? לפני מספר ימים היה כל כך מדוכא עד שנדמה שהוא בוחר מוות מחיים, והנה מליל הסדר הוא אדם אחר לחלוטין, בשביל זה שקיבל מצוות מרור ויין חל בו כזה שינוי? מה יש בהם שיכולים להפוך אדם למאושר, יש כאן סוד חיים שצריכים לעמוד עליו, אבל היה בו פחד להתקרב יותר מדי, החוק אסר לקשור קשרים עם אסירים, אם יתקרב הדבר יכול לעלות ביוקר.

אולי רק אנהל עמו שיחה אחת ולא יותר, אנסה להוציא בשיחה אחת קצרה להבין לכל הפחות מה התחולל בו עד שתתקפנו כזו עליצות, כאילו הוא נמצא באיזה חוף קסום באיי הוואי.

אני חייב להבין איך אדם שאין לו כל סיכוי להשתחרר מהמקום עד יום מותו ישמח בד' אמות שלו כאילו הוא נמצאי במרומי האולימפוס.

הוא סרק את היומן שלו ואת מפת הפעילות שלו ומצא שעת חלון מסוימת שאיש לא יוכל לדעת שהיה לו קשר מעבר למותר.
עלי לנצל את ההזדמנות הזאת, עלי להחכים אחת ולתמיד מה יש באותו אסיר תימהוני שמחזיק אותו עלי אדמות.

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל / הרב אליעזר קרביץ

סיפורים נפלאים על מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (8) - נרשם טבת תשפ"א

א.

סיפר לי בעל העובדא, שזכה להיות מקורב למרן, בשנה שהרבנית ע"ה נפטרה, אזרתי אומץ וכוח לבקש ממרן דבר שרציתי שנים הרבה לבקשו אך לא היה לי האומץ, והנה, כתבתי למרן מכתב קטן, בו הנני מבקש ממנו לזכות להיות עמו במחיצתו בעולם הבא, כידוע שכן היה אצל איזה תלמיד מרן הח"ח זיע"א והבנתי מתשובת מרן הח"ח שיש כזה דבר לבקש ולקבל כזה דבר [אלא ששם הח"ח התנה איתו איזה תנאי והתלמיד לא הסכים כידוע מעשה כזה, וכשהגעתי למרן עם פיתקא זו, הקדמתי ואמרתי למרן שיש לי כאן איזו פיתקא שהנני מפחד מזה אבל רצוני לבקש בכל זאת אם אפשר שמרן יראה זאת, ואחר שקרא הפתק, הרהר קמעא ואמר לי, כשעיניו הקדושות כלפי מעלה, בכזו ענווה שאין לשער ואין לתאר כלל וכלל עלי גליון בזה הלשון: מי יודע מה יהיה איתי למעלה? (וכמדומה שחזר על זה פעמיים). וחשב עוד ואמר: ה' ירחם. והרהר שוב קמעא ואמר: ה' ירחם. ושוב הרהר קמעא ואמר: ה' ירחם. [כך שלושה פעמים], והרהר שוב ואמר לי: [תתפלל ו]תבקש להיות עם צדיקים. והחזיר לי הפיתקא. עד כאן. וזהו נורא נוראות ודי למבין.

ב.

סיפר לי הגאון ר' א"ג שפעם הייתי אצל מרן בצהרים, והייתי עמו לבד, ופתאום נכנס יהודי מבוגר אלמן ל"ע, וביקש ממרן להחזיר לו למעלה ממאה ועשרים אלף שח שהפקיד אצל מרן שזה נגנב, כידוע שהי' גניבה גדולה בבית מרן ה' ירחם (כמדומה היה זה אחר הדפסת הספר ארחות יושר ואולי הנני טועה בזה), ומרן שאל אותו כמה הסכום היה? והשיב מה שהשיב, ומרן אמר לו, טוב, תבוא מחר ואתן לך. ואחר שהוא הלך, הרבנית ע"ה שאלה את מרן למה אמר לו כן והרי אינו חייב ע"פ דין (אין ידוע לי הפרטים שהיו אבל מתשובת מרן דלהלן נשמע שאכן לא היה חובה ע"פ דין להחזיר). ומרן אמר והיה אמירה זו בכזו פשטות וניחותא, ממש פלא: הוא לא צריך להפסיד בשביל הגניבה! .

ג.

שלחו לי סיפור לזיכוי הרבים.

הסיפור הוא על אברך שמתגורר בשכונתנו, איש צנוע ועניו ועובד השם אמיתי. אני יכול להעיד שחוץ מלימוד תורה ותפילה אין בעולמו דבר, מלבד כמובן הקשר עם משפחתו וילדיו. בזכות הדוגמא האישית והקשר המיוחד שהיה לו עם כל ילד וילד אכן בניו ובנותיו הלכו בעקבותיו, גדלו בתורה ויראת שמים וזכו לשידוכים טובים ומעולים.

נושא השידוכים קשה גם ככה לכל אחד מבחינה כלכלית כל שכן לאברך שמקבל קצבה זעומה ושאתו עובדת חצי משרה. אך כידוע, יש סייעתא דשמיא מיוחדת בשידוכים והאברך שלנו הצליח לחתן בכבוד חמישה מילדיו, ואף לספק להם קורת גג. איך? כל שידוך והסיפור שלו.

אבל אצל הבת השישית הסיפורים פשוט נגמרו. והוא באמת הגיע למבוי סתום.

לא היה "צד שני" עשיר ולא הייתה "צוואה של דוד זקן שרצה להקדיש כסף דווקא לאברך במשפחה שיושב ולומד", ולא הייתה הזדמנות בלתי רגילה בעיירה צפונית/דרומית. אה, וגם עם הגמ"חים הוא הגיע למבוי סתום מאחר וניצל את כל האפשרויות והקומבינות וגם ככה רץ בכל לילה לגלגל מגמ"ח לגמ"ח. האברך שלנו הגיע לדרך ללא מוצא.

ישבו כמה ידידים ובהם אנוכי, והציעו לו לעשות מה שיהודים מסוימים עושים כשמגיעים למבוי סתום: לצאת לחו"ל ולאסוף כסף עבור הכנסת כלה. להצעה זו היו מתנגדים רבים, גם כי האברך שלנו לא ידע אפילו מילה אחת באנגלית, גם כי לאחרונה התרומות בחו"ל ירדו באופן משמעותי, והכי גם, שבתקופת הקורונה הן פסקו כליל ולא זו בלבד אלא שאנשים מפחדים להיפגש אפילו עם עצמם. בטח שיפחדו מאברך ירושלמי בלתי מוכר.

לזכות האברך שלנו עמדה העובדה שהוא כבר חלה בקורונה. ברם הייתה מחלוקת הפוסקים האם כדאי לו להזכיר זאת בפני התורמים הפוטנציאליים או שזה רק יפחיד אותם יותר, ובעניין הזה הגיעו כולם לידי תיקו.

נשלחה שאלה אל רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי וזה השיב: "שיסע בשביל ההשתדלות".

בני ביתו של מרן העמידוהו על המצב הכלכלי, על הקורונה, והחשש שלא יהיו רבים שיתרמו. על כך ענה הרב בנחרצות: "שהוא יעשה ההשתדלות בלי חשבונות. לקב"ה, יש את החשבונות שלו".

פה לשם, האברך שלנו נוסע לארה"ב בעיצומה של הקורונה. דאגנו לו שם למגורים, וגם לכתובות של גבירים, למרות העובדה שרובם אינם דוברים עברית. כבר בהתחלת מסע התבררו כל החששות כמוצדקים. רוב הגברים פשוט לא פתחו את הדלת. אפילו לא לרבע דולר של אנשים פשוטים. עברו עליו יומיים של מפח נפש, וכששוחחתי אתו התבדח ואמר: גם אם לא אצליח להביא כסף, לפחות ארוויח את הביזיונות".

שאלתי אותו אם הוא התייאש והוא אמר: "איזו שייכות יש כאן לייאוש? הרי כל הגעתי לכאן היא לשם השתדלות וגם אם לא אצליח לאסוף מאה דולר, אני את ההשתדלות למען הכנסת בתי הכלה עשיתי".

ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים □ מגיע האברך שלנו שהיה בחו"ל לאחת הכתובות שנתתי לו ולפני שדפק בדלת הוא שמע מתוך הבית קולות רמים של שירה מלווה בתזמורת. הוא הבין שמתנהלת בתוך הבית שמחה כלשהי, והתחושה המיידית שלו הייתה שזו לא השעה המתאימה להתרים.

כמובן שאם הוא היה שנורר מקצועי הוא לא היה מעלה על דעתו בדל של מחשבה מהסוג הזה, כי אפילו שנורר מתחיל יודע שכל שעה לא מתאימה וממילא כל השעות מתאימות □ הוא התלבט לכאן ולכאן ולבסוף החליט בינו לבין עצמו שידפוק ג' דפיקות בשביל ההשתדלות ואם יפתחו לו, יהיה מה שיהיה. הרי לביזיונות כבר התרגל וקיבל באהבה, וכאן לכל היותר יקבל ביזיונות בליווי תזמורת. את זה עוד לא היה לו.

הוא דפק פעם אחת. ברם, הדפיקות של התוף, היו חזקות יותר. דפק פעם שניה. כנ"ל. בפעם השלישית, בס"ד, הסתיים השיר, והדפיקות שלו נשמעו היטב. למען האמת, נשמעו יותר מדי היטב מפני שהוא כיוון את רמת הדפיקות לרמת הדציבלים וכעת, משפסקו הדציבלים, זה נשמע כמו שוטרים שדופקים עם לום ברזל.

הוא רצה לברוח אבל הדלת נפתחה עוד לפני שהסתובב.

אחד מבני המשפחה תפס אותו בידו בשמחה, כאילו המתין לו זמן רב, והוביל אותו בין החוגגים עד לראש השולחן שם ישב בעל הבית מדושן עונג. מישהו מהצד הניח כיסא ליד בעל הבית והאברך שלנו ספק התיישב ספק הושיבו אותו בראש השולחן.

נו טוב, לתרחיש כזה לא התכוונן האברך שלנו, אבל בינו לבין עצמו החליט שם שאם לא יצא לו כסף מהסיבוב הזה לפחות ארוחה טובה תצא.

ואכן מיד החלו לזרום מנות דשנות ברצף. האברך שלנו לא מתבייש ומברר על ההכשר. הוא ידע שהוא מסתכן בזריקה מהבית, אך בעל הבית שהיה במצב רוח טוב הסביר לו שמדובר בהכשר הכי טוב באמריקה שמקובל על כל הצדדים. האברך התנצל שאינו אוכל בשר מחוץ לבית ודבר זה העלה את סקרנותו של בעל הבית. האברך נאלץ להסביר לו שהוא מקפיד רק על שחיטה פרטית על ידי שוחט ירא שמים שמכיר אישית, מושג שבעל הבית לא שמע עליו מעולם.

הוגש משקה. האברך עישר את המשקה, מה שהוביל אצל חלק מהנוכחים לפרץ של צחוק, לא צחוק של ביזיון אלא של טוב לב והתפעלות. וכך התנהלה הארוחה כשכולם מחייכים ספק איתו ספק על חשבונו.

ולקראת תום הארוחה מה אומר לו בעל הבית אם לא כך: 'למעשה אני ממתין לך כבר יומיים, ובאת בדיוק בזמן הנכון'. וכאן שולף בעל הבית מהכיס המחאה שנכתבה מראש, ומגיש לאברך.

בימים כתיקונם האברך לא היה מביט בהמחאה בגלל הכלל הידוע של 'אין בודקים בשיניו של סוס שניתן במתנה'. ברם, המשפט המוזר שהשמיע הגביר, והעובדה שההמחאה נכתבה מראש, העלו לאברך שלנו את ה'נערווים', אולי בעל הבית מחליף אותו עם מישהו אחר, ולמעיישה הוא עלול להיכשל בגזל.

וברגע שהאברך מביט בהמחאה, הוא ידע שאכן החשש שלו היה מוצדק וברגע זה הוא ניצל מגזל.

על הצ'ק היה רשום הסכום עצום של 50,000 דולר. גם שנורר מקצועי היה מתעלף מסכום כזה, והאברך שלנו שהתאמן על "קוטרם" (מטבעות של רבע דולר) כמעט והשיב את נשמתו לבורא.

"סלח לי" פנה אל הגביר. "אני מבין שנפלה כאן טעות". "יש איזה בעיה עם הצ'ק?" שואל הגביר.

"עם הצ'ק דווקא לא" עונה האברך. "אבל עם הבנאדם שקיבל אותו יש ויש. אני חושב שאתה מחליף אותי עם מישהו אחר".

"ומדוע שתחשוב כך?" שואל הגביר. "מפני שאין שום סיבה שאתה תיתן למישהו שאינך מכיר חמישים אלף דולר וזאת מבלי שאפילו הסביר לך מדוע הוא צריך אותם. וגם מפני שאתה עצמך אמרת שחיכת לי, ומכיוון שלא הודעת על בואי לא לך ולא לאף אדם, אני מניח שאתה מחליף אותי עם מאן דהו שחיכת לו. אני כאן סתם כך בשבילך לאסוף כסף עבור בתי הכלה שמתחנת בעזרת ד' בחנוכה".

הגביר מסתכל עליו פעם ופעמים, פונה למשפחתו ואומר: "אערסט אמעיישה". "שמעתם על יהודי שמערער על תרומה של חמישים אלף דולר? זה לא יכול לעבור בשתיקה".

והגביר נוטל את פנקס הצ'קים שלו ומתכוון לרשום צ'ק חדש, אך לפתע נמלך בדעתו ואמר: "זה נכון שלא חיכיתי לך, אך עם זאת נכון שלא חיכיתי לך. איך זה מסתדר? בא תשמע את הסיפור שלי ואז תבין לשמחה זו מה היא עושה כמו גם את הצ'ק שנתתי לך".

והאברך זוקף את אזניו לשמוע את הסיפור. "המסיבה שאנחנו חוגגים עכשיו אינה יום הולדת או חתונה או בר מצוה,

ועם זאת היא כל השמחות כולן.

אני איש עסקים שקונה ומוכר בניינים וד' הצליח דרכי.

לפני שנים רבות קיבלתי עצה שאולי הייתה טובה כלכלית אבל לא כל כך חוקית, לפצל את ההשקעה שלי ולהשקיע כמה מיליוני דולרים דרך מישהו אחר. עשיתי זאת. ושני הצדדים הרוויחו. אני את רוב הכסף מפני שהיה שלי והוא כמה אחוזים שהיו בשבילו פרנסה ברווח לו ולמשפחתו. זה נהנה וזה לא חסר.

לפני שנתיים הידיד שלי מקבל הזמנה לחקירה מטעם מס ההכנסה האמריקאי.

כאן עלי לעצור רגע את הסיפור" אומר הגביר, "ולאסביר לאברך מישראל מה פירוש הדבר להסתבך עם מס הכנסה באמריקה. וכדי שתבין היטב אני פשוט אספר לך בדיחה שמספרים כאן, על אף שהיא לא כל כך בדיחה.

פה באמריקה אם גנבת מיליון דולר מעסק או מאדם פרטי, עם עורך דיון טוב אתה יכול לצאת מזה בלי מאסר עם קנס קטן. אבל אם לא שילמת מס הכנסה על מיליון הדולר שגנבת אתה תשב מאסר עולם. כעת הבנת עם מי יש לך עסק?"

האברך הנהן והגביר המשיך בסיפורו. "כמובן שציידתי אותו עם עורך הדין הכי טוב שיש שתדרך אותו מה לומר, הוא הגיע לחקירה, ושם נשאל מהיכן הגיע לו הכסף והוא ענה את מה שתודרך שקיבל את הכסף בהלוואה מידיד שלו - וכאן נקב בשמי, וכי ידיד הזה שלו, לא היה כזה ידיד ולקח ממנו על ההלוואה הזו סכומים אסטרונומיים, ולו נותרו סכומים קטנים עליהם שילם מס הכנסה כחוק.

הוא ממטיר עלי השמצות רבות באזני החוקר ומאשים אותי בניצול מצבו הכלכלי ובעשיית כסף על חשבוננו. כמובן שהשמצות אלה נכתבו על ידי בידיעה גמורה שבאמריקה לא ניתן להעמיד לדין איש עסקים על ניצול. למען האמת, אמריקנים רבים אף מעריצים בסתר או בגלוי מיליארדרים שמצליחים להרוויח היטב מזיעה של אחרים.

לא ברור אם חוקרי מס הכנסה האמינו להשמצותיו או חשדו בו בהשמצת שווא, בתכלס, לא הייתה להם שום עילה להעמיד לדין את חברי, מאחר שהוכיח ששילם מס הכנסה על רווחיו, ואת השאר העביר לי.

כעת ציפיתי שיזמינו אותי ואני הייתי מוכיח שהכסף שניתן לי היה החזר הלוואה וכי המעט שצריך הייתי לשלם אכן שילמתי. אך הם אף לא טרחו להזמין אותי, כי הבינו לבד שלא ייצא להם שום דבר מזה. זו הייתה עיסקה גבולית מאד, אך במסגרת החוק. הם ירדן מהעניין".

"כמה שנים חלפו, ולפני חודש, מקבל החבר שלי הזמנה נוספת לחקירה, הפעם לא ממס הכנסה אלא מהרשות להלבנת הון.

וברגע שהוא קיבל את ההזמנה הבנו, שהפעם לא נצא מזה כל כך מהר, משום שהאשמה לא הייתה על העלמת מס, אלא על עצם העובדה שהוא ניהל עסקים עבור אדם אחר. אולי לפני כמה שנים לא היינו פוחדים כל כך אך בשנים האחרונות נושא הלבנת ההון הפך למשהו עולמי וחמור יותר מהעלמת מס, והסיפור של רובשקין שנכלא ל-27 שנה (וזכה לחנינה מאת הנשיא דונלד טראמפ) ממחיש כמה הדבר חמור.

ברגע שנודע הדבר כל המשפחה נכנסה לחרדה גדולה. שוב שכרתי עורך דין גדול ויקר, וידעתי שגורלי ועתידי תלוי באותה חקירה".

"ביום רביעי שבוע שעבר, נסע חברי לחקירה ברשות להלבנת הון שנקבעה לשעה 12 בצהריים.

אני ואשתי הלכנו להתפלל בקברי צדיקים.

אני לא זוכר רגעים כל כך קשים ותחושות חרדה כמו שחשתי, אמרנו את ספר התהילים מתחילתו ועד סופו. ולאחר שסיימנו אמרתי לאשתי "אני מרגיש ממש כמו נתנה תוקף מי יחיה ומי ימות מי יעני ומי יעשר מי ישפל ומי ירום".

ואז אשתי אמרה: 'ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה'. תפילה כבר התפללנו. עלינו לעשות תשובה ולתת צדקה".

"חשבנו מעט ואז אשתי אמרה: יש לי רעיון לתשובה וצדקה ביחד. הרי מתדפקים על דלתנו עניים רבים ואת רובם איננו מקבלים, שכן אנו דורשים תאום מראש. בא נקבל על עצמנו לפתוח דלת לכל עני ורש שיבקש "כל הפושט יד נותנים לו" והקב"ה ישיב לנו מידה כנגד מידה. כפי שאנו פושטים יד לבקש רחמים הקב"ה ירחם עלינו!"

וכאן אמרתי לאשתי: שאני מקבל על עצמי שהעני הראשון שידפוק על דלתנו אפתח לו ואכניס אותו, לא משנה באיזו שעה ובאיזו סיטואציה הוא יבוא, ואתן לו חמישים אלף דולר. ליתר ביטחון עשיתי העברה מיידית של סכום הגון לאחת הישיבות עוד טרם סיום החקירה ואז שמנו פעמינו בלב רועד חזרה הביתה."

"בדרך הביתה הפלאפון ברכב מצלצל ואני מזהה את המספר של עורך הדין. כמעט עשיתי תאונה. הייתי חיוור כולי. אשתי לחצה על הכפתור.

אני מתקשר במקום החבר שלך' פתח עורך הדין. מסתבר שהוא השקיע עשרים אלף דולר באיזו חברה שהונתה אותו, וכעת קראו לו מהרשות להלבנת הון כדי להחזיר לו את הכסף...

וזהו?

'וזהו!'

אני ואשתי התחלנו לצחוק, והצחוק הפך מהר מאוד לבכי ושוב לצחוק. יצאנו מעבדות לחירות ומעוני חזרה לעושר."

"כמובן שקבענו סעודת הודיה שנקבעה להיום, וכעת אני מודה על האמת, שבימים שחלפו הייתי מאד דרוך. למען האמת, חשתי שנהגתי בפזיזות שהכרזתי על מתן חמישים אלף דולר לכל אחד שיגיע אליי. ואם זה יהיה סתם ברנש שאוסף כספים למטרות לא טובות או למטרות לא מספיק טובות או אדם לא ראוי, איך אדם כמוני יקיים הבטחה כזו?

אך עם זאת ידעתי שאני אקיים את ההבטחה הזו ככתבה וכלשונה. ואם פירוש הדבר שהכסף ילך למישהו שאינו ראוי, זה אולי יעשה לי צער, אך את הבטחתי לא אפר.

והנה פלא. כל השבוע לא הגיע אפילו אביון אחד. הקורונה כמובן הבריחה את המתרימים, או יותר נכון נעלה את התורמים על מסגר ובריח וממילא הבריחה את המתרימים, אך עדיין תמהתי על העדר אביון אחד.

ואז הגיעה מסיבת הודיה וברגע אחד של שקט דפיקות רמות, בני ביתי שידעו על הקבלה שקיבלתי על עצמי עשו לך קבלת פנים מלכותית כי באמת באת בזמן הנכון. לקחו לי בדיוק שלוש דקות להבין שקיבלתי את האדם הכי כשר והכי ראוי למתנתי וזה אפילו בלי לדעת לאיזו מטרה אתה אוסף.

אם כך, חמישים אלף הדולרים מגיעים לך בדין ובצדק מחמת הבטחתי. ברם, אם שמת לב פתחתי את פנקס הצ'קים בשנית, ובוודאי סברת שאני מתקן את טעותי ורושם לך סכום נמוך יותר, אבל שוב טעית. אני חושב שמגיע לך עוד על היושר הנדיר שגילית, ומאחר

וסיפרת שמדובר בהכנסת כלה של בתך, תרשה לי להוסיף עוד סכום, הפעם לא כפוף לשום הבטחה ולשום קבלה".

ומה עושה הגביר אם אינו רושם צ'ק נוסף על סכום של חמישים אלף דולר?

האברך סיים את מסע ההשתדלות שלו מוקדם מהצפוי, וחזר לכאן עם מאה אלף דולר. בחשבון שעשה יחד עם הגביר התברר כי על פי חישובי השעות בין ארה"ב לישראל, הרי שהקבלה שלו לתת לעני הראשון שיזמן התרחשה בין עשר דקות לרבע שעה מהאמירה של מרן הגר"ח: "שהוא יעשה ההשתדלות בלי חשבונות. לקב"ה, יש את החשבונות שלו". הברכה התקיימה כבר אז. כל מה שנותר לו היה לעשות השתדלות, להגיע לארה"ב, לדפוק על הדלת ולהגיש את החשבון...

ד.

סיפר לי אחד האברכים בכולל שבשעה טובה נולד לו בן השבוע (טבת תשפ"א), בחודש התשיעי לאחר שעברו שבועיים לפי הזמן שאמרו הרופאים, התחילו להלחיצם שכדאי שיעשו זירוז, הזמן מאוחר וחבל להסתכן, ואשתו מאד רצתה שישאל את מרן מה לעשות, היא לא רוצה זירוז בלי רשות של מרן. ובתחילת השבוע הגיעה לביקור בבית חולים, ושוב לחצו עליה שתעשה זירוז, והיא אמרה שהיא מחכה לשמוע מה מרן יאמר, ויום שלם ניסו לחפש ולהשיג למצוא את הדרך לברר דעת מרן ולא הצליחו. למחרת הגיע שוב לביקור שהכל בסדר, ואז אכן השיגו את בית מרן ואמר להם שלא יעשו זירוז ובס"ד יהיה בהצלחה. והיא אומרת להם שהיא יוצאת ולא עושה זירוז. כעבור עשרים דקות שיוצאת מהבית חולים לביתה, התחילו צירים חזקים ביותר, וחוזרת לבית חולים, והרופאים שואלים מה קרה שחזרת, הרגע היית כאן, והיא אומרת יש לי צירים חזקים, ותוך מעט זמן קצר, בס"ד ילדה בן.